C:\Users\Plazma\Desktop\detektvky a valečné\Andersen H.Ch. - Pohádky a povídky 2.pdb

PDB Name: Untitled
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXt
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 20.12.2007
Modification Date: 20.12.2007
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

H. Ch. Andersen
POHÁDKY A POVÍDKY 2

Ilustroval Cyril Bouda
Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění
Praha 1953

Z dánského originálu H. C. Andersens Eventyr og historier (Gyldendalske boghandel — Nordisk forlag, Köbenhavn 1931). Vybral a uspořádal Jan Rak. Přeložili Božena Hermannová, Oldřich Liška, Jan Rak, Jiřina Vrtišová. Verše přebásnil Břetislav Mencák. Doslovem a vysvětlivkami opatřil Jan Rak. Ilustroval a graficky upravil Cyril Bouda.

STARÝ NÁHROBNÍ KÁMEN

V jednom malém městečku seděla večer v kterémsi statku kolem stolu celá rodina. Bylo to v době, kdy se říká, že „večery se dlouží“. Ještě však bylo hezky a teplo. Lampa hořela, před okny s velkými kořenáči visely záclony a venku krásně svítil měsíc. O tom se však teď nemluvilo; mluvilo se o starém velkém kameni ve dvoře, těsně u kuchyňských dveří, kam služebné často stavěly vydrhnuté měděné nádobí, aby oschlo na slunci, a kde si hrávaly děti. — Byl to vlastně starý náhrobní kámen.
„Já myslím,“ povídal hospodář, „že to je kámen ze starého klášterního kostela. Když ho bourali, prodávali přece kazatelnu a pamětní i náhrobní kameny. Můj nebožtík otec jich několik koupil a byly roztlučeny na dláždění. Tenhle kámen však zbyl a zůstal ve dvoře.“
„Jistě je to náhrobní kámen,“ řeklo nejstarší dítě, „ještě na něm jsou vidět přesýpací hodiny a kus anděla. Ale nápis na něm skoro už není znát, jenom jméno Preben a hned za ním písmeno S a kousek pod ním Marta. Víc na kameni nejde přečíst, a i tohle jenom po dešti nebo když kámen omyjeme.“
„Panebože, to je náhrobní kámen Prebena Svana a jeho manželky!“ zvolal stařičký muž, který podle svého věku mohl věru být dědečkem celé rodiny. „To byli manželé, které naposledy pochovali na starém klášterním hřbitově. Byl to starý bodrý pár, na který se pamatuji z chlapeckých let. Všichni je znali a všichni je měli rádi, byli to nejstarší manželé v městě! Lidé o nich říkali, že mají sud zlata, a přesto chodili prostě oblečeni, v nejhrubším oděvu, ale prádlo mívali vždycky sněhobílé. Byl to hezký starý pár, Preben s Martou! Když sedávali na lavičce nahoře na vysokých schodech svého domu a nad nimi rozkládala svoje větve košatá lípa, a když tak přátelsky a laskavě kývali lidem na pozdrav, každého to ze srdce potěšilo. Na chudé byli hodní jako nikdo, dávali jim jídlo i šaty, a za vší jejich dobrotou byl rozum a pravé křesťanství. Nejdříve zemřela žena, a já se na ten den dobře pamatuji. Byl jsem tenkrát malý klučina a zrovna jsme byli s otcem na návštěvě u starého Prebena, když zemřela. Starého muže to velice dojalo, plakal jako dítě. Nebožka ležela ještě v ložnici, těsně vedle nás. A starý Preben říkal otci, jak mu teď bude smutno, jaké měla jeho žena dobré srdce, kolik let spolu žili a jak se poznali a zamilovali do sebe. Já jsem byl tenkrát, jak už víte, malý, stál jsem tam a poslouchal, ale měl jsem takový zvláštní pocit, když jsem slyšel vyprávění starého muže, a když jsem viděl, jak stále víc a víc ožívá, jak se mu zardívají tváře, když mluví o dnech svých zásnub a o půvabu své nevěsty, když vzpomíná na to, kolika nevinných vytáček bylo zapotřebí, aby se s ní sešel. Potom hovořil o své svatbě a oči se mu přitom rozzářily, jako by se vrátil do oněch radostných dnů. A zatím ležela jeho žena vedle mrtvá, byla již stará a z něho byl také stařec, přesto však mluvil o šťastných dnech! —
Ba, takhle tomu bývá! Tenkrát jsem byl malý klučina a dneska jsem starý, zrovna jako Preben Svane. Čas utíká a všechno se mění! — Tak dobře se pamatuji na den jejího pohřbu, starý Preben šel tenkrát hned za rakví. Už před několika lety dali si staří manželé vytesat náhrobní kámen s nápisem a jménem, jenom rok úmrtí tam nebyl. Večer dovezli kámen na hřbitov a položili na hrob — a za rok jej zase zdvihli a starý Preben se odebral za svou ženou. — Nezůstalo po nich takové bohatství, jak se lidé domnívali, co zbylo, dostali příbuzní až odkudsi z daleka, nikdo je ani neznal. Hrazděný domek s lavičkou na vysokých schodech pod lipou dalo město strhnout, protože byl už příliš chatrný. A když to potom s kostelem dopadlo podobně a když byl zrušen i hřbitov, tu připadl Prebenův a Martin náhrobní kámen, stejně jako ostatní věci z kostela a ze hřbitova tomu, kdo je koupil. A tak se stalo, že ten kámen náhodou nebyl rozbit

na kusy, ale že ho máme ve dvoře a hrají si u něho děti a děvečky tam staví umyté nádobí. — Nad hrobem starého Prebena a jeho ženy je dnes dlážděná ulice a nikdo si na ně už nevzpomene!“
A stařeček, který tohle všechno vyprávěl, potřásl teskně hlavou. „Všechno upadne v zapomnění!“ řekl.
Potom se ve světnici dali do řeči o jiných věcech; ale nejmenší hošík, dítě s velkýma vážnýma očima, si vylezl za záclonami na židli a díval se do dvora, kde jasné měsíčné světlo dopadalo na velký kámen. Až dosud se mu vždycky zdál prázdný a holý, teď mu však připadal jako velký popsaný list z kroniky. Všechno, co chlapec slyšel o Prebenovi a jeho ženě, tajil kámen v sobě; díval se na něj a pohlížel vzhůru na jasný, čistý měsíc na vysokém nebi bez mráčku, a zdálo se mu, jako by nad zemí zářila Boží tvář.
„Všechno upadne v zapomnění,“ ozval se v místnosti hlas, a v této chvíli políbil neviditelný anděl dítě na prsa a na čelo a tiše zašeptal: „Dobře pečuj o semínko, které jsi dostal, uchovej si je, až vyrosteš! — Na tobě bude, abys dalo zaniklému nápisu a zvětralému náhrobnímu kameni jasné, zlaté rysy, které na něm budou vidět budoucí pokolení! Ty způsobíš, že staří manželé budou zase spolu chodit ruku v ruce starými ulicemi a že spolu budou s úsměvem na svěžích červených lících sedávat na kamenném schodišti pod lipou a kývat na chudé i bohaté. Ze semínka této chvíle vyroste po letech kvetoucí básnické dílo. Krása a dobro neupadnou v zapomnění, budou žít v pověstech a písních.“

PŘÍBĚH ROKU

Bylo to koncem ledna, strhla se strašlivá metelice. Sníh se hnal v celých oblacích ulicemi a uličkami. Sklo v oknech bylo zvenčí polepeno vločkami, spousty sněhu se sypaly se střech. Lidé jako by byli pořád na útěku, běželi, hnali se úprkem a padali si do náručí, chvilku se pevně drželi a měli tak aspoň na okamžik pevnou půdu pod nohama. Kočáry a koně byli jako napudrovaní, sloužící stáli zády ke kočárům a jeli pozpátku proti větru, chodci se stále zdržovali v závětří za vozy, které si jen zvolna razily cestu hlubokým sněhem. A když se konečně metelice utišila a u domů proházeli úzké pěšinky, lidé se zastavovali, když se na nich potkali. Nikdo neměl chuť udělat první krok a šlápnout do hlubokého sněhu, jen aby ten druhý mohl hladce projít. Mlčky tam stáli, až konečně, jako po nějaké tiché dohodě, každý z nich obětoval jednu nohu a zabořil ji do hromady sněhu.
Navečer bylo úplné bezvětří. Nebe bylo jako vymetené, jako by bylo vyzdviženo výše a jako by bylo průhledné. Hvězdy vypadaly zbrusu nové a některé byly nádherně modré a jasné. A mrzlo, až praštělo, na sněhu se vytvořila zledovatělá kůra, tak silná, že zrána unesla vrabce. Hopkali nahoru dolů tam, kde byl sníh odházen, ale k snědku toho mnoho nenašli, zato pořádně mrzli.
„Čim, čim!“ povídal jeden druhému, „a tomu se říká nový rok! Vždyť je horší než starý! To jsme si jej mohli rovnou ponechat, a nic by se bylo nezměnilo. Jsem velmi, velmi nespokojen a mám k tomu pádné důvody!“
„Inu, máš docela pravdu; lidé tady pobíhali a bouřlivě pozdravovali nový rok,“ řekl jeden prokřehlý vrabčák, „rozbíjeli hrnce o dveře a dočista bláznili radostí, že starý rok už odešel! I já jsem se z toho radoval, čekal jsem, že nám nastanou teplé dny, ale nebylo z toho nic. Mráz je ještě třeskutější než předtím. Lidé se spletli v letopočtu!“
„Spletli, věru spletli!“ pravil třetí; byl již starý a na temeni bílý. „Mají něco, čemu říkají kalendář, to je takový jejich výmysl a podle toho má všechno jít; ale když ono to právě nejde. Rok začíná, když přijde jaro, takový je běh přírody a podle toho já se řídím!“
„Ale kdy přijde jaro?“ ptali se ostatní.
„Přijde, až přiletí čáp. Ale to je velmi neurčité, kdy přiletí, a tady ve městě o tom nikdo nic neví, to vědí lépe na venkově. Což abychom tam odletěli a čekali? Tam budeme jaru blíž.“
„Inu, bylo by to opravdu dobré!“ řekl jeden z těch, kteří tam už dlouho poskakovali, pípali, ale vlastně ještě nic nepověděli. „Já mám ovšem tady v městě přece jenom to pohodlíčko a bojím se, že by mi tam na venkově chybělo. Je tady v jednom domě jedna rodina, a ta přišla na velmi rozumný nápad: připevnila ke zdi několik květináčů, velkým otvorem dovnitř a dnem ven. A v tom dnu je vyříznut otvor, tak velký, že mohu létat ven i dovnitř. Máme tam se svým mužem hnízdo a tam jsme také vychovali všechny své mladé. Ti lidé to všechno zařídili ovšem proto, aby se pobavili pohledem na nás, jinak by to byli jistě neudělali. Sypou nám drobty chleba, také pro svoji zábavu, a tak máme co jíst! Je o nás jaksi postaráno. — A proto si myslím, že tu s mužem zůstaneme! Jsme sice velmi nespokojeni — ale zůstaneme!“
„A my odletíme na venkov, podívat se, jestli nepřijde jaro!“ A tak odletěli.
Na venkově byla tuhá zima. Mráz byl ještě o několik stupňů silnější než ve městě. Ostrý vítr dul po zasněžených polích. Sedlák, na rukou velké palčáky, seděl v saních a rozhazoval rukama, aby z nich vyhnal zimu. Bič nechal ležet na klíně, hubení koně běželi, až se z nich kouřilo, sníh křupal a vrabci poskakovali v kolejích a mrzli. „Čim! Kdy přijde jaro? Trvá to tak dlouho!“
„Tak dlouho!“ zaznělo to polem s nejvyššího pahorku, pokrytého sněhem. A mohla to být ozvěna, kterou bylo slyšet, ale mohl to být také hlas podivného starce, který seděl ve větru a vánici až docela nahoře na sněhové návěji. Byl celý bílý, tak jako sedlák v bílém huňatém kožichu, měl dlouhé bílé vlasy a bílé vousy, byl docela bledý a měl velké zářící oči.
„Kdopak je tamhleten stařec?“ ptali se vrabci.
„Já vám to povím!“ řekl starý havran, který seděl na kůlu ohrady a dával blahosklonně najevo, že před Pánembohem jsme všichni jenom malí ptáčkové. Proto se také s nimi dal do hovoru a podal jim vysvětlení. „Vím, kdo je ten stařec. Je to Mráz, stařec z minulého roku, není mrtev, jak říká kalendář, naopak, je dokonce poručníkem malého prince Jara, který přijde po něm. Tak je to, Mráz ještě všude vládne! Hu! Jak to ve vás, ptáčkové, praská!“
„No tak vidíte, je to tak, jak vám to povídám,“ řekl nejmenší vrabec. „Ten kalendář, to je jenom lidský výmysl, nepřizpůsobil se vůbec přírodě! Měli to nechat na nás, kteří jsme citlivější!“
A uběhl týden, přešly skoro dva. Les byl černý, zamrzlé jezero vypadalo jako těžké, vychladlé olovo. Mraky, a nebyly

to mraky, byly to velké, vlhké, ledové chuchvalce mlhy, visely nad krajinou. Velké černé vrány létaly v hejnech, ale nekrákaly, všechno jako by spalo. — Tu na jezero sklouzl sluneční paprsek a jezero se zalesklo jako roztavený cín. Sněhová pokrývka na poli a nahoře na pahorku se už tak netřpytila jako dřív, ale bílá postava, sám Mráz, tam ještě pořád seděl se zrakem upjatým k jihu. Stařec Mráz si vůbec nevšiml, že sníh jako by se propadl do země a tu a tam že se objevila zelená místečka a že se to tam hned hemžilo vrabci.
„Čimčim! Čimčim! Přijde nyní jaro?“
„Jaro!“ znělo to poli a lučinami i černohnědými lesy. Na kmenech stromů se skvěl čerstvou zelení mech a vzduchem přilétli od jihu dva první čápi. Každému sedělo na zádech rozkošné děťátko, chlapeček a děvčátko. Políbením pozdravili zemi a kamkoli nožkama vkročili, všude pod sněhem vyrážely bílé květinky. Ruku v ruce šli nahoru k starému ledovému muži, Mrazu, položili mu svoje hlavinky na hruď a pak znova pozdravili. A v touž chvíli všichni tři zmizeli a zmizela celá krajina. Všechno zahalila neprostupná vlhká mlha, náramně hustá a těžká. — Za chvíli se mlha zdvihla, zadul vítr, důkladně se do mlhy opřel a zahnal ji, slunce tak hřejivě zářilo — Mráz zmizel a na trůnu Roku seděly krásné děti Jara.
„Tomu se, panečku, říká nový rok!“ chválili si to vrabci. „Teď snad dostaneme zpátky svoje práva i odškodné za třeskutou zimu!“
Kamkoli se ty dvě děti obrátily, všude vyrážely na keřích a na stromech zelené pupence, tráva povyrostla a osení se krásně zazelenalo. Děvčátko všude kolem sebe rozhazovalo květy. Mělo jich ve své zástěrce spoustu, květy jako by se rojily, pořád jich byla zástěrka plná, ať je děvčátko sebehojněji rozhazovalo. Ve své horlivosti vysypalo celou závěj květů na jabloně a na broskve, a tak tu stály v plné nádheře ještě dřív, než dostaly zelené listí.
A děvčátko tleskalo ručkama, i chlapeček tleskal, a tu se objevili ptáci, nikdo nevěděl odkud, a všichni švitořili a zpívali: „Jaro přišlo!“
Byl to nádherný pohled. Mnohá babička vyšla na sluníčko, na zápraží své chaloupky, zachvěla se radostí, a dívala se na žluté kvítky, které svítily po celé louce, zrovna jako za jejích mladých let. Svět zase omládl. „To je dneska venku krásně!“ říkala.
A les byl ještě hnědozelený, pupen vedle pupenu, ale mařinka tam už kvetla, její květy byly tak čerstvé a nádherně voněly. Byla tu záplava fialek, rostly tu sasanky, velké i drobné petrklíče, a v každé travičce bylo množství šťávy a síly. Byl to opravdu nádherný koberec, lákal k posezení. A na tom koberci seděl chlapec s děvčátkem, drželi se za ruce, zpívali a usmívali se a rostli a rostli.
S nebe na ně padal mírný deštík, ale oni to nepozorovali. Dešťové kapky a slzy radosti splývaly v jedno. Ženich a nevěsta se políbili a v tu chvíli celý les naráz vypučel. — A když vyšlo slunce, byly už všechny lesy zelené!
Ruku v ruce kráčeli ženich s nevěstou pod čerstvým listnatým příkrovem, kde sluneční paprsky a ostré stíny byly jedinou změnou v zeleni. V jemných listech byla panenská čistota a osvěžující vůně. Mezi sametově zeleným rákosím a přes pestré kameny zurčely průzračné a hravé říčky a potoky. „Věčně věků a navždycky to tak je a bude!“ pravila celá příroda. A kukačka kukala a skřivánek zpíval, bylo to nádherné jaro. Ale vrby měly na svých květech ještě vlněné rukavice, byly opatrné až hrůza, a to je mrzuté!
A tak míjely dny a plynuly týdny, a na celou zem jako by se přivalilo vedro. Vlny horkého vzduchu prochvívaly obilím, které víc a více žloutlo. Na lesních jezerech rozložil bílý leknín Severu své velké zelené listy po vodní hladině a ryby hledaly pod těmi listy stín. V závětří na druhé straně lesa pražilo slunce na stěny selského stavení a důkladně prohřálo rozkvetlé růže. Třešně byly obtěžkány šťavnatými, černými, skoro jakoby sluncem sežehnutými plody. A tam seděla spanilá žena Léta, ona, kterou jsme poznali už jako dítě a jako nevěstu, a dívala se na vystupující temná mračna, která se zdvíhala ve vlnách jako hory, temnomodré a těžké, stále výš a výše. Mračna přicházela ze tří stran, bylo jich pořád víc a víc, vypadala jako zkamenělé převrácené moře, snášela se k lesu, v němž všechno utichlo, jakoby nějakým kouzlem. Každičký vánek se utišil, každý pták zmlkl, taková nějaká vážnost a očekávání byly v celé přírodě. Ale na cestách a po pěšinách pospíchali lidé, na vozech, na koních i pěšky, chtěli se dostat zavčas pod střechu. — Tu se najednou rozsvítilo, jako by slunce prorazilo hradbou mračen, byl to záblesk oslňujícího, vše sežehujícího světla; a pak se zase všechno s rachotem ponořilo do tmy. Voda se valila v proudech. Chvíli byla černá tma a hned zas světlo, chvíli nastalo ticho a hned zas zaburácela bouře. Mladé hnědě ochmýřené rákosí v močále se dlouze vlnilo, větve stromů mizely za clonou deště, bylo tma a zase světlo, ticho a hned nato hromobití. — Obilí a tráva ležely jako potlučené kroupami, jako odplavené, jako by se už nikdy neměly vzpamatovat. — Pojednou příval deště přešel v jednotlivé kapky, slunce zazářilo a na stéblech i na listech se třpytily kapky vody jako perly. Ptáci zpívali, ryby se vymršťovaly z vody, komáři tančili, a tam na kameni, v slané, deštěm zbičované mořské vodě sedělo samo Léto, silný muž se statnými údy a zmáčenými vlasy — omládlý tou čerstvou lázní vyhříval se na teplém slunci. Všechna příroda kolem dokola omládla. Všechno bujně rostlo, všechno bylo silné a krásné. Bylo léto, teplé, nádherné léto.
A příjemná a sladká byla vůně, která přicházela z žírné jeteliny, a kolem místa, kde se za dávných časů konaly soudy, bzučely včely. Ostružiní se pnulo po oltářním kameni, který se leskl, omyt deštěm, ve slunečním svitu. K němu zalétla včelí královna se svým rojem a snášely tam vosk a med. Nikdo to nespatřil kromě Léta a jeho statné ženy, neboť pro ně byl oltář prostřen obětními dary přírody.
Večerní nebe zářilo jako zlato, žádná kostelní báň není tak bohatě pozlacena, a měsíc svítil mezi večerními a ranními červánky. Byl letní čas.
A plynuly týdny a míjely dny. — Lesklé kosy ženců se blyštěly na polích v obilí, větve jabloní se skláněly pod tíží červených a žlutých plodů. Chmel nádherně voněl, jeho šištice visely ve velkých chomáčích. A pod lískovými keři, na nichž rostly v celých shlucích oříšky, odpočívali muž a žena, Léto se svou vážně zamyšlenou manželkou.
„Jaké bohatství!“ pravila žena. „Kolem dokola všude samé požehnání, je tu blaze a příjemně. A přece, sama nevím, co to je, ale toužím po — odpočinku — klidu! Nenacházím pro to slova! — Teď na poli zase všechno zaorávají! Víc, pořád víc chtějí lidé ze země vydobýt! — Hle, čápi se sletěli do houfu a kráčejí v odstupu za pluhem. Ptáci Egypta, kteří nás

nesli vzduchem! Pamatuješ, jak jsme oba jako děti přiletěli sem do severských zemí? — Květy jsme přinesli, nádherný sluneční svit a zelené lesy. Ty teď vítr zle pocuchal, hnědnou a tmavnou jako jižní stromy, ale nenesou zlaté plody jako ony!“
„Tak ty plody chceš vidět?“ pravilo Léto. „Nuže, raduj se!“ I pozdvihlo ruku a všechno listí v lese se zbarvilo rudě a zlatě, všechny stromy zaplavila barevná nádhera. Šípkový keř se rděl ohnivě rudými šípky, větve bezu byly obsypány velkými, těžkými, černohnědými bezinkami, divoké kaštany vypadávaly zralé z černozelených slupek a hlouběji v lese kvetly po druhé fialky.
Ale královna roku byla stále zamlklejší a stále bledší. „Fouká studený vítr,“ říkala, „a v noci jsou vlhké mlhy! — Toužím po zemi svého dětství!“
Viděla odlétat čápy, odletěli do jednoho! Vztahovala k nim ruce. — Pohlédla vzhůru k hnízdům, byla prázdná, v jednom vyrůstala na dlouhém stonku chrpa a v druhém žlutá pampeliška, jako by hnízdo bylo postaveno jenom proto, aby je se všech stran chránilo. A do hnízd se nastěhovali vrabci.
„Čimčim! Kampak se podělo panstvo? Asi jim nedělá dobře, že to tu na ně fouká, a tak se odtud odstěhovali! Šťastnou cestu!“
A víc a více žloutlo listí v lese, list za listem opadával, fičel podzimní vítr, byl pozdní podzim. A na žlutém spadaném listí ležela královna roku a dívala se laskavýma očima na třpytící se hvězdy a její manžel stál u ní. Poryv větru zvířil listí — listí kleslo zase k zemi, ale královna zmizela a motýl, poslední toho roku, letěl chladným vzduchem.
A přišly vlhké mlhy, ledový vítr a tmavé, předlouhé noci. Pán roku tu stál se sněhobílým vlasem, ale sám o tom nevěděl, myslil si, že to jsou sněhové vločky, které mu z mraku napadaly na hlavu. Na zeleném poli ležela slabá vrstva sněhu.
A kostelní zvony vyzváněly k vánocům.
„Zvony narození vyzvánějí,“ pravil pán roku, „brzy se zrodí nová vladařská dvojice; a mně se dostane odpočinku jako jí, odpočinku v zářící hvězdě!“
A ve svěže zeleném jedlovém lese, kde ležel sníh, stál anděl vánoc a vybíral mladé stromky na svou slavnost.
„Radost ve světnici a pod zelenými větvemi!“ pravil starý vládce roku; těch několik týdnů z něho učinilo sněhobílého starce. „Blíží se chvíle mého odpočinku, mladí vládcové roku převezmou korunu a žezlo.“
„A přece ti náleží moc,“ pravil anděl vánoc, „moc, a ne odpočinek!
Nechť sníh leží na mladém osení a zahřívá je! Uč se snášet, když jinému je vzdávána pocta a ty přece zůstáváš vládcem, uč se být zapomenut, a přece žít! Hodina tvé svobody přijde, až přijde jaro!“
„Kdy přijde jaro?“ zeptal se Mráz.
„Až přiletí čápi!“
A tak vysoko na pahorku na sněhové návěji seděl Mráz s bílými vlasy a sněhobílým vousem, ledově chladný, starý a shrbený, ale silný jako moc zimní bouře a ledu; díval se k jihu, tak jako tam seděl a díval se minulou zimu. — Led praskal, sníh vrzal, bruslaři se prohánělí po lesklých jezerech a havrani a vrány se pěkně vyjímali na bílém podkladu, ani větérek se nehnul. A v tom klidném povětří sepjal Mráz ruce a hned byl led mezi pevninami na sáhy silný.
Potom zase přiletěli vrabci z města a ptali se: „Kdopak je tamhleten starý muž?“ A seděl tam zase havran, nebo to byl jeho syn, to je stejně jedno, a řekl jim: „To je Mráz, ten starý muž z loňska! Není mrtev, jak tvrdí kalendář, ale je poručníkem jara, které přijde!“
„A kdy přijde jaro?“ ptali se vrabci. „To budeme mít pěkné časy a lepší vládu. Stará nestála za nic.“
A Mráz, zabrán do tichých myšlenek, kynul bezlistému, černému lesu, v němž každý strom ukazoval krásné tvary a záhyby větví. A za zimního spánku se snášely k zemi ledové mlhy mraků — vládce snil o době svého mládí a své mužné síly; a za svítání byl celý les pokryt nádhernou jinovatkou, to byl letní sen starce Mráze. Slunce setřáslo jinovatku s větví.
„Kdy přijde jaro?“ ptali se vrabci.
„Jaro!“ ozvalo se ozvěnou s pahorků, na nichž ležel sníh. Slunce svítilo tepleji a tepleji, sníh tál, ptáci švitořili: „Přijde jaro!“
A vysoko ve vzduchu přilétal první čáp a za ním hned druhý. Krásné děťátko sedělo každému na zádech, snesli se na širé pole, políbili zemi a potom políbili starého tichého muže. A Mráz jako Mojžíš na hoře zmizel, mrak jej odnesl.
Byl konec příběhu jednoho roku.
„Je to velmi správné,“ pravili vrabci, „a je to také velmi krásné, ale není to podle kalendáře, a tak to tedy není v pořádku!“

DOBRÁ NÁLADA

Po otci se mi dostalo nejlepšího dědictví, po něm mám dobrou náladu. A kdo byl můj otec? Nu, to se přece dobré nálady netýká! Měl živou letoru, byl čilý, tlustý a kulaťoučký, jeho zevnějšek i nitro byly naprostým protikladem k jeho zaměstnání. A jaké bylo jeho zaměstnání, jaké měl postavení ve společnosti? Ba, kdyby se to napsalo a vytisklo třeba rovnou na začátku knihy, tu je docela dobře možné, že mnoho lidí by si to přečtlo, knihu odložilo a řeklo, že to věru je něco děsivého, do toho že se pouštět nebudou. A přece nebyl můj otec ani pohodný, ani kat, naopak. Jeho povolání ho přivádělo do čela nejpočestnějších mužů v městě, tam také patřil docela po právu. Vždycky musil být první, před biskupem, před urozenými princi — a také před nimi vždycky býval. Neboť můj otec byl pohřební kočí!
Teď jsem to už vyřkl! A mohu ještě prohlásit, že když můj otec seděl vždycky takhle vysoko na omnibusu smrti, oblečen ve svůj dlouhý černý plášť a s třírohým černým kloboukem, ozdobeným stříbrným třepením, tu jak ho tak

někdo spatřil, a k tomu jeho kulatý a usměvavý obličej, který se dokonale podobal slunci, ty tam byly myšlenky na smutek nebo hrob. Tento obličej říkal: „To všechno nijak nevadí, všechno dopadne mnohem lépe, než si myslíme!“
Po něm jsem tedy zdědil dobrou náladu a také zvyk, že pravidelně chodívám na hřbitov. A je to velmi zábavná procházka, vypraví-li se tam člověk s dobrou náladou — a kromě toho odbírám pravidelně „Novinový adresář“, zrovna jako jej odbíral on.
Nejsem tak docela mladý, nemám ženu, děti, ani knihovnu, ale jak jsem už řekl, pravidelně odbírám „Novinový adresář“ a ten mi stačí! To jsou pro mne nejlepší noviny, a tak tomu také bylo u otce. Jsou to noviny, které vykonávají prospěšný úkol, a je v nich všechno, co člověk potřebuje vědět: kdo káže v kostele a kdo káže v nových knihách, kde si lze opatřit dům, služebnictvo, šatstvo a živobytí, kdo vyprodává a kdo odchází z tohoto světa. A potom je tam vidět tolik dobročinnosti a tolik nevinných veršíků, které nikomu nijak nevadí, a můžeme si tam přečíst o manželstvích, která si kdo přeje uzavřít, a o schůzkách, na které jdeme nebo nejdeme — a to všechno je docela prosté a přirozené! Na mou věru, docela klidně by se dalo žít i umřít, když takhle člověk odbírá „Novinový adresář“ — a potom by měl člověk doma takovou spoustu papíru, že by se mu na něm leželo docela měkce, kdyby si snad nechtěl lehnout na hoblovačky.
„Novinový adresář“ a hřbitov, to jsou a vždycky byly takové dvě procházky, které nejvíc povzbuzovaly mého ducha k životu, dvě nejpožehnanější lázně pro moji dobrou náladu.
Noviny si může každý přečíst sám, ale na hřbitov pojďme spolu, podívejme se tam, když svítí slunce a zelenají se stromy! Projděme se tam mezi hroby! Každý je jakoby zavřenou knihou, hřbetem obrácenou k nám, že si můžeme přečíst název, který mluví o obsahu knihy, a přesto neříká nic. Já však se tam vyznám, vím to už od otce i z vlastní zkušenosti. Mám to ve své „Hřbitovní knize“, a to je kniha, kterou jsem si sám dělal k užitku i pro zábavu. Všichni nebožtíci v ní jsou, a ještě několik navíc!
Teď jsme na hřbitově.
Tady za bíle natřeným laťovým plůtkem, kde kdysi stával růžový keř — ten už je teď pryč, ale ze sousedního hrobu sem zasahuje zelenými prsty něco brčálu, aby přece jen tvořil trochu slavnostní výzdoby — tady odpočívá velmi nešťastný člověk. A přece, dokud žil, nebyl na tom špatně, jak se říká, měl slušný příjem a ještě trochu víc, ale bral si příliš k srdci svět, totiž umění. Když seděl večer v divadle, aby se oddával z celé duše uměleckému požitku, tu ho dočista přivedlo z míry, když třeba jenom osvětlovač příliš silně osvítil tvář měsíce, nebo když závěsy visely před kulisami tam, kde měly viset za nimi, nebo když se na Amageru objevila palma, v Tyrolích kaktus nebo daleko na norském severu buk! Cožpak to přece není jedno? Kdo o něčem takovém přemýšlí? Hraje se komedie a lidé se mají bavit. — Hned tleskalo publikum příliš mnoho, hned příliš málo. „To je dnes slabá věc, která nikoho nechytne,“ říkal třeba, a potom se ohlédl, aby se podíval, co to je dnes v divadle za lidi. A tu viděl, že se bláznivě smějí tomu, čemu by se smát neměli, a to ho zlobilo, tím onen muž trpěl a stal se z něho nešťastný člověk. A teď už je tedy v hrobě.
Tady zase odpočívá velmi šťastný muž, to znamená velice vznešený člověk vysokého původu. Ten původ byl také jeho štěstím, protože jinak by z něho nikdy nic nebylo. V přírodě je však všechno už tak moudře zařízeno, že pomyšlení na to je pravým požitkem. Chodil po světě vyšívaný vpředu i vzadu, žil v parádním pokoji, a podobal se tak drahocenné, perlami vyšívané šňůrce ke zvonku, za kterou je vždycky ještě pořádná tlustá šňůra, která slouží svému účelu. Také on měl za sebou ještě takovou šňůru, náhradníka, který vykonával službu a vykonává ji dodnes za leckterou takovou novou, vyšívanou šňůrkou ke zvonku. Všechno je už tak moudře zařízeno, že člověk může mít docela dobře dobrou náladu.
A tady odpočívá — nu, to je vlastně velmi teskná příhoda! — tady odpočívá muž, který po šedesát sedm let pomýšlel na to, jak by proslovil nějaký dobrý nápad. Jenom proto žil, aby na tento dobrý nápad přišel, a nakonec přece jeden takový dobrý nápad dostal, jak byl přesvědčen. A z toho měl takovou radost, že umřel; zemřel zkrátka radostí nad tím svým jediným dobrým nápadem. A tak tento dobrý nápad nikomu neprospěl a nikdo ho neslyšel. Já si teď myslím, že jistě nemá pro ten dobrý nápad klid ani v hrobě. Protože, představte si, co když to je náhodou nápad, který bylo třeba říci v poledne, aby zapůsobil, a když teď mrtvý může podle obecného přesvědčení vyjít z hrobu jenom o půlnoci. Tak se nápad nehodí k době, nikdo se mu nezasměje, a mrtvý se zase může se svým dobrým nápadem vrátit do hrobu. To je smutný hrob.
Tady odpočívá velice lakomá paní. Dokud žila, vstávala v noci a mňoukala, aby si sousedé myslili, že má kočku. Tak byla lakomá!
Tady zase odpočívá slečna z dobré rodiny! Ve společnosti vždycky ráda dávala k lepšímu svůj hlas, a když se dala uprosit, tak zpívala: „Mi manca la voce!“ A to byla také jediná pravda v jejím životě!
Tady odpočívá dívka jiného druhu! Když srdce jako kanárek začíná křičet, rozum si zacpává uši. Krasavici obklopovala svatozář manželství – ! To je přece všední příhoda — ale zní to hezky. Nechme mrtvé na pokoji!
Tady odpočívá vdova, která měla v ústech labutí zpěv a v srdci soví žluč. Vypravovala se do rodin na lup za nedostatky svých bližních, zrovna jako za starých časů „Přítel policie“ se snažil najít prkno na chodníku zrovna tam, kde nebylo.
Tady je rodinný hrob! Všichni z rodiny si tolik věřili, že kdyby celý svět a noviny hlásaly: Je to takhle! a synáček přišel ze školy a povídal: Já jsem to však slyšel zase takhle! považovali by jeho názor všichni za správný proto, že patřil do rodiny. A jisté je to, že kdyby byl rodinný kohout zakokrhal o půlnoci, že by pro celou rodinu bylo ráno, i kdyby ponocný a všechny hodiny v celém městě hlásaly, že je půlnoc.
Velký Goethe končí svého „Fausta“ slovy, že hra „může pokračovat“. Také naše pouť po hřbitově by mohla pokračovat. Často sem chodívám! Když už mám některého ze svých přátel nebo ne zrovna přátel dost, zajdu si sem, najdu si tady drnové místečko a zasvětím je tomu nebo té, koho bych nejradši pochoval. A hned je tam pochovám, že tam leží jako nehybné mrtvoly, dokud se nevrátí zase jako noví a lepší lidé. Jejich život a jeho běh si zapíši, jak jej vidím já, do „Hřbitovní knihy“, a takhle by to měli dělat všichni lidé. Neměli by se zlobit, když jim někdo ublíží, ale hned ho

pochovat, udržovat si svoji dobrou náladu a dál odbírat „Novinový adresář“, tyto noviny psané samotným lidem, jemuž ovšem často někdo vede ruku.
Až nadejde doba, že i mne s příběhem mého života uloží do hrobu, ať tam je nápis: „Dobrá nálada!“
To je můj příběh.

VŠE KAM PATŘÍ

Je tomu již přes sto let.
Za lesem u velkého jezera stál starý zemanský dvůr; kolem měl hluboké příkopy, v nichž rostlo sítí, rákosí a orobinec. U samého mostu stála při vjezdní bráně stará vrba, sklánějící se nad rákosím.
Naproti v úvoze zazněly lovecké rohy a dusot koní, a proto si malá husopaska pospíšila zahnat husy s mostu, než tam přiklusá lovecká společnost; řítili se takovou rychlostí, že husopaska musila rychle uskočit na vysoký patník u mostu, aby ji neporazili. Byla ještě napůl dítě, útlá a drobná, ale měla v tváři spanilý výraz a krásné, jasné oči. Ale to dvorský pán neviděl. Jak v letu projížděl kolem, obrátil v ruce bič a ze zbujnosti strčil jím husopasku do prsou, takže přepadla nazad.
„Vše kam patří!“ zvolal. „Do bláta s tebou!“ a rozesmál se; měl to zřejmě být vtip a ostatní se smáli s ním. Celá lovecká společnost halasila a rámusila a honicí psi vyli. Opravdu:
„Bohatí ptáci létají hlučně!“
Bůh ví, jak byl dvorský pán tehdy ještě bohat!
Ubohá husopaska se snažila v pádu něčeho zachytit; nahmátla jednu ze splývajících větví staré vrby. Udržela se tak nad bahnem, a když panstvo a psi zmizeli v bráně, snažila se vyšplhat zas nahoru. Ale větev se v koruně ulomila a husopaska ztěžka padala zpět do rákosí. Vtom ji však shora uchopila něčí silná ruka. Byl to potulný kalounkář; stál opodál a viděl, co se přihodilo, a přispěchal nyní husopasce na pomoc.
„Vše, kam patří!“ řekl žertem po dvorském pánovi a vytáhl ji do bezpečí. Ulomenou větev přiložil tam, kde se ulomila, ale nejde vždycky všechno, „kam patří“. Zastrčil ji tedy do rozměklé půdy. „Rosť si tu, můžeš-li, ať z tebe mají páni ze dvora jednou píšťalku, která jim zapíská k pěknému tanci!“ popřál dvorskému pánovi a jeho družině důkladný výprask.
Zašel pak do dvora, avšak nikoli nahoru do panské síně, k tomu byl příliš malý pán! Šel za dvorskými lidmi do čeledníku; prohlíželi si jeho zboží, domlouvali se a kupovali.
Shora z hodovní síně bylo slyšet řev a jek; měl to být zpěv — nedokázali to však lépe. Zněl odtamtud smích a psí štěkot — pilo se tam a hýřilo ve velkém. V sklenicích a džbáncích se pěnilo staré pivo i víno a psi hodovali s pány. Nejedna z těch bestií dostala od mladých šlechticů hubičku, když jí dříve utřeli dlouhým boltcem čenich. Zavolali si nahoru kalounkáře s jeho zbožím, ale jen aby si z něho mohli tropit šašky. Víno jim stouplo do hlavy a rozum vyprchal z hlavy. Nalili mu pivo do jedné z punčoch a musil se s nimi napít — ale rychle! Jak to bylo od nich nesmírně vtipné a k smíchu! Celá stáda dobytka, pokuty a celé selské statky byly sázeny na jedinou kartu a prohrávány.
„Vše kam patří!“ řekl kalounkář, když se zas dostal z té Sodomy a Gomory, jak to nazval. „Já patřím na širé cesty venku, tam nahoře jsem nebyl ani trochu ve svém živlu!“ — Ze strniště mu kynula malá husopaska.
Ubíhaly dny a ubíhaly týdny: ukázalo se, že ulomená vrbová větev, kterou kalounkář zastrčil u příkopu do země, zůstává svěží a zelená, ba že dokonce vyhnala nové výhonky. Malá husopaska viděla, že větev zřejmě zapustila kořínky, a měla z toho velkou radost; měla pocit, že je to její stromek.
Stromek rostl, zato všechno ostatní ve dvoře scházelo za těch věčných pitek a karbanění: jsou to dvě kolečka, na nichž se špatně stojí.
Neuplynulo ani šest let, a dvorský pán putoval ze dvora s uzlem a s holí jako žebrák. Dvůr koupil bohatý obchodník — byl to právě onen kalounkář, který byl tehdy lovecké společnosti terčem posměchu a pošklebků a jemuž nabídli napít se piva z punčochy. Ale poctivost a podnikavost ženou vítr do plachet. A tak se nyní stal kalounkář pánem ve dvoře.
Od té doby se tam karty již neobjevily. „Je to zlé čtení,“ říkal. „Vznikly z toho, že když ďábel po prvé uviděl bibli, chtěl ji napodobit, vytvořit něco, co by bylo jako ona, ale zpitvořil to a vynašel karty.“
Nový dvorský pán se oženil. A kdo se stal jeho ženou? Malá husopaska! Byla odjakživa ctnostná, zbožná a dobrá, a v novém oblečení vypadala krásně a jemně, jako kdyby se byla narodila jako vznešená slečna. — Jak k tomu všemu došlo? To by byla příliš dlouhá historie v naší uspěchané době, ale došlo k tomu; a to nejdůležitější teprve teď přijde.
Na starém dvoře bylo nyní krásně a blaze. Paní sama hospodařila doma a její muž zas hospodařil venku. Jako by odtud tryskalo požehnání; a kde je požehnání, tam je domovem i blahobyt. Starý dvůr byl opraven a vymalován, příkopy kolem byly vyčištěny a všude byly vysázeny ovocné stromy. Starý dvůr působil teď přívětivým a útulným dojmem. Podlaha ve světnicích byla vydrhnuta do běla, že by se bylo mohlo z ní jíst. Ve velké světnici sedávala teď za zimních večerů paní se všemi svými služebnými a předly vlnu i len. V neděli večer se čtlo nahlas z bible; čítal z ní sám justiční rada — někdejší kalounkář se totiž stal justičním radou, ovšem až na stará kolena. Děti rostly — protože měli spolu děti; všem se dostalo pečlivého vzdělání, ale neměly ovšem všechny stejně dobré hlavy, jak už to bývá v každé rodině. Vrbová větev, zasazená před statkem, vyrostla v nádherný strom; rostla tam svobodně, nikdo ji neořezával. „Je to náš rodový strom,“ říkali staří manželé. „Mějte jej v úctě a vážnosti!“ napomínali své děti, i ty, které neměly dobrou hlavu.
—
Od té doby uplynulo sto let.
Jsme nyní již v naší době. Jezero poblíž dvora se změnilo v bláto a po starém dvoře jako by se zem slehla. Byla tam podlouhlá tůňka se zbytkem kamenného zdění po straně — pozůstatek někdejších hlubokých příkopů kolem dvora. Rostla tam však dosud krásná stará vrba s převislými větvemi, rodový strom majitelů dvora. Stála tam jako svědectví

toho, jak krásná může být vrba, smí-li růst po svém. Měla sice kmen rozčísnutý od samého kořene až do koruny a bouře ji trochu pokřivily, ale stála pevně a ze všech jejích trhlin a škvír, kam vítr a nečas nanesly trochu prsti, vyrůstala tráva a květiny. Zejména až nahoře, tam, kde se její veliké větve rozrůstaly, vznikla jakoby celá visutá zahrádka s maliním a ptačincem; uchytil se tam dokonce maličký jeřábek a rostl si, štíhlý a krásný, nahoře uprostřed staré vrby, zrcadlící se v černé vodě tůně, když vítr svál žabinec do jednoho kouta. Kolem samé vrby běžela pěšinka vedoucí přes panské pozemky.

Vysoko u lesa na návrší s překrásnou vyhlídkou stál nový dvůr. Byl veliký a krásný, okna měl tak čirá, že bys myslil, že ani nejsou zasklená. Mohutné schodiště u vchodu jako by mělo nad sebou loubí z růží a velkolistých rostlin. Trávník před ním byl neposkvrněně zelený, jako by každou travičku ráno i večer ošetřovali. Uvnitř ve velké síni visely drahocenné obrazy; byly tam lenošky a pohovky potažené hedvábím a plyšem, které jako by téměř mohly chodit po vlastních nohou, stoly s lesknoucími se mramorovými deskami a knihy se zlatými ořízkami, vázané v safiánu… Bydlili tam opravdu bohatí lidé, a vznešení lidé — bydlil tam baron s rodinou.

Všechno se tam pěkně k sobě hodilo. „Vše kam patří!“ říkali také tam. A proto všechny obrazy, které kdysi byly okrasou a chloubou starého dvora, visely nyní v chodbě k čeledníku. Vždyť to bylo jen samé haraburdí, zejména dvě staré podobizny: muže v růžovém šatě s parukou na hlavě, a paní s napudrovanými, vyčesanými vlasy a s červenou růží v ruce; oba obrazy měly kolem sebe velký věnec z vrbových proutků. A oba byly posety okrouhlými dírkami, neboť malá baroňátka s oblibou střílela ze svých kuší do těch starých lidí jako do terče. Byli to justiční rada a jeho žena, z nichž pocházel baronův rod.

„Vždyť vlastně ani do naší rodiny nepatří!“ prohlásil jeden z malých baronků. „Býval přece kalounkářem a ona husopaskou! Nebyli jako náš papá a mamá!“

Oba obrazy byly tedy staré haraburdí, a protože, jak se říká, „vše kam patří,“ dostali se praděd a prabába do chodby k čeledníku.

Na zámku byl domácím učitelem pastorův syn. Jednou šel s malými baronky a s jejich nejstarší sestrou, která byla nedávno konfirmována, na procházku. Po cestičce vedoucí přes pole přišli k staré vrbě. Mladá baronesa cestou vázala kytici z polních květin: „Vše kam patří!“ — byla to skutečná krása! Baronesa však přitom pozorně naslouchala všemu, co pastorův syn vykládal; ráda poslouchala jeho vyprávění o přírodních silách a o velkých mužích a ženách minulých věků. Měla zdravou, dobrou povahu, ušlechtilou duši i mysl a srdce otevřené všemu božímu stvoření.

U staré vrby se zastavili. Nejmladší baronek zatoužil po píšťalce —přiřízli mu ji již několikrát z vrbového proutí. Vychovatel tedy ulomil proutek.

„Nelamte ho!“ zvolala mladá baronesa, ale byl již ulomen. „Je to náš starý slavný strom! Mám ho nesmírně ráda. Doma se mi proto posmívají, ale to nevadí. K tomu stromu se pojí pověst —“

A baronesa vyprávěla vše, co jsme o staré vrbě již slyšeli — o starém dvoře, o husopasce a kalounkáři, kteří se právě v těch místech setkali a stali se pak prarodiči vznešeného baronova rodu i mladé baronesy.

„Nechtěli se nechat povýšit do šlechtického stavu, ti staří poctivci!“ vypravovala baronesa. „Měli přísloví: ‚Vše kam patří!‘ A zdálo se jim, že by se dostali, kam nepatří, kdyby se dali za peníze povýšit. Teprve jejich syn, můj dědeček, se stal baronem; byl prý velmi učený a vysoce vážen a oblíben u princů i princezen, zvali ho na všechny své slavnosti. U nás doma si zakládají nejvíce na něm, ale mne, nevím ani sama proč, táhne srdce k tomu starému párku. Jak musilo být útulno a jaké patriarchální ovzduší jistě bylo na starém dvoře, kde paní předla společně se služebnými a pán domu jim předčítal hlasitě z bible!“

„Byli to skvělí lidé a rozumní lidé!“ řekl pastorův syn. Rozhovořili se o šlechtě a měšťanstvu. Pastorův syn mluvil o šlechtě a šlechtictví, skoro jako by ani nebyl příslušníkem měšťanské třídy.

„Je opravdu štěstí náležet k rodu, který se vyznamenal! Mít tak krev, která jako by člověka pudila po cestě k dokonalosti. Je opravdu krásné nosit jméno, které je legitimací otvírající přístup do předních rodin v zemi. Šlechtický znamená tolik co ušlechtilý, je to zlatá mince, jejíž ražba odpovídá její vnitřní hodnotě. — V dnešní době je módou — a mnozí básníci jí ovšem přizpůsobují svůj tón —, že všechno, co je šlechtické, je špatné a hloupé, zato chudina, čím hlouběji k ní sestoupíš, tím více se třpytí. Já však nejsem toho mínění, neboť je to zcela zvrácený, mylný názor. Ve vyšších kruzích najdeme mnoho dojemných, krásných rysů. Maminka mi vyprávěla o jednom, a já bych jich mohl uvést řadu. Maminka byla jednou na návštěvě ve vznešeném domě v hlavním městě; její matka bývala, tuším, kojnou milostivé paní. Maminka hovořila v pokoji se starým urozeným pánem domu. Vtom uviděl, že do dvora vchází o berlích stařenka — chodívala k nim každou neděli a vždy dostala nějaký šilink. ‚Ta stará ubožačka chodí tak těžko!‘ řekl pán domu, a než si maminka uvědomila, byl již ze dveří a běžel po schodech dolů — on, sedmdesátiletý pán, excelence, sám sešel za chudačkou, aby jí uspořil namáhavou cestu do schodů za almužnou, pro niž si přicházela! Je to jen drobný povahový rys, ale jako v onom biblickém ‚vdovině groši‘ zní v něm ohlas hloubi srdce, ohlas lidské povahy. A na to by měli básníci ukazovat, právě v naší době by měli opěvovat to, co činí dobře, co mírní a usmiřuje. Avšak když se někdo proto, že má modrou krev a rodokmen jako arabský kůň, vzpíná na ulici na zadní nohy a řičí a v místnosti hned prohlašuje ‚Byli tu zas lidé z ulice!‘, kdykoli se tam objeví někdo měšťanského původu — v tom případě se jedná o šlechtu úpadkovou, u níž se šlechtictví stalo jen maskou, jaké užíval Thespis. Takovým lidem se jen smějeme a jsou vydáni na pospas satiře.“

Tak vykládal pastorův syn; jeho řeč byla poněkud dlouhá, ale přiřízl zatím malému baronkovi píšťalku.

Na baronově zámečku se sešla velká společnost, mnoho hostí z okolí i z hlavního města, dámy oblečené s vybraným vkusem i bez vkusu. Velký sál byl plničký lidí. Okolní faráři stáli přeuctivě v hloučku v koutě sálu. Vypadalo to tam skoro jako o pohřbu, avšak byla to veselá zábava, jen se dosud nedostala do proudu.

Na programu byl velký koncert, proto si nejmenší baronek přinesl svou vrbovou píšťalku. Ale nemohl z ní vyloudit ani tón a ani jeho papá to nedokázal: prostě nebyla k ničemu!

Hrálo se a zpívalo — byla to hudba a zpěv, jež baví nejvíce ty, kdo je provozují; ostatně byla rozkošná.
„Vy jste přece také virtuos!“ řekl domácímu učiteli jeden z kavalírů, pravý tatínkův synáček. „Pískáte na flétnu, a sám si ji umíte vyrobit! Genius umí všechno — komu čest, tomu čest —! Bůh ví, jdu přece s dobou, to se musí! Není-liž pravda, neodepřete unést nás všechny hrou na tento drobný hudební nástroj!“ Podal mu píšťalku, uříznutou z vrby od tůňky, a hlasitě a zřetelně ohlásil, že domácí učitel je nyní oblaží flétnovým sólem.
Nebylo těžké poznat, že si z něho chtějí tropit šašky. Nechtěl proto hrát, třebaže uměl. Ale naléhali na něho, nutili ho. Vzal tedy píšťalku a přiložil ji k ústům.
Byla to podivuhodná píštalka! Zazněl z ní tón, táhlý jako hvizd parní lokomotivy, ale ještě pronikavější. Rozléhal se po celém dvoře, po zahradě i po lese, na míli daleko krajem, a jeho zvuk provázela vichřice svištící: „Vše kam patří!“ A jakoby nesen vichrem vyletěl papá baron ze zámku a rovnou do domku skotákova, a skoták zase — sic nikoli snad do zámeckého sálu, to nešlo, ale do světnice služebných, mezi vznešené zámecké služebnictvo, chodící v hedvábných punčochách: ty pyšné panáčky jako by přepadlo suché lámání z toho, že si taková nepatrná osoba dovolila zasednout s nimi ke stolu!
V sále se vznesla mladá baronesa v čelo slavnostní tabule, neboť si zasloužila tam sedět, a pastorův syn byl posazen vedle ní: Seděli v čele jako ženich a nevěsta. Starý hrabě z nejstaršího šlechtického rodu v zemi zůstal sedět na svém čestném místě, protože píšťalka byla spravedlivá, jak to má na světě být. Zato onen vtipkař kavalír, onen tatínkův synáček, který spískal hru na píšťalku, vletěl po hlavě mezi slepice; a nejen on.
Píšťalka zněla krajem na míli daleko a vyprávělo se pak o velkých událostech. Rodina bohatého velkoobchodníka, vezoucí se čtyřspřežím, vyletěla z kočáru — ani na zadních sedadlech nesměla zůstat. Dva bohatí sedláci, kteří v naší době již přerostli vlastní pole, byli odfouknuti do bahna v příkopě.
Byla to nebezpečná píšťalka. Na štěstí pukla při prvním zapísknutí, a to bylo dobře; dostala se zase do kapsy, neboť „vše kam patří!“
Příštího dne se o události již nemluvilo. Vzniklo tak rčení: „Zastrčit píšťalku do kapsy.“ Všechno bylo zase při starém, jen oba staré obrazy, podobizny někdejšího kalounkáře a husopasky, visely v sále, na jehož stěnu byly odvanuty. A poněvadž jeden opravdový znalec umění prohlásil, že je maloval skutečný mistr, zůstaly tam již viset a dali je opravit: inu, nikdo přece dříve nevěděl, že mají cenu — a jak to také měli vědět! — Visely tedy nyní na čestném místě. „Vše kam patří!“ — jednou se to tam také dostane! Věčnost je dlouhá, delší než, naše povídka!

SKŘÍTEK U HOKYNÁŘE

Byl jeden opravdový student — bydlil v podkroví a nic neměl. A byl jeden opravdový hokynář — bydlil pěkně v přízemí a náležel mu celičký dům; a také skřítek hospodáříček se držel u něho, protože dostával o Štědrém večeru mísu kaše, omaštěné pořádným kusem másla. Hokynář si to mohl dovolit. Skřítek tedy zůstával v hokynářově krámě: bylo to velmi poučné.
Jednou večer přišel do krámu zadním vchodem student, aby si koupil svíčku a sýr. Neměl, koho by poslal, šel si tedy nakoupit sám. Dostal, oč požádal, zaplatil, a hokynář a jeho milostpaní mu pokývli na dobrou noc; milostpaní však byla žena, která dovedla víc než jen pokývnout, měla dar výřečnosti! Student jejich pozdrav opětoval. Vyrušil se tím ze čtení papíru, do něhož mu zabalili sýr. Byl to list vytržený ze staré knihy, kterou opravdu neměli roztrhat: ze staré knihy plné poesie!
„Tamhle jí ještě kus leží!“ řekl hokynář. „Dal jsem za ni jedné babce hrstku kávy. Dáte-li mi osm šilinků, můžete si zbytek knihy vzít!“
„Děkuji vám,“ odpověděl student. „Vzal bych si ji místo sýra. Najím se chlebem bez sýra také. Byl by to hřích roztrhat ji celou! Jste skvělý obchodník, bdělý obchodník, ale poesii nerozumíte víc než tenhle truhlík!“
Bylo to od něho nezdvořilé, zejména vzhledem k truhlíku, ale hokynář se zasmál a student se také zasmál, bylo to přece řečeno jen v žertu! Skřítek se však pohoršil, že se někdo opováží říci něco podobného hokynáři, který je domácím pánem a prodává takové výborné máslo!
Když nastala noc a krám byl již zavřen a všichni až na studenta šli spát, vloudil se skřítek do pokoje a sebral hokynářčinu vyřídilku; nepoužívala jí, když spala. Kamkoli v místnosti skřítek vyřídilku položil, na kterýkoli předmět, dostalo se mu hned daru řeči a dovedl vykládat své rozumy a pocity stejně pohotově jako hokynářka. Ale mohl ji mít vždy jen jeden a to bylo opravdové dobrodiní, protože jinak by si byli všichni skákali do řeči.
Skřítek nasadil hokynářčinu vyřídilku na truhlík, v němž ležely staré noviny. „Je to skutečně pravda,“ zeptal se, „že nemáte ani zdání, co je to poesie?“
„Jak bych neměl!“ řekl truhlík. „Je to cosi, co bývá v novinách až docela dole na stránce a odstřihává se to. Řekl bych, že jí chovám ve svém nitru mnohem víc než nějaký student! A to jsem ve srovnání s hokynářem jen ubohý truhlík!“
Skřítek nasadil pak hokynářčinu vyřídilku kávovému mlýnku. Ten toho namlel! Potom ji položil na bečičku s máslem a na zásuvku s tržbou. Obě byly stejného mínění jako truhlík, a na čem se shodne většina, to se musí respektovat!
„A teď dojde na studenta!“ Skřítek vyšel potichoučku zadním schodištěm do podkroví, kde student bydlil. Uvnitř bylo světlo. Skřítek nakoukl do pokojíku klíčovou dírkou. Uviděl, že student čte v oné roztrhané knize. Ale jaké bylo uvnitř světlo! Z knihy vyzařoval jasný paprsek, rozrůstal se v kmen a v mohutný strom, který se pjal vysoko a prostíral nad studentem ze široka své větve. Každičký jejich list byl krásně svěží a každičký jejich květ byla krásná dívčí hlavička — některé s očima tmavýma a jiskrnýma, jiné s modrýma a nesmírně jasnýma; a každičký jejich plod byla třpytivá hvězda. A jaký tam zněl podivuhodně krásný zpěv a jaká hudba!
O takové kráse se skřítkovi dosud nikdy ani nesnilo, natož aby byl něco takového kdy viděl nebo slyšel. Stál tam na

špičkách jako přimrazen a díval se a díval, až světlo uvnitř zhaslo. Student sfoukl lampu a zřejmě se uložil ke spaní, ale skřítek stál dál u dveří, protože dosud zněl překrásný, něžný zpěv, líbezná ukolébavka usínajícímu studentovi.
„Jak je tu nádherně!“ říkal si skřítek. „To jsem věru nečekal! Tak si myslím, že zůstanu u studenta —!“ — A uvažoval — rozumně uvažoval — a pak si povzdechl: „Student však nemá kaši!“ — A šel — inu, šel zas dolů k hokynáři. A dobře že přišel, protože truhlík už spotřeboval skoro všechnu hokynářčinu výřečnost: vyložil už vše, co v něm bylo, z jednoho konce a právě se chystal obrátit se a začít to vykládat zas z druhého konce. Vtom hospodáříček přišel, sebral mu vyřídilku a vrátil ji hokynářce. Avšak celý krám, od pokladny až po polena u kamen, řídil se od té doby ve svém mínění truhlíkem. Považovaly si ho tou měrou a nadály se od něho tak velkých věcí, že když potom hokynář předčítal ze svých „Novin“, z těch, co vycházejí večer, literární a divadelní kritiky, myslily si, že to vykládá truhlík.
Ale skřítek již nevydržel klidně poslouchat všechny krámské moudrosti a rozumy: jakmile zazářilo v podkrovní komůrce světlo, tu jako by jeho paprsky byly silná kotevní lana a táhly ho nahoru. Musil se sebrat a nakouknout tam klíčovou dírkou. Cítil tam van velikosti, jaký pociťuje člověk u rozbouřeného moře, když po něm kráčí v bouři Bůh. Skřítek vypukl v pláč; nevěděl sám, proč pláče, ale bylo v tom pláči cosi nesmírně blaživého! Jak překrásné by muselo být, sedět se studentem pod oním zářícím stromem, ale nebylo to možné — skřítek byl šťasten u své klíčové dírky. Stával tam na chladné chodbě, i když již fičel od vikýře podzimní vítr a bylo tam zima, příšerně zima. Ale hospodáříček ucítil zimu, teprve když v podkrovní komůrce zhaslo světlo a krásné tóny z ní vycházející ve větru odumřely. Hu, jak mrzl! — Zalezl zas dole do svého teploučkého koutku: tam bylo útulno a příjemně! — A když se objevila štědrovečerní kaše omaštěná pořádným kusem másla — inu, tu zas byl mistrem hokynář!
Ale v noci se skřítek probudil hrozným rámusením na okenice, tloukli na ně zvenčí, ponocný troubil — hořelo! Celá ulice byla osvětlena plameny. Hoří v domě, nebo u sousedů? Kde? — To bylo zděšení! Milostpaní hokynářka byla tak popletená, že si vytáhla zlaté náušnice z uší a strčila je do kapsy, aby přece jen něco zachránila. Hokynář běžel pro své cenné papíry a služebné děvče pro hedvábnou pláštěnku, na kterou, toť se ví, měla! Každý chtěl zachránit to nejlepší.
A hospodáříček taky. Několika skoky vyběhl do schodů a do studentovy komůrky. Student stál zcela klidně u otevřeného okna a díval se na požár — hořelo v protějším domě. Hospodáříček popadl se stolu tu podivuhodnou knihu, strčil ji do své červené čepičky a držel ji oběma rukama: největší poklad domu byl zachráněn! Vyřítil se pak odtamtud ven na střechu, až k samému komínu. Seděl tam ozářen požárem protějšího domu a držel oběma rukama červenou čepičku, v níž měl svůj poklad. Cítil teď, komu patří jeho srdce, kam sám náleží. Ale když byl požár uhašen a hospodáříčkovi se vrátila rozvaha — inu: „Rozdělím se mezi ně!“ říkal si. „Nemohu přece dát hokynářovi vale, už pro tu kaši!“
Bylo to zcela lidské! — My ostatní také chodíme k hokynáři — pro kaši.

NEBYLA K NIČEMU

Rychtář stál u otevřeného okna. Měl na sobě košili s manžetami a s jehlicí v tuhé náprsence a byl kromobyčejně dobře vyholen; byla to jeho vlastní práce. A přece se maličko říznul, ale měl přes to přilepený kousek novinového papíru.
„Poslyš, maličký!“ zvolal rychtář.
A tím maličkým nebyl nikdo jiný než pradlenin syn, který šel právě kolem a uctivě smekl čepici. Čepice měla zlomený štítek a byla tak přizpůsobena, aby se dala strčit do kapsy. V chudých, ale čistých a obzvlášť pečlivě vyspravených šatech a s těžkými dřeváky na nohou tam chlapec uctivě stál, jako by stál před samotným králem.
„Jsi hodný chlapec,“ pravil rychtář, „a jsi zdvořilý. Tvá matka asi máchá prádlo dole u řeky. A tam ty pospícháš s tím, co máš v kapse. S tvou matkou je to zlá věc! Kolik toho máš?“
„Půl žejdlíku,“ ozval se chlapec polekaným, ztichlým hlasem.
„A dnes ráno dostala také tolik?“ pokračoval rychtář.
„Ne, to bylo včera!“ odvětil chlapec.
„Dvakrát půl je jeden! — Ta ženská není k ničemu! S touhle třídou lidí je to smutné! — Pověz své mamince, aby se styděla! A ať z tebe nikdy není opilec, jenže to jistě bude! — Ubohé dítě! — A teď jdi! —“
A chlapec šel. Držel dál čepici v ruce a vítr mu foukal do žlutých vlasů, až se mu celá čupřina ježila. Přešel z ulice do uličky a zamířil dolů k řece, kde stála matka ve vodě u máchadla a bušila palicí do těžkého prádla. Ve vodě byl silný proud, neboť stavidla vodního mlýnu byla otevřena, prádlo se neslo s proudem a jen tak tak, že nestrhlo máchadlo. Pradlena je musila zadržovat.
„Málem bych uplavala,“ řekla. „To je dobře, že jsi tady, budu potřebovat trochu pomoci, se svými silami už na to nestačím! Tady ve vodě je zima! Už tu stojím plných šest hodin. Máš něco pro mne?“
Chlapec vytáhl láhev a matka ji přiložila k ústům a dala si doušek.
„Ó, to dělá dobře! Jak to hřeje! Je to stejně dobré jako jídlo a není to tak drahé! Pij, můj chlapče! Vypadáš tak bledý, v těch tenkých šatech ti je zima! Vždyť už je také podzim. Hu! Ta voda je studená! Jenom abych se nerozstonala! Ale to se nestane! Dej mi ještě slzu a sám se také napij, ale jenom krapet, nesmíš si na to zvyknout, ty moje ubohé chudobné dítě!“
A přešla můstek, na kterém stál chlapec, a vystoupila na pevninu. Voda jí crčela z pytloviny, kterou měla kolem pasu, a kapala jí i ze sukně.
„Dřu se a lopotím, až mám prsty celé rozpukané, div že mi z nich krev neteče! Ale to je jedno, jen když tě mohu poctivě vychovat, ty moje milované děťátko!“
Vtom přicházela poněkud starší žena, svým oděvem i zjevem chudobná. Napadala na jednu nohu a přes jedno oko měla velikánskou falešnou kadeř. Ta kadeř měla oko zakrýt, ale činila její vadu jen ještě zřetelnější. Byla to pradlenina

přítelkyně, sousedé jí říkali „Kulhavá Máry s kadeří“.
„Chuděro, jak se tu v té studené vodě dřeš a lopotíš! Bodejť bys nepotřebovala trochu něčeho pro zahřátí; a vidíš, mají ti za zlé i tu kapku, kterou si dáš!“ — A tak se celá rychtářova řeč k malému chlapci rychle donesla k pradleninu sluchu. Máry to totiž všechno vyslechla a zlobilo ji, že se tak mluví s dítětem o jeho vlastní matce a o té kapce, kterou si usrkla, zrovna v době, kdy rychtář uspořádal velkou hostinu se spoustou vína — „vzácného a silného vína! Mnoho jich tak trochu přebralo. Ale tomu se neříká, že pijí! Oni jsou v pořádku, ale ty nejsi k ničemu!
„Tak takhle on s tebou mluvil, dítě moje,“ pravila pradlena a rty se jí chvěly. „Máš matku, která není k ničemu! Snad má pravdu! Ale dítěti to neměl říkat! Kolik jen se toho na mne z toho domu navalilo!“
„Vždyť jsi tam ve dvoře sloužila, když tam žili a bydlili rychtářovi rodiče. To už je mnoho let! Od té doby se snědlo hodně měřic soli, a tak je jistě důvod k tak velké žízni!“ A Máry se smála. „Dnes je u rychtáře velká hostina, měla být odřeknuta, ale teď už na to bylo příliš pozdě a jídlo bylo hotovo. Mám to od dvorského čeledína. Před hodinou přišel dopis o tom, že mladší bratr zemřel v Kodani —“
„Zemřel!“ vzkřikla pradlena a smrtelně zbledla.
„Inu, už je to tak!“ pravila žena. „Nesmíš si to tak brát. Ach ano, tys ho znala z domu, kde jsi sloužila.“
„Tak on zemřel! Byl to nejlepší, nejskvělejší člověk! Pánbůh nemá tolik lidí, jako byl on!“ A slzy jí kanuly po tvářích.
„Panebože! Jak se to se mnou točí! To proto, že jsem vypila tu láhev! Nesnáším to! Je mi tak špatně!“ — A opřela se o prkenný plot.
„Panebože, vždyť tobě je docela špatně, matičko!“ polekala se žena. „Ale však ono to třeba přejde! — Ne, jsi opravdu nemocná! Nejlíp bude, když tě dovedu domů!“
„Ale co prádlo?“
„Však já se už o ně postarám! Chyť se mne pod paží! Chlapec může zůstat tady a dávat zatím pozor, já potom přijdu a zbytek vyperu. Vždyť už je toho jenom trocha!“
Pod pradlenou se už podlamovaly nohy.
„Stála jsem moc dlouho ve studné vodě! Od dnešního rána jsem nedostala najíst ani napít! Mám v sobě velkou horkost! Ježíši Kriste! Pomoz mi domů! Chudáček moje dítě!“ — a rozplakala se.
Chlapec plakal a zůstal sedět sám u řeky vedle mokrého prádla. Obě ženy šly pomalu, pradlena potácivým krokem, vzhůru uličkou a pak ulicí kolem rychtářova dvorce. A právě před tím dvorcem klesla pradlena na dlažbu. Lidé se sbíhali.
Kulhavá Máry zaběhla do dvorce pro pomoc. Rychtář a jeho hosté se dívali z oken.
„To je pradlena,“ pravil rychtář, „trochu přebrala. Není k ničemu! Škoda jejího šikovného chlapce. Mně se to dítě opravdu líbí. Matka však není k ničemu!“
Pradlenu přivedli k sobě a odvedli ji do jejího chudého domova a ona ihned ulehla. Dobrá Máry šla hned udělat hrneček teplého piva s máslem a cukrem, to prý je ta nejlepší medicina. Potom odešla k máchadlu a vymáchala prádlo, dělala to velmi špatně, ale dobře to myslila, vlastně jenom vytáhla mokré prádlo na břeh a dala je do nůše.
Navečer seděla v chudobné světničce u pradleny. Dostala pro nemocnou od rychtářovy kuchařky několik opečených brambor a nádherně tučný kus šunky. Na tom si pochutnali chlapec a Máry, nemocná se těšila z vůně, říkala, že je taková posilňující.
A chlapec si šel lehnout do postele — měl společnou s maminkou; spal však v nohách napříč postele a přikrýval se starým kobercem, sešitým z modrých a červených proužků.
Zatím se pradleně trochu ulevilo. Teplé pivo ji posilnilo a udělala jí dobře vůně znamenitého jídla.
„Děkuji ti, jsi taková dobrá duše!“ děkovala pradlena Máry. „Všechno ti teď povím, jen co chlapec bude spát! Myslím, že už usnul. Jaký je milounký a roztomilý s těma zavřenýma očkama! Neví, co jeho máma zkusila. Dej Bůh, aby to nikdy nemusil zakusit! — Sloužila jsem u komorních radů, rychtářových rodičů, a tu se stalo, že přijel domů jejich nejmladší syn, student. Tenkrát jsem byla mladá, divoká a bláznivá holka, ale počestná, to si troufám před Bohem odpřisáhnout!“ pravila pradlena. „Student byl takový živý a veselý, takový hodný! Každá kapka krve v něm byla poctivá a dobrá! Nebylo lepšího člověka na celé zemi. Byl synem mých pánů a já jenom služebnou, ale zamilovali jsme se do sebe, ovšem ve vší počestnosti! Nějaké to políbení není přece žádný hřích, když se mají dva opravdu rádi. Pověděl to své matce. Byla pro něho pánembohem tady na zemi! Však také byla moudrá, laskavá a přívětivá! — Můj milý odcestoval, ale dřív než odejel, navlekl mi na prst svůj zlatý prsten. Když už byl opravdu pryč, zavolala si mě k sobě hospodyně. Byla vážná, a přece nesmírně přívětivá, mluvila, jak by to jen Pánbůh dovedl. Vysvětlila mi, jaký je mezi námi rozdíl. ‚On se teď dívá na to, jak pěkně vypadáš, ale pěkný vzhled pomine! Nemáš vzdělání, které má on, vaše duše si nebudou rozumět, a v tom tkví to neštěstí. Vážím si chudého člověka, u Boha se mu možná dostane vyššího postavení než mnohým bohatcům, ale tady na zemi, když jedeš vpřed, není radno zajet na falešné koleje, sice se vůz převrhne — a vy dva se převrhnete s ním! Vím o hodném muži, uchází se o tebe jeden řemeslník. Je to Erik rukavičkář, je vdovec, děti nemá žádné, dobře se mu daří, přemýšlej o tom!‘ Každé slovo, které řekla, mi projelo srdcem jako nůž, ale ta žena měla pravdu! Jak mě to tísnilo a soužilo! — Políbila jsem jí ruku a vyplakala jsem mnoho slaných slz. Ještě víc jich bylo, když jsem přišla do své komůrky a uložila jsem se k spánku. Nastávající noc byla těžká, Pánbůh ví, co jsem protrpěla a co jsem probojovala. V neděli jsem pak šla ke stolu Páně, aby mě osvítil. Když jsem vycházela z kostela, potkala jsem jakoby nějakým Božím řízením Erika rukavičkáře. A tu jsem už v svém nitru nepochybovala, že se k sobě svým stavem i jinak hodíme, a Erik byl dokonce zámožný muž. A tak jsem šla rovnou k němu, vzala jsem ho za ruku a řekla jsem: ‚Jsou tvoje myšlenky ještě pořád u mne?‘ — ‚Jsou a budou vždycky!‘ řekl on. — ‚Chceš si vzít děvče, které si tě váží a které tě ctí, ale nemá tě rádo, ale to možná časem přijde?‘ — ‚Jistě to přijde!‘ řekl on, a tak jsme si podali ruce. Já jsem šla domů k své hospodyni. Zlatý prsten, který mi dal její syn, jsem nosila na prsou. Nemohla jsem si jej navléci na prst ve dne, jenom každý večer, když jsem ulehla do postele. Líbala jsem ten prstýnek, až mi ústa krvácela, a potom jsem jej

dala hospodyni a řekla jsem jí, že příští týden budeme mít já a rukavičkář ohlášky. Tu mě hospodyně vzala do náručí a líbala mě — neříkala, že nejsem k ničemu; ale tenkrát jsem snad byla také lepší, i když jsem ještě na světě nezakusila tolik protivenství. A pak byla na hromnice svatba. První rok se nám dobře dařilo, měli jsme tovaryše a učedníka a ty jsi, Máry, u nás sloužila."
„O, byla jsi dobrá hospodyně!" pravila Máry. „Nikdy nezapomenu, jak laskaví jste byli, ty i tvůj muž!"
„Byla jsi u nás v dobrých letech! — Děti jsme tenkrát neměli. — Studenta jsem už nikdy nespatřila! — Vlastně ano, viděla jsem ho jednou, ale on neviděl mě! Přijel sem na pohřeb své matky. Viděla jsem ho stát u hrobu, byl bledý jako křída a tuze zarmoucen, ale to bylo pro matku. Když pak zemřel jeho otec, byl v cizích zemích a nepřijel k nám a ani později už tady nebyl. Nikdy se neoženil, to vím dobře. Byl prokurátorem a na mne si nevzpomněl, a i kdyby mě byl uviděl, jistě by mě nebyl poznal, tak ošklivě vypadám. A je to tak také docela v pořádku!"
A mluvila o těžkých dnech své zkoušky, jak se na ně neštěstí takřka valilo. Měli pět set tolarů. A když byl v ulici na prodej dům za dvě stě tolarů, který by se bylo vyplatilo dát strhnout a postavit místo něho nový, koupili jej. Zedníci a tesaři vypočítali, že by to stálo dalších tisíc a dvacet tolarů. Erik rukavičkář získal úvěr, vypůjčil si peníze v Kodani, ale loďař, který je měl přivézt, ztroskotal i s penězi.
„Tenkrát jsem porodila svého rozmilého chlapce, který tady spí. — Otec onemocněl těžkou, vleklou chorobou. Tři čtvrti reku jsem jej musila oblékat i svlékat. Šlo to s námi dočista s kopce, půjčovali jsme si a půjčovali, o všechno jsme přišli, i otec nám umřel! — A já se dřu a lopotím, sháním a pachtím kvůli dítěti, myji schody, peru prádlo, hrubé i jemné, Pánbůh však nechce, aby se mi vedlo lépe! Ale on mě přece jenom jednou vysvobodí a o chlapce se postará!"
A tak usnula.
Ráno se cítila posilněna a domnívala se, že je dost silná, aby mohla jít zase do práce. Sotva vstoupila do studené vody, přepadla ji zimnice a mdloby. Křečovitě hmatala rukou kolem sebe, udělala krok ke břehu a upadla. Hlavou ležela na suché zemi, ale nohama v řece, dřeváky, v kterých stála na dně — v každém z nich byla hrst slámy — plavaly po proudu. A tak ji našla Máry, když přišla s kávou.
Od rychtáře byl doma vzkaz, aby pradlena k němu hned přišla, že jí musí něco říci. Ale už bylo pozdě. Zavolali lazebníka, aby jí pustil žilou. Pradlena byla mrtvá.
„Upila se!" řekl rychtář.
V dopise, který přinesl zprávu o bratrově smrti, byl udán obsah závěti a v té závěti stálo, že 600 tolarů se odkazuje rukavičkářově vdově, která kdysi sloužila u jeho rodičů. A ty peníze ať se podle nejlepšího uvážení dají v menších nebo větších částkách jí a jejímu dítěti.
„Tak to byly mezi ní a mým bratrem nějaké pletky!" usoudil rychtář. „Dobře, že je odklizena. Chlapec teď dostane všechno a já ho dám k hodným lidem na vychování, může z něho být dobrý řemeslník!" — A těmto slovům dal Pán své požehnání.
Rychtář pozval chlapce k sobě, slíbil, že se o něho bude starat, a řekl mu, jak je dobře, že jeho matka umřela, nebyla k ničemu!
Odnesli ji na hřbitov, na hřbitov chudiny. Máry zasadila na hrob malou růžičku, chlapec stál vedle ní.
„Moje dobrá maminka!" vzlykal a slzy mu tekly proudem. „Copak je to pravda, že nebyla k ničemu?"
„Ale kdež, byla k něčemu!" tvrdila stará služka a vzhlédla k nebi. „Vím to už mnoho let a znova jsem se to dověděla poslední noc. Povídám ti, byla k něčemu! A náš Pán na nebesích to také říká, jen ať si lidé klábosí, že nebyla k ničemu!"

PRASÁTKO NA PENÍZE

V dětském pokoji bylo tolik hraček! Až nahoře na skříni stála hliněná pokladnička ve tvaru prasátka, a to mělo samozřejmě na zádech štěrbinu, která byla ještě nožem rozšířena, aby se do prasátka daly vstrčit také stříbrné tolary. A byly tam už dva, kromě mnoha jiných drobných mincí. Prasátko už bylo tak plné, že ani chrastit nemohlo, a to je nejvyšší cíl, ke kterému to až takové prasátko může přivést. Teď stálo nahoře na obrubě skříně a shlíželo na všechny věci v pokoji. Dobře vědělo, že za peníze ve svém břichu by si to mohlo všechno koupit, a to už pozdvihne sebevědomí!
Ostatní na to myslili rovněž, i když o tom nemluvili, protože tu byla ještě jiná látka k hovoru. Zásuvka v prádelníku byla pootevřena, a tam teď vstala velká loutka, už trochu starší a se slepovaným krkem; vykoukla ze zásuvky a povídala: „Pojďme si zahrát na lidi, to je vždycky nějaká zábava!" A tu nastal velký ruch, i obrázky na stěnách se obrátily, aby ukázaly, že také mají zadní stranu, ale ne snad že by takhle chtěly vyjádřit nesouhlas.
Byla půlnoc, oknem svítil do pokoje měsíc — zadarmo jim takhle prokazoval službu. Teď měla hra už začít a kdekdo byl pozván, dokonce i dětský kočárek, který přece patří k větším hračkám. „Každý má svoji čest," povídal, „všichni nemohou být urozeného původu, někdo také musí dělat něco prospěšného, jak se říká!"
Prasátko jediné dostalo pozvání písemně. Stálo totiž příliš vysoko, a tak se hračky domnívaly, že ústní pozvání by neslyšelo. Také ani neodpovědělo, zda přijde, neboť nechtělo přijít. Vždyť když se chtělo zábavy zúčastnit, mohlo se z ní těšit i doma, nahoře na skříni, a podle toho se přece ostatní mohli zařídit a také to udělali.
Malé loutkové divadlo se hned samo postavilo, aby prasátko vidělo, co se na něm hraje; chtěli začít s komedií, potom měl přijít čaj a cvičení pro rozum; také hned začali. Houpací kůň mluvil o treningu a plemenné ušlechtilosti, dětský kočárek o železnici a parní síle — to přece všechno patřilo k jejich oboru a mohli o tom hovořit. Hodiny začaly rozkládat o politice, vždycky věděly, kolik uhodilo, ale říkalo se o nich, že nejdou dobře. Španělka se pyšnila svým kováním a stříbrným knoflíkem, byla přece okována nahoře i dole. Na pohovce ležely dvě vyšívané podušky, obě hezounké a hloupé — komedie mohla tedy začít.

Všechny věci jenom seděly a dívaly se, a tu se ozvala žádost, aby každý práskal, bouchal a rachotil, jak se mu jen zlíbí. Jezdecký bičík však řekl, že nikdy nepráská starým, nýbrž jenom těm, kdo se ještě nezasnoubili. „Já bouchám každému," povídala třaskavá kulička. „Někde přece už musí jeden stát!" myslilo si plivátko a bylo to už mínění všech při tomto představení. Hra, kterou viděli, za nic nestála, ale provedení bylo dobré. Všechny loutky se otáčely k publiku namalovanou stranou: rub byl totiž prázdný, bez malby; a všechny hrály výborně, až daleko před scénou — měly příliš dlouhý drát, a takhle je bylo lépe vidět. Slepená loutka tím byla tak okouzlena, že se jí krček zase rozlepil, a prasátko bylo svým způsobem natolik zaujato, že se rozhodlo pamatovat na některou z loutek ve své závěti a dovolit jí společný pohřeb s ním, až nadejde čas.
Takový požitek to byl, že nechali čaj čajem a pokračovali ve cvičeních pro rozum. Všichni tomu říkali, že si hrají na lidi, a nebylo v tom ani trochu zlomyslnosti, vždyť si jenom hráli. A každý myslil na sebe a na to, jakými myšlenkami se asi zabývá prasátko, a prasátko myslilo nejdále dopředu, uvažovalo o závěti a pohřbu a kdy k tomu asi dojde — vždyť smrt přijde vždycky z čistá jasna. — Bum! — teď spadlo se skříně a leželo na zemi, rozbité na střepy, zatím co se peníze rozběhly a roztančily po podlaze; nejmenší jenom cvrnkly, větší se kutálely, obzvláště jeden stříbrný tolar se chtěl podívat daleko do světa. Také se tam dostal a ostatní peníze rovněž, střepy z prasátka se octly ve smetí, ale hned nazítří se objevilo na skříni zbrusu nové hliněné prasátko. Ještě v něm nebyl ani groš, proto nemohlo chrastit, tím se také podobalo svému předchůdci. Vždycky je zapotřebí nějak začít — a tím začátkem my skončíme!

O HLOUPÉM HONZOVI
STARÝ PŘÍBĚH ZNOVU VYPRÁVĚNÝ

Na venkově stál starý dvůr a v něm žil starý zeman. Měl dva syny, tak moudré, že i poloviny té jejich moudrosti by bylo bývalo dost. Chtěli se ucházet o královu dceru, což mohli, protože princezna dala vyhlásit, že si vezme za muže toho, kdo prokáže nejlepší výmluvnost. Oba zemanovi synové se tedy celý týden připravovali — byla to nejdelší lhůta, kterou k tomu měli, avšak jim stačila, neboť měli již předem veliké vědomosti, a to je vždy užitečné! Jeden uměl nazpaměť celý latinský slovník a tři ročníky místních novin, jak od začátku, tak pozpátku; druhý zase byl obeznámen se všemi paragrafy cechovního zákona a se vším, co má vědět každý představený cechu, takže mínil, že se může účastnit rozhovorů o státních záležitostech; kromě toho uměl vyšívat šle, neboť měl vkus a obratné prsty.
„Princeznu dostanu já!" prohlašovali oba.
Otec jim tedy dal každému krásného koně. Ten, který uměl nazpaměť slovník a noviny, dostal vraníka jako uhel černého, a ten, který byl moudrý jako sám starší cechu a uměl vyšívat, dostal bělouše jako mléko bílého. Namazali si koutky úst rybím tukem, aby jim pusa lépe jela. Všechno služebnictvo se sběhlo na dvoře podívat, jak budou nasedat na koně. Vtom přišel třetí bratr, neboť byli vlastně tři; ale nikdo ho za jejich bratra ani neměl, protože nebyl učený jako druzí dva; říkali mu hloupý Honza.
„Kam se chystáte tak nastrojeni?" zeptal se.
„Ke královskému dvoru, vymluvit si královskou princeznu! Cožpak jsi neslyšel, co vybubnovávali po celé zemi?" A vypravovali mu to.
„Safraporte, to tam musím taky!" řekl Honza. Bratři se mu vysmáli a odklusali.
„Tatínku, dejte mi také koně!" zvolal Honza. „Dostal jsem velikánskou chuť oženit se. Když si mě princezna vezme, tak si mě vezme. A když si mě nevezme, vezmu si já ji!"
„To jsou hloupé řeči!" prohlásil otec. „Tobě koně nedám, vždyť nedovedeš kloudně promluvit! Tvoji bratři, to je jiná, ti jsou chlapíci!"
„Když mi nedáte koně, vezmu si kozla, je můj!" prohlásil Honza. „Však mě unese!" Sedl si rozkročmo na kozla, zaryl mu paty do boků a rozjel se na silnici. Holá — to se to jelo! „Už jedu!" volal hloupý Honza a dal se do zpěvu, že se to rozléhalo.
Zato jeho bratři jeli zcela tiše. Nepromluvili ani slovo, musili přemýšlet o všech skvělých nápadech, s nimiž chtěli přijít, protože to musí být nějak vyšpekulováno!
„Hali halo!" provolával Honza. „Už jedu! Podívejte, co jsem našel na silnici!" A ukázal jim mrtvou vránu, kterou cestou sebral.
„Hlupáku!" řekli mu. „Co s ní?"
„Dám ji princezně!"
„Jen jí ji dej!" řekli mu se smíchem a jeli dál.
„Hali halo! Už jedu! Podívejte, co jsem teď našel, to se nenajde na silnici každý den!"
Bratři se znovu obrátili, aby se podívali, co Honza má.
„Hlupáku!" řekli mu. „Vždyť je to starý dřevák s uraženým vrškem. Ten taky dáš princezně?"
„Taky!" prohlásil Honza. Bratři se dali do smíchu, rozjeli se a ujeli mu daleko napřed.
„Hali halo! Už jedu!" volal Honza. „Opravdu, čím dál, tím hůř! Hali halo! Tohle je opravdu jedinečné!"
„Copak jsi zas našel?" zeptali se ho bratři.
„O!" řekl Honza. „Ani mluvit se o tom nedá. To bude mít princezna radost!"
„Fuj!" zvolali oba bratři. „Vždyť je to bláto, jak je zrovna vyházeli z příkopu."
„To je pravda!" souhlasil Honza. „Je to nejjemnější druh, ani se udržet nedá!" A naplnil si jím kapsu.
Ale jeho bratři ujížděli jako o přítrž, a přijeli proto o celou hodinu dříve; zastavili se až u městské brány. Tam dostávali princeznini nápadníci čísla podle toho, jak dojížděli; seřadili je po šesti do řady a tak blízko k sobě, že nemohli ani rukou hnout. To bylo jen dobře, protože jinak by se byli pobili, jen proto, že jedni stáli blíže než druzí.

Všichni ostatní obyvatelé země stáli kolem zámku, až k samým oknům, aby viděli, jak princezna přijme nápadníky. Jakmile však nápadníci vstoupili do místnosti, každému dar výmluvnosti najednou selhal.
„Není k ničemu!“ prohlásila princezna. „Ven!“
Vstoupil také první z bratří, ten, který uměl nazpaměť latinský slovník. Ale zapomněl všechno, když stál ve frontě; k tomu podlaha vrzala a strop byl zrcadlový, takže se viděl, jak stojí na hlavě, a u každého okna stáli tři písaři a starší cechu a zapisovali všecičko, co se tam říkalo, aby to ihned přišlo do novin a mohlo se to prodávat za dva šilinky na rohu. Bylo to hrozné. A k tomu naložili do kamen, že plotýnka byla celá červená.
„Je tu hrozné vedro!“ řekl ubohý nápadník.
„To proto, že si tatínek dnes peče kuřata!“ odpověděla mu princezna.
„Bú!“ Takovýhle rozhovor neočekával; nevěděl ani zbla, co by řekl, protože by byl chtěl říci něco vtipného. „Bú!“
„Není k ničemu!“ prohlásila princezna. „Ven!“ Musil tedy odejít. Vešel jeho bratr.
„Je tu příšerné vedro!“ stěžoval si.
„Inu, pečeme dnes kuřata,“ odpověděla mu princezna.
„Co pr… cože?“ vykoktal a všichni písaři si zapsali: „Copr… cože!“
„Není k ničemu!“ prohlásila princezna. „Ven!“
Objevil se hloupý Honza; přijel na kozlovi až do sálu.
„Máte tu ale vedro!“ řekl.
„Protože si peču kuřata!“ odpověděla mu princezna.
„To je náramné!“ prohlásil Honza. „To si jistě budu smět upéci také svou vránu!“
„Jistěže můžete!“ řekla princezna. „Ale máte si ji v čem upéci? Nemám pekáč ani pánev!“
„Ale mám!“ prohlásil Honza. „Tuhle v tom dřevěném pekáči s cínovým kováním.“
Vytáhl starý dřevák a položil doprostřed na něj vránu.
„To bude panečku oběd!“ řekla princezna. „Ale kde vezmeme omáčku?“
„Tu mám v kapse!“ prohlásil Honza. „Mám jí tolik, že nemusím šetřit.“
A vychrstl z kapsy trochu bláta.
„To se mi líbí!“ řekla princezna. „Umíš pohotově odpovědět a vůbec umíš promluvit. Tebe si vezmu! Víš však, že každé slovo, které si říkáme i které jsme si řekli, je zapsáno a přijde zítra do novin? Podívej, u každého okna stojí tři písaři a jejich starý představený, a ten je nejhorší, protože ničemu z toho nerozumí!“ Řekla to proto, aby Honzu postrašila.
Písaři se rozřehtali a udělali kaňku na podlahu.
„To jsou mi pěkní páni!“ řekl Honza. „Musím tedy dát staršímu toho jejich cechu, co mám nejlepšího!“
Obrátil kapsy naruby a pleskl mu bláto do obličeje.
„Skvěle jsi to provedl!“ prohlásila princezna. „Ani já bych to tak nedokázala. Ale uvidíš, naučím se to!“ —
A tak se stal hloupý Honza králem, získal ženu i korunu a seděl si pěkně na trůně. Máme to přímo z novin onoho staršího písařského cechu — a na ty přece není spolehnutí!

TRNITÁ CESTA K SLÁVĚ

Je stará pohádka: „Trnitá cesta k slávě lovce jménem Bryde, který sice přišel k velké slávě a hodnosti, ale až po dlouhých a mnohých protivenstvích a nebezpečenstvích života.“ Mnohý z nás ji zajisté slyšel jako dítě nebo ji snad jako starší četl a pomyslil při tom na svou vlastní trnitou cestu a na mnohá protivenství, kterých si sotva kdo povšiml. Pohádka a skutečnost jsou si navzájem velmi blízké, ale pohádka má své harmonické rozřešení již zde na zemi, zatím co skutečnost je zpravidla posunuje mimo pozemský život do času a věčnosti.
Světové dějiny jsou laterna magica, která nám v světelných obrazech na černém pozadí současnosti ukazuje, jak dobrodinci lidstva i mučedníci ducha putují trnitou cestou k slávě.
Ze všech dob a ze všech zemí přicházejí tyto lesklé obrazy, každý jen na okamžik, ale přece obrážejí celý život, životní údobí s jeho bojem a vítězstvím. Podívejme se tu a tam na jednotlivce v zástupu mučedníků, v zástupu, který bude stále narůstat, dokud zem bude žít.
Vidíme naplněný amfitheatr; Aristofanova ‚Oblaka‘ vysílají k davu lidí proudy posměchu a veselosti; na jevišti zesměšňují na duchu i na těle nejpozoruhodnějšího muže v Athénách, muže, který byl pro lid štítem proti třiceti tyranům: Sokrata, toho, který ve vřavě bitvy zachránil Alkibiada a Xenofonta, toho, jehož duch se vznášel nad bohy starověku a který sám je mezi diváky; zvedl se s lavice a postavil se dopředu, aby smějící se Athéňané mohli vidět, jsou-li si on a jeho karikatura na jevišti podobni; a tam před nimi stojí vztyčen, povznesen vysoko nad všechny.
Ty, šťavnatý, zelený, jedovatý bolehlave, ty bys měl být znakem Athén, a ne oliva.
Sedm měst se hádalo, které je rodným městem Homérovým, totiž až po jeho smrti. Ale dokud žil? Podívejte se, jak chodí těmi městy, odříkávaje své verše, aby se uživil; přemýšlením o zítřku mu šedivějí vlasy. On, nejmocnější věštec, je slepý a osamocený; ostré trní rve plášť krále básníků na kusy.
Jeho písně ještě žijí a jen jimi žijí bohové a hrdinové starověku.
Z východních i západních zemí přicházejí obrazy, vlna za vlnou, místně i časově tak navzájem vzdálené, a přece každý představuje týž kus trnité cesty k slávě, na níž rozkvete bodlák teprve tehdy, když se má zdobit hrob.
Pod palmami přicházejí velbloudi, bohatě naloženi indigem a jinými drahocennými poklady. Vladař té země je posílá tomu, jehož písně jsou radostí lidu, slávou země; ten, kterého závist a lež zahnaly do vyhnanství, je nalezen. Karavana se blíží k městečku, kde si našel útočiště; branou vynášejí mrtvolu chudého člověka; karavana se musí zastavit. Mrtvý je ten, koho hledají: Firdausí. — Vždy a všude je cesta k slávě trnitá.

Na mramorových schodech paláce v hlavním městě Portugalska sedí Afričan, má hrubé rysy, odulé rty, černé kudrnaté vlasy a žebrá.
Je to věrný otrok Camoensův; bez něho a měděných mincí, které mu lidé házejí, by musel jeho pán, ‚pěvec Lusovců', zemřít hlady.
Teď stojí na Camoensově hrobě drahocenný pomník.
A zase obraz!
Za železnou mříží se objeví smrtelně bledý člověk, s dlouhým rozcuchaným vousem. „Udělal jsem vynález, nejlepší za staletí," volá, „a teď mě již drží víc než dvacet let ve vězení!"
„Kdo je to?"
„Blázen," říká dozorce, „na co člověk nepřijde! Myslí, že je možné pohybovat se kupředu pomocí páry." Salomon de Caus, objevitel parní síly, jehož nejasně vyslovené myšlence neporozuměl jakýsi Richelieu a který umírá zavřen v blázinci.
A zde stojí Kolumbus! Muž, kterého uličníci kdysi pronásledovali a zesměšňovali, protože chtěl objevit nový svět. A objevil jej! Jásavé zvony zní při jeho vítězném návratu; ale zvony závisti zní ještě hlasitěji. Objevitel světa, který vyzvedl americkou zemi zlata nad moře a dal ji svému králi, je odměněn železnými pouty, která mu mají být položena do rakve: ta svědčí o světě a o uznání současnosti.
Obraz stíhá obraz, bohatá je trnitá cesta k slávě.
V hluboké tmě tu sedí člověk, který vyměřil výšky hor na měsíci, ten, který pronikl do vesmíru k planetám a hvězdám, ten mocný, který slyšel a viděl ducha přírody a pochopil, že se země pod ním točí — Galilei. Slepý a hluchý sedí tu v letech svého stáří, zraňován ostny utrpení, umučen a zesláblý odříkáním, stěží už může pozvednout nohu, kterou kdysi v bolestném okamžiku, když byla odvolána slova pravdy, dupl o zem a vykřikl: „A přece se točí!"
Zde stojí žena s dětskou myslí, nadšením a vírou; před bojujícím vojskem nese prapor a přináší své vlasti vítězství a záchranu. Zní jásot a zapaluje se hranice, bude upálena Johanka z Arku — čarodějnice. Ano, budoucí století plivá na bílou lilii: Voltaire, satyr vtipnosti, zpívá o „La pucelle".
Na viborgském sněmu pálí dánská šlechta královské zákony — svítí v plamenech, osvětlují dobu i zákonodárce, vrhají zář slávy do temné vězeňské věže, kde sedí šedovlasý, shrbený muž a do kamenného stolu vyškrabuje rýhu. Kdysi byl vládcem nad třemi královstvími, lidovým panovníkem, přítelem měšťana i rolníka: Kristiánii. Člověk s pevnou myslí v tvrdé době. Nepřátelé tvořili jeho životní osud. — Dvacet sedm let vězení nám vytane na mysli, když si vzpomeneme na jeho krevní vinu.
Z Dánska pluje loď. U vysokého stožáru stojí muž, naposled obrací svůj zrak k ostrovu Hveenu. Je to Tycho Brahe, ten, který pozvedl jméno Dánska až ke hvězdám a byl za to odměněn jen starostmi a urážkami. Jede do cizí země. „Vždyť nebe je všude, a co potřebuji víc?" jsou jeho slova. A tak jede pryč náš nejslavnější muž, který se potom v cizí zemi těší vážnosti a svobodě.
„Ach, svobodný! Kéž by jen osvobozen od nesnesitelných tělesných bolestí," pronikají k nám z minulosti vzdechy.
Jaký to obraz! Griffenfeldt, dánský Prométheus, je tu připoután ke skalnatému ostrovu Munkholmu.
Jsme v Americe, u jedné z velkých řek, kde se shromáždil zástup lidí; vždyť loď prý dokáže plout proti větru a nepohodě a bude odolávat živlům. Robert Fulton je jméno člověka, který věří, že se to podaří. Loď vyplouvá; náhle se zastaví — dav se směje, píská a hvízdá, i Fultonův otec hvízdá. Pýcha! Bláznovství! Odplata podle zásluhy: tu bláznivou hlavu by měli zavřít! — Pak se zlomí hřebíček, který stroj na okamžik zastavil, kola se točí, lopaty přemáhají odpor vody, loď pluje! Parní stroj mění hodiny, oddělující země světa, v minuty.
Lidské pokolení! Chápeš blaženost takového okamžiku, kdy duch rozpozná své poslání, okamžiku, kdy se všechny rány z trnité cesty k slávě, i ty, které jsme sami zavinili, zahojí a duch je opět zdráv, silný a jasný, kdy se nesoulad mění v soulad, kdy lidé vidí zjevení boží milosti, seslané na jednotlivce, který ji přináší všem?
Trnitá cesta k slávě se pak ukáže jako svatozář kolem země. Jak blažené je být zde zvolen za poutníka a být bez zisku zařazen mezi stavitele mostu mezi lidským pokolením a Bohem!
Na mocných křídlech se po věky vznáší duch dějin a nabádá k odvaze a útěše i k podnětné družnosti; ukazuje v světelných obrazech na pozadí černé tmy trnitou cestu k slávě, která nekončí jako v pohádce v pozemském lesku a radosti, ale ukazuje dál do věku a věčnosti.

HRDLO LÁHVE

V úzké klikaté uličce stál mezi mnoha chudými domky také jeden dům velmi úzký a vysoký, z hrazděného zdiva, jehož trámy se na všech koncích rozestupovaly. Bydlili tam chudí lidé a nejchudobněji to vypadalo v podkroví, kde před malým okénkem visela v slunečním světle stará a na mnoha místech zohýbaná ptačí klec, která ani neměla pořádnou misku na vodu, ale jenom obrácené hrdlo láhve, uzavřené zátkou a naplněné vodou. U otevřeného okna stála stará panna, právě ozdobila ptačincem klec, kde poskakovala s bidélka na bidélko konopka a zpívala, až se to rozléhalo.
„Tobě se to zpívá!" povídalo hrdlo láhve. Neřeklo to ovšem tak, jak bychom to řekli my, protože přece nedovede mluvit, ale myslilo si to v svém nitru asi tak, jako když my lidé mluvíme v duchu. „Tobě se to zpívá, když máš všechny údy celé. Jenom to zkus jako já, když jsem přišlo o svůj spodek, mám jenom krk a ústa, ke všemu ještě ucpaná zátkou, to bys nezpívala. Ale dobře, že aspoň někdo má radost! Já nemám žádný důvod ke zpěvu a také to neumím. Ale dokud jsem bylo celá láhev, dovedlo jsem to, když po mne přejížděli zátkou. Říkali o mně, že jsem opravdový skřivánek, pořádný skřivan, notně velký! A pak, když jsem bylo s kožešníkovou rodinou v lese na výletě a když se jim zasnoubila dcera — ba, na to se pamatuji, jako kdyby se to stalo včera! Bylo jsem v ohni i ve vodě, hluboko v černé zemi i výš, než

kam se většina lidí dostala, a teď se vznáším s ptačí klecí v slunečním světle. Jistě by stálo za námahu, poslechnout si tak můj příběh, ale o tom já hlasitě nemluvím, protože to nedovedu!“
A tak láhev, vlastně její hrdlo, začalo si to vyprávět pro sebe, nebo si samo promýšlelo svůj příběh,, věru zajímavý. V kleci si vesele prozpěvovala konopka, dole na ulici chodili lidé a jezdily vozy. Každý měl na mysli svoje záležitosti, nebo nemyslil na nic, ale hrdlo láhve myslilo.
Vzpomínalo na planoucí pec v továrně, kde byl do láhve vdechnut život. Ještě se pamatovalo, že bylo docela horké, že se podívalo do planoucí pece, svého původního domova, a pocítilo přitom hned velkou chuť skočit tam zase zpátky. Ale pomaloučku, jak se láhev ochlazovala, docela se jí líbilo tam, kde byla. Stála v jedné řadě s celým zástupem bratří a sester z jedné pece, jenomže některé láhve byly vyfouknuté tak, aby se jich dalo použít na šampaňské, jiné byly láhve na pivo, a to je už přece rozdíl! Potom, ve světě, může samozřejmě pivní láhev obsahovat nejvybranější víno Lacrimae Christi a láhev na šampaňské třeba černou barvu. Ale k čemu se která zrodila, to už je přece jen vidět na tvaru. Šlechta je šlechta, třeba s černou barvou v útrobách.
Všechny láhve byly hned zabaleny, a naše láhev také. Tenkrát si nepomyslila, že skončí jenom jako hrdlo láhve a vypracuje se na misku pro konopku. To je ovšem počestná existence, aspoň něco! Po prvé zase spatřila denní světlo, když ji vybalovali s jinými družkami ve sklepě obchodníka s vínem a prvně vyplachovali; to byl komický pocit. Ležela tam pak prázdná a bez zátky, připadala si tak podivně ochablá, něco jí scházelo, ale nevěděla co. Pak ji naplnili dobrým, chutným vínem, dostala zátku a zalili ji pečetním voskem, potom na ni nalepili etiketu „Prima druh!“, to jako kdyby byla dostala první výroční vysvědčení; ale vždyť také víno bylo dobré a láhev rovněž. V mládí je každý lyrickým básníkem! V láhvi to hrálo a zpívalo o věcech, které neznala, o zelených, sluncem ozářených horách, kde roste víno a kde bujaří mládenci a veselá děvčata zpívají a líbají se spolu. Ba, život je krásný! O tom všem to hrálo a zpívalo v láhvi, zrovna jako se takový zpěv rozléhá v nitru mladých básníků, kteří často o tom vlastně také nic nevědí.
Jednoho jitra ji kdosi koupil. Kožešnický učedník měl koupit láhev nejlepšího vína, a tak se láhev dostala do košíku na jídlo k šunce, sýru a salámu; bylo tam také nejlepší máslo a nejjemnější chleba, kožešníkova dcera to tam sama nachystala. Byla mladičká a velmi hezká, hnědé oči se jí jen smály a ústa také, dovedla toho říci zrovna tolik co její pohled. Měla jemné, měkké, sněhobílé ruce, ale její krk i ňadra byly ještě bělejší. Hned na ní bylo vidět, že to je jedno z nejhezčích děvčat v městě — a přesto ještě nebyla zasnoubena.
Když jela rodina do lesa, držela košík s jídlem na klíně. Hrdlo láhve vykukovalo mezi cípy bílého ubrousku; červený pečetní vosk na zátce se díval rovnou do dívčiny tváře, a také na mladého kormidelníka, který seděl vedle ní. Byl to její přítel z dětských let, syn malíře. Nedávno složil s dobrým prospěchem a velkou ctí svoji kormidelnickou zkoušku a nazítří měl odplout na lodí daleko do cizích zemí. Při balení jídla se o tom hodně mluvilo a za těchto řečí nebyl právě radostný pohled na oči a ústa mladé kožešníkovy dcerky.
Oba mladí lidé si vyšli do zeleného lesa a rozmlouvali spolu. O čempak mluvili? Nu, to láhev neslyšela, stála v košíku s jídlem. Trvalo to podivně dlouho, než ji z košíku vytáhli, ale když k tomu došlo, udály se zatím radostné věci, oči se všem smály a smála se i kožešníkova dcera, ale příliš nemluvila, jenom jí tváře planuly jako dvě červené růže.
Otec vytáhl láhev a vývrtku. Je to věru zvláštní pocit, být tak po prvé otevřena! Hrdlo láhve nikdy nezapomnělo na tento slavnostní okamžik, kdy to při vytažení zátky pořádně bouchlo a pak klokotalo, když víno proudilo do sklenek.
„Na zdraví snoubenců!“ řekl otec, a všechny sklenky byly vypity do dna a mladý kormidelník políbil svoji půvabnou nevěstu.
„Hodně štěstí a božího požehnání!“ povídali oba rodiče. A mladý muž nalil ještě jednou do sklenek: „Na šťastný návrat a svatbu do roka a do dne!“ zvolal, a když byly sklenky prázdné, láhev vzal a vysoko ji zdvihl. „Viděla jsi nejkrásnější den mého života, nebudeš už sloužit nikomu jinému!“
Poté ji vyhodil vysoko do vzduchu. Kožešníkova dcera si jistě ani nepomyslila, že tento obrázek ještě jednou spatří, ale tak už tomu mělo být. Nyní spadla láhev do hustého rákosí u lesního jezírka. Hrdlo láhve se ještě docela živě pamatovalo, jak tam leželo a přemýšlelo. „Ode mne dostali víno a mně dávají vodu, ale dobře to myslili!“ Nemohlo už vidět snoubence a spokojené rodiče, ale ještě dlouho je slyšelo, jak se radují a zpívají. Pak přišli dva malí selští kluci, nakoukli do rákosí, spatřili láhev a vzali ji s sebou. Teď o ni bylo postaráno.
U nich doma, v lesním domku, byl včera na návštěvě nejstarší bratr; byl to námořník, který se přišel rozloučit, protože měli tentokrát vyplout na jednu z dlouhých plaveb. Matka mu tam teď ještě leccos chystala do balíku, který mu měl večer vzít otec do města, až se s ním bude před cestou ještě loučit a vyřídí mu matčin pozdrav. V balíku už byla malá láhev s bylinnou pálenkou, když přišli chlapci a přinesli nalezenou láhev, větší a silnější. Do ní se vešlo víc než do malé láhve, a byla to zrovna taková dobrá pálenka, která dovede napravit špatný žaludek; nedostala tedy láhev tentokrát červené víno, jaké v ní bylo dříve, ale hořké kapky, které ovšem jsou také dobré — pro žaludek. Velká láhev a ne ta malá měla provázet syna na moři — a tak se láhev zase vypravila na cesty, na palubu lodi k Petru Jensenovi. Byla to zrovna loď, na které sloužil také onen mladý kormidelník. Ale ten láhev nespatřil, ani by ji nebyl poznal a nebyl by si ani pomyslil, že to je láhev, z které měli víno pro přípitky na šťastné zásnuby a návrat domů.
Ovšem, v láhvi už nebylo víno, ale něco stejně dobrého. Však také, kdykoliv ji Petr vytáhl, říkali jí kamarádi „náš lékárník“. Dávala jim dobrý lék, který jim pomáhal vyléčit žaludek, a tak dlouho jim sloužila, dokud v ní byla ještě aspoň kapka. Byla to veselá doba, a když námořníci hladili láhev korkem, zpívala. Proto jí také říkali „velký skřivan“ nebo „skřivánek Petra Jensena“.
Dlouhá doba uplynula, láhev stála prázdná v koutě, a tehdy — nu, zda to bylo za plavby z domova nebo při návratu, láhev nevěděla, protože na pevninu se nedostala — tehdy vypukla bouře. Po moři se válely velké a těžké vlny, zdvíhaly loď a házely jí sem tam. Stěžeň se zlomil, prudký náraz vlny prorazil výdřevou a dovnitř se začala valit voda, že ani pumpy proti ní nic nezmohly. Bylo tma jako v pytli, loď klesala v noci ke dnu, ale v poslední chvíli napsal mladý kormidelník na lístek papíru: „Ve jménu Páně! Potápíme se!“ Napsal tam ještě jméno svoje i své nevěsty a lodi, na níž

plul, vstrčil papír do prázdné láhve, která tam stála, pevně láhev zazátkoval a hodil ji do rozbouřeného moře. Nevěděl, že to je láhev, z níž pil víno při přípitku na štěstí a radostný návrat. Nyní se kolébala na vlnách s pozdravem a poselstvím smrti.
Loď se potopila, mužstvo utonulo, a láhev se hnala po vlnách jako pták, vždyť měla srdce, byl v ní milostný dopis. A slunce vycházelo a zase zapadalo, a láhvi se zdálo, jako by viděla rudou planoucí výheň, v níž se zrodila, a toužila po tom, aby do ní zase vlétla zpátky. Zažila bezvětří a nové bouře, ale nenarazila na útes ani ji nespolkl žralok. Déle než rok a den bloudila po moři, hned na sever, hned k jihu, jak ji hnaly mořské proudy. Byla konec konců svým pánem, ale i to někdy omrzí.
Popsaný list, poslední sbohem ženicha nevěstě, přinese jenom zármutek, až se dostane do pravých rukou. Ale kde byly ty ruce, které kdysi tak bíle svítily, když dívka prostírala ve svěží trávě ubrus, tenkrát v zeleném lese v den svých zásnub? Kdepak byla kožešníkova dcera? Ano, kde byla vůbec pevnina, a která země byla asi nejblíže? To láhev nevěděla; bloudila jenom neustále po moři, a nakonec ji to bloudění notně omrzelo, vždyť k tomu nebyla určena. Ale neustále plavala po moři, až konečně dosáhla pevniny a připlula do cizí země. Nerozuměla ani slovo z toho, co se tam mluvilo, nebyl to jazyk, který dříve slýchala. A když tak někdo nerozumí řeči, o mnoho přijde.
Vytáhli ji a prohlíželi, spatřili lístek uvnitř, který vyndali a potom obraceli a otáčeli. Ale nerozuměli tomu, co tam je napsáno. Ovšem, pochopili, že láhev vyhodil někdo z lodi a že o tom na papíru něco je.
Ale pokládali to za něco podivuhodného, a tak tedy lístek zase vstrčili do láhve a tu postavili do velké skříně ve velkém pokoji velkého domu.
A kdykoliv přišla cizí návštěva, vytáhli lístek, obraceli jej a otáčeli, takže písmo, psané jenom tužkou, bylo stále nečitelnější. Nakonec už nikdo nepoznal, že tam kdysi byla písmena. A láhev stála ve skříni ještě rok, potom se dostala na půdu, kde ji pokryl prach a pavučiny. Tehdy vzpomínala na lepší časy, kdy nalévala v zeleném lese červené víno, a kdy se kolébala na vlnách a nesla v sobě tajemství, dopis, pozdrav na rozloučenou.
A tak stála na půdě už dvacet let a byla by tam stála ještě déle, kdyby se dům nebyl přestavoval. Strhli s něho střechu, spatřili i láhev a mluvili o ní, ale ona jim nerozuměla; cizí řeči se nikdo nenaučí, když stojí na půdě, třeba i dvacet let.
„Kdybych byla dole v pokoji," myslila si ovšem láhev, „jistě bych se jí byla naučila."
Teď ji umyli a vypláchli, však už toho měla také zapotřebí. Cítila, že je docela čistá a průhledná, znovu zase v stáří omládla. Ale lístek, který v ní byl, ten se odplavil při mytí.
Nyní byla naplněna semeny, nevěděla, jaká to jsou; potom ji zazátkovali a dobře zabalili, že neviděla světlo lucerny ani denní světlo, natož pak slunce nebo měsíc. Ale myslila si, že něco by přece měla vidět, když je na cestách. Přesto však neviděla nic, ale vykonala svůj nejdůležitější úkol — přišla nakonec na místo svého určení, kde ji také vybalili.
„Jakou si s tím jenom dali v cizině práci!" povídal někdo, „a jistě bude nakonec rozbitá!" Ale nebylo tomu tak.
Každičkému slovu láhev rozuměla, mluvili kolem ní jazykem, který slyšela u pece a u obchodníka s vínem a v lese i na lodi, tou jedinou opravdu poctivou starou řečí, které rozuměla. Vrátila se zpátky do své vlasti, a tato řeč byla pozdravem na přivítanou! Samou radostí by jim byla skoro vyskočila z ruky; sotva zpozorovala, že z ní vytáhli zátku, že z ní vysypali její obsah a postavili ji do sklepa, aby ji tam měli uschovanou, a zase na ni zapomněli. Doma je nejlíp, i ve sklepě! Láhev nikdy ani nenapadlo, aby přemýšlela, jak dlouho tam snad stojí, bylo jí tam po léta dobře, až jednoho dne přišli lidé, láhve odtamtud odnesli a ji také.
Venku v zahradě byla velká sláva, v girlandách tam visely hořící lampióny, papírové lucerny svítily jako tulipány. A také byl krásný večer, klidný a jasný, hvězdy třpytně zářily a zaplanul i nový měsíc, vlastně vypadal jako modrošedá koule se zlatým okrajem; byl to pěkný pohled, ovšem pro dobré oči.
Postranní cestičky byly také osvětleny, aspoň natolik, že bylo vidět na cestu. Tam stály mezi keři láhve a do každé byla zastrčena svíčka. Tam také stála naše známá láhev, která jednou měla skončit jenom jako hrdlo láhve a mistička pro ptáčka. V této chvíli se jí zdálo všechno nesrovnatelně krásné, zase byla v zeleni pod širým nebem, opět se dostala na slavnost, slyšela hudbu a zpěv, šum a bzukot velkého množství lidí, zejména z oné části zahrady, kde svítily lampióny a pestré papírové lucerny. Sama ovšem stála u postranní cesty, ale právě takhle měla o čem přemýšlet, držela tady světlo, sloužila užitku a zábavě, a tak to je správné. V takové chvíli se zapomene i na dvacet let na půdě — a je dobře na ně zapomenout.
Těsně kolem láhve kráčel osamělý pár, zavěšený do sebe jako tenkrát snoubenci v lese, jako kormidelník s kožešníkovou dcerou. Láhvi bylo, jako by to prožívala všechno ještě jednou. V zahradě se procházeli hosté, a lidé, kteří si chtěli hosty a celou slavnost jen prohlédnout. Mezi těmi byla také stará panna, bez příbuzných, ale ne bez přátel, a vzpomínala právě na totéž, nač vzpomínala láhev, na zelený les a na mladý pár snoubenců. To se jí všechno týkalo, vždyť ona byla kdysi jeho polovinou. Byla to nejšťastnější chvíle jejího života, a na tu se nezapomíná, i když se z někoho stane třeba stará panna. Láhev však nepoznala, a ta nepoznala ani ji, takhle se lze už ve světě minout, než zase dojde k novému setkání. A také se spolu láhev i stará panna ještě setkaly, neboť nyní byly zase v témž městě.
Ze zahrady se dostala láhev k obchodníkovi s vínem, opět ji naplnili vínem a prodali ji vzduchoplavci, který měl příští neděli vzlétnout v balonu. Spousta lidí se na to přišla podívat, byla tam i plukovní hudba a na slavnost se vykonala řada příprav. Láhev to viděla všechno z košíku, kde ležela vedle živého králíka, který byl vystrašený a smutný, protože věděl, že letí balonem proto, aby ho odtamtud spustili padákem. Láhev nevěděla, zda bude cestovat vzhůru nebo dolů, viděla jenom, jak balon roste do tak obrovských rozměrů, že větších už dosáhnout nemohl, že se začíná zdvíhat výš a výš a neklidně zmítat. Až nakonec přeřezali lana, která ho poutala k zemi, a balon se vznesl se vzduchoplavcem, košíkem, lahví i králíkem; hudba hrála a lidé provolávali slávu.
„Je to zvláštní, stoupat takhle vzduchem," pomyslila si láhev. „To je nový druh plachtění. Nu, nahoře aspoň není nač narazit!"
A mnoho tisíc lidí se dívalo za balonem a stará panna rovněž. Stála u svého otevřeného okénka v podkroví, kde visela

klec s konopkou, která tenkrát neměla misku na vodu, ale musila se spokojit s hrníčkem. V okně stála myrta, kterou teď stará panna odstrčila kousek stranou, aby ji neshodila, až se bude vyklánět z okna. A viděla v balonu zřetelně vzduchoplavce, který nejdříve spustil padákem králíka, načež všem lidem připil a láhev vyhodil vysoko do vzduchu. Nepomyslila na to, že tuhle láhev kdysi viděla, jak letí do výše v nejradostnější den jejího života, tenkrát v zeleném lese, ve dnech mládí.
Láhev neměla čas přemýšlet, přece jen to bylo příliš neočekávané, že se tak najednou octla na vrcholu svého života. Věže a střechy ležely hluboko pod ní, a lidé se zdáli docela nepatrní.
Pak klesala, s docela jinou rychlostí než králík. Metala ve vzduchu kozelce, připadala si velice mladá a rozjařená, také v ní zůstalo do poloviny vína, ale ne dlouho. To byla přece cesta! Slunce na láhev svítilo, všichni lidé ji viděli, balon kdesi v dálce zmizel, a brzo zmizela i láhev. Spadla na jednu ze střech a rozbila se, ale střepy byly ještě tolik nadšeny letem, že nedokázaly ležet, ale skákaly a kutálely se, až spadly do dvora a rozbily se na ještě menší kousky. Jenom hrdlo zůstalo celé a vypadalo jako odříznuté diamantem.
„Dalo by se ho docela dobře použít jako mističky do klece," řekl muž ve sklepě, který je spatřil. Ale neměl ani ptáka ani klec, a byl by příliš velký výdaj, aby si je opatřil jenom proto, že teď měl hrdlo láhve, kterého se dalo použít jako mističky. Třeba by se hodilo staré panně v podkroví, pomyslil si. A tak se dostalo hrdlo láhve nahoru, vstrčili co něho zátku a to, co bylo kdysi nahoře, dostalo se dolů, jak už při takových proměnách ostatně bývá. Pak tam nalili čerstvou vodu a pověsili hrdlo láhve před klec s ptáčkem, který zpíval, až se to rozléhalo.
„Jo, tobě se to zpívá," povídalo hrdlo láhve; bylo přece pamětihodné tím, že letělo v baloně — ale víc toho z jeho příběhů nikdo nevěděl. Teď tam viselo jako mistička pro konopku, slyšelo, jak lidé hřmotí dole na ulici a jak stará panna v komůrce mluví. Zrovna k ní přišla na návštěvu přítelkyně z mládí a hovořily spolu — ne o láhvi, ale myrtovém stromečku, stojícím na okně.
„Věru, že nemusíš vyhazovat dva tolary za svatební věneček pro dceru," povídala stará panna. „Já ti dám sama krásný věneček, plný květů. Vidíš, jak stromeček hezky roste. Ano, je to odnož z myrty, kterou jsi mi dala den po mých zásnubách, z té myrty, ze které jsem si měla po roce sama uvít věneček. Jenomže k tomu nikdy nedošlo. Oči, z nichž mi tady na světě měla zářit radost a požehnání, zavřely se na věky. Můj milý sladce dříme na dně moře! — Z myrty se stal starý strom, ale já jsem zestárla ještě víc, a když myrta konečně jednoho dne odumřela, zasadila jsem poslední čerstvou větévku, ze které teď už vyrostl stromek. Přece se nakonec dostane na svatbu, bude z něho svatební věnec pro tvoji dceru!"
A v očích staré ženy se objevily slzy; mluvila o příteli svého mládí, o zásnubách v lese; vzpomněla si na přípitek a na první polibek — ale o tom nemluvila, byla přece stará panna. Na tolik věcí si vzpomněla, ale ani ji nenapadlo, že zrovna před oknem je ještě jedna památka z oné doby: hrdlo láhve, odkud s bouchnutím vylétla zátka, když se mělo připíjet na zdraví. Ale hrdlo láhve ji také nepoznalo, protože neposlouchalo, co říká — a zejména proto, že myslilo jenom na sebe.

POLÉVKA ZE ŠPEJLE OD KLOBÁSY

1 POLÉVKA ZE ŠPEJLE OD KLOBÁSY

To vám byl včera výborný oběd!" povídala stará myš k jiné, která se hostiny nezúčastnila. „Seděla jsem na jednadvacátém místě od starého myšího krále, to přece není nijak podřadné místo! A kdybych vám teď měla povídat o jídlech, inu ta byla srovnána velmi dobře! Plesnivý chleba, kůže ze slaniny, lojová svíčka a klobása — a pak totéž zase znova. Jako bychom měli oběd a večeři dohromady. Dobrá nálada tam byla a příjemná zábava, jako v rodinném kruhu. Nezbylo tam po nás nic, až na špejle od klobásy. O těch jsme mluvili a přitom vznikl nápad udělat ze špejle od klobásy polévku. Vždyť už o tom slyšel kdekdo, ale nikdo takovou polévku ještě neokusil, natož aby ji uměl uvařit. Vynálezci byl vzdán hold pěknou slavnostní řečí a mluvilo se o tom, že by měl být otcem chudých! Řekněte, nebylo to vtipné? A pak vstal starý myší král a povídal, že ta mladá myš, která uvaří tuhle polévku nejlépe, stane se královnou. Rok a den dal všem na uváženou."
„To není tak nejhorší," povídala druhá myš. „Ale jak se ta polévka dělá?"
„Jo, jak se dělá! Tak se také ptaly všechny myši, staré i mladé. Každá by byla nejradši královnou, ale jenom moc nerada by se vypravila do širého světa, aby se to naučila. Však to bude zapotřebí! A každá také nedokáže opustit rodinu a staré známé kouty. Tam, ve světě, nemůže si jít každý den na kůru ze sýra a necítí kůži ze slaniny, kdepak! Hladu tam může zakusit, a dokonce ji může za živa sníst kočka!"
Tyto myšlenky odradily také jistě většinu myší, aby se vypravily na zkušenou. Jenom čtyři myši se chystaly na cestu, mladé a čilé, ale chudé. Chtěly se vypravit každá do jednoho ze čtyř koutů světa, potom přece by záleželo jenom na štěstí; a každá si s sebou vzala špejli od klobásy, aby měla stále na paměti, proč se do světa vypravila. Špejle měla být zároveň poutnickou holí.
Na počátku května se rozešly do světa, na počátku května příštího roku se vrátily, ale jenom tři. Čtvrtá o sobě nedávala zpráv — a teď už nadešel rozhodný den.
„Do největší radosti se vždycky takhle přimísí trochu smutku," povídal myší král, ale rozkázal, aby byly pozvány všechny myši z dalekého okolí. Měly se sejít v kuchyni, tři myši cestovatelky tam stály v řadě zvlášť. Místo čtvrté, která nepřišla, vztyčili špejli od klobásy, zahalenou černým flórem. Nikdo nesměl promluvit, dokud by nepromluvily ony tři a dokud by král nepověděl, co se má dále povědět.
Tak teď tedy něco uslyšíme!

2 CO NA CESTĚ VIDĚLA A ČEMU SE NAUČILA PRVNÍ MYŠKA

„Když jsem se vypravovala do světa," povídala myška, „myslila jsem jako tolik jiných v mém věku, že jsem snědla všechnu moudrost světa. Ale tak tomu není, k tomu je vždycky ještě zapotřebí roku a dne. Hned jsem se vypravila na moře, jela jsem na lodi, která mířila k severu. Slyšela jsem, že na moři si kuchař jistě bude vědět rady a já že se od něho přiučím. Ale kuchaři na lodi nic neschází, když tam má plno slaniny a sudů s nasoleným masem a zásoby plesnivé mouky; tam se žije vybraně! Ale nikdo se tam nenaučí, jak by uvařil polévku ze špejle od klobásy. Pluli jsme mnoho dní i nocí, užili jsme si dost kolébání i vody. A když jsme dospěli tam, kde byl cíl cesty, opustila jsem loď. Bylo to daleko na severu.
Je to zvláštní, když se tak našinec dostane z domácího koutku na loď a plaví se po ní, vždyť je to také takový koutek, a když se pak octne na stovky mil daleko a je náhle v cizí zemi. Byly tam divoké lesy s jedlemi a břízami, které tak silně voněly! Nemám to ráda! Divoké byliny měly takovou kořennou vůni, že jsem kýchala a vzpomínala na klobásu. Byla tam také velká lesní jezera, která měla zblízka jasnou vodu, ale zdálky vypadala černá jako inkoust. Po nich plovaly bílé labuti. Nejdříve jsem myslila, že to je pěna, tak tiše seděly na vodě, ale pak jsem je viděla letět a chodit a poznala jsem je. Patří ke stejnému rodu jako husy, to jsem poznala podle jejich chůze, nikdo přece nemůže zapřít svoje příbuzenstvo! Já jsem se držela svých, přidružila jsem se k lesním a polním myším, které ostatně toho vědí hrozně málo, až je to hanba, a zvláště o hostinách. Proto jsem se přece vydala do ciziny! Vůbec nápad, že by se dala uvařit polévka ze špejle od klobásy, zdál se jim nápadem tak mimořádným, že se to hned rozkřiklo po celém lese. Vyřešení téhle úlohy však považovaly všechny myši za nemožnost. Ani zdaleka jsem si nepomyslila, že tam budu dokonce hned první noc zasvěcena do toho, jak se polévka dělá. Bylo parné léto, proto prý les také tak voněl, proto vydávaly byliny tak kořennou vůni a jezera byla tak jasná i temná s bílými labutěmi na hladině. Na pokraji lesa vztyčili mezi třemi čtyřmi domky tyč, vysokou jako hlavní stěžeň na lodi, s níž nahoře visely věnce a stuhy, byla to májka. Kolem ní tančili chasníci s děvčaty a zpívali o závod s muzikantovými houslemi. Veselo tam bylo při západu slunce i za měsíčného světla, ale já jsem se toho nezúčastnila, protože co by dělala myška na taneční slavnosti v lese? Seděla jsem tam v měkkém mechu a držela svoji špejli. Měsíc svítil zejména na mýtinku, kde stál strom, porostlý mechem tak jemným, nu, nebála bych se skoro říci, že byl jemný jako kožíšek myšího krále, ale zelený, že to dělalo dobře očím. A z čista jasna se tam objevil průvod tvorečků, kteří mi nesahali ani ke kolenům. Vypadali jako lidé, ale měli souměrnější tvary. Říkali si elfové a byli oblečeni v jemné šaty z květinových lístků, posázených mušími a komářími křídly, docela hezké to bylo. Hned jsem poznala, že asi něco hledají, ale nevěděla jsem, co. Tu jich přišlo několik ke mně, nejvznešenější ukázal na moji špejli a povídal: ‚Zrovna takového něco potřebujeme. Výborně, je dokonce špičatá!' A jak se díval na moji poutničkou hůl, byl stále víc a víc nadšen.
‚Půjčit si ji smíte, ale nechat ne!' řekla jsem.
‚Nechat ne!' opakovali všichni, chopili se špejle, kterou jsem já pustila a odtančili s ní k té krásné mýtince, porostlé mechem, a tam ji v zeleni postavili. Chtěli mít také svou májku, a ta, kterou měli teď, se k nim také hodila, byla jako pro ně uříznutá. Potom ji okrášlili — jak nádherně vypadala!
Malí pavoučci ji opředli zlatými vlákny, ověsili vlajícími závoji a prapory, tak jemně tkanými a na sníh vybílenými v měsíčné záři, že mě to až bodalo do očí. Barvu si vzali s křídel motýlů a pokapali jí bílé plátno, zazářily na něm květiny a diamanty, že jsem svoji špejli nepoznávala. Taková májka jistě neměla rovné na celém světě. A teprve potom přišla doopravdy velká společnost elfů, ti byli všichni bez šatů a tak to bylo také nejkrásnější. Pozvali mě, abych se na tu nádheru dívala, ale zpovzdálí, protože jsem jim byla příliš velká.
Tu se rozezvučela hudba, tak plně a silně, jako by zvonily tisíce skleněných zvonků. Myslila jsem si, že to zpívají labuti, skutečně, zdálo se mi, že slyším i kukačku a drozda, nakonec jako by se rozezpíval celý les, ozývaly se tam dětské hlasy, zvuk zvonů a ptačí zpěv, nejkrásnější melodie. A všechna ta nádhera zněla z máje elfů, to byla všechna ta zvonková hra — a byla to jenom moje špejle. Nikdy jsem si nemyslila, že by se z ní dalo něco takového vyloudit, ale jistě záleží na tom, komu se dostane do rukou. Vskutku, zmocnilo se mne takové pohnutí, že jsem samou radostí plakala, jak jen myška může plakat.
Noc byla příliš krátká, touto dobou však nebývá tam na severu delší. Za svítání začal vát jemný větřík, hladina lesního jezírka se zvlnila, všechny ty jemné, rozevláté závoje a prapory odlétly pryč, houpavé kiosky z pavučin, visuté mosty a balustrády a jak se to všechno jmenuje, které spojovaly list s listem, odlétly jako nic. Šest elfů mi přineslo moji špejli a ptalo se mě, zda nemám přání, které by mi mohli vyplnit. Tak jsem je poprosila, aby mi řekli, jak se uvaří ze špejle od klobásy polévka.
‚Jak to děláme my,' povídal se smíchem nejvznešenější z nich, ‚to jsi právě viděla! Jistě jsi svoji špejli sotva poznala!'
‚Takhle vy to myslíte,' povídala jsem a rovnou jsem jim řekla, proč jsem se vypravila na cestu a co od ní doma očekávají. „Jakýpak prospěch,' zeptala jsem se, ‚bude mít myší král a celá naše mocná říše z toho, že jsem tuhle krásu spatřila! Nemohu ji přece vytřepat ze špejle a říci: ‚Podívejte se, tady máte špejli, teď tu bude polévka! Aby se někdo nasytil, je třeba přece vždycky něco prostřít!'
Tu ponořil elf svůj malý prst do modré fialky a povídal mi: ‚Dávej pozor, potírám ti teď tvoji poutnickou hůl, a až se vrátíš do zámku myšího krále, dotkni se holí teplých královых prsou. Tu rozkvetou na holi fialky, i kdyby byla nejkrutější zima. Tady máš tedy něco s sebou domů a ještě maličko navíc!' — Ale než myška řekla, co to ještě má, dotkla se holí královых prsou a vskutku! — rozkvetla na ní nádherná kytice fialek, vonících tak opojně, že myší král hned poručil, aby myši, které stojí nejblíže komína, okamžitě strčily ocásky do ohně, aby bylo cítit trochu přiboudliny. Neboť vůně fialek prý nebyla k vydržení a nebylo to nic oblíbeného.
„Ale co ještě ta maličkost, o které jsi mluvila?" zeptal se myší král.
„Nu, to je něco, čemu se jistě říká efekt," povídala myška a obrátila špejli. A již nebylo vidět žádné květiny, jenom holou špejli, a tu myška pozdvihla jako taktovku.
„Fialky jsou pro zrak, čich a hmat," řekl mi elf, „ale ještě něco zbývá pro sluch a chuť!" povídala myška a mávla do

taktu. A hned se ozvala hudba, ne taková, jaká zněla při lesní slavnosti elfů, ale taková, jakou lze slyšet v kuchyni. Pane, to bylo dopuštění! Najednou se ozývaly zvuky, jako by ve všech komínech skučel vítr, kotlíky a hrnce kypěly, lopatka na uhlí bubnovala na mosazný kotlík, a pak, docela znenadání, nastalo zase ticho. Bylo slyšet jenom tlumený bzukot kotlíku na čaj, docela zvláštní, že nikdo nevěděl, zda přestává, nebo začíná; malý hrnec vařil, velký také vařil, jeden nedbal na druhý, jako by nemyslily. A myška mávala taktovkou prudčeji a prudčeji, v hrncích se to pěnilo, bublalo to a utíkalo, vítr hučel, komín hvízdal — húúi, húúi! Bylo to všechno tak hrozné, že myšce vypadla hůl z ruky.
„To byla těžká polévka," povídal starý myší král, „dostaneme ji už na stůl?"
„To je všechno!" řekla malá myška a uklonila se.
„Všechno! Tak to si poslechněme, co říká další," rozkázal král.

3 CO VYPRÁVĚLA DRUHÁ MYŠKA

„Narodila jsem se v zámecké knihovně," povídala druhá myška. „Nejsem z rodiny jediná, která nikdy nepoznala to štěstí, jakým je dostat se do jídelny, neřku-li do spíže. Teprve na cestách a dneska tady jsem spatřila kuchyň. V knihovně jsme často mívali hlad, ale dostalo se nám mnoha znalostí. Tam k nám dolehla zpráva o královské ceně, vyhlášené za umění uvařit ze špejle od klobásy polévku, a tu moje stará babička vytáhla rukopis, který nedovedla přečíst, ale který číst slyšela, a tam bylo: ‚Když je někdo básník, dokáže uvařit polévku ze špejle od klobásy.' Ptala se mě, jestli jsem básnířka. Cítila jsem se nevinná a babička tedy řekla, že musím hledět, abych se jí stala; já jsem se jí ale však zeptala, co je k tomu zapotřebí, protože dopátrat se toho bylo pro mne stejně těžké jako naučit se vařit polévku. Babička však poslouchala, když se rukopis četl, a povídala, že nutné jsou tři podstatné věci: rozum, fantasie a cit! ‚Když teď půjdeš a získáš je, bude z tebe básnířka, a pak si jistě budeš vědět rady i se špejlí od klobásy,' řekla.
Tak jsem se vypravila na západ do širého světa, aby se ze mne stal básník.
Věděla jsem, že rozum je vždycky nejdůležitější, těch ostatních dvou věcí jsem si tolik nevážila! Tak jsem se nejdřív vypravila za rozumem. Ovšem, kde jenom bydlí? ‚Jdi k mravencům a uč se moudrosti!' řekl kdysi jeden velký král Židovské říše, to jsem věděla z knihovny. Tak jsem se nezastavila, dokud jsem se nedostala k velkému mraveništi, a začala jsem mravence pozorovat, abych zmoudřela.
Mravenci, to je pronárod, který si zaslouží úcty, to je učiněný rozum sám. Všechno je u nich jako správný početní úkol, který dobře vychází. Pracovat a klást vajíčka, to znamená žít v přítomnosti a pečovat o budoucnost, a také to tak dělají. Dělí se na čisté mravence a na špinavé. Pořadí je určováno čísly, mravenčí královna je číslo jedna a její mínění je jediné správné. Snědla všechnu moudrost, a to také bylo důležité vědět. Takovou spoustu toho napovídala a všechno to bylo tak chytré, že se mi to zdálo hloupé. Povídala, že jejich mraveniště je ta nejvyšší věc na celém světě, ale těsně vedle stál strom, který byl mnohem, mnohem vyšší; to se nedalo popřít, a tak se o tom nemluvilo. Jednou večer tam jeden mravenec zabloudil, lezl vzhůru po kmeni, ani ne do koruny, ale přesto mnohem výš, než se předtím některý mravenec octl. Když se obrátil a našel cestu domů do mraveniště, vyprávěl tam, že venku je něco ještě daleko vyššího. Ale to pokládali všichni mravenci za urážku celé své společnosti, a tak byl odsouzen k nošení náhubku a stálé samotě. Ale netrvalo dlouho a dostal se na strom jiný mravenec, vykonal tam stejnou cestu a týž objev. Ten o tom mluvil velmi rozvážně a nejasně, a protože to také byl uctívaný mravenec, jeden z čistých, věřili mu to, a když zemřel, postavili mu jako pomník vaječnou skořápku, na důkaz toho, jak si váží vědy. Viděla jsem," pokračovala myška, „že mravenci pořád běhají s vejci na zádech. Jeden z nich svoje vejce ztratil, s velkou námahou se je pokoušel zase vzít na záda, ale nedařilo se mu to. Tu k němu jiní dva přiběhli a ze všech sil mu pomáhali, že by skoro byli ztratili svoje vejce. Tu mu však hned přestali pomáhat, protože bližší je košile než kabát. A mravenčí královna řekla, že tohle byl projev srdce i rozumu. ‚Tyhle dvě vlastnosti nás staví nejvýš mezi bytostmi obdařenými rozumem. Rozum má a musí převažovat, a já mám rozum největší!' Když to říkala, postavila se na zadní nohy. Bylo ji tak zřetelně vidět, že jsem se nemohla zmýlit. A tak jsem ji spolkla. Jdi k mravencům a uč se moudrosti! Teď jsem měla královnu!
Šla jsem potom k tomu velkému stromu, o kterém jsem slyšela. Byl to vysoký dub, s vysokým kmenem, košatou korunou a velmi starý. Věděla jsem, že tam bydlí živoucí bytost, dryáda se jmenuje, zrozená se stromem a s ním umírající. Slyšela jsem o tom v knihovně. Teď jsem viděla takový strom a také dívku se stromem spjatou. Hrozně vykřikla, když mě spatřila tak blízko. Jako všechny slečny, hrozně se bála myší, ale také měla pro svůj strach větší příčinu než ostatní, protože já bych přece mohla strom prohlodat — a na tom závisel její život. Přátelsky a srdečně jsem na ni začala mluvit, dodávala jsem jí odvahy, a dryáda mne vzala do své jemné ruky. Když se dověděla, proč jsem se vypravila do širého světa, slíbila mi, že snad už týž večer se mi dostane jednoho z dvou pokladů, které ještě hledám. Vyprávěla mi, že Phantasus je jejím velmi dobrým přítelem, že je krásný jako bůh lásky, a že často odpočívá pod hustým listím bohaté koruny stromu, který se nad nimi oběma ještě bohatěji rozšumí. Vyprávěla, že ji nazývá svou dryádou a strom svým stromem, protože mohutný, sukovitý, krásný dub je strom podle jeho přání. Kořeny je pevně a hluboko zapuštěn do země, kmen a koruna se zdvíhají ve svěžím vzduchu vysoko k nebi a znají sněhové vločky, ostré poryvy větru i teplé slunce, jak je zapotřebí je znát. Dokonce mi říkala i tohle: ‚Nahoře zpívají ptáci a vyprávějí o cizích zemích, na jediné suché větvi si vystavěl hnízdo čáp; dobře se tu vyjímá a aspoň se tak něco dovím ze země pyramid. To všechno se Phantasovi velmi zamlouvá, dokonce mu to ani nestačí, ještě mu musím sama vyprávět o životě v lese od let, kdy jsem byla malá a doubek ještě docela útlý, že by ho byla kopřiva skryla, až do nynějška, kdy se tak rozrostl a zmohutněl. Posaď se jenom hezky tady pod mařinky a dávej pozor. Až Phantasus přijde, jistě ho budu moci štípnout do křídla a vytrhnout mu maličké peříčko. To si vezmi, žádný básník nedostal lepší dar. — To ti bude stačit!'
A Phantasus přišel, dryáda mu vytrhla pírko a já jsem je chytla," povídala myška, „a držela je tak dlouho ve vodě, dokud nezměklo. Hodně práce mi dalo, než jsem je strávila, ale rozkousala jsem je dobře! Vůbec není lehké prokousat se nějak k básnění, příliš mnoho se toho musí překousnout. Teď jsem tedy dvě věci měla, rozum a fantasii, proto jsem také pochopila, že tu třetí naleznu v knihovně, neboť jeden veliký muž povídal a napsal, že některé romány tu jsou jenom

proto, aby člověka osvobodily od zbytečných slz, že se tedy podobají jakési houbě, která do sebe saje city. Pamatovala jsem se na několik takových knih, vždycky se mi zdály docela milé a byly od neustálého čtení tak ohmatané, že do sebe jistě pojaly obrovské množství citů.
Vrátila jsem se domů do knihovny a hned jsem snědla skoro celý jeden román, totiž jeho měkkou část, to nejdůležitější; obal a vazbu jsem tam nechala. Když jsem tedy tenhle román strávila a po něm ještě jeden, hned jsem cítila, jak se mi to uvnitř hýbe. A tak jsem uhlodala ještě kousek třetího románu, a byl ze mne básník. Říkala jsem si to sama a potvrzovali mi to i jiní. Bolela mě hlava, bolely mě vnitřnosti a ani nevím, jaké bolesti mě ještě pronásledovaly. Přemýšlela jsem teď o tom, jaké příhody by se daly spojit se špejlí, a vzpomněla jsem si při tom i na latě, hole, tyče, trámy a břevna a ještě jiné podobné věci, protože mravenčí královna měla rozum skutečně neobvyklý. Vzpomněla jsem si na to, že špejle má dva konce a jitrnice sedm, kdo chce psa bít, hůl si vždycky najde, že se hůl dá nad někým zlomit, potom na to, že někdo vidí třísku v oku svého bližního a nikoliv břevno v oku svém, zkrátka zabývaly se tím všechny moje myšlenky. Co se tu dá napsat básní, když je někdo básníkem! A já básnit dovedu, přes všechny potíže jsem se k tomu dopracovala! Každý den v týdnu vás mohu pohostit novou příhodou o špejlích a podobně — to je moje polévka!“
„Poslechněme si tedy třetí!“ poručil myší král.
„Pí! Pí!“ ozvalo se v tu chvíli v kuchyňských dveřích a vběhla jimi čtvrtá myška, ta, kterou pokládali za mrtvou. Porazila špejli ovinutou, černým flórem, noc a den běhu měla za sebou, jela po železnici nákladním vlakem, když se jí naskytla příležitost, a stejně by byla ještě přišla pozdě. Protlačila se dopředu, byla hodně pocuchaná, ztratila svoji špejli, ale nikoliv výřečnost, a hned začala povídat, jako by všichni čekali jenom na ni a chtěli jenom ji slyšet, všechno ostatní jí bylo docela jedno. A hned začala mluvit a vypovídala se. Její vystoupení bylo tak neočekávané, že nikdo neměl čas pozastavit se nad ní a nad její řečí. Poslechněme si, co říkala!

4 CO VYPRÁVĚLA ČTVRTÁ MYŠ, KTERÁ ZAČALA MLUVIT MÍSTO TÉ TŘETÍ

„Vypravila jsem se rovnou do největšího města,“ povídala, „ale na jméno si už nevzpomínám, mám na jména vůbec špatnou paměť. Z železnice jsem se dostala s konfiskovaným zbožím na radnici, a tam jsem běžela k žalářníkovi. Mluvil o svých vězních, zvláště o jednom z nich, který vyřkl nerozvážná slova, a o těch se tam neustále mluvilo, čtlo a psalo. ‚Všechno je to jenom polévka ze špejle od klobásy!‘ povídal žalářník, ‚ale tahle polévka ho bude stát hlavu.‘ Tak jsem se začala o toho vězně zajímat a při nejbližší příležitosti jsem vklouzla k němu do cely. Za zamčenými dveřmi je přece vždycky ještě myší díra! Byl bledý, měl dlouhé vousy a velké, lesknoucí se oči. Lampa čadila, ale zdi tomu už byly zvyklé, a ani už nečernaly. Vězeň si tam kreslil obrázky a psal verše, ty jsem nečtla. Myslím, že se nudil, a byla jsem mu vítaným hostem. Lákal mě drobty chleba, pískáním a laskavými slovy, takovou měl ze mne radost. Pojala jsem k němu důvěru a spřátelili jsme se. Dělil se se mnou o chleba a o vodu, dával mi sýr a klobásu, dobře jsem si tam žila. Ale musím říci, že mě tam udrželo zejména dobré zacházení. Dovolil mi, abych mu běhala po ruce a po paži, až nahoru do rukávu, mohla jsem mu vylézt i do vousů. Nazýval mě svou malou přítelkyní a já jsem ho měla moc ráda — takové pocity jsou přece vzájemné! Zapomněla jsem na svůj úkol v širém světě, ve spáře na podlaze jsem zapomněla i svoji špejli, která tam leží dodnes. Chtěla jsem tam zůstat, protože kdybych byla odešla, neměl by vězeň na světě už nikoho a to je přece jenom příliš málo! Zůstala jsem tam, ale vězeň tam nezůstal! Tak teskně ke mně mluvil naposled, dal mi dvakrát tolik chleba a sýrové kůrky co jindy, a pak mi poslal prsty polibek. Odešel a už se nevrátil. Neznám jeho příběh. ‚Polévka ze špejle od klobásy,‘ povídal žalářník. Odešla jsem teď tedy k němu. Ale neměla jsem mu věřit, vzal mne sice do ruky, ale vstrčil mě do klece, do takového šlapacího mlýna, to bylo hrozné! Tam aby našinec pořád jenom běhal a běhal, nikam se nedostane a všem je jen pro smích!
Žalářník měl vnoučka, krásné dítě s kučeravými plavými vlásky a s očima stejně veselýma jako jeho ústa, která se pořád jen smála. ‚Chudinka myška!‘ povídal, podíval se do mé ošklivé klece, vytáhl železnou zástrčku — a já jsem skočila na okno a do okapu. Myslila jsem jenom na to, že jsem svobodna, a nikoliv na cíl své cesty!
Bylo už tma, nastávala noc, a já jsem se uchýlila do staré věže, abych měla střechu nad hlavou. Bydlil tam ponocný a sova. Nikomu jsem nevěřila, zejména ne sově; sovy se podobají kočkám a mají jednu velkou chybu, že totiž požírají myši. Ale každý se může zmýlit, a já jsem se také zmýlila. Tohle byla úctyhodná sova, nadmíru vzdělaná a už hodně stará, věděla toho mnohem víc než hlídač a zrovna tolik co já. Mladé sůvičky dělaly z každé maličkosti učiněné pozdvižení a stará sova povídala: ‚Nedělejte hned ze špejle od klobásy polévku!‘ To bylo také její nejtvrdší napomenutí, tolik přece lpěla na vlastní rodině. Pojala jsem k ní takovou důvěru, že jsem ve štěrbině, kde jsem seděla, tichounce zapískla. Tahle moje důvěra se jí zamlouvala a sova mne ujistila, že jsem pod její ochranou. Povídala, že mi žádné zvíře nebude smět ublížit a že to bude platit i v zimě, kdy bývá nedostatek potravy.
Ve všem si vedla naprosto moudře. Dokázala mi, že ponocný může troubit jenom na roh, který mu visí po boku. ‚Hrozně si na tom zakládá, myslí si, že je sovou ve věži,‘ povídala mi. ‚Má to být něco velkolepého, ale je to ve skutečnosti hrozně málo. Pouhá polévka ze špejle od klobásy!‘ Prosila jsem ji, aby mi na ni dala předpis, a tak mi to sova vyložila: ‚Polévka ze špejle od klobásy je jenom lidské úsloví, lze mu rozumět nejrůzněji a každý si myslí, že jeho výklad je nejsprávnější. Ale není to všechno vlastně vůbec nic!‘
‚Vůbec nic!‘ opakovala jsem. Teď se mi rozbřesklo! Pravda není vždycky příjemná, ale nic není nad ni vyššího. Tak to také povídala stará sova. Přemýšlela jsem o tom a dospěla jsem k názoru, že když přinesu domů tu nejvyšší hodnotu, že to bude mnohem víc než polévka ze špejle od klobásy. Tak jsem pospíchala domů, abych se vrátila ještě včas a přinesla nejvyšší a nejlepší dar, pravdu. Myši jsou osvícení tvorové a nad nimi nade všemi je myší král. Může mě udělat královnou pro pravdu.“
„Tvoje pravda je lživá,“ povídala myš, která ještě nedostala dovolení, aby promluvila. „Dovedu polévku udělat a také ji uvařím!“

5 JAK SE POLÉVKA VAŘILA

„Já jsem nikde necestovala," povídala čtvrtá myš. „Zůstala jsem doma, a tak je to nejsprávnější. Nemusíme se vypravovat na cesty, když máme všechno doma. Zůstala jsem tady! Neučila jsem se svému umění od nadpřirozených bytostí, neprohlodala jsem se k tomu, ani jsem nemluvila se sovami. Vlastním přemýšlením jsem k tomu dospěla. Jenom teď hezky postavte na kamna kotlík, naplněný až po okraj vodou, a rozdělejte oheň! A oheň ať hoří, dokud se voda nezačne vařit, a musí se vařit pořádně! Pak tam vhoďte špejli! Potom ať ráčí myší král vstrčit do vařící vody ocásek a polévku zamíchat! Čím déle bude míchat, tím bude polévka vydatnější. Nic to přece nestojí, žádných přísad není zapotřebí, stačí jenom míchat!"

„Jiný by to nemohl udělat?" zeptal se myší král.

„Ne," povídala myška, „jenom ocásek myšího krále má tu sílu!"

A voda se prudce vařila a myší král se postavil těsně vedle kotlíku, že to bylo skoro nebezpečné. Potom natáhl ocásek, jako myš v mléčné komoře, když chce shrábnout v krajáči smetanu a ocásek si olíznout. Ale on jej strčil jenom do horké páry, a už seskočil dolů:

„Samozřejmě," povídal, „ty jsi moje královna! S polévkou počkáme až na naši zlatou svatbu, aspoň budou mít chudí v mé říši nač se těšit a bude to vydatná radost!"

Potom slavili svatbu; když se však leckterá z myší vrátila domů, povídala: „Nemělo by se tomu říkat polévka ze špejle od klobásy, ale spíš polévka z myšího ocásku!" — Leccos z vyprávění, která slyšely, zdálo se jim docela dobře podané, ale celé to mohlo být přece naprosto jinačí! „Já bych to byla vyprávěla takhle a takhle —!"

To byla kritika, která si vždycky ví velice moudře rady — když je už po všem!

Ten příběh pak šel celým světem a zůstal v této podobě, třebaže se mínění o něm lišila. Tak je to vždycky i nejsprávnější, ve všem, i v polévce ze špejle od klobásy. Jenom za ni nečekejte nějaký dík!

NĚCO

„Chci něčím být," povídal nejstarší z pěti bratří. „Chci žít, aby z toho svět měl nějaký prospěch. Ať si to je třeba podřadné místo, jenom ať je moje práce dobrá, tak to přece jen bude něco. Budu dělat cihly, bez těch se přece nikdo neobejde! Tak aspoň přece něco udělám!"

„To je příliš málo," povídal druhý bratr. „Tahle tvoje práce, to není skoro vůbec nic. Je to práce rukou, může ji vykonat stroj. Kdepak, to raději tak být zedníkem, to je něco, to si vyberu jako povolání já. To je přece už nějaký stav, tak se dostanu do cechu, stanu se měšťanem a budu mít svůj prapor a svoji hospodu. No, a když to dobře půjde, budu zaměstnávat tovaryše, budou mi říkat mistře a moje žena bude paní mistrová. To je přece něco!"

„To není vůbec nic," povídal třetí. „Takhle budeš stát mimo třídy, a těch je v městě ještě nad mistrem mnoho. Budeš třeba dobrý člověk — ale jako mistr budeš přece jenom patřit mezi obyčejné lidi. Kdepak, to já vím o něčem lepším! Já budu stavitelem, nastoupím dráhu umělce, člověka, který přemýšlí, povznesu se mezi nejuctívanější lidi v říši ducha. Musím ovšem začít zdola, to mohu prohlásit rovnou, jako tesařský učedník, který chodí v čepici, ačkoliv já jsem zvyklý chodit v cylindru. A budu musit běhat obyčejným tovaryšům pro pivo a pro kořalku a nechat si od nich tykat, a to není zrovna příjemné! Ale budu si říkat, že to je všechno maškaráda, že každý má masku, jaká se mu líbí! A zítra, to znamená, až se stanu tovaryšem, půjdu si svou cestou, na ostatních mi už nebude záležet! Budu chodit do akademie, naučím se kreslit a bude ze mne architekt, a to už je něco! To je mnoho! A může se ze mne stát osoba, kterou budou poctívat tituly jako Vaše Blahorodí a Vaše Vysokoblahorodí, a k tomu mohu získat ještě leccos navíc! A budu stavět a stavět jako jiní stavěli přede mnou! Tady je vždycky možné o něco se opřít, to je přece něco!"

„Ale něco, na čem mně nezáleží," povídal čtvrtý. „Já nechci stále chodit jenom v něčích stopách a kopírovat, já chci být geniem, být zdatnější než vy všichni dohromady! Já vytvořím nový sloh, dám námět k stavbě, která by vyhovovala podnebí naší země, jejímu domácímu stavebnímu materiálu, národnosti, vývoji našeho věku, a pak tam ještě přidám poschodí pro svého vlastního genia!"

„Ale když se podnebí nebo materiál nebude hodit," povídal pátý, „tak to bude zlé, protože to bude mít vliv! A národnost je také lehce možno rozšířit, že se stane něčím afektovaným. A vývoj našeho věku si s tebou může šeredně zahrát a zavést tě do slepé uličky, jak už to mládí mívá ve zvyku. Vidím vlastně, že nikdo z vás není a nebude k ničemu, i když si myslíte kdovíco! Ale ať už si budete dělat, co se vám zlíbí, já se vám v tom nechci nijak podobat! Já se postavím mimo a budu o vašem díle přemýšlet. Na každé věci se přece vždycky najde něco špatného, a to já na ní najdu a o tom budu mluvit, to je přece něco!

Tak také učinil a lidé o tom pátém bratrovi říkali: „Na něm docela jistě něco je! Má dobrou hlavu, jenže nic nedělá!" — Tak se on ovšem něčím stal.

Vidíte, to je jenom nepatrná příhoda, a přece jí nebude konce, co svět světem bude!

Ale cožpak se už z našich pěti bratří nic nestalo? Tohleto přece ještě nic nebylo! Jenom ještě poslouchejte, celou pohádku vám budu vyprávět!

Nejstarší bratr, ten, který dělal cihly, poznal, že z každé hotové cihly se mu vykutálí kovový groš, sice jen měděný, ale když jich je pohromadě sloupek, promění se v blyštivý stříbrný tolar. A kde člověk tímhle tolarem zaklepe, u pekaře, u řezníka, u krejčího, nu, u všech dohromady, tam se otevřou dveře a člověk dostane, co potřebuje. Tak tohle mu dávaly cihly; některé se rozdrolily nebo přerazily, ale i těch se dalo upotřebit.

Nahoře na hrázi u moře chtěla si Markéta, chudičká žena, slepit domeček. Nejstarší bratr jí k tomu dal všechny úlomky cihel a také nějaké celé, neboť měl dobré srdce, i když jenom dělal cihly. Chudá žena si domek postavila sama, byl jenom maličký, jediné jeho okno bylo křivé, dveře příliš nízké, došky na střeše mohly být lepší, ale přece jen poskytoval

útulek a bylo ho vidět daleko z moře, které tam v plné síle naráželo na hráz. Slaná prška stříkala na dům, který přečkal smrt muže, jenž na něj dělal cihly.
Druhý bratr, tomu se to teď stavělo! Vždyť se tomu také vyučil. Když odvedl tovaryšský kus, svázal si raneček a zazpíval si píseň vandrovníků:

„Mě za mlada k vandru zve celý svět,
kde stavbu si jak u nás cení;
mně mladá má mysl dá štěstí květ
a řemeslo mé mi dá jmění.
Až shlédnu pak zase svou rodnou zem,
kde děvče mé v slibu mi stojí,
dva budem pak živi mým řemeslem,
pak bude nám hej! Budem svoji !“

A také se podle toho zachoval. Když se vrátil zase do města a stal se mistrem, stavěl jeden dům za druhým, celou ulici. A když byla hotova, vypadala docela pěkně a město získalo na vážnosti. Tak mu tedy vystavěly domy malý domeček, který měl patřit jenom jemu. Ale cožpak mohou domy stavět? A jak? Nu, zeptejte se jich, a neodpovědí vám, lidé vám však odpovědí: „Samozřejmě, ta ulice mu vystavěla jeho dům!“ Byl malý a podlahu měl jenom hliněnou, ale když po ní tancoval se svou nevěstou, připadala mu hladká a vyleštěná jako parkety, a z každé cihly ve stěně vyrostla květina, že to bylo stejně krásné, jako by byla pokryta drahocennými tapetami. Byl to půvabný domeček a obývali ho šťastní manželé. Před domkem vlál cechovní prapor a tovaryši a učedníci volali: „Hurá! To je přece něco!“ A potom muž zemřel, to bylo také něco.
Nyní přišel architekt, třetí bratr, který se stal nejdříve tesařským učedníkem, chodil v čepici a běhal ostatním pro pivo. Z akademie však vyšel jako stavitel, jako ‚vysoce urozený pán!‘ A jestliže domy v ulici postavily domek jeho bratrovi, který byl zednickým mistrem, tu po architektovi byla pojmenována ulice a patřil mu tam nejkrásnější dům. Tohle bylo přece něco a on se také něčím stal, měl kolem svého jména vpředu i vzadu dlouhý titul. Jeho dětem říkali ‚děti z lepší rodiny‘, a když zemřel, byla jeho žena urozená vdova — to je přece něco! A jeho jméno si stále mohl každý přečíst na nárožním štítu a právě ve spojitosti se jménem ulice se o něm pořád mluvilo — nu, to je přece něco!
Pak přišel genius, čtvrtý bratr, který chtěl objevit něco nového, něco zvláštního a ještě s jedním poschodím navíc; ale to spadlo a náš bratr s ním a zlámal si vaz. — Měl však krásný pohřeb s cechovními prapory a s hudbou, s oslavou v novinách a květinami na dláždění ulice, kudy průvod šel. Nad jeho hrobem byly proneseny tři smuteční řeči, jedna delší než druhá, což by ho bylo potěšilo, protože byl velmi rád, když se o něm mluvilo. Na hrobě měl náhrobek, jenom jedno poschodí, ale to je vždycky něco!
Teď už zemřel jako tři ostatní bratři, ale poslední, ten, který jenom projevoval svoji nespokojenost a kritisoval, ten je všechny přežil. A bylo to také docela správné, protože takhle mohl mít poslední slovo, a jemu vždycky velmi na posledním slově záleželo. Byla to přece vždycky dobrá hlava, povídali lidé. Teď udeřila i jeho hodina, zemřel a přišel k nebeské bráně. Tam přicházejí duše vždycky po dvou, a on tam stál vedle jiné duše, která by se byla také ráda dostala do nebe. Byla to zrovna stará Markéta z domečku na hrázi.
„To je jistě jenom kvůli kontrastu, že já a tahle ubohá dušička jsme se sem dostali takhle spolu,“ povídal onen nespokojenec. „Tak co, kdopak jsou, babičko? Chtějí se taky dostat dovnitř?“ ptal se jí.
A stará žena se uklonila, jak nejlépe dovedla, protože si myslila, že to k ní mluví sám svatý Petr. „Já jsem jenom opuštěná ubožačka bez příbuzných, stará Markéta z domku na hrázi!“
„A copak udělali tam dole?“
„Nevykonala jsem na tomto světě vlastně nic! Nic, co by mi tady otevřelo brány! Bude to učiněná milost, když budu moci branou projít!“
„Jakpak opustili tento svět?“ zeptal se pátý bratr, jenom aby o něčem mluvil, protože ho nudilo, když tam měl jenom tak stát a čekat.
„Jo, jak jsem ho opustila, to ani nevím! Už jsem v posledních letech stonala a polehávala, a pak bych nebyla ani vydržela vylézt z postele a vyjít ven na zimu a mráz. Vždyť letos je tuhá zima! Ale přece jen jsem to překonala, a řeknu vám jak. Několik dní bylo docela klidné počasí, ale mrzlo, jen praštělo, jak Vaše Vysokoblahorodí jistě ví samo. U pobřeží umrzlo moře daleko široko, kam jen oko dohlédlo. Všichni lidé z města se vypravili na led, tančili tam a bruslili, myslím, že se tomu tak říká, hudba tam hrála a o pohoštění bylo postaráno; slyšela jsem to všechno až do své chudobné světničky, kde jsem ležela. A potom, už bylo takhle k večeru, vyšel měsíc, ale nenabyl ještě sil, a tehdy jsem se podívala z postele oknem po celém pobřeží, a tam, na rozhraní mezi nebem a mořem, objevil se najednou takový zvláštní bílý oblak. Ležela jsem tam a dívala se na něj, na černou tečku uprostřed, která pořád rostla a rostla, a tu jsem věděla, co to znamená. Jsem už stará a zkušená, ačkoliv něco takového nevidí člověk často. Poznala jsem, co to je, a zděsila jsem se. Dvakrát jsem tu věc už v životě spatřila a věděla jsem, že teď nastane hrozná bouře a náhlý příliv, který smete ubohé lidi, co na ledě popíjeli, tančili a radovali se. Vždyť tam bylo celé město, staří i mladí, a kdo je měl varovat, když si toho znamení nikdo nepovšiml a neporozuměl mu, jako jsem je pochopila já? Takový strach mě posedl, takový život do mě vjel, že jsem to už dlouho nezažila! Vyskočila jsem z postele a dobelhala se k oknu, dál jsem nemohla. Přesto jsem však otevřela okno a viděla jsem, jak tam lidé běhají a tančí na ledě, spatřila jsem pestré vlajky a slyšela, jak chlapci volají hurá a jak mládenci i děvčata zpívají. Veselo tam bylo, ale bílý oblak s černým pytlem stoupal výš a výš. Volala jsem, jak jsem mohla nejhlasitěji, ale nikdo mě neslyšel, byla jsem příliš daleko od lidí. Věděla jsem, že bouře se už brzo rozpoutá, led že popraská a lidé že se nezachrání, že tam všichni utonou. Slyšet mne nemohli a já jsem neměla dost

sil, abych se k nim dostala. Kdybych je mohla aspoň nějak přilákat na pevninu! Tu mi vnukl milý Pánbůh myšlenku, abych zapálila postel, aby raději shořel můj domek, než aby tak uboze zahynuli všichni lidé na ledě. Zapálila jsem svíčku, spatřila jsem rudý plamen — nu, ze dveří jsem se ještě dostala, ale tam jsem také zůstala ležet, nemohla jsem už dál. Plameny šlehaly za mnou a vyšlehovaly oknem, zachvátily nakonec střechu. Lidé na ledě to viděli a běželi, co jim síly stačily, aby mně ubožačce pomohli, protože si myslili, že tam snad ležím v plamenech. Nebylo nikoho, kdo by se k domku nerozběhl. Slyšela jsem, jak přibíhají, ale také jsem slyšela, jak to ve vzduchu najednou zafičelo. Potom jako by hřměly dělové rány, to se přihnal náhlý příliv a nadzdvihl led, který se lámal. Ale všichni se dostali až na hráz, kde jsem ležela a kde přes mne létaly jiskry. Všechny jsem je zachránila, ale asi jsem nevydržela tu zimu a leknutí, proto jsem teď tady u nebeské brány. Říká se, že prý se otvírá i takovým chudákům, jako jsem já! A teď už nemám ani svůj domek na hrázi, ale proto samozřejmě ještě nemám právo, abych vstoupila sem.“
Tu se otevřela nebeská brána a anděl odváděl stařenku do nebe. Venku utrousila stéblo slámy, jedno z těch, která měla ve své posteli, v té, kterou zapálila, aby zachránila celé město. Tohle stéblo se změnilo v ryzí zlato, ale v zlato, které rostlo a rozvinulo se v nejkrásnější ozdobné úponky.
„Podívejme, to si přináší chudičká žena,“ řekl anděl. „A copak přinášíš ty? Ovšem, dobře vím, že jsi nic nevykonal, neudělal jsi ani cihlu. Teď by ses měl vrátit a přinést aspoň tu. Sotva bude k potřebě, když to bude tvoje práce, ale dobrá vůle vždycky trochu pomůže. Jenže odtud se už vrátit nemůžeš a já pro tebe nemohu nic udělat!“
Tu se za něho přimluvila chudičká duše, žena z domku na hrázi: „Jeho bratr udělal a dal mi všechny cihly a úlomky, ze kterých jsem si slepila svůj domeček, a to byl velký dar pro mě, chudičkou. Nemohly by teď všechny ty úlomky a kousky platit pro něho jako jedna cihla? Vždyť je to dílo milosti, a on tuto milost potřebuje, a tady je přece také její domov.“
„Tvůj bratr, kterým jsi nejvíc pohrdal,“ povídal anděl, „ten, jehož počestná práce se ti zdála příliš nízká, ten ti dává svoji hřivnu, aby ses dostal do nebe. Nebudeš odmítnut, bude ti dovoleno, abys tady stál a přemýšlel a hleděl napravit nějak svůj život na zemi. Ale dovnitř se nedostaneš, dokud svými dobrými činy něco nevykonáš.“
„Já bych to byl řekl lépe,“ pomyslil si nespokojenec, ale nahlas to neřekl, a to už přece jen bylo něco.

POSLEDNÍ SEN STARÉHO DUBU
VÁNOČNÍ POHÁDKA

V lese, vysoko na stráni, při otevřeném mořském pobřeží, stál takový opravdu starý dub. Bylo mu právě tři sta pětašedesát let, ale ta dlouhá doba nebyla pro strom víc než stejně mnoho dní pro nás lidi. My ve dne bdíme a v noci spíme a máme svoje sny. Se stromem je to jinak, strom je vzhůru tři roční doby, teprve na zimu usíná. Zima je dobou jeho spánku, je jeho nocí po dlouhém dnu, který se nazývá jaro, léto a podzim.
Mnohý teplý letní den tančila kolem jeho koruny jepice, žila, poletovala a zdálo se jí, že je šťastna. A kdykoli to malé stvoření na okamžik odpočívalo v tiché blaženosti na některém z velikých svěžích dubových listů, říkával dub vždycky:
„Chudinko! Jenom jeden jediný den trvá celý tvůj život! Jak je krátký! To je tuze smutné!“
„Smutné?“ odvětila vždycky jepice. „Co tím myslíš? Vždyť je všechno tak zářivé, tak teplé a krásné a já jsem tak šťastna!“
„Ale jen jeden den a pak je po všem!“
„Po všem?“ divila se jepice. „Po čem? Také po tobě?“
„Ne, já žiji snad tisíce tvých dnů a můj den, to jsou celé roční doby! Je to něco tak dlouhého, že to nemůžeš ani spočítat!“
„Ne, protože ti nerozumím! Ty máš tisíce mých dnů, ale já mám tisíce okamžiků a v těch se raduji a jsem šťastna! Pomine všechna tato krása světa, až ty zemřeš?“
„Ne,“ řekl dub, „ta potrvá jistě déle, neskonale déle, než si dovedu představit!“
„Ale pak přece máme z toho života oba stejně, jenomže to různě počítáme!
A jepice tančila a vznášela se ve vzduchu, těšila se ze svých jemných, půvabných křídel, z jejich průsvitnosti a sametové hebkosti, radovala se v teplém vzduchu, který byl prosycen vůní z jeteliny a z divokých růží u plotu, z bezu a zimolezu, nehledě k mařince, prvosenkám a divoké mátě. Byla to vůně tak silná, že se jepici zdálo, jako by se jí z toho točila trochu hlava. Den byl dlouhý a krásný, plný radosti a příjemných pocitů. A když slunce zapadalo, cítila se muška vždycky vším tím veselím příjemně unavena. Křídla už ji nechtěla nést, snesla se docela tiše na měkké, houpající se stéblo trávy, zakývala hlavou, jak ona dovede kývat, a docela ráda usnula. Byl to spánek smrti.
„Chudinka malá jepice!“ litoval ji dub. „Byl to přece jenom příliš krátký život!“
A každého letního dne se opakoval týž tanec, tytéž řeči, odpovědi a totéž usínání. Opakovalo se to v celých pokoleních jepic a všechny byly stejně šťastné, stejně veselé. Dub byl už vzhůru po celé svoje jarní ráno, letní poledne a podzimní večer, teď se blížila doba jeho spánku, jeho noc, schylovalo se k zimě.
Vichry již zpívaly: „Dobrou noc, dobrou noc! Tady spadl list, tam spadl list! My jsme jej utrhly, utrhly! Hleď usnout! Uspíme tě svým zpěvem, usneš, jak s tebou budeme třást. Ale jen co je pravda, tvým starým větvím to dělá dobře! Praskají přitom samou radostí! Spi sladce! Spi sladce! Je to tvá třístá šedesátá pátá noc, jsi vlastně jako jednoroční klučina! Spi sladce! Mrak ti nasype sněhu, to bude prostěradlo i teplá přikrývka na tvé nohy! Spi sladce a ať se ti něco pěkného zdá!“
A dub stál svlečen ze všeho svého listí, chystal se k odpočinku na celou dlouhou zimu, v které se mu bude zdát mnoho snů, vždycky něco, co prožil, tak jako tomu je v lidských snech.
Také dub byl kdysi malý, ano, jeho kolébkou byl žalud. Podle lidského počtu žil nyní čtvrté století. Byl to největší a

nejznamenitější strom v lese, korunou vysoko převyšoval všechny ostatní stromy a byl viditelný daleko z moře, byl znamením pro lodi. Ani si nepomyslil, kolik očí jej hledá. Vysoko v jeho zelené koruně přebývali divocí holubi a kukala tam kukačka; a na podzim, když listy vypadaly jako tepané měděné destičky, přilétali tažní ptáci a odpočívali tam, než odletěli za moře. Ale teď byla zima, dub tu stál bez listí, bylo dobře vidět, jak se rozpínají jeho všelijak pokřivené, sukovité větve. Přilétaly vrány a kavky, usedaly střídavě na větve a povídaly si o zlých časech, které nastávají, a o tom, jak se bude v zimě těžko shánět potrava.
Byla právě posvátná vánoční doba, když se dubu zdál jeho nejkrásnější sen. A ten sen si teď poslechněme.
Dub jasně cítil, že to je sváteční doba, zdálo se mu, že slyší široko daleko vyzvánět všechny kostelní zvony, a přitom bylo počasí jako v nějaký krásný letní den, příjemné a teplé. Dub rozprostíral svou mohutnou korunu, tak svěží a zelenou, sluneční paprsky probleskovaly mezi listím a větvemi, vzduch byl plný vůně květin a keřů. Pestří motýli si hráli na schovávanou a jepice tančily, jako by tu všechno bylo jenom proto, aby ony mohly tančit a radovat se. Vše, co dub během let prožil a co kolem sebe viděl, procházelo kolem něho jako v nějakém slavnostním průvodu. Viděl jet lesem rytíře z dávných dob a paní na koni, s peřím na klobouku a se sokolem na ruce. Ozýval se hlas loveckého rohu a štěkot psů. Viděl nepřátelské vojáky v lesklé zbroji a v pestrých šatech, s kopími a halapartnami, jak rozbíjejí stan a jak jej zase strhávají.
Strážní oheň plápolal a pod rozložitými větvemi dubu se zpívalo i spalo. Viděl, jak se tu v tichém štěstí za měsíčného svitu scházejí milenci a jak do modrozelené kůry vyřezávají svoje jména, totiž jejich začáteční písmena. Pocestní, veselí tovaryši, pověsili jednou, je tomu už hezká řádka let, na větve dubu citeru a Aeolovu harfu. A teď tam visely zase a znovu se ozývala jejich přelíbezná melodie. Divocí holubi vrkali, jako by chtěli vyprávět, co při tom dub cítí, a kukačka kukala, kolik letních dnů bude žít.
Tu jako by se mu nový život rozlil po celém těle, do nejmenších kořínků i do nejvýš sahajících větví, až do listí. Dub cítil, že se přitom rozpíná do šíře i do výše, ano, kořeny mu hlásily, jak i tam dole v zemi je život a teplo. Cítil, jak mu přibývá sil, rostl výš a výše. Kmen vyrazil prudce vzhůru, neměl stání, rostl víc a stále víc, koruna stále víc košatěla, rozprostřela se ještě víc do šířky a zdvíhala se — a jak dub rostl, rostl také jeho blahý pocit, jeho oblažující touha dostat se ještě výš a výš, až k zářícímu teplému slunci.
Vyrostl už nad mraky, tmavé voje tažných ptáků stejně jako velká bílá hejna labutí letěly pod ním.
A každý list starého dubu viděl, jako by měl oči, aby se jimi díval. Hvězdy bylo vidět za dne, byly velikánské a tuze se blyštěly. Připomínaly známé, drahé oči, oči dětí a oči milenců, když se potkávali pod dubem.
Byla to úchvatná, přeslastná chvíle! A přece, při vší té radosti pocítil dub silnou touhu, aby se také všechny ostatní lesní stromy tam dole, všechny keře, rostliny a květiny mohly zdvihnout s ním, aby mohly pocítit a vnímat tu nádheru a tu radost. Mohutný dub nebyl přes svůj překrásný sen úplně šťasten, dokud s sebou neměl všechny svoje druhy, malé i velké. A tento pocit prochvíval jeho větvemi a listy tak vroucně, tak silně jako v lidské hrudi.
Koruna stromu se kolébala, jako by dub něco hledal a nenalézal; ohlížel se, a tu ucítil vůni mařinky a brzy ještě silnější vůni zimolezu a fialek, byl přesvědčen, že slyší, jak mu odpovídá kukačka.
Ach ano, z mraků vyčuhovaly zelené vrcholky lesa, viděl, jak pod ním ostatní stromy rostou a jak se zdvíhají jako on. Keře a rostliny vyrážely vysoko vzhůru. Některé se utrhly i s kořeny a letěly rychleji, bříza byla nejrychlejší. Jako bílý paprsek blesku se její štíhlý kmen klikatil vzhůru, větve se vlnily jako zelené závoje a prapory. Celá lesní příroda, dokonce i rákosí s hnědými chloupky, rostla s ním; a na stéblu, které volně poletovalo jako dlouhá zelená hedvábná stužka, seděla kobylka a hrála křídly o své holeně. Chrousti bručeli a včely bzučely, každý ptáček otvíral zobáček a zpíval, všechno až vzhůru do samého nebe bylo samý zpěv a radost.
„Ale ta malá červená květinka u vody, ta by také měla letět s námi," rozpomínal se dub. „A modrý zvoneček! A malá chudobka!" — Inu, dub je chtěl mít všechny s sebou.
„Jsme s tebou! Jsme s tebou!" zpívalo a znělo to ze všech stran.
„Ale co ta krásná mařinka z loňského léta — a předešlý rok tu byla celá kytice konvalinek —! A divoká jabloň, jaká ta byla krásná — a všechna ta nádhera lesa za všechna ta léta, za mnoho let —! Kdyby tak žila až dodnes, mohla by přece být také s námi!"
„Jsme s tebou! Jsme s tebou!" zpívalo a znělo to ještě hlasitěji shůry, zdálo se, jako by se všechny ty ostatní stromy a květinky už dostaly daleko dopředu.
„Ne, to je až neuvěřitelná krása!" zajásal starý dub. „Mám je všechny pohromadě! Malé i velké! Ani na jediného jsem nezapomněl! Jak jenom je všechna ta blaženost možná, jak si ji jen vůbec lze představit!"
„Na nebesích je to možné a myslitelné!" ozvalo se shůry.
A dub, který ještě pořád rostl, ucítil, že se jeho kořeny uvolnily od země.
„Tohleto je ze všeho nejlepší!" radoval se dub. „Teď už mě nedrží žádná pouta! Mohu vzlétnout k nejvyššímu světlu a lesku! A všechny svoje drahé mám s sebou! Malé i velké! Dočista všechny!"
„Všechny!"
Takový měl dub sen. A zatím co snil, přehnala se v svaté vánoční noci přes moře i přes pevninu prudká bouře. Moře přivalilo na pobřeží těžké vlny, dub sténal, praštěl a byl vyvrácen i s kořeny, zrovna když se mu zdálo, že se jeho kořeny uvolnily. Padl. Jeho tři sta pětašedesát let bylo nyní jako jeden den jepice.
Ráno o vánocích, když vyšlo slunce, bouře se utišila. Všechny kostelní zvony slavnostně vyzváněly a z každého komína, i z toho nejmenšího na střeše chalupníkově, stoupal modravý kouř jako z oltáře při slavnosti druidů, obětní kouř díkůvzdání. Moře bylo stále klidnější a klidnější a na jedné velké lodi, která v noci dobře přečkala zlou nepohodu, vztyčili teď všechny vlajky, bylo to vánočně slavnostní a krásné.
„Strom je pryč! Starý dub, naše znamení na pevnině!" volali námořníci. „Padl této bouřlivé noci. Kterýpak strom jej bude moci nahradit? Jistě žádný!!"

Takovou pohřební řeč, krátkou, ale upřímnou, proslovili na počest stromu, který ležel natažen u břehu na sněhové pokrývce. A nad ním zněla píseň z lodi, píseň o radosti vánoční doby, o spáse lidské duše v Kristu a o věčném životě:

„Teď chválu pějme v nebes kraj!
Aleluja, už náš je ráj:
to slast je nade všecko!
Aleluja! Aleluja!“

Tak zněla stará píseň a každý tam na té lodi byl písní i modlitbou svým způsobem povznesen, zrovna tak jako byl povznesen starý dub ve svém posledním, nejkrásnějším snu oné vánoční noci.

BĚŽCI

Byla jednou vypsána cena, vlastně dvě ceny, menší a větší, za největší rychlost, ale ne snad v jediném běhu, ale za rychlost vůbec, během celého roku.
„Já jsem dostal první cenu,“ povídal vítězně zajíc. „Vždyť je tu ještě spravedlnost, a pak — našinec má v porotě příbuzné a dobré přátele! Ze však druhou cenu dostal hlemýžď, pokládám skoro za urážku!“
„Kdepak,“ prohlašoval kůl v plotě, který byl svědkem při rozdílení cen, „je přece zapotřebí také vzít v úvahu píli a dobrou vůli, já jsem alespoň slyšel, jak tohle říkalo nemálo úctyhodných osob. Hlemýžď ovšem potřeboval půl roku, aby překročil práh u dveří, ale také si při tom spěchu zlomil ve stehně nohu. Žil jenom pro ten svůj běh a běžel s celým svým domkem! — Toho všeho je nutno si vážit, proto také dostal druhou cenu!“
„Na mne přece také měli vzít zřetel,“ povídala vlaštovka; „nikdo nedovede létat nebo zatáčet se v letu rychleji než já, a kde jsem také už všude byla!“
„Jo, to už je vaše neštěstí,“ řekl kůl v plotě, „jste moc nestálá, přelétavá! Jak u nás začne mrznout, hned letíte pryč. Nemáte žádnou lásku k vlasti! Vás nemůžeme vzít v úvahu!“
„Ale kdybych strávila celou zimu v mechu,“ povídala vlaštovka, „a prospala ji tam, přišla bych v úvahu?“
„Opatřte si potvrzení od mechové žínky, že jste polovinu soutěžní doby prospala ve vlasti, potom přijdete v úvahu.“
„Já jsem si věru zasloužil první cenu, nikoliv druhou,“ povídal hlemýžď. „Vždyť přece vím, že zajíc utíkal vždycky jenom z prohnanosti, kdykoliv si myslil, že mu hrozí nějaké nebezpečí. Já jsem se pustil do té soutěže v běhu jako do životního úkolu a ve službě jsem se zmrzačil! Měl-li někdo dostat první cenu, tedy především já! Ale já z toho nedělám žádné pozdvižení, to se mi hnusí!“
A odplivl si.
„Já mohu nevývratně obhájit, že obě dvě ceny, alespoň pokud šlo o můj hlas, byly uděleny podle spravedlivých zřetelů!“ řekla stará zeměměřičská značka z lesa, která byla členem rozhodčího sboru soudců. „Já se při svém jednání řídím vždycky rozvahou a potrpím si na pořádek a přesné propočty. Již sedmkrát se mi dostalo té cti, abych rozhodovala při udílení ceny, dodnes se mi však nepodařilo prosadit svůj názor. Vždycky jsem vycházela z nějakého jistého předpokladu. Pro první cenu jsem vždycky vybírala poslední písmeno z abecedy a pro druhou jsem postupně počítala písmena, jak jdou za sebou od začátku. Teď jistě poznáte, že poslední písmeno v abecedě je z, ž nepočítám, to je takový divný zvuk, a co je divné nebo zvláštní, to vždycky přeskočím. Proto jsem navrhla na první cenu zajíce. A osmé písmeno od počátku je h, proto jsem také navrhla na druhou cenu hlemýždě. Příště postoupím zase o písmeno dál. — Ale ve všem musí být vždycky nějaký pořádek a musíme se v každém případě něčeho pevného přidržet.“
„Já bych byl hlasoval sám pro sebe, kdybych nebyl členem poroty,“ povídal mul, který také patřil k soudcům. „Je přece nutné uvážit nejen rychlost, ale všimnout si ještě jiných věcí, jako třeba toho, kolik kdo utáhne. Ale to bych nebyl tentokrát ani zdůrazňoval, ani chytrost, s jakou dovede zajíc utíkat, jak vždycky prohnaně uskočí stranou, aby svedl lidi se stopy. Ne, ještě je tu něco, nad čím se leckdo pozastaví a co by nemělo zůstat bez povšimnutí, to je vlastnost, které říkáme krása. A krásu jsem tady viděl, když jsem se díval na zajícovy krásně rostlé uši! Je to pravý požitek vidět, jaké je má dlouhé! V duchu se mi zdálo, že vidím sám sebe v mladých letech, a proto jsem hlasoval pro zajíce.“
„Počkejte!“ řekla moucha. „Nechci dlouho mluvit, ráda bych jenom něco řekla! Vím, že jsem už nejednoho zajíce předběhla. Nedávno jsem přerazila jednomu zajíčkovi zadní běhy. Seděla jsem na lokomotivě, která táhla vlak, jako na ní sedávám často. To je nejlepší prostředek, jak pozorovat vlastní rychlost. Daleko před námi běžel mladý zajíc, netušil, že jsem na lokomotivě já. Nakonec musil uskočit stranou, ale tu mu lokomotiva přejela zadní nohy, protože já jsem na ní seděla. Zajíc tam zůstal ležet, já jsem jela dál. To přece jasně znamená, že jsem ho předhonila, ne? Ale na ceně netrvám.“
„Já si myslím,“ napadlo planou růži, která ovšem nepromluvila, protože to nemá v povaze, ačkoliv by bylo dobře, kdyby tak byla učinila. „Já si myslím, že sluneční paprsek měl dostat první čestnou cenu a druhou k tomu! Vždyť mžikem proletí nesmírnou dráhu od slunce k zemi a přiletí s takovou silou, že se probudí celá příroda. Má v sobě i krásu, která působí, že my růže se červenáme a voníme. Slavná soudcovská vrchnost vůbec nepostřehla sluneční paprsek, jak se mi zdá. Nu, být já slunečním paprskem, potrestala bych je úžehem — ale to by se jenom rozzlobili, nu ale což na tom! Nic neříkám!“ myslila si planá růže. „Ať je v lese mír! Krásné je kvést, vonět a osvěžovat, žít v pověstech a písních! Sluneční paprsek nás stejně všechny přežije!“
„Jaká je první cena?“ zeptala se dešťovka, která zaspala a objevila se tam až nyní.
„Volný přístup do záhonu zelí!“ řekl mul. „Já jsem tuhle cenu navrhl! Musil a měl ji dostat zajíc, proto jsem já, jako přemýšlející výkonný člen poroty rozumně uvážil, co je mu na prospěch, a teď je o zajíce postaráno. Hlemýžď může sedět na kamenné zídce, olizovat mech a vyhřívat se na slunci, a potom bude přizván jako jeden z prvních soudců pro

závody v běhu. Je vždycky velice prospěšné mít odborníka v shromáždění, kterému lidé říkají komité! Rád bych řekl, že si od budoucnosti mnoho slibuji, už takhle jsme dobře začali!“

VÍTR VYPRÁVÍ O VALDEMARU DAAOVI A JEHO DCERÁCH

Když vítr přeběhne po trávě, tráva se čeří jako voda v jezeře; když přeběhne po obilí, obilí se vlní jako moře. To je rej větru. Ale poslechni si jeho vyprávění. Všechno vyzpívá a jinak to zní mezi stromy v lese než v průdeších, škvírách a trhlinách zdí. Vidíš, jak vítr tam nahoře žene mraky, jako by to bylo stádo ovcí? Slyšíš, jak tady dole vítr vyje otevřenou branou, jako by byl strážcem a dul na roh? Tak nějak zvláštně zafičí do komína a odtud do krbu. A tu oheň zaplápolá a zapraská, zasvítí hluboko do světnice. Je tu tak teplo a útulno, příjemně se tu sedí a poslouchá. Ať jen vítr vypráví! Zná víc pohádek a příběhů než my všichni dohromady. Poslyš teď, jak vypráví: „Húú - ú! A pořád dál!“ ozývalo se celou tou písničkou.

———

„Při Velkém Baeltu stojí starý dvorec s tlustými červenými zdmi,“ povídá vítr. „Znám tam každý kámen, poznal jsem jej už dřív, byl z něho vystavěn hrad maršálka Stiga na ostrohu. A ten hrad musil být zbořen! Kámen se znovu objevil a byly z něho jinde nové zdi, nový dvorec, byl to dvorec Borreby, který stojí ještě dnes.

Viděl jsem a poznal urozené muže a ženy, celé rody, jak tam bydlily a jak se tam střídaly; teď budu vyprávět o Valdemaru Daaovi a jeho dcerách!

Valdemar Daae chodil s hlavou hrdě vztyčenou, vždyť byl z královského rodu! Dovedl víc než ulovit jelena a vyprázdnit džbánek. — Však ono se to ještě ukáže, říkával.

Jeho paní si pyšně vykračovala v rouchu ze zlatého brokátu po vyleštěné parketové podlaze. Nádherné čalouny pokrývaly zdi a nábytek byl drahocenný, umně vyřezávaný. Paní přinesla do domu stříbrné a zlaté příbory. Německé pivo leželo ve sklepě, pokud tam vůbec ještě něco leželo. Ohniví vraníci ržáli ve stáji. Byla všeho velká hojnost na dvorci Borreby — tenkrát, když tam ještě bylo bohatství.

A děti tam byly, tři křehké panenky, Ida, Johanka a Anna Dorotka, ta jména si ještě pamatuji.

Byli to lidé bohatí a vznešení, narodili se v nádheře a v nádheře vyrůstali! Húúú-ú! A pořád dál!“ zazpíval vítr a pak pokračoval ve vyprávění.

„Tady jsem neviděl, jako v jiných starých dvorcích, aby urozená paní seděla se svými děvečkami v síni a předla na kolovratu. Tahleta hrála na zvučící loutnu a k tomu zpívala, ale ne vždycky staré dánské písně, ale popěvky v cizí řeči. Bylo tu živo a rušno, přicházeli sem vzácní hosté z blízka i z dáli, hudba se ozývala, poháry cinkaly, nemohl jsem je přehlušit! Byla tu pýcha a okázalá nádhera, panstvo, ale ne Pán!

Bylo to tehdy právě večer před prvním májem. Letěl jsem ze západu, na pobřeží západního Jutska jsem viděl lodi rozdrcené bouří na padrť, hnal jsem se přes vřesoviště a přes zalesněné břehy dál přes Fyn a pak jsem se dostal přes Velký Baelt. To už jsem hučel, sotva jsem dechu popadal.

A tu jsem ulehl k odpočinku na pobřeží Sjaellandu, poblíž dvorce Borreby, tam, kde tenkrát ještě stával les s nádhernými duby.

Přišli tam mladí chasníci z okolí a sbírali klestí a větve, ty největší a nejsušší, jaké mohli nalézt. A s tím klestím a větvemi odešli do vsi, složili je na hromadu, zapálili a pak kolem té hromady za zpěvu a výskotu tančili s děvčaty.

Ležel jsem docela tiše, ale přece jen jsem se zlehounka dotkl jedné větve, té, kterou tam položil nejhezčí mládenec. Jeho větev prudce vzplála, její plamen sahal nejvýše. A na toho mládence padla proto volba, dostal čestný titul, stal se králem; a pak si hned zvolil z dívek svou milou královnu. Byla to radost a veselí větší než na bohatém zámku Borreby.

———

A tam ke dvorci ujížděla v zlatém kočáře, taženém spřežením šesti koní, urozená paní a její tři dcery, tři útlounké, mladičké, půvabné květinky: růže, lilie a bledý hyacint. Matka sama byla jako honosný tulipán, nepozdravila nikoho z celého zástupu, který ustal ve hře a přeuctivě se až k zemi uklánělo. Málem by sis myslil, že urozená paní se bojí, aby se nepolámala v kříži.

Růže, lilie a bledý hyacint, ano, viděl jsem je všechny tři! Jaké z nich asi jednou budou královny, myslil jsem si tenkrát. A jejich králem bude pyšný rytíř, možná že i princ! — Húúú! A pořád dál, pořád dál!

Nu, a pak se kočár rozjel zase dál a venkované se znovu roztančili. Rozkvétalo léto v Borreby, v Tjaereby, ve všech vesnicích kolem.

Ale v noci, když jsem se chystal zase na cestu, vysoce urozená paní ulehla, aby už nikdy nevstala. Přišlo to na ni tak, jako to přichází na všechny lidi, na tom není nic nového. Valdemar Daae stál vážný a zamyšlený, ale jen chvilku. Nejpyšnější strom může být ohnut, ale ne zlomen, myslil si v duchu. Dcery plakaly a na dvorci si všichni utírali oči, ale paní Daaová odešla tam, odkud není návratu — a já jsem také odešel! Húúú!

Zase jsem se vrátil, často jsem se vracel, přes ostrov Fyn a přes vody Baeltu, sedl jsem si na pobřeží u Borreby, na pokraji překrásného dubového lesa. A v tom lese přebývali mořský orel, doupňáci, modří havrani a dokonce i černý čáp. Rok byl v rozpuku, někteří ptáci seděli na vejcích, někteří měli už mladé. Ach, jak lítali, jak křičeli! Bylo slyšet údery sekery, ránu za ranou. Les měl být vykácen, Valdemar Daae si chtěl postavit nádhernou loď, válečný koráb o třech palubách, však by si jej sám král rád koupil; a proto musil padnout celý les, znamení pro námořníky, sídlo ptactva. Ťuhýk tam zděšeně poletoval, jeho hnízdo bylo zničeno. Mořský orel a všichni lesní ptáci ztratili svůj domov. Létali zmateně sem a tam a křičeli strachy i hněvem, však jsem jim dobře rozuměl. Vrány a kavky volaly nahlas a posměšně: ‚Pryč z hnízda! Pryč z hnízda! Pryč! Pryč!‘

A uprostřed lesa stál u hloučku dělníků Valdemar Daae a jeho tři dcery a všichni se smáli divokému křiku ptáků. Jediná Anna Dorotka cítila lítost v srdci, a když chtěli porazit i polouschlý strom, na jehož nahých větvích přebýval černý čáp, a malá ptáčátka vystrkovala hlavy z hnízda, prosila za ten strom, prosila se slzami v očích, a tak směl strom zůstat a s ním i hnízdo černého čápa. Byla to jenom maličkost.
Sekery svištěly, pily skřípěly, stromy se kácely — a tak byla postavena loď o třech palubách. Stavitel sám byl původem prosťáček, ale chováním vznešený panáček. Oči a čelo svědčily o tom, jak je chytrý, a Valdemar Daae rád poslouchal jeho vyprávění. Poslouchala je ráda i jeho nejstarší, patnáctiletá dcera Iduška. A jak stavitel stavěl loď pro otce, stavěl si také pro sebe vzdušný zámek, v kterém by on a Iduška seděli jako muž a žena. A to by se také bylo stalo, kdyby ten zámek byl vystavěn z kamene a kdyby měl valy a příkopy, les a zahradu. Ale přes všechnu svou chytrost byl mistr přece jenom chudý brach a co s chudákem mezi bohatci? Húúú! — Odletěl jsem a on také odtáhl, nesměl tam zůstat, a Idušku to přebolelo, neboť ji to musilo přebolet.

———

V stáji ržáli černí koně, byla na ně nádherná podívaná, však se také lidé na ně rádi dívali. — Sám král poslal admirála, aby se podíval na novou válečnou loď a aby vyjednával o její koupi. Admirál se rozplýval hlasitým obdivem pro ty ohnivé oře. Sám jsem to dobře slyšel, vletěl jsem s pány otevřenými dveřmi a nafoukal jsem jim před nohy stébla slámy jako pruty zlata. Zlato chtěl mít Valdemar Daae a admirál chtěl mít ty černé koně, proto je tak vychvaloval; ale Valdemar to nepochopil, a tak král loď nekoupil, zůstala na břehu a leskla se tam, přikrytá prkny, Noemova archa, která nikdy nevyjela na vodu. Húúú! A pořád dál, pořád dál! — A to byla veliká škoda.
V zimě, když byla pole přikryta sněhem, ledová tříšť naplnila Baelt a já jsem ji nahrnul na pobřeží, přiletěli havrani a vrány, jedni černější druhých, celá hejna jich byla. Posadili se na pustou, mrtvou, opuštěnou loď na břehu a chraplavě naříkali nad lesem, který byl pryč, nad mnoha krásnými ptačími hnízdy, která byla zničena, nad starými i mladými, kteří jsou teď bez domova, a to všechno pro tu velkou kocábku, pro pyšné plavidlo, které nikdy nevyjede na moře.
Zadul jsem prudce do sněhu a zdvihla se velká metelice. Sníh se kupil jako velké vlny kolem korábu a převaloval se i přes jeho palubu. Jen ať koráb uslyší můj hlas, ať vyslechne, co taková bouře povídá! Však jsem svým dílem přispěl k tomu, aby získal námořní zkušenosti. Húúú! A pořád dál!
Zima se přehnala, zima a léto — přeženou se a přejdou, jako já se přeženu, jako sníh se zachumelí, jabloňový květ se sesype a listí opadá. I lidé tak jednou skončí. A tak pořád dál. —
Dcery byly ještě mladičké, Iduška byla spanilá jako růže, zrovna jako tenkrát, když ji spatřil stavitel lodi. Často jsem si pohrával s jejími dlouhými hnědými vlasy, když stála zamyšlena u jabloně v zahradě a ani nepozorovala, že jí sypu květy na rozpuštěné vlasy. A ona se dívala na rudé slunce na zlatém nebi, prosvítající mezi keři a stromy na zahradě. Její sestra, Johanka, byla jako lilie, běloskvoucí a pěkně zpříma rostlá. Nosila se pyšně a stejně jako její matka se bála, aby se nepolámala. Ráda chodívala do velké síně, kde visely obrazy předků. Dámy na obrazech byly vymalovány v sametu a v hedvábí a na vrkočích měly maličké kloboučky, vyšívané perlami. Byly to krásné dámy! Jejich manželé byli ve zbroji nebo ve skvostných pláštích, podšitých veverčí kožišinou a s modrým okružím kolem krku. Meče měli zavěšené u stehen a ne u pasu. Kde asi bude jednou viset na stěně Johančin obraz a jak asi bude vypadat její urozený manžel? Ano, na to myslila, o tom si tiše pro sebe povídala, slyšel jsem to, když jsem vjel dlouhou chodbou do síně a když jsem se zase vracel.
Anna Dorotka, bledá hyacinta, teprve čtrnáctileté dítě, byla tichá a přemýšlivá. Veliké modré oči vypadaly zadumaně, ale dětský úsměv jí pohrával kolem úst, nemohl jsem jej odfouknout, však jsem to ani nechtěl.
Potkával jsem ji v zahradě, v úvozu a na poli, sbírala byliny a květiny, o kterých věděla, že by je mohl potřebovat její otec k nápojům a kapkám, jež dovedl vařit. Valdemar Daae byl pyšný a zpupný, ale také velmi mnoho dovedl a znal. Však si toho lidé dobře všimli, už se o tom všude kolem šuškalo. Oheň v jeho krbu hořel dokonce i v létě. Mnoho dní a nocí tak strávil, ale nikdy o tom mnoho nemluvil. Přírodní síly je třeba ovládat ve vší tichosti, však on už brzy vynalezne to nejlepší — rudé zlato.
Proto z krbu stoupaly výpary, proto to v něm praskalo a plápolalo. Ano, a já jsem byl při tom. — Nech toho! Nech toho! — zpíval jsem komínem. — Bude z toho jen kouř, dým, škvára a popel! Sám se přitom spálíš a přijdeš o všechno! Húúú! Nech toho! Nech toho! — Avšak Valdemar Daae toho nenechal.
Nádherní koně ve stáji — co se s nimi stalo? Staré stříbrné a zlaté příbory ve skříních a v truhlicích, krávy na lukách, všechen statek a celý dvorec, kam se to podělo? — Ach, jak se to všechno roztavilo, roztavilo se to v tyglíku na zlato, a přece se v něm žádné zlato neobjevilo.
Vyprázdnila se patra ve stodole a špižírna, sklep i půda. Méně lidí, více myší. Jedna tabulka v okně praskla, druhá se rozbila, nemusel jsem už chodit dveřmi. Kde z komína kouří se, dobré jídlo vaří se. — Jenomže tady se kouřilo z komína, který pohlcoval všechno jídlo pro to rudé zlato.
Dul jsem hradní branou jako stráž, která duje na roh, ale nebyla tam žádná stráž," řekl vítr. „Otáčel jsem korouhvičkou na hrotu věže, skřípalo to, jako kdyby na věži chrápala stráž, ale stráž tam nebyla. Byly to krysy a myši. Chudoba prostírala na stůl, chudoba se usadila v šatníku i ve špižírně, dveře vypadly ze stěžejí, objevily se trhliny a skuliny. Procházel jsem,volně sem a tam, proto to tak dobře vím.
V kouři a v popelu, v starostech a v bezesných nocích mu zešedivěly vlasy na spáncích i vous, kůže mu zežloutla, vrásky ji rozbrázdily, oči se lačně pídily po zlatě, po vytouženém zlatě.
Foukal jsem mu kouř a popel do obličeje a do vousů. Místo zlata přicházely dluhy. Fičel jsem rozbitými okny a zejícími trhlinami, zadul jsem až do ložnice pánových dcer, a tam ležely jejich šaty, zašlé, obnošené, neboť musily ještě vydržet. Tohleto dětem sudičky u kolébky nevěštily! Panský život se proměnil v nuzné živoření! Já jediný jsem si na zámku hlasitě zpíval! Zasypal jsem je sněhem, ten prý pěkně hřeje. Neměli žádné topení, les byl vykácen a odkud by je vzali? Byl třeskutý mráz. Prohánělo jsem se otvory a chodbami, po arkýřích a po zdech, abych se udržel svěží. A uvnitř ležely v

posteli, kvůli zimě, ty šlechtické dcerky. Otec si vlezl pod kožišinovou přikrývku. Nebylo co do úst — a tomu se říká panský život! Húúú! Nech toho! — Jenže to právě pan Daae nedovedl.
‚Po zimě přijde jaro,' říkal ‚a po zlých časech dobré. — Ale že na sebe dají čekat! — Dvorec je celý zadlužen! Už je nejvýš na čase! — teď už jistě přijde zlato! Do velikonoc!'
Slyšel jsem ho, jak mumlá pavoukovi do pavučiny; ‚Čiperný malý tkalče! Ty mě učíš vytrvalosti! Když tvou pavučinu někdo zpřetrhá, začneš zase znova a dokončíš ji! Zase ti ji někdo zničí — a ty se bez omrzení znovu pustíš do díla— znovu! Tak se to musí dělat! A ono se to vyplatí.'
Bylo božíhodové velikonoční ráno, zvony vyzváněly, slunce na nebi zářilo. V horečkách bděl, vařil a chladil, míchal a destiloval. Slyšel jsem ho, jak vzdychá jako zoufalá duše, slyšel jsem ho, jak se modlí, cítil jsem, jak zatajuje dech. Lampa dohořela. Nevnímal to. Foukl jsem do rozžhavených uhlíků, zazářily mu do obličeje bílého jak křída; obličej se zbarvil plápolem ohně, oči byly zapadlé do hlubokých důlků — ale teď se stávaly větší a větší — jako by z důlků chtěly vyskočit.
Hle, alchymistická křivule, jak se to v ní blyští! Je to žhavé, čisté a těžké! Zdvihl to třesoucí se rukou a zvolal rozechvělým hlasem: ‚Zlato! Zlato!' Hlava se mu přitom zatočila, lehko bych ho byl jediným fouknutím povalil na zem. Ale já jsem foukal jen na žhavé uhlí, a šel jsem pak dveřmi za ním tam, kde mrzly jeho dcery. Jeho kabát byl pokryt popelem, popel mu lpěl na vousech i v rozcuchaných vlasech. Vztyčil se v celé své výšce, zdvihl svůj bohatý poklad v křehké křivuli: ‚Našel jsem! Získal! — Zlato!' zvolal a ukazoval křivuli, která se třpytila v záři slunečních paprsků. — A ruka se mu zatřásla a alchymistická křivule upadla na zem a rozbila se na tisíce kousků, a s ní praskla poslední bublina jeho štěstí. Húúú! A pořád dál! Vylétl jsem z alchymistova dvorce.
Pozdě toho roku, za oněch krátkých dní, jaké tam nahoře na severu bývají, když přijde mlha se svou osuškou a vyždímá mokré kapky na červené plody a na holé větve, dostal jsem se do dobré nálady, slabě jsem zadul, vyčistil nebe a zlámal shnilé větve — to není žádná velká práce, ale musí se udělat. Ale i jinak bylo na dvorci Borreby u Valdemara Daae čistě uklizeno. Jeho nepřítel Ove Ramel z Basnaesu přijel se skoupenými dlužními úpisy, které zněly na dvorec i na celé zařízení. Bubnoval jsem na prasklé okenní tabulky, práskal vetchými dveřmi, fičel trhlinami a skulinami: Fíííí! — Panu Ovovi měla zajít chuť na to, aby se tam usadil. Ida a Anna Dorotka plakaly hořkými slzami. Johanka stála s hlavou vztyčenou, byla celá bledá a kousala se do palce, až krvácel, to prý náramně pomáhá! Ove Ramel dovolil panu Daaovi, aby zůstal na dvorci až do konce života, ale nesklidil za tu nabídku žádný vděk. Naslouchal jsem. — Viděl jsem, jak pán, teď už bez svého sídla, vztyčil ještě hrději hlavu, narovnal se v šíji, a já jsem se opřel proti dvorci a starým lipám tak silně, až se zlámala nejsilnější větev — a nebyla shnilá. Ležela před branou jako koště, kdyby s ním chtěl někdo vymetat — a vymetalo se. Však jsem si to myslil.
Byl to perný den a těžká chvíle, ale mysl byla pevná a šíje nepoddajná.
Neměli žádný jiný majetek než šaty na sobě. Ach ano, a pak alchymistickou křivuli, nedávno koupenou a naplněnou brakem, který shrabali s podlahy — poklad, plný nesplněných slibů. Valdemar Daae uschoval křivuli na prsou, vzal pak do ruky svou hůl — a kdysi bohatý pán vykročil se svými třemi dcerami z dvorce Borreby. Chladil jsem jeho horké tváře, hladil jeho šedivé vousy a jeho dlouhé, bílé vlasy, zpíval jsem, jak jsem dovedl: Húúú! A pořád dál, pořád dál! — To byl konec slávy a bohatství.
Ida a Anna Dorotka šly s ním, každá s jedné strany. Johanka se v bráně otočila — ale proč? Štěstí by se k ní stejně neobrátilo. Dívala se na červené kameny ve zdi ze Stigova hradu a myslila přitom na jeho dcery:

‚Ta starší sestru svou za ruku vzala
— — —
a do světa širého spěly.'

Myslila na tu píseň? — Tady byly tři — a tatínek s nimi! — Šli po cestě, kudy jezdívali v kočáře, šli s otcem žebrotou, až došli do Smidstrupu k hliněné chalupě, kterou si pronajali za deset marek ročně. To bylo jejich nové panské sídlo, s prázdnými stěnami a prázdnými mísami. Vrány a kavky létaly nad nimi a křičely, jako by se jim vysmívaly: ‚Pryč z hnízda! Pryč z hnízda! Prryč! Prryč!' jako křičeli ptáci v lese u Borreby, když se kácely stromy.
Pan Daae a jeho dcery to dobře slyšeli; fičel jsem jim kolem uší, nač to také poslouchat.
Potom se nastěhovali do hliněné chalupy ve Smidstrupu — a já jsem se vydal na cestu přes pole a přes bažiny, holým houštím a olysalým lesem k širému moři, do cizích zemí — húúú! A pořád dál, pořád dál, rok co rok, rok co rok! —"

———

Jak se dařilo Valdemaru Daaovi, jak se dařilo jeho dcerám? Vítr vypráví:
„Poslední z nich jsem viděl, ano, bylo to naposled, tak tedy poslední jsem viděl Annu Dorotku, bledou hyacintu. Teď už byla stará a shrbená, bylo to o půl století později. Žila z nich nejdéle, o všem dobře věděla.
Tam za vodou v pustině, u města Viborgu, stál nový, honosný proboštův dvorec, celý z červeného kamene a se zubatými štíty. Z komína stoupal hustý kouř. Laskavá paní a její spanilé dcery seděly v arkýři a dívaly se přes nádherně rozkvetlou zahradu do hnědého vřesoviště. Na co se to tam dívaly? Dívaly se na čapí hnízdo na tamté chalupě na spadnutí. Střecha, pokud se dala nazvat střechou, byla porostlá mechem a bylím. Většinu chalupy krylo vlastně čapí hnízdo, a to také bylo jediné, oč se kdo staral, čáp je pečlivě udržoval.
Bylo to stavení jen tak na podívání, ani dotknout ses ho nesměl, musil jsem foukat opatrně. Kvůli tomu čapímu hnízdu směla chalupa zůstat stát, vždyť jinak to byl jen strašák ve vřesovišti. Čápa nechtěl probošt vyhnat, a tak tam ta chatrč směla zůstat a chudák Anna Dorotka v ní mohla bydlet. Za to se mohla poděkovat egyptskému ptáku — či snad to byl dík za to, že kdysi prosila za hnízdo jeho černého divokého bratra v lese u Borreby? To tenkrát byla, chudák, mladým děvčetem, jemnou, bledou hyacintou v šlechtické květnici. Všechno si to dobře pamatovala, ta naše Anna Dorotka.

‚Ach! ach!‘ — Ach ano, lidé dovedou vzdychat, jako to dovede vítr v sítinách a v rákosí. ‚Ach! Žádné zvony nevyzváněly nad tvým hrobem, Valdemare Daae! Chudobní školáci nezpívali, když byl bývalý pán z Borreby ukládán do hrobu! — Ach! Všechno má přece svůj konec, i bída! Sestra Ida se provdala za sedláka. To byla pro tatínka nejtvrdší zkouška! Muž jeho dcery a sprostý rab, kterého by jeho pán mohl kdykoliv vsadit do kládý! — Teď už ho asi také kryje zem a tebe, Ido, s ním! — Ach ano, ano! Ještě tomu trápení pro mne starou, chudou ubožačku není konec! Vysvoboď mě, mocný Bože, a vezmi si mě k sobě!‘
To byla modlitba Anny Dorotky v té bídné chatrči, v níž směla čápovou zásluhou přebývat.
Nejčipernější ze sester jsem se ujal sám. Měla srdce na dlani! Přišla jako nějaký chudý muž a dala se najmout do služby k loďaři. Byla skoupá na slovo, věčně mrzutá, ale práci zastat dovedla, jenom šplhat neuměla. — A tak jsem zadul a shodil jsem ji přes palubu dřív, než se někdo dověděl, že je žena; a to byl ode mne jistě dobrý skutek,“ řekl vítr.

———

„Bylo ráno na Bílou sobotu, jako tenkrát, když se Valdemar Daae domníval, že našel rudé zlato. A tu jsem uslyšel pod ptačím hnízdem mezi stěnami na spadnutí někoho zpívat, byla to poslední píseň Anny Dorotky.
Nebylo tam žádné okno, jenom díra ve zdi. — Přišlo slunce jako velká hrouda zlata a usadilo se tam. To byl lesk a záře! Její oči byly oslepeny, srdce jí puklo. Bylo by se to stalo stejně, i kdyby slunce toho rána na ni nezasvitlo.
Čáp jí poskytoval přístřeší až do její smrti. A já jsem zpíval u jejího hrobu. Zpíval jsem už u hrobu jejího otce, vím, kde ten hrob leží i kde leží její hrob, nikdo jiný kromě mne to neví.
Nové časy — jiné časy! Stará silnice se změní v pole, ze svatého pole se stane dopravní cesta — a brzy přijede parní lokomotiva s řadou vozů a přežene se přes hroby, zapomenuté jako ta jména. Húúú! A pořád dál!
To je příběh o Valdemaru Daaovi a jeho dcerách. Vypravujte to líp, vy ostatní, jestliže to dovedete!“ řekl vítr, otočil se a byl ten tam.

O DÍVCE, KTERÁ ŠLÁPLA NA CHLÉB

Slyšel jsi už o dívce, která šlápla na chléb, aby si nezamazala střevíce, a jak zle se jí pak vedlo? Psalo se o tom a vyšlo to i tiskem.
Pocházela z chudých rodičů, ale byla pyšná a domýšlivá, byl v ní, jak se říká, špatný základ. Když byla docela malá, působilo jí velké potěšení chytat mouchy, trhat jim křídla a dívat se, jak už jenom lezou. Chytila chrousta a chrobáka, každého z nich nabodla na špendlík, a pak jim přidržela zelený lupen nebo kousek papíru u nožiček; a ubohé zvíře se ho křečovitě drželo a všelijak se točilo a kroutilo, jen aby se dostalo se špendlíku.
„Nyní chroust čte!“ říkala malá Inger. „Podívejte se, jak obrací list!“
A jak potom dospívala, stávala se spíše horší než lepší. Ale hezká byla, a to bylo její neštěstí, jinak by jistě byla dostala víc zaslouženého bití než takhle.
„Na hrubý pytel patří jedině hrubá záplata!“ říkávala její vlastní matka. „Často jsi mi, když jsi byla malá, šlapala po zástěře, bojím se, až budeš starší, že mi budeš šlapat často po srdci.“
A to Inger vskutku dělala.
Dostala se na venkov do služby k šlechetným lidem, chovali se k ní jako k vlastní a také ji tak oblékali. Vypadala pěkně a její pýcha rostla.
Celý rok byla u nich ve službě, a tu jí páni řekli: „Milá Inger, měla bys přece také jednou navštívit svoje rodiče!“
Šla tedy, ale jen aby se ukázala, aby všichni viděli, jaká se z ní stala slečna. Ale když přišla za humna a viděla, jak si tam děvčata a mládenci u rybníčka povídají a jak tam její matka zrovna sedí na kameni a odpočívá s otýpkou klestí, které si nasbírala v lese, obrátila se zpátky. Styděla se za to, že ona, tak pěkně nastrojená, má za matku takovou otrhanou ženskou, která sbírá klestí. Vůbec ji nemrzelo, že se musí vracet, jenom se hněvala na matku.
A tak uběhlo zase půl roku.
„Milá Inger, měla bys přece některý den zajít domů a podívat se na svoje staré rodiče!“ řekla jí hospodyně. „Tadyhle máš velký pecen pšeničného chleba, vezmi si jej pro ně. Budou mít radost, až tě uvidí.“
A Inger si na sebe vzala svoje nejlepší oblečení a obula si nové střevíce. Podkasala si šaty a šla tuze opatrně, aby měla nohy pěkně čisté; a to jí jistě nemohl mít nikdo za zlé. Ale když přišla tam, kde stezka vede přes bažinu, a kus cesty bylo plno vody a bláta, hodila pecen do bláta; chtěla si na něj stoupnout a dostat se tak suchou nohou dál. Ale jak tak stála jednou nohou na chlebu a druhou zdvíhala, chléb s ní klesal hloub a hloub, až docela zmizela a na tom místě bylo vidět jen černou, bublající kalužinu.
To je ten příběh.
A kam se Inger dostala? Dostala se dolů k žínce z močálu, která vaří různé lektvary. Žínka z močálu je tetou rusalek, ty jsou dobře známé, jsou o nich napsány písničky a máme jejich obrázky, ale o žínce z močálu vědí lidé jen to, že když se v létě kouří z luk, to že ona vaří. Inger spadla do její varny a tam se nedá dlouho vydržet. Žumpa je nádherná komnata proti varně žínky z močálu! Každý sud tam páchne, až z toho lidé padají do mdlob. — Sudy tam leží namačkány na sobě, a je-li někde mezi nimi nějaká skulinka, kudy by ses mohl protlačit, přece bys to nedokázal pro množství slizkých ropuch a tlustých slimáků, kteří lezou jeden přes druhého. Sem tedy spadla naše Inger. Všechna ta odporná živá havěť byla tak ledově studená, že Inger mrazilo ve všech údech, když se jí dotkla, a dokonce začala tuhnout. Byla jakoby přilepena k chlebu a chléb ji přitahoval, jako jantarový knoflík přitahuje kousek slámy.
Žínka z močálu byla doma, její varnu si toho dne přišli prohlédnout ďábel a jeho prabába. Prabába je stará, velmi jedovatá ženština, která nikdy nezahálí. Nikdy se nevydá na cestu bez nějaké ruční práce. Také tady ji měla s sebou. Šila lidem do bot nepokoj, aby neměli žádné stání. Vyšívala lež a háčkovala neuvážená slova, která padla do země;

všechno to bylo lidem ke škodě a ke zkáze. Ach ano, prabába dovedla šít, vyšívat a háčkovat!
Spatřila Inger, podržela si brýle před očima a podívala se na ni ještě jednou. „To děvče má nadání," řekla potom, „vyprošuji si ji jako upomínku na návštěvu u vás! Může se stát vhodným podstavcem v předsíni mého pravnuka."
A dostala ji. Tak malá Inger přišla do pekla. Lidé se tam nedostávají vždycky přímo, ale mohou přijít oklikou, když mají nadání.
Peklo mělo nekonečnou předsíň. Dostával jsi závrať, když ses díval dopředu, a stejnou závrať jsi dostal, když ses podíval dozadu. Stál tam zástup lidí prahnoucích touhou, kteří čekali, až se otevře brána milosrdenství. Čekali už asi dlouho! Velcí, tlustí pavouci jim lezli po nohou a opřádali je tisíciletými pavučinami. A ty pavučiny se jim vřezávaly do masa jako španělské boty a držely jako kovová pouta. A k tomu ještě přistupoval věčný neklid v každé duši, neklid trýznivých muk. Lakomec zapomněl klíč od své pokladny, věděl, že jej nechal v zámku. Vedlo by příliš daleko, kdybychom měli vypočítávat všechna ta muka a trápení, jež tady musili vytrpět. Inger hrozně těžce snášela, že tam musila stát jako podstavec. Byla jako přivázána nohama k chlebu.
„To mám za to, že jsem chtěla mít čisté střevíce," říkala si v duchu. „Hle, jak na mne všichni civí!" A opravdu, všichni se na ni dívali. Jejich zlé choutky jim svítily z očí a mluvily beze slov z koutků jejich úst, byl na ně hrozný pohled.
„Jistě je to příjemné, dívat se na mne!" myslila si malá Inger. „Mám hezkou tvář a pěkné šaty!" a obracela oči na všechny strany; krk otáčet nemohla, byl ztrnulý. Jak jen se zamazala ve varně žínky z močálu, to si nepomyslila! Šaty byly jakoby potaženy jednou jedinou velkou skvrnou slizu. Jeden slimák se jí zavěsil do vlasů a pleskal ji do krku a z každého záhybu jejích šatů vyhlížela ropucha a štěkala jako dýchavičný mopslík. Bylo to velmi nepříjemné. „Ale ostatní tady dole také tak hrozně vypadají!" utěšovala se Inger.
Nejhůř ze všeho snášela ukrutný hlad, který měla. Copak se nemohla shýbnout a ulomit si kousek chleba, na kterém stála? Ne, záda jí ztrnulá, ruce a nohy ztuhly, celé její tělo bylo jako kamenný podstavec, jenom oči mohla otáčet kolem dokola, takže viděly i dozadu, a to byl ohyzdný pohled. A pak přišly mouchy. Lezly jí po očích sem a tam; zamžikala očima, ale mouchy neulétly, neboť nemohly, měly utrhaná křídla, jenom lezly. To byla trýzeň — a pak ten hlad, nakonec se jí už opravdu zdálo, že se její vnitřnosti požírají samy mezi sebou, byla uvnitř tak prázdná, tak děsivě prázdná.
„Jestli to potrvá dlouho, tak to nevydržím!" říkala si, ale musila to vydržet a nepřestávalo to.
Tu jí spadla na hlavu palčivá slza, skutálela se jí po obličeji a po prsou rovnou na chléb; ještě jedna spadla, spadlo jich mnoho. Kdo to plakal pro malou Inger? Cožpak neměla tam na zemi maminku? Slzy zármutku, které matka pláče nad svým dítětem, se k němu vždycky dostanou, ale nevysvobozují, pálí a činí muka jen ještě většími. A teď ten nesnesitelný hlad a to, že nemůže dosáhnout na chleba, na který šlápla svou nohou! Nakonec měla pocit, že se v ní všechno strávilo; byla jako tenká, dutá třtina, která do sebe pojímá každý zvuk. Slyšela zřetelně všechno, co se nahoře na zemi o ní povídalo, musila tak vyslechnout mnoho zlých a tvrdých slov. Její maminka sice upřímně a bolestně plakala, ale přitom říkala: „Pýcha předchází pád! Bylo to tvoje neštěstí, Inger! Jak jsi svou matku zarmoutila!"
Její maminka a všichni tam nahoře věděli o jejím hříchu, že šlápla na chléb, propadla se a zmizela. Pasák krav to vyprávěl, sám prý to se stráně viděl.
„Jak jsi, Inger, zarmoutila svou matku!" opakovala maminka. „Inu, však jsem si to myslila!"
„Kéž bych se byla nikdy nenarodila!" myslila si při tom Inger. „Bylo by mi bývalo mnohem lépe. Co je to teď platné, že se maminka souží!
Slyšela, jak její páni, hodní lidé, kteří jí byli jako rodiče, o ní hovoří. „Bylo to hříšné dítě!" říkali. „Nevážila si božího daru, ale šlapala po něm nohama, brána milosrdenství se jí sotva otevře."
„Měli mě držet víc zkrátka," myslila si Inger, „vyhnat mi roupy z těla, jestliže jsem nějaké měla."
Slyšela, že o ní byla složena celá písnička, „Pyšná dívka, která šlápla na chleba, aby měla pěkné střevíčky", a ta písnička se zpívala po celé zemi.
„Kolik toho musím za to vyslechnout! A kolik vytrpět!" myslila si Inger. „Ostatní by přece také měli být trestáni za svoje hříchy! Věru, pak by toho bylo hodně, co by se mělo trestat! Ach, jak se trápím!"
A její srdce zkamenělo ještě více než její tělesná schránka.
„Tady dole v téhle společnosti se člověk nemůže polepšit! A já se nechci polepšit! Hle, jak na mne všichni civí!"
A její mysl byla zlá a zanevřela na všechny lidi.
„Nu, tak si aspoň mají tam nahoře o čem vyprávět! — Ach, jak se trápím!
A slyšela, že vyprávějí její příběh dětem, a maličcí ji nazvali bezbožná Inger. — „Byla tak ošklivá," říkali, „tak ohavná, zasloužila by pořádné trápení!"
Z dětských úst se stále ozývala tvrdá slova proti ní.
Avšak jednoho dne, když ji v nitru hlodaly hněv a hlad a ona slyšela jmenovat své jméno a vyprávět svůj příběh jednomu nevinnému dítěti, děvčátku, zaslechla, že děvčátko propuklo při vyprávění o pyšné parádivé Inger v pláč.
‚Ale copak se už nikdy nedostane k nám nahoru?" zeptala se holčička a dostala odpověď:
„Nikdy, holčičko, nikdy!"
„Ale co když teď bude prosit za odpuštění a už to nikdy neudělá?"
„Ona nebude prosit za odpuštění!" řekli jí.
„Ale já bych tolik chtěla, aby to udělala!" pravila holčička a nebyla vůbec k utišení. „Dám všechny svoje panenky, jen když se k nám vrátí! Je to tak hrozné pro tu ubohou Inger!"
A ta slova se dostala Inger rovnou do srdce, a zapůsobila na ni blahodárně. To bylo prvně, co někdo řekl ‚ubohá Inger' a nedodal ani to nejmenší o jejím provinění. Malé, nevinné děťátko plakalo a přimlouvalo se za ni, Inger bylo při tom tak divně, nejraději by se sama rozplakala, ale nemohla plakat, a to byla také jedna taková trýzeň.
Jako tam nahoře léta ubíhala, tak se dole nic neměnilo. Inger slyšela hlasy shora stále řidčeji, mluvilo se o ní stále méně.
Tu jednoho dne zaslechla povzdech: „Inger! Inger! Jak jsi mě zarmoutila! Však jsem to povídala!" Byla to její matka,

umírala.
Občas slyšela své jméno vyslovit od svých starých pánů; a nejmírnější slova, která hospodyně řekla, byla: „Jestlipak se, Inger, s tebou někdy shledám! Člověk neví, kam se dostane!“
Avšak Inger dobře chápala, že její hodná hospodyně se nikdy nemůže dostat tam, kde je ona.
A tak zas uběhl nějaký čas, dlouhý a hořký čas.
Tu Inger opět slyšela jmenovat své jméno a spatřila nad sebou svítit jakoby dvě jasné hvězdy. To byly dvě laskavé oči, které se zavíraly tam na zemi. Uplynulo tolik let od té doby, kdy malá holčička bezútěšně plakala pro „malou Inger“, tolik let, že se z děťátka stala stará žena, kterou teď Pánbůh chtěl zavolat k sobě. A zrovna v této chvíli, kdy se sbíraly myšlenky z celého jejího života, zrovna nyní si také vzpomněla, jak jako malé dítě hořce plakala, když slyšela příběh o Inger. Ta doba a ten dojem byly před stařenou v její smrtelné hodince tak silné, že docela hlasitě zvolala: „Panebože, což jsem i já jako Inger často nešlapala po daru tvého požehnání a vůbec jsem na to nemyslila? Což jsem i já nechodila s pýchou v svém srdci? Ale ty jsi mě ve své milosti nenechal klesnout, nýbrž jsi mě podepřel! Neopouštěj mě v mé poslední chvíli!“
A stařeniny oči se zavřely a otevřel se její duševní zrak pro věci skryté. A poněvadž Inger byla v jejích posledních myšlenkách tak živá, viděla ji, viděla, jak hluboko byla zavlečena, a při tom pohledu se ta zbožná duše rozplakala, stála v nebeském království jako dítě a plakala pro ubohou Inger. Ty slzy a prosby zněly jako ozvěna v duté, prázdné schránce, která obepínala vězněnou, trýzněnou duši. A duše byla přemožena vší tou nikdy nepocítěnou láskou shůry. Boží anděl nad ní plakal! Proč jen jí to bylo dopřáno! Trýzněná duše jako by v myšlenkách sbírala každý skutek svého pozemského života, kterého se dopustila, a chvěla se pláčem, jakým Inger nikdy nedovedla plakat. Zármutek nad sebou samou ji celičkou naplnil, zdálo se jí, že pro ni se brána milosrdenství nikdy neotevře. A jak tak zdrceně dospívala k tomuto poznání, zazářil do propastného jícnu paprsek, a ten paprsek měl silnější moc než paprsek slunce, jenž roztaví sněhuláka, kterého si chlapci postaví na dvoře. A tu, mnohem rychleji než sněhová vločka, která padne na teplá dětská ústa, roztaje v kapku, zkamenělá postava Inger se proměnila v páru, malý ptáček se vznesl klikatým letem blesku k lidskému světu. Ale byl ještě plný bázně a strachu ze všeho toho kolem sebe, styděl se před sebou samým a před všemi živými tvory a hledal rychle úkryt v tmavé díře, kterou našel v pobořené zdi. Tam seděl schoulen do klubíčka a chvěl se na celém těle, nemohl ze sebe vydat ani hlásku, vždyť ani žádný hlas neměl. Seděl tak dlouhou chvíli, než se s klidem mohl porozhlédnout a vnímat všechnu tu nádheru venku. Ano, byla to vskutku nádhera. Vzduch byl tak čerstvý a vlahý, měsíc svítil tak jasně, stromy a keře voněly. A pak, tam, kde seděl, bylo tak příjemně, jeho pernatý šat byl tak čistý a jemný! Vskutku, v jaké lásce a kráse se všechno stvoření zrodilo! Všechny myšlenky, jež jímaly ptačí srdce, chtěly ven z jeho hrudi, chtělo se jim vyzpívat všechnu tu krásu, ale pták to nedovedl, nemohl zpívat. A jak rád by byl zpíval, jako na jaře kukačka a slavík. Pánbůh, který slyší i němý hlas červíka, vyslechl i tento chvalozpěv, který se zdvíhal v myšlenkových akordech, tak jako žalm zněl v Davidově hrudi ještě dřív, než se proměnil v slova a v melodii. Celé dny a týdny rostly a kypěly tyto němé zpěvy, musily prorazit, musily si nalézt cestu ven, při prvním rozletu za dobrým skutkem. A na tento dobrý skutek bylo třeba se cvičit!
A tak přišly svaté vánoce. Sedlák vztyčil u samé zdi tyč a přivázal na ni snop nevymláceného ovsa, aby i nebeští ptáci měli veselé vánoce a radostnou hostinu v této době Spasitelova zrození.
A slunce na Štědrý den ráno vyšlo a svítilo na snop ovsa a všichni štěbetající ptáčkové poletovali kolem tyče s vánoční hostinou. Tu se také ze zdi ozvalo „pií, pií!“ — Kypící myšlenka dostala hlas, slaboučké pípání bylo celou hymnou radosti, myšlenka na dobrý skutek se probudila a ptáček vyletěl ze své skrýše. V nebeském království dobře věděli, jaký to je pták.
Zima začala doopravdy, vody hluboko zamrzly, ptákům a lesní zvěři nastaly zlé časy, měli nouzi o potravu. Malý ptáček zaletěl nad silnici a tam ve stopách saní hledal a také našel tu a tam nějaké to zrníčko; u zájezdních hospod nacházel pár drobtů chleba, vzal si z nich vždy jen jeden jediný a zavolal všechny ostatní vyhladovělé ptáky, že tady mají něco k snědku. Zalétal do osad, pátral všude kolem a kde laskavá ruka nadrobila pro ptáky za okno chleba, snědl sám jen jeden jediný kousíček a jinak dal všechno ostatním.
Za celou zimu ptáček nasbíral a rozdal tolik drobtů chleba, že všechny dohromady vyvážily celý bochník, na který šlápla malá Inger, aby si nezamazala svoje střevíce. A když nalezl a rozdal poslední drobet, zbělela ptáčkova šedivá křídla a rozprostřela se k letu.
„Tamhle nad mořem letí mořská vlaštovka!“ říkaly děti, když spatřily toho bílého ptáčka. Hned se ponořil do moře, hned se vznesl do jasného slunečního svitu, třpytil se, nebylo možné dohlédnout, kam zmizel. Říkali, že letěl rovnou k slunci.

ANNE LISBETH

Anne Lisbeth byla krev a mléko, mladá, veselá a krásná, radost pohledět. Bílé zuby se jí nádherně svítily, oči jasně zářily; nohy byly lehké do tance a mysl ještě lehčí! Co z toho vzešlo? „Škareda!“ — Nu, krásný zrovna nebyl! Dali ho na vychování hrobníkově ženě. Anne Lisbeth se dostala na hraběcí zámek, seděla v nádherném pokoji v šatech z hedvábí a ze sametu. Ani větřík ji nesměl ofouknout, nikdo jí nesměl říci ostré slovo, neboť to by jí uškodilo a to ona nemohla připustit. Kojila hraběcí dítě, bylo jemňoučké jako princátko, krásné jako andílek. Jak si to dítě zamilovala! Její vlastní, nu to bylo v rodině, v hrobníkově rodině, kde hrnec nikdy nepřekypěl, ale z úst se valila řeč stále. A hodně často nebyl nikdo doma, chlapec plakal, ale co oči nevidí, to srdce nebolí. A tak plakal, až samým pláčem usnul, a v spánku necítíš hlad ani žízeň, spánek je takový dobrý vynález. Jak léta ubíhala — inu, jak se říká, časem býlí povyroste, rostl chlapec Anny Lisbeth jako z vody, a přece lidé o něm povídali, že nějak zakrněl. Ale docela srostl s hrobníkovou rodinou, vždyť za to dostávali peníze. Anne Lisbeth se ho dočista zbavila, byla dáma z města, domov měla útulný a

příjemný, a když si vyšla na procházku, měla na hlavě klobouk. Ale nikdy nezašla k hrobníkovým, tam bylo z města tuze daleko a ona tam neměla ani co dělat, chlapec byl jejich a jíst mu chutnalo, jak říkali. Musil si jídlo nějak odsloužit, a tak pásl červenou krávu Madse Jensena. Hlídat dobytek dovedl dobře a zastal lecjakou práci.
Hlídací pes na panském bělidle sedí pyšně na své boudě a štěká na každého, kdo jde kolem. Za deště zaleze, leží si v teple a suchu. Chlapec Anny Lisbeth seděl na slunci v příkopu a vyřezával kolík. Věděl o třech trsech jahod, které byly na jaře v květu a jistě budou mít plody. To byla jeho nejzamilovanější myšlenka; ale žádné jahody neuzrály. Seděl v dešti a v nepohodě, byl promáčený až na kůži, ostrý vítr mu pak osušil šaty na těle. Když přišel do dvora, tloukli ho a strkali do něho, byl ošklivý a škaredý, jak říkali děvečky a čeledínové. Na to si už zvykl — nikdy nemilovaný!
Jak se dařilo chlapci Anny Lisbeth? Jak by se mu mělo dařit? To už byl jeho úděl — „nikdy nemilovaný“.
Pevnina ho hodila přes palubu, plavil se na chatrné škutě, seděl u kormidla, zatím co lodník pil. Byl šeredný a špinavý, promrzlý a hladový, myslil by sis, že nikdy nebyl sytý, a také nebyl.
Byl pozdní podzim, syrové, sychravé, větrné počasí, vítr zimavě pronikal tlustými šaty, zvlášť na moři, a chatrná škuta o jedné plachtě plula jen se dvěma muži na palubě, vlastně by se dalo říci jen s půldruhým, s lodníkem a jeho plavčíkem. Šero bylo po celý den, teď ještě zhoustlo a byla štiplavá zima. Lodník si dal sklenku, aby se zevnitř zahřál. Láhev byla stará a sklenička také, svrchu byla celá, ale nožku měla uraženou a místo ní stála na přiříznutém, modře pomalovaném dřevěném špalíku. — Jeden doušek udělá dobře, dva udělají líp, tvrdil lodník. Chlapec seděl u kormidla, které svíral svýma tvrdýma rukama, zamazanýma od dehtu. Byl šeredný, vlasy naježené, ustaraný a zedřený, to byl hrobníkův syn, v matrice se jmenoval syn Anny Lisbeth.
Vítr si jel po svém a škuta také! Plachta se vzdouvala, vítr se do ní opíral, byla to divoká jízda — kolem dokola syrovo, sychravo, ale ještě něco horšího mohlo přijít. — Stůj! — Co to bylo? Jaké to byly rány, co to praskalo, co to popadlo škutu? Otočila se! Spustila se snad průtrž mračen, zdvihlo se vlnobití? — Chlapec u kormidla hlasitě vzkřikl: „Ježíši Kriste!“ Škuta narazila na obrovský balvan na dně a potápěla se jako stará bota v rybníce. Potopila se, ani myš nezůstala na živu, jak se říká. A bylo na ní přece myší dost, ale muže jenom půldruhého: lodník a hrobníkův chlapec. Nikdo je neviděl, jen křičící rackové a ryby, a ty to ještě pořádně neviděly, neboť se poplašeně rozutekly, když se voda s hukotem valila do klesající lodi. Škuta ležela sotva sáh pod vodou. Tam byli ti dva pohřbeni. Pohřbeni, zapomenuti! Jenom sklenka s modře pomalovaným dřevěným špalíkem místo nožky se nepotopila, dřevěný špalík ji držel nad vodou. Sklenku unášel proud, vyplaví ji rozbitou na břeh — kde a kdy? Nu, na tom přece už nezáleží! Dosloužila a byla milována. A tak tomu nebylo s chlapcem Anny Lisbeth! V nebeském království však nebude už moci žádná duše říci „nikdy nemilovaný!“

———

Anne Lisbeth byla v městě, byla tam už mnoho let, nechala si říkat madame a zvlášť hrdě se tvářila, když mluvila o starých vzpomínkách, o hraběcích časech, kdy se vozila v kočáře a mluvila s hraběnkami a baronesami. Její líbezné hraběcí děťátko, to byl nejrozkošnější boží andílek, nejroztomilejší dušinka, mělo ji rádo a ona měla ráda je. Líbali se a hladili, hošík byl její radostí, půlkou jejího života. Teď už byl velký, bylo mu čtrnáct let, byl studovaný a hezký jako obrázek. Neviděla ho od té doby, co ho nosila na rukou. A nebyla na hraběcím zámku po mnoho let, byl to tam lán cesty.
„Musím se tam konečně jednou vypravit!“ pravila Anne Lisbeth, „musím k svému zlatíčku, k svému líbeznému hraběcímu děťátku! Ach ano, on jistě také po mně touží, myslí na mne, má mě rád, tak jako tenkrát, když se mi zavěsil svýma ručkama jako andílek na krk a říkal ‚An — Lis!‘ Bylo to jako hudba houslí, ach ano, musím se tam vypravit, abych ho zase jednou viděla.“
Svezla se s telaty, šla pěšky, až přišla k hraběcímu zámku. Zámek byl velký a skvělý jako vždycky dříve, zahrada byla zvenčí jako dříve, ale lidé v zámku byli všichni cizí a ani jeden z nich neznal nějakou Annu Lisbeth, nevěděli, co tu kdysi znamenala. Však jim to hraběnka poví a její milovaný chlapec také! Jak po něm toužila!
Teď byla Anne Lisbeth tady. Dlouho musila čekat a čekání je dlouhé! Dřív než panstvo odešlo k obědu, zavolala si ji k sobě hraběnka a velmi pěkně s ní mluvila. Svého líbezného chlapečka uvidí po obědě, až ji zase zavolají.
Jak vyrostl, jaký byl vytáhlý a hubený! Ale roztomilé oči mu zůstaly a andělská ústa také! Podíval se na ni, ale neřekl ani slovo. Jistě ji nepoznával. Obrátil se, chtěl zase odejít, ale tu ho ona vzala za ruku a přitiskla ji k ústům. „Nu dobrá, dobrá!“ řekl a pak vyšel z pokoje, on, její láska, on, kterého milovala a nejvíc miluje, on, její pozemská pýcha.
Anne Lisbeth vyšla před zámek na silnici, byla velmi smutná. Choval se k ní tak cize, neměl pro ni myšlenku ani slovo, on, kterého kdysi ve dne v noci chovala na loktech a kterého ještě pořád chová v myšlenkách.
Na cestu před ni sletěl velký černý krkavec, zakrákal jednou a ještě jednou. „Podívejme se!“ řekla Anne Lisbeth, „jaký ty jsi zlopověstný pták!“
Šla kolem hrobníkova domu. Ve dveřích stála hrobníkova žena, a tak se spolu daly do hovoru.
„Ty ale vypadáš blahobytně!“ řekla hrobníkova žena. „Jsi tak tlustá a tučná! Jistě se ti daří dobře!“
„Ujde to!“ pravila Anne Lisbeth.
„Loď se s nimi potopila!“ řekla hrobníkova žena. „Lars Lodník a chlapec se utopili, oba. Tak už je jim konec. A já jsem si myslila, že mi chlapec jednou nějakým tím halířem vypomůže. Tebe přece, Anne Lisbeth, už nic nestál!“
„Utopili se?“ opakovala Anne Lisbeth, a pak už o tom nemluvili.
Anne Lisbeth byla tuze zarmoucená, že s ní její hraběcí chlapec nechtěl mluvit, vždyť ho tolik milovala a vážila sem tak dlouhou cestu. Stálo to také peníze, a potěšení, kterého se jí dostalo, nebylo veliké. Ale o tom tady neřekla ani slovo, nechtěla se s tím svěřovat hrobníkově ženě, vždyť by si o ní mohla myslit, že už u hraběcích pánů není ve vážnosti. A tu nad ní opět zakrákal krkavec.
„To černé strašidlo mě dnes ještě celou vyleká!“ pravila Anne Lisbeth.
Přinesla s sebou zrnkovou kávu a cikorku. To bude pro hrobníkovu ženu dobrodiní, když jí to dá, aby si udělala

hrneček kávy; Anne Lisbeth by si také vzala šálek. A hrobníkova žena šla kávu uvařit a Anne Lisbeth si zatím sedla na židli a usnula na ní. A tu se jí zdálo o tom, o kom se jí ještě nikdy nezdálo, byl to opravdu podivný sen. Zdálo se jí o jejím vlastním dítěti, které tady v tom domě křičelo hlady, bylo ponecháno samo sobě a teď leželo v hlubokém moři, Pánbůh ví kde. Zdálo se jí, že sedí tam, kde seděla, a že hrobníkova žena šla dělat kávu, docela cítila zrnka, a ve dveřích stál takový krásný chlapec, právě tak spanilý jako její hrabátko, a ten chlapec pravil:
„Teď nastane konec světa! Drž se mě pevně, neboť jsi má matka! Máš v nebeském království anděla! Drž se mě pevně!“
A tu se jí chopil, ale vtom se spustil takový rachot, to se jistě hroutil svět. A anděl vzlétl a držel ji pevně za rukávy její košile, tak pevně, zdálo se jí, že se odpoutala od země. Ale něco těžkého se jí pověsilo na nohy, leželo jí to na zádech, jako by se na ni navěsilo sta žen, a všechny říkaly: „Budeš-li ty zachráněna, musíme my být také! Zavěste se! Zavěste se!“ A tak se všechny zavěsily. To bylo příliš mnoho — ryc! ryc! rukávy se roztrhly a Anne Lisbeth hrozně padala, až se tím probudila — a tak tak, že nespadla se židle, na které seděla. Byla tak zmatena, že si vůbec nepamatovala, co se jí zdálo, ale nějaký zlý sen to jistě byl.
Pak pily kávu a povídaly si a potom šla Anne Lisbeth do nejbližší osady, kde se měla setkat s formanem a ještě ten večer a noc s ním jet domů. Ale když přišla k formanovi, řekl jí, že nemohou odjet dřív než nazítří večer. Uvažovala, co by ji to stálo, kdyby zůstala, myslila na to, jak je to daleko, a rozmyslila se, že když půjde po břehu a ne po silnici, cesta bude o dvě míle kratší. Bylo přece klidné povětří a k tomu ještě úplněk, a tak se Anne Lisbeth rozhodla jít pěšky. Nazítří může být doma.
Slunce už zapadlo, večerní zvony doznívaly — ne, to nebyly zvony, to žáby kuňkaly v bažinách. Teď zmlkly, všechno utichlo, ani ptáčka jsi neslyšel, neboť všichni odpočívali a sova nebyla ještě doma. U lesa i na pobřeží, kudy šla, bylo naprosté ticho. Slyšela svoje vlastní kroky v písku. Na moři nebylo vlnobití, všechno tam v té hluboké vodě bylo němé. A mlčeli tam dole všichni, živí i mrtví.
Anne Lisbeth šla a nemyslila na nic, byla, jak se říká, bez myšlenek, ale myšlenky ji neopustily, ty nás nikdy neopouštějí, leží jenom v takovém polospánku, živé myšlenky, které odpočívají, i ty, které se ještě neprobudily k životu. Ale ty myšlenky určitě přijdou na svět, dovedou se probudit v našem srdci, zavířit nám hlavou nebo nás zavalit svou tíhou.
„Dobrý skutek přináší ovoce požehnání!“ stojí psáno. „V hříchu je smrt!“ to také stojí psáno! Mnoho toho stojí psáno, mnoho je řečeno, ale člověk to neví, nepamatuje si to. A tak to bylo s Annou Lisbeth. Ale člověku se může rozbřesknout, tak to už bývá.
Všechny nepravosti, všechny ctnosti spočívají v našem srdci! V tvém, v mém srdci! Spočívají v něm jako malá, neviditelná zrníčka. A tu přijde zvenčí sluneční paprsek, dotek zlé ruky, ty zahneš za roh, napravo nebo nalevo, a vidíš, to právě může rozhodnout. A malé semínko se zachvěje, nalije se přitom, praskne a rozlije své šťávy do vší tvé krve — a už jsi v tom. To jsou úzkostné myšlenky, nemíváme je, když chodíme v polospánku, ale ony v nás kvasí: Anne Lisbeth šla v polospánku, její myšlenky byly v kvasu! Od hromnic do hromnic má toho srdce mnoho na zodpovídání, musí vydat počet z celého roku. Mnoho je zapomenuto, hříchy ve slovech a myšlenkách proti Bohu, proti našemu bližnímu a proti vlastnímu svědomí. Nemyslíme na to, ani Anne Lisbeth na to nemyslila, nedopustila se ničeho zlého proti zákonům a právu, žila ve veliké vážnosti, byla čestná a poctivá, tak se aspoň domnívala. A jak tak teď šla po břehu — co to tamhle leželo? Zastavila se. Co tam vlny vyplavily? Ležel tam starý mužský klobouk. Jak se tam asi dostal? Přistoupila blíž, zůstala stát a prohlížela si jej — hle, co to tu leželo! Docela se vyděsila. Ale nebylo proč se děsit, byly to řasy a sítí, omotané kolem velkého podlouhlého balvanu, že to vypadalo jako člověk. Byly to jenom řasy a sítí, ale vyděsilo ji to důkladně. A jak šla dál, rozpomněla se na mnohé, co slyšela, když byla malá, na všechny ty pověrčivé řeči o ‚pobřežním světélku‘, strašidlu nepohřbeného člověka, který ležel na pustém břehu, kam ho moře vyplavilo. ‚Ztroskotanec‘, mrtvé tělo, to neudělalo nic, ale jeho strašidlo, pobřežní světélko, bylo v patách osamělému poutníku, zavěsilo se mu na záda a žádalo, aby je odnesl na hřbitov a pochoval do posvěcené půdy. „Zavěs se! Zavěs se!“ říkalo. A jak si Anne Lisbeth ta slova pro sebe opakovala, najednou před ní vyvstal celý její sen, docela živě: jak se na ni zavěsily matky právě s tímhletím voláním „zavěste se! zavěste se!“, jak svět klesal do hlubin, jak se jí roztrhaly rukávy u košile a jak ona padala od svého dítěte, které by se jí zastalo na posledním soudu. Její dítě, její vlastní dítě, dítě z její krve, ono dítě, které nikdy nemilovala, ba, na které si ani nevzpomněla, to dítě leží teď na mořském dně, mohlo by přijít jako pobřežní světélko a volat: „Zavěs se! Zavěs se! Pochovej mě do posvěcené země!“ A jak tak na to myslila, strach ji popoháněl a ona přidala do kroku. Hrůza na ni dolehla jako studená, vlhká ruka a položila se jí na srdce, až jí z toho začalo být nevolno. A když se teď rozhlédla po moři, šero houstlo a houstlo. Přivalila se těžká mlha, položila se na keře a na stromy, které tím nabyly zvláštní tvářnosti. Obrátila se a dívala se na měsíc, který stál za jejími zády. Byl jako bledý kotouč bez záře; jako by něco těžce dolehlo na všechny její údy: zavěs se, zavěs se! Myslila na ta slova, a když se opět otočila a podívala se na měsíc, zdálo se jí, že jeho bledá tvář se jí téměř dotýká, a mlha jí splývá s ramenou jako rubáš: „Zavěs se! Zavěs se! Odnes mě do posvěcené země!“ jako by slyšela volat a vskutku slyšela nějaký hlas, tak dutý, tak blízký, nebyl to hlas žab v bažině ani hlas krkavců nebo vran, neboť ty přece nikde neviděla. „Pochovej mě! Pochovej mě!“ znělo to jasně! Ano, bylo to pobřežní světélko jejího syna, který ležel na mořském dně. Nebude mít klid, dokud ho neodnese na hřbitov a nevykope mu hrob v posvěcené zemi. Rozhodla se, že tam půjde a bude kopat hrob, a zamířila ke kostelu. A tu se jí zdálo, že břímě je nějaké lehčí, zmizelo, a tak se chtěla zase obrátit a dojít nejkratší cestou domů. Ale tu ji to znovu začalo tížit: zavěs se, zavěs se! — znělo to jako žabí kuňkání, znělo to jako naříkavý hlas ptáka, znělo to tak zřetelně: „Pochovej mě! Pochovej mě!“
Mlha byla studená a vlhká, její ruce a tvář byly studené a vlhké hrůzou. Zvenčí na ni doléhala tíseň, uvnitř bylo nekonečně místa pro myšlenky, které ji dříve nikdy nenapadaly.
Bukový les může tady na severu vypučet v jediné jarní noci a příštího dne už může za slunečního svitu stát ve své

mladé, světlé nádheře. V jedné jediné vteřině může v našem nitru vzklíčit a rozvinout se ono semínko hříchu v myšlenkách, slovech a skutcích, které je vloženo do života, jaký jsme žili. Zdvihne a rozvine se v jediné vteřince, když procitne svědomí. A Pánbůh je probouzí, když to nejméně očekáváme. Tu se nedá nic omlouvat, skutek zde stojí jako živé svědectví, myšlenky dostávají slova a slova znějí zřetelně do světa. Hrozíme se toho, co jsme v sobě nosili a co jsme nepotlačili, hrozíme se toho, co jsme ve své zpupnosti a nerozvážnosti zašili. Srdce v sobě skrývá všechny ctnosti, ale také všechny nepravosti, a těm se může dařit i v nejjalovější půdě.
Anne Lisbeth vnímala v myšlenkách, co my jsme tu řekli slovy, byla tím přemožena, klesla k zemi, kus se po ní plazila. „Pochovej mě! pochovej mě!“ znělo jí pořád v uších a ona by se byla nejraději sama pochovala, neboť hrob by byl věčným zapomenutím všeho. — Byla to vážná chvíle procitnutí, chvíle plná děsu a strachu. Krev jí vřela a hned zase stydla při vzpomínce na různé pověry. Přicházelo jí toho na mysl tolik, o čem se jí nikdy nechtělo mluvit. Neslyšně, jako stín oblaku v jasném měsíčném svitu, mihlo se kolem ní zjevení, o kterém kdysi slyšela. Těsně kolem ní se hnali čtyři supící koně, oheň jim sršel z očí a nozder, táhli ohnivý kočár a v tom kočáru seděl zlý velmož, který více než před sto lety řádil tady v kraji. Každý den o půlnoci prý jede do svého dvora a hned se zase vrací. Není bílý, jako bývají mrtví, ne, je černý jako uhel, jako vyhaslý uhel. Kývl Anne Lisbeth na pozdrav a pokynul jí: „Zavěs se! Zavěs se! Pak se budeš zase vozit v hraběcím kočáře a zapomeneš na svoje dítě!“
Ještě chvatněji si pospíšila odtud a došla na hřbitov. Ale černé kříže a černí krkavci se jí pletli před očima, krkavci krákali jako tamten havran, teď však rozuměla, co říkal: „Jsem krkavčí matka! Jsem krkavčí matka!“ říkal každý z nich. A Anne Lisbeth pochopila, že to jméno platí také jí, bude třeba proměněna v takového černého ptáka a bude musit ustavičně krákat, co on kráká — jestliže nevykope hrob.
I vrhla se na zem a holýma rukama hloubila hrob v tvrdé půdě, až jí krev prýštila z prstů.
„Pochovej mě! Pochovej mě!“ znělo to ustavičně. Bála se kohoutího zakokrhání a prvního červánku na východě, neboť kdyby se kohout ozval a červánek objevil dřív, než bude její práce skončena, byla by ztracena. A kohout zakokrhal a na východě se rozednívalo — hrob byl vyhlouben jen z polovice, ledová ruka jí přejela přes hlavu a přes obličej až tam, kde je srdce. „Jenom půl hrobu!“ vzdychlo cosi a odletělo dolů na mořské dno. Ach ano, bylo to pobřežní světélko. Anne Lisbeth klesla přemožena a vysílena k zemi, už na nic nemyslila a nic nevnímala.
Byl už světlý den, když přišla k sobě. Dva čeledínové ji zdvihli. Neležela na hřbitově, ale dole na pobřeží, a měla před sebou vyhrabanou hlubokou díru v písku a pořezala si prsty do krve o rozbitou skleničku, jejíž ostrá nožka byla zabodnuta do modře pomalovaného dřevěného špalíku. Anne Lisbeth byla nemocná. Svědomí zamíchalo karty pověry, vyložilo je a vyšlo z toho, že Anne Lisbeth má teď jen polovinu duše, druhou však že si odnesl její syn na mořské dno. Nikdy nebude moci vzlétnout k milosrdnému království nebeskému, dokud nedostane zpátky druhou polovinu, která je uschována v hlubinách. Anne Lisbeth se vrátila domů, ale nebyla už tím člověkem jako dříve. Její myšlenky byly spletené jako klubko nití, jen jednu držela za správný konec, tu, že je třeba odnést pobřežní světélko na hřbitov, vykopat mu hrob, a tak získat zpět svou duši.
Mnohou noc ji doma pohřešovali, a tu ji po každé našli na břehu, jak čeká na pobřežní světélko. Tak uplynul celý rok, a tu opět jedné noci zmizela, ale nemohli ji nalézt. Celý příští den strávili marným hledáním.
Navečer, když kostelník přišel do kostela zvonit klekání, spatřil, jak před oltářem leží Anne Lisbeth. Byla tu od časného rána, byla téměř bez vlády, ale oči jí plály, obličej se leskl ruměncem. Poslední sluneční paprsky na ni svítily a ozařovaly na oltářní desce třpytící se spony bible, která tam ležela rozevřena na slovech proroka Joela: „Roztrhejte srdce vaše, a ne samá roucha vaše, a navraťte se k Hospodinu!“ — „To už byla taková náhoda!“ říkali lidé, tak jako je toho na světě tolik náhodného.
V tváři Anny Lisbeth, ozářené sluncem, jsi mohl číst mír a milost. Je mi tak dobře!‘ říkala. ‚Už jsem si své protrpěla! Dnes v noci bylo u mne pobřežní světélko, můj syn, a řeklo mi: Vykopala jsi jen polovici hrobu — pro mne; ale teď mě už máš v svém srdci, a tam matka uschová svoje dítě nejlépe! A pak mi vrátil ztracenou polovinu duše a odvedl mě sem do kostela.
A teď jsem v božím domě! A v božím domě je člověku tak blaženě!‘
Když slunce docela zapadlo, vznesla se duše Anny Lisbeth až k nebesům, tam, kde se nemusí obávat strachu, když tady dotrpěla. A Anne Lisbeth dotrpěla.

DĚTSKÉ POVÍDÁNÍ

U velkoobchodníka byla velká dětská společnost, děti bohatých rodičů a děti urozených rodičů. Velkoobchodníkovi se dobře dařilo, byl to vzdělaný muž. Složil kdysi studentské zkoušky, k tomu ho měl jeho řádný otec, který byl původně jen obchodníkem s dobytkem, ale poctivým a přičinlivým. To mu vyneslo blahobyt, v kterém pak vyrůstal velkoobchodníkův syn. Měl rozum i srdce, ale o tom se už ani tak nemluvilo jako o tom, že má hodně peněz.
Urození lidé si u něho podávali dveře, urozené krve, jak říkali o sobě jedni, i urozeného ducha, jak říkali jiní, pak ti, kterým se dostalo obojího i takoví, kdo nebyli urozeni nijak. Byla tam dětská společnost a mnoho dětského povídání, to víte, děti — co na srdci to na jazyku. Byla tam jedna roztomilá holčička, ale náramně pyšná, to služebnictvo ji tak rozmazlilo, a ne rodiče, na to oni byli příliš rozumní. Její tatínek byl komořím a to je úžasně mnoho. To ta holčička dobře věděla.
„Narodila jsem se na zámku!“ pravila. Mohla se narodit třeba také ve sklepě, stejně by za to sama nemohla. A pak vyprávěla ostatním dětem, že je „rodilá!“ a řekla, že když někdo není rodilý, nikdy z něho nic nebude. Není nic platné učit se a být sebepilnější; když nejsi rodilý, nic z tebe nebude.
„A ti, jejichž jméno končí na -sen,“ pokračovala, „ti to nikdy ve světě nikam nepřivedou! Dejte si ruce v bok a držte je

hezky daleko od sebe, tyhlety -seny!“ A pak si založila své roztomilé ručky se špičatými lokty v bok, aby ukázala, jak se člověk má chovat. A ty ručky byly tuze půvabné. Líbezná holčička!
Ale velkoobchodníkova dceruška se rozzlobila. Její tatínek se jmenoval Madsen a to jméno, jak věděla, končí na -sen. A tak říkala, jak nejhrději dovedla:
„Ale můj tatínek může nakoupit za sta tolarů cukrkandlu a hned jej zase zahodit. Může to udělat tvůj tatínek?“
„Ať si, ale můj tatínek,“ ozvala se dceruška jednoho spisovatele, „může dát tvého tatínka a tvého tatínka a všechny tatínky do novin! Maminka říká, že se ho všichni lidé bojí, protože můj tatínek vládne v novinách.“
A holčička se při tom nadnášela, jako by byla nějaká princezna, u které se to sluší.
Ale za pootevřenými dveřmi stál chudobný chlapec a díval se škvírou dovnitř. Chlapec nesměl ani do světnice, tak byl nuzný. Otáčel rožněm za kuchařku a dostal teď dovolení dívat se za dveřmi na ty honosné děti, které se bavily, a to pro něho bylo až až.
„Kéž bych tak byl jedním z nich,“ myslil si, a když pak slyšel, co se tam povídalo, musil se z toho opravdu rmoutit. Jeho rodiče si doma nemohli dát stranou ani haléř. A neměli také peníze na to, aby si předplatili noviny, natož aby je psali. A k tomu přistupovalo to nejhorší: jméno jeho otce a tím i jeho jméno končilo dokonce na -sen! Takhle to tedy ve světě nikdy nikam nepřivede! A to je tuze smutné! Ale rodilý byl, měl za to, že je správně narozen! Jinak to nebylo ani možné. Hle, jak tomu bylo tenkrát večer!
Uplynulo mnoho let a v těch letech se děti staly dospělými lidmi.
V městě stál nádherný dům a ten dům byl plný krásných věcí, všichni lidé jej chtěli vidět, dokonce i lidé z venkova se na něj přicházeli podívat. Které asi z těch dětí, o kterých jsme vyprávěli, by jej mohlo nazvat svým? Inu, to je přece lehké! Ne, přece jenom to není tak docela lehké. Ten dům patřil onomu malému chudému chlapci; přece jenom to někam přivedl, i když jeho jméno končilo na -sen, Thorvaldsen.
A co ony tři děti? — Děti rodové, peněžní a duchovní pýchy, ano, jedno nemá druhému co vyčítat, stejně to jsou jen děti. — Dobře se všechny vyvedly, byl v nich dobrý základ. A to, co si tenkrát myslily a co povídaly, bylo jenom dětské povídání.

ŠŇŮRA PEREL

1
Železnice v Dánsku spojuje zatím jenom Kodaň s Korsorem, ale ta dráha je šňůrou perel, jakých má ostatní Evropa celou řadu. Tam se jmenují nejkrásnější perly Paříž, Londýn, Vídeň, Neapol. — Ale přesto leckdo prohlásí, že nikoliv tato velká města jsou jeho nejkrásnější perlou, nýbrž ukáže na maličké nevýznamné místo, kde má svůj domov, kde bydlí jeho drazí. Ba, často je to jenom jeden jediný dvorec, jeden domek, schovaný v zeleném křoví, bod, který se jen mihne kolem, když se po kolejích žene vlak.
Kolikpak perel máme na šňůře z Kodaně do Korsoru? Podíváme se na šest, kterých si většina jistě povšimne, neboť staré vzpomínky a poesie sama obdarují tyto perly takovým leskem, že zasvítí i do naší duše.
Blízko kopce se zámkem Frederika VI. — domovem Oehlenschlägerova dětství — svítí z lesa mezi stromy na jihu jedna z perel, které se říkalo chaloupka Filemona a Baucidy, to znamená domov dvou rozmilých stařečků. Tam bydlil Rahbek se svou ženou Kammou. Tady se pod pohostinnou střechou domku sjížděli všichni významní lidé ducha po jeden lidský věk, jezdívali tam z rušné Kodaně, byl tam pravý domov ducha. A dnes! Neříkejte „ach, jaká změna!“ — ne, ještě to je domov ducha, skleník, v němž žije odumírající rostlina! Poupě, které nemá dost sil, aby se rozvilo, přece jen v sobě skrývá lístky květu i budoucí semínka. Slunce ducha svítí do tohoto domova ducha, chráněného před světem, osvěžuje a probouzí k životu. Paprsky okolního světa pronikají očima až do neprozkoumatelných hlubin duše. Pošetilcův domov, obklopený lidskou péčí, je posvátným místem, skleníkem pro hynoucí květinku, která rozkvete, až bude přesazena do boží zahrady. Lidé nejslabšího ducha se teď scházejí v domku, kam kdysi docházeli lidé ducha největšího a nejsilnějšího, kde si sdělovali svoje myšlenky a povznášeli se k výšinám — a ještě nyní se povznáší vzhůru plamen duše v chaloupce Filemona a Baucidy.
Před námi leží Roskilde, město královských hrobů u Hroarova pramene; útlé kostelní věže se tyčí nad nízkým městem a odrážejí se v Isefjordu. Tady si najdeme jenom jediný hrob a podíváme se na něj v záři perel. Nebude to hrob mocné královny severské unie Markéty, to ne. Ten hrob je na hřbitově, kolem jehož bílé zdi těsně letíme. Nad králem varhan a obnovitelem dánské romance, který tu odpočívá, leží nevelký kámen. Melodiemi se staly v naší duši pověsti, které jsme slýchali, v nichž „valily se jasné vlny“ a „bydlil jeden král v Lejre“. Roskilde, město královských hrobek, v tvé perle se podíváme na malý hrob, kde v kameni je vytesána lyra se jménem Weyse.
Teď přijedeme k Sigerstedu u města Ringstedu. Vříčce je málo vody, žluté obilí teď roste na místech, kde kdysi přistál Hagbarthův člun, nedaleko od komnaty panenské Signe. Kdo by neznal pověst o Hagbarthovi visícím na dubu a o plamenech, které zachvátily komnatu mladičké Signe, onu pověst o velké lásce.
Nádherné Sorö ve věnci lesů,“ tiché klášterní městečko, které se díváš do světa skrze stromy, porostlé mechem! Tvůj mladistvý pohled zalétá od akademie přes jezero až na světovou silnici, kde si odfukuje lokomotiva, letící lesem. Sorö, perlo básnictví, ty máš ve svých zdech Holbergův prach! Jako mohutná bílá labuť u hlubokého lesního jezírka leží tvůj zámek učenosti u jezera, a na cestě k němu svítí — tam také zalátají naše zraky — jako bílý ptačinec na půdě lesa bílý domeček. Zbožné zpěvy odtamtud zaznívají a šíří se po celé zemi, slova se tam ozývají, sám rolník jim naslouchá a poznává v nich dávné časy. Zelený les a ptačí zpěv patří nerozlučně k sobě, stejně tak i jména Sorö a Ingemann.
A dál do Slagelse —! Copak se asi tady zrcadlí v záři perly? Zmizel klášter Antvorskov, zmizely bohaté sály zámku, dokonce i jeho jediné křídlo, stojící o samotě. Přesto však tam stojí stará památka, znovu a znovu obnovovaná,

dřevěný kříž na návrší, kde v době legendy procitl kněz ze Slagelse, svatý Anders, když tam byl přenesen za jedinou noc z Jerusalema.
Korsor — tady ses narodil ty, u něhož

„— s žertem vážnost snoubí
v písních svých Knud Sjaellandsfar.“

Ty mistře vtipného slova! Rozpadající se staré hradby z opuštěné již pevnosti jsou nyní posledními zbylými svědky domova tvého dětství. Když zapadá slunce, ukazují jejich stíny k místu, kde stál tvůj rodný domek. Když jsi byl malý, stál jsi na těchto hradbách a díval ses na návrší ostrova Sprogö, odtamtud jsi viděl, jak „měsíc klouže za ostrov“, a vylíčil jsi to v nesmrtelné básni, stejně jako jsi později opěvoval hory ve Švýcarsku. Ty, který jsi cestoval labyrintem světa a poznal, že —

„— nikde růži nenajdeš tak rudou,
a nikde trny méně pichlavé,
a nikde peřiny, jež měkké budou
tak jako ty, jež znalo dětství tvé.“
Skvělý básníku dobré nálady, uvijeme ti věnec z mařinky, hodíme jej do moře a vlny jej zanesou ke Kielskému fjordu, na jehož břehu je uložen tvůj prach. Ten věnec ti přinese pozdrav od mladého pokolení, z tvého rodného města Korsoru, kde šňůra perel končí.

2
„Z Kodaně do Korsoru je to opravdová šňůra perel,“ povídala babička, když slyšela, jak jí čtou to, co jste právě čtli sami. „Pro mne to je řada perel, a tak tomu bylo i před čtyřiceti lety,“ řekla. „Tenkrát jsme ještě neměli parní stroje, potřebovali jsme dny na cestu, na kterou dnes stačí hodiny. Bylo to v roce 1815, tenkrát mně bylo jednadvacet roků. Byl to krásný věk! Ačkoliv ke třicítce, to je potom také krásný věk, takový požehnaný! — Vypravit se do Kodaně, kterou jsme pokládali za město všech měst, byla za dnů mého mládí jiná událost než teď. Moji rodiče chtěli po dvaceti letech zase Kodaň navštívit a já jsem měla jet s nimi. Léta se o té cestě mluvilo, a teď se měla doopravdy uskutečnit. Zdálo se mi, že začne docela nový život — a svým způsobem pro mne tenkrát nový život začal.
Dlouho se šilo a balilo, a když jsme konečně měli vyrazit na cestu, co dobrých přátel se s námi přišlo rozloučit a popřát nám šťastnou cestu, vždyť to byla do Kodaně taková dálka! Brzo dopoledne jsme vyjeli z Odense v lehkém otevřeném kočáře. Z oken v ulici na nás mávali známí skoro po celou cestu městem, až jsme projeli Svatojörgenskou bránou. Bylo krásně, ptáci zpívali, odevšad zářila radost, skoro jsme zapomněli, že nás čeká obtížná, dlouhá cesta do Nyborgu. Tam jsme přijeli k večeru. Poštovní vůz přijel až pozdě v noci a na něj také čekala převozní loď. Na tu jsme vstoupili. Teď jsme viděli širou hladinu, klidnou, kam jen oči dohlédly. V šatech jsme ulehli a spali. Když jsem se ráno probudila a vyšla na palubu, neviděla jsem kolem sebe vůbec nic, taková se udělala mlha. Slyšela jsem, jak kokrhají kohouti, poznala jsem, že slunce už vyšlo, bylo slyšet hlas zvonů. Kdepak to asi jsme, pomyslila jsem si. Mlha se rozptýlila a my jsme ještě pěkně čekali před Nyborgem. Později začal trošku foukat vítr, ale my jsme se pustili proti němu. Loď křižovala sem a tam, a nakonec jsme šťastně připluli do Korsoru. Bylo něco přes jedenáct hodin v noci, ty čtyři míle nám trvaly dvaadvacet hodin.
Bylo docela příjemné vystoupit zase na pevninu, ale v městě bylo tma, svítilny hořely jenom špatně a mně se všechno zdálo tak nesmírně cizí, vždyť jsem nikdy nebyla v jiném městě kromě Odense.
„Podívejte se, tady se narodil Baggesen,“ povídal můj otec, „a tady žil Birckner.“
Zdálo se mi, jako by se staré město s malými domečky najednou prosvětlilo a zvětšilo, a kromě toho jsme byli rádi, že máme pod nohama pevnou zemi. Ani jsem nemohla v noci usnout, když jsem toho za ty dva dny tolik spatřila a prožila. Ráno jsme musili časně vstávat, čekala nás špatná cesta do Slagelse s hroznými kopci a mnoha děrami. Ani za Slagelse se cesta nijak nezlepšila, a my jsme měli dost naspěch, abychom se ještě včas dostali k Račímu domku a odtamtud ještě za dne do Sorö, kde jsme chtěli navštívit mlynářova Emila, jak jsme mu říkali. Ano, to byl váš dědeček, můj nebožtík muž, probošt, který tenkrát studoval v Sorö a zrovna složil druhou zkoušku.
Po poledni jsme se dostali k Račímu domku, to bylo tenkrát vybrané místo, nejlepší hostinec na celé cestě a kolem ta překrásná krajina. Nu, jistě budete všichni souhlasit, že tam je překrásná krajina dodnes. Zdatná hostinská tam byla, paní Plambeková, a všechno tam zrovna svítilo čistotou. Na stěně visel za sklem Baggesenův dopis, jí adresovaný, to už přece stálo za podívanou! Mně se zdálo, že to je významná památka. — A potom jsme jeli do Sorö a setkali se tam s Emilem. Můžete si představit, že měl radost, když nás spatřil, a my že jsme se zaradovali, když jsme viděli jeho, byl tak milý a pozorný. S ním jsme se šli podívat na Absolonův hrob a Holbergovu rakev a viděli jsme tam také staré nápisy mnichů; potom jsme si zajeli po vodě k ‚Parnasu‘, a to byl nejkrásnější večer, na který se pamatuji! Věru si myslím, že kdyby se mělo někde ve světě básnit, musilo by to být rozhodně v Sorö, v míru přírody a s její krásou kolem. Potom jsme kráčeli za svitu měsíce ‚Stezkou filosofů‘, jak se jí říká, nádhernou opuštěnou cestou podél jezera, která vede na silnici, k Račímu domku. Emil zůstal s námi na večeři a otec i matka říkali, že teď velmi zmoudřel a dobře vypadá. Sliboval nám, že do pěti dnů bude v Kodani u rodičů a setká se zase s námi, vždyť byly svatodušní svátky. Chvíle v Sorö a u Račího domku, ty věru patří k nejkrásnějším perlám mého života. —
Příštího rána jsme se vydali na cestu velmi brzo, protože do Roskilde bylo daleko a musili jsme tam přijet tak brzo, abychom si mohli prohlédnout kostel a aby otec mohl večer navštívit starého přítele ze školy. Také se nám to podařilo a v Roskilde jsme přenocovali. A druhého dne jsme také přijeli do Kodaně, ale až k polednímu, protože to byl nejhorší

kus cesty, nejvíc rozježděná silnice. Na cestu z Korsoru do Kodaně jsme potřebovali skoro tři dny, dneska to trvá tři hodiny. Perly se dnes nestaly cennější, to není ani možné, ale šňůra je teď nová a nadmíru zajímavá. S rodiči jsem pobyla v Kodani tři neděle, s Emilem jsme tam byli plných osmnáct dní, a když jsme se vraceli na Fyn, jel s námi až do Korsoru. Tam jsme se spolu ještě před rozloučením zasnoubili. Tak tedy jistě pochopíte, že taky já mám pro cestu z Kodaně do Korsoru pojmenování ‚šňůra perel'.
Když potom Emil dostal místo u Assensu, vzali jsme se. Často jsme mluvili o cestě do Kodaně a o tom, že se tam ještě podíváme, ale pak se narodila vaše maminka a potom další děti a musila jsem se o moc věcí starat a pečovat, a když potom náš tatínek povýšil a stal se proboštem, nu, měli jsme hodně radosti a požehnání, ale do Kodaně jsme se nedostali. Nikdy jsem se tam už nepodívala, i když jsem se o tom hodně napřemýšlela a namluvila, a teď jsem už moc stará a nemám to zdraví, abych jela po železnici. Ale z železnice mám radost, to ano, je to pravé požehnání! Teď se dostanete aspoň vy rychleji ke mně. Teď už není z Kodaně do Odense o moc dále, než bylo za mého mládí z Odense do Nyborgu! Dneska byste mohli dojet do Itálie za stejnou dobu, jakou nám trvala cesta do Kodaně! To je přece něco! — Ale já přece jen zůstanu doma, ať si cestují jiní, ať si oni přijedou za mnou. Neměli byste se smát, že tu jenom takhle sedím, mám před sebou teď jinou velkou cestu, větší než je vaše a rychlejší než po železnici. Až mě Pánbůh zavolá, pojedu k dědečkovi, a až vy tady vykonáte svůj úkol a potěšíte se tímhle požehnaným světem, tak vím, že tam přijdete za námi. A až tam spolu budeme rozmlouvat o svých dnech na zemi, věřte mi, děti, že potom řeknu, jako říkám teď: „Z Kodaně do Korsoru je to věru učiněná šňůra perel."

PERO A KALAMÁŘ

V básníkově pokoji spatřil někdo jeho kalamář, který stál na stole, a řekl: „To je zvláštní,co všechno vzejde z takového kalamáře! Copak to asi bude nyní? Ba, je to věru zvláštní!"
„Je," přisvědčil kalamář. „Je to nepochopitelné! Já to také vždycky říkám," povídal peru a všem ostatním věcem na stole, které to mohly také slyšet. „Je to zvláštní, co všechno ze mne může vzniknout, je to téměř k nevíře! Skutečně ani sám nevím, jaké další dílo ze mne člověk vyčerpá. Stačí pouhá kapka inkoustu a popíše se jím celá stránka. A co všechno se na ní může objevit! Já jsem něco docela zvláštního! Ze mne vycházejí všechna básnická díla, živé postavy, o kterých si člověk myslí, že je zná, vřelé city, dobrá pohoda, půvabná líčení přírody. Sám to nechápu, protože přírodu neznám, ale už to mám jednou v sobě! Ze mne stále vycházejí zástupy půvabných dívek s plavnou chůzí, stateční rytíři s odfrkujícími koňmi a všemožné postavy pohádek a pověstí! Ba, já sám to všechno vůbec neznám a ujišťuji vás, že přitom nijak nemyslím."
„To máte pravdu," ozvalo se pero, „vy vůbec nemyslíte, protože kdybyste myslil, pochopil byste, že dodáváte jenom tekutinu! Vy mi dáváte vláhu, že mohu vyjádřit a ukázat na papíře, co je ve mně a co dokáži napsat. To pero vždycky píše, o tom přece žádný člověk nepochybuje a většina lidí rozumí také poesii zrovna tolik, jako starý kalamář."
„Máte dosud málo zkušeností," povídal kalamář. „Sloužíte sotva týden a už jste odřené. A vy si myslíte, že jste básník! Jste jenom sluha, a takových já už jsem před vaším příchodem měl mnoho, jak husích brků, tak anglických per, obojí je už znám! Mnoho jich už u mne sloužilo a ještě hodně jich do služby přijde, až člověk, který se přece pohybuje jen kvůli mně, bude psát to, co vytěží z mých hlubin. Rád bych tak věděl, co ze mne vytěží příště."
„Vědro inkoustu!" řeklo pero.
Pozdě večer přišel básník domů, byl na koncertě, kde slyšel skvělého houslistu, a teď byl z plné duše okouzlen jeho dokonalou hrou. Dokázal vyloudit z nástroje překvapivý příval tónů: hned zněly jako zvučící kapky vody, perla za perlou, hned jako sbor švitořících ptáků, hned jako bouře v jedlovém lese. Myslil si, že slyší, jak pláče jeho vlastní srdce, ale nápěvem, jaký můžeme slyšet v přednesu krásného ženského hlasu. Jako by nezněly jenom struny houslí, ale i kobylka, kolíky a ozvučná deska! Zdálo se mu, že to je něco zcela neobyčejného! A těžké to bylo, vypadalo to však, jako by si houslista jen hrál, jako by smyčec přebíhal jenom sem tam po strunách, takže se skoro zdálo, že takhle by to dokázal každý. Housle zněly samy, smyčec hrál také sám, obojí tvořilo celek, takže lidé zapomínali na mistra, který nástroj ovládá a dává mu život a duši. Na mistra se zapomínalo, ale právě na něho myslil básník, vyslovil jeho jméno a napsal myšlenku, která ho napadla:
„Jak by bylo pošetilé, kdyby se smyčec a struny naparovaly svým dílem! A takhle jednáme často my lidé. Básník, umělec, vynálezce a vojevůdce, všichni si o sobě příliš mnoho myslíme — přece jsme všichni nástroji, na které hraje Pán. Jemu náleží všechna čest, my se nemáme proč naparovat."
Ano, takhle to básník napsal, jako přirovnání, a nazval svoje dílko: „Mistr a nástroje".
„Teď jste to snad slyšel, pane?" povídalo pero kalamáři, když osaměli. „Slyšel jste snad, jak předčítá, co jsem napsal?"
„Ano, co jsem vám dal napsat," řekl kalamář. „To byla přece rána vaší pýše! Ze ani nepochopíte, když si z vás někdo tropí blázny! Uštědřil jsem vám špičku rovnou ze svého nitra, vždyť přece znám svoji zlomyslnost."
„Inkoustové vědro!" řeklo pero.
„Psací bidlo!" odsekl kalamář.
A oba měli příjemné vědomí, že dobře odpověděli svému protivníkovi, vždyť také pohotová odpověď působí příjemný pocit a zvýší sebevědomí, takže se pak dobře usíná. Oba také usnuli — ale básník nespal. Myšlenky mu proudily hlavou jako tóny houslí, sypaly se jako perličky, hučely jako bouře v lese, a básník v nich cítil svoje srdce, v záblescích pak poznával věčného mistra.
Jemu jedinému budiž čest!

DVA KOHOUTI

Byli dva kohouti, jeden na hnojišti a jeden na střeše, a oba dva byli velmi domýšliví. Ale kdo z nich nejvíc dokázal? Pověz nám svůj názor — my si však přesto podržíme svůj.
Kurník byl plotem oddělen od druhého dvora, na kterém bylo hnojiště, a na tom hnojišti rostla velká okurka, která si byla vědoma toho, že jejím údělem je růst na pařeništi.
„S tím se už rodíš!“ říkal jí její vnitřní hlas. „Ne všichni se mohou narodit okurkami, na světě musí být také jiná stvoření! Slepice, kachny a všechen dobytek ze sousedního dvora jsou také tvorové. Vidím teď kohouta ze dvora na plotě, ten má ovšem jiný význam než kohout na korouhvičce, který sedí tak vysoko a nedovede ani vrznout, natož zakokrhat! Nemá slepice ani kuřata, myslí jen sám na sebe a je pokryt měděnkou! Ale kohout ze dvora, to je přece kohout! Podívejte se, jak si vykračuje, přímo tančí! A poslyšte, jak kokrhá, to je hudba! Kam přijde, všude si můžete poslechnout, jaký on je trubač! Kdyby přišel sem, kdyby mě snědl s listím i se stonky, kdybych zahynula v jeho těle, byla by to blažená smrt!“ toužila okurka.
Pozdě v noci se rozpoutala hrozná bouře. Slepice, kuřata a s nimi i kohout hledali bezpečné přístřeší. Vítr porazil plot mezi dvory a plot se s velkým lomozem pokládal k zemi. Tašky padaly se střech, ale kohout na korouhvičce seděl pevně, ani jednou se neotočil, nemohl; a byl přece mladý, čerstvě odlitý, avšak klidný a rozvážný. Už se starý narodil, nepodobal se poletujícím nebeským ptákům, vrabcům a vlaštovkám, těmi pohrdal. „Nedělají nic jiného, jenom štěbetají, jsou takoví maličcí a ordinérní.“ Holubi byli velcí, leskli se a třpytili jako perleť, vypadali jako takový kohout na korouhvičce, ale byli tlustí a hloupí, jediná jejich myšlenka byla, jak dostat něco dobrého do volete, jak říkal kohout na korouhvičce, byli to nudní společníci. Tažní ptáci se tu také zastavili na návštěvu, vyprávěli o cizích zemích, o vzdušných karavanách a o hrozných příbězích s dravými ptáky, bylo to nové a zajímavé — napoprvé; ale později už kohout na korouhvičce věděl, že se opakují, že to je vždycky jedno a totéž a že to je nudné! Byli nudní a všechno bylo nudné, s nikým se nedalo kloudně pohovořit, všichni byli protivní a nezábavní.
„Svět není k ničemu!“ říkal. „Všechno je nesmysl!“
Kohout na korouhvičce byl, jak tomu říkáme, blaseovaný, a to by ho určitě učinilo zajímavým v okurčiných očích, kdyby to byla věděla. Ale okurka se jen viděla v kohoutovi ze dvora a ten teď byl právě u ní na dvoře.
Vítr porazil plot, ale hromy a blesky už přešly.
„Copak říkáte tomu kokrhání?“ oslovil kohout ze dvora slepice a kuřata. „Bylo to příliš syrové, chyběla tomu elegance.“
Slepice a kuřata vstoupily na hnojiště a kohout je rytířsky doprovázel.
„Zahradní rostlino!“ řekl okurce. A v těchto pouhých dvou slovech cítila okurka celé jeho vzdělání a zapomněla, že se kohout do ní zaklovl a že ji zobe.
„Blažená smrt!“
Slepice přiběhly, přiběhla kuřata, když běží jeden, druhý běží s ním, a kvokaly a pípaly a dívaly se na kohouta, byly na něho hrdé, byl z jejich rodu.
„Kykyryký!“ kokrhal. „Kuřata se stanou hned velkými slepicemi, když já to řeknu v nebeském kurníku.“
A slepice a kuřata hned potom zase kvokaly a pípaly.
Kohout zvěstoval velkou novinu:
„Kohout může snášet vejce! A víte, co v tom vejci vězí? Vězí v něm bazilišek! Pohled na něho nikdo nevydrží! Vědí to lidé a teď to víte i vy, víte, co ve mně vězí! Víte, jaký já jsem chlapík? Jsem nejzdatnější kohout ze všech kurníků, co jich je po světě!“
A pak kohout ze dvora zamával křídly, zdvihl hřebínek a znova zakokrhal. A slepice i všechna malá kuřátka přitom příjemně zamrazilo, byly ukrutně pyšné na to, že jeden z nich je takový chlapík, nejzdatnější ze všech kurníků, co jich je na světě. Kvokaly a pípaly, až to musil slyšet kohout na korouhvičce. Však to také slyšel, ale ani se přitom nepohnul.
„Všechno je nesmysl!“ říkal si v duchu. „Kohout ze dvora nikdy nesnese žádné vejce a mně se nechce! Kdybych chtěl, snesl bych výduněk! Ale svět není mého výduňku hoden! Všechno je nesmysl! — Teď se mi nechce už ani sedět!“
A tak se kohout na korouhvičce utrhl, ale nezabil kohouta ze dvora, „ačkoliv to bylo tak vypočítané!“ říkaly slepice. A jaké z toho plyne ponaučení?
Je přece lepší kokrhat než být blaseovaný a utrhnout se.

KRÁSNÁ

Sochař Alfred — nu, znáš ho přece? My ho známe všichni. Vždyť dostal zlatou medaili, odjel pak do Itálie a opět se vrátil; tehdy byl ještě mladý — to je ovšem dosud, avšak přece jen o deset let starší než tenkrát.
Vrátil se tedy domů a navštívil jedno ze sjaellandských městeček. Všichni se o cizinci hned dověděli, všichni věděli, kým je. Na jeho počest uspořádali u jedné z nejbohatších rodin společnost a pozvali každého, kdo něčím byl nebo něco měl. To byla přece událost, tu věru nemuseli vybubnovávat. Učedníci a děti z ulice, některé i s rodiči, stáli venku a dívali se na stažené osvětlené záclony; i ponocnému se zdálo, že má společnost — tolik lidí stálo v jeho ulici; chutnalo to zábavou a uvnitř v domě bylo věru veselo — vždyť tam byl pan Alfred — sochař.
Mluvil, vypravoval a všichni mu naslouchali s radostí i údivem, avšak nejvíce jedna starší vdova po úředníkovi, podobající se nepopsanému šedivému papíru, který ihned ssál vše, co pan Alfred řekl, a prosil ještě o víc; byla to prostě nanejvýš vnímavá, neuvěřitelně neznalá osoba — ženský Kašpar Hauser.
„Tak ráda bych viděla Řím“, řekla, „to musí být roztomilé město se všemi těmi cizinci, kteří tam přijíždějí. Vyličte nám teď Řím! Třeba jak vypadá, když se vchází branou?“

„To se dá těžko popsat“, řekl mladý sochař, „je tam velké náměstí uprostřed s obeliskem, čtyři tisíce let starým.“
„Oveliskem!“ vykřikla paní. Nikdy předtím totiž neslyšela slovo obelisk. Několik hostí se téměř dalo do smíchu, sochař také, ale jeho úsměv přešel v pozorný pohled, neboť blízko paní uviděl pár velkých, jako moře modrých očí. Patřily dceři té paní, která právě mluvila, a když má někdo takovou dceru, nemůže být tak docela hloupý. Matka byla zřídlem otázek a dcera krásnou vílou tohoto zřídla, která naslouchala. Jak byla hezká! Sochaři skýtala krásný pohled, ale mluvit se s ní nedalo, neříkala totiž nic nebo téměř nic.
„Má papež velkou rodinu?“ ptala se paní. A mladý muž odpověděl, jako by byla otázka lépe vyjádřena:
„Ne, není z velké rodiny.“
„To nemíním,“ řekla paní, „myslím, má-li ženu a děti?“
„Papež se přece nesmí ženit,“ odpověděl sochař.
„To by se mi nelíbilo,“ pravila opět paní.
Mohla by se snad ptát a mluvit moudřeji, ale neptala-li by se a nemluvila-li by tak, cožpak by se k ní dcera tulila a dívala se na ni s tímto skoro dojemným úsměvem?
A pan Alfred mluvil a mluvil; o barevné nádheře Itálie, o modravých horách, modrém Středomoří a o blankytném Jihu, o kráse, kterou na Severu předčí jen modré oči severských žen. To řekl s nadšením, ale ta, které to platilo, nedala najevo, že tomu porozuměla; avšak bylo to přece jen hezké.
„Itálie!“ vzdychali jedni. „Cestovat!“ vzdychali druzí.
„Jak krásné, jak krásné!“
„Ano, až teď vyhraji v loterii těch padesát tisíc,“ řekla vdova, „tak pojedeme — já a moje dcera! Vy, pane Alfrede, nás povedete; pojedeme všichni tři a s námi ještě několik jiných dobrých přátel,“ a na všechny líbezně kývala, takže si každý mohl myslit — to já s nimi pojedu. „Pojedeme do Itálie, ale ne tam, kde jsou loupežníci. Zůstaneme v Římě a na hlavních silnicích, kde si je člověk jist životem.“
A dcera si povzdechla. Kolik se může skrývat v takovém povzdechu nebo kolik se do něho může vložit! Mladý muž do toho povzdechu vkládal mnoho. Ty modré oči, které se tohoto večera pro něho rozzářily, skrývaly poklady, poklady ducha i srdce, bohaté jako všechny nádhery Říma, a když sochař opustil společnost, byl již do slečny celý pryč.
Vdovin dům navštěvoval sochař Alfred nejvíce; nepřicházel pochopitelně kvůli matce, ačkoliv s ní se vždy bavil, nýbrž kvůli dceři. Říkali jí Kala; jmenovala se totiž Karen Malene a její jméno Kala vzniklo stažením obou jmen. Byla hezká, jen prý trochu líná, neboť si ráno ráda trochu déle poležela.
„Je na to zvyklá od dětství,“ říkala matka, „byla vždy krasavice, a ty se snadno unaví. Leží ovšem poněkud dlouho, ale proto má tak jasné oči.“
A jaká moc byla v těchto jasných očích, v těch jako moře modrých vodách, v té tiché vodě s hlubokým dnem; mladý muž to věděl a nemohl se od nich odtrhnout. Mluvil a vypravoval a mamá se ptala vždy stejně živě, odvážně a bez přemýšlení jako při první schůzce.
Však to bylo potěšení poslouchat, co pan Alfred vyprávěl. Mluvil o Neapoli, o pochůzkách po Vesuvu a ukázal k tomu barevné obrázky několika sopečných výbuchů. Vdova o něčem takovém nikdy dříve neslyšela ani nepřemýšlela.
„Pánbůh s námi,“ řekla, „to je přece nějaká hora chrlící oheň! Nemůže někomu ublížit?“
„Celá města zničila,“ odpověděl sochař, „Pompeje i Herkulaneum.“
„Ale ti nešťastní lidé! A to všechno jste sám viděl?“
„Ne, neviděl jsem žádný z těch výbuchů, které mám tady na obrázcích. Ale ukáži vám na své vlastní kresbě, jak vypadal výbuch, který jsem sám viděl.“
A vytáhl kresbu tužkou; mamá, která seděla zabrána do prohlížení silně kolorovaných obrázků, podívala se na bledou tužkovou kresbu a vykřikla překvapeně:
„Vy jste to viděl soptit bíle?“
Alfredův respekt k mamá na okamžik ochladl, ale Kala mu brzy vysvětlila, že její matka nemá smysl pro barvy, v tom že to vězí; matka však měla to nejlepší a nejkrásnější — měla Kalu.
A s Kalou se Alfred samozřejmě zasnoubil a bylo to oznámeno v městských novinách. Mamá si opatřila třicet výtisků, aby si ten kousek mohla vystřihnout a přiložit k dopisům přátelům a známým. A snoubenci byli šťastni, tchyně též, říkala, že se téměř dostala do rodiny Thorvaldsenovy.
„Vy jste přece jeho pokračovatelem!“
A Alfredovi se zdálo, že mu říká něco duchaplného. Kala neříkala nic, ale oči jí zářily, na rtech měla úsměv a každý její pohyb byl krásný. Byla hezká, to ani není nutné zvlášť zdůrazňovat.
Alfred vytvořil Kalinu a tchyninu bustu. Seděly mu a viděly, jak prsty hladí a ztvárňuje měkkou hlínu.
„Děláte kvůli nám sám takovou hrubou práci a nedáte to uplácat svému pomocníkovi,“ pravila tchyně.
„Je přece právě nutné, abych já to vymodeloval,“ odpověděl Alfred.
„Ach ano, vy jste vždycky tak nesmírně galantní!“ řekla mamá a Kala mu tiše tiskla ruku, na níž ulpěla hlína.
A tu jim oběma vykládal o nádheře přírody ve všem, co bylo stvořeno, a o tom, jak živé vítězí nad mrtvým, rostlina nad nerostem, zvíře nad rostlinou a člověk nad zvířetem; jak duch a krása se zjevily tvarem a že právě sochař vytvořil pozemskou podobu nejvyšší krásy.
Kala seděla mlčky, přemýšlejíc o myšlence, kterou vyslovil, zatím co se tchyně přiznala: „Je těžké tomu rozumět, ale však já si to pomalu v duchu zopakuji, a ačkoliv mi to dělá potíže, přece držím pevně nit myšlenek.“
Krása sochaře upoutala, naplňovala ho, dojímala i ovládala. Krása zářila z celé Kaliny postavy, z jejího pohledu, z koutků úst, a dokonce i z pohybu prstů; to vyjádřil Alfred, a on, sochař, tomu přece rozuměl, mluvil jen o ní a myslil jen na ni; splynuli v jedno, a protože on mnoho mluvil, hovořila ona také mnoho.
Tak uplynul den zasnoubení. A teď přišla svatba s družičkami a svatebními dary, o nichž se mluvilo při svatební řeči.

Ke konci stolu ve svatební místnosti postavila tchyně Thorvaldsenovo poprsí, přes které přehodila župan, neboť si usmyslila, že Thorvaldsen musí být také mezi hosty; zpívaly se písně a pilo se na zdraví, byla to veselá svatba, hezký párek. „Pygmalion dostal svou Galatheu," pravilo se v jedné z písní. „To je taková mythologie," vysvětlovala tchyně.
Příštího dne odjel mladý pár do Kodaně, aby se tam usadil; tchyně jela s nimi, aby se postarala o hrubou práci, jak řekla, to znamená, aby vedla domácnost. Kala to měla mít jako v klícce. Vše bylo nové, lesklé a hezké! Tam seděli všichni tři — a Alfred, nu, abychom pro objasnění jak tam seděl, užili přísloví, seděl jako knedlík v másle.
Kouzlo tvaru ho očarovalo, viděl jen obal a ne to, co bylo v něm, a to je ve stavu manželském velké neštěstí. Když obal popraská a pozlátko odprýská, pak člověk začne litovat. Ve velké společnosti je nanejvýš nepříjemné zpozorovat, že člověk ztratil oba knoflíky od šlí, a vědět, že se nemůže spolehnout na přezku, protože žádnou nemá, ale ještě horší je cítit ve velké společnosti, že žena a tchyně mluví hloupě, a nemoci se v tom případě spolehnout na to, že sami dostaneme vtipný nápad, který by hloupost zakryl.
A tak seděli často novomanželé ruku v ruce, on vypravoval a ona jen utrousila tu a tam nějaké slovo, vždycky tutéž melodii, tytéž dva tři tóny zvonku. Bylo to osvěžení ducha, když přišla Žofie, jedna z přítelkyň.
Žofie nebyla příliš krásná; nu, tělesnou vadu žádnou neměla, i když Kala říkala, že je trochu křivá, ale nebylo to opravdu víc, než aby to viděly jen přítelkyně. Žofie byla velmi rozumná dívka, ale přesto ji nenapadlo, že by tu mohla být nebezpečná. V této klícce působila jako občerstvující vánek, a takového čerstvého vánku bylo třeba, to všichni uznávali; muselo se tam vyvětrat, a tak si vyjeli, aby se vyvětrali — tchyně i mladí manželé odjeli do Itálie.
„Zaplať Pánbůh, že jsme zase doma ve svém," řekla matka i dcera, když se po roce všichni tři i s Alfredem vrátili domů.
„To cestování není žádná zábava," řekla tchyně. „Je to vlastně nudné. Promiňte, že to říkám, ale já jsem se nudila, i když jsem s sebou měla děti. A cestování je moc drahé. Člověk musí vidět všechny ty galerie, za vším musí běžet, ničemu se nemůže vyhnout, když se ho doma každý na všechno ptá! A pak aby ještě ke všemu slyšel, že na to nejlepší se zapomněl podívat. A ty věčné madony už mě také nudily, z člověka by se pomalu stala taky jen madona."
„A to jídlo, jaké tam člověk dostává," řekla Kala.
„Žádná poctivá polévka," připojila tchyně, „to jejich vaření je vůbec k ničemu."
A co horšího. Kala byla z cesty unavena, dlouho unavena. Žofie ji přišla navštívit a to bylo dobře.
„To se musí nechat," řekla tchyně, „Žofie rozumí domácnosti i kumštu a všemu, co si sama nemůže dovolit. A ještě k tomu je velmi počestná a z hloubi duše věrná." To právě ukázala v plné míře, když Kala ležela nemocná a pohublá. Kde obal je vším, musí vydržet, jinak s ním bude konec. A byl konec s obalem — Kala zemřela.
„Byla tak hezká," řekla matka, „byla opravdu něco jiného než ti antikové, ti jsou tak otlučení. Kala byla celá, a taková přece musí krása být."
Alfred plakal, matka plakala a oba chodili v černých šatech. Mamá slušelo černé obzvláště, chodila proto v černém velmi dlouho, velmi dlouho nosila smutek a byla ke všemu ještě smutná z toho, že se Alfred znovu oženil. Vzal si Žofii, která nebyla vůbec hezká.
„Šel do krajnosti," řekla tchyně, „šel od nejhezčího k nejošklivějšímu. Jak mohl zapomenout na svou první ženu! Ti mužští nic nevydrží. Můj muž byl jiný; však také zemřel přede mnou."
„Pygmalion dostal svou Galatheu," řekl Alfred, „ano, tak to bylo ve svatební písni. Já jsem se také opravdově zamiloval do krásné sochy, která oživla v mých rukou; avšak spřízněnou duši, kterou nám nebe sesílá, jednoho ze svých andělů, který s námi cítí, myslí a pozvedá nás, když klesáme, jsem našel a získal teprve nyní. Přišlas ty, Žofie! Ne v kráse tvaru a zářícím lesku — ale dobrá a krásnější než je třeba. Co je hlavní, to je hlavní. Přišla jsi a poučila sochaře, že jeho dílo je jen hlína, prach, v němž jest otištěno vnitřní jádro, které máme hledat. Ubohá Kala! Náš pozemský život byl jako věčné cestování! Tam nahoře, kde se shledáme v pohodě, budeme si snad vzájemně napůl cizí."
„To nebylo řečeno z lásky," řekla Žofie. „To není křesťanské. Tam nahoře, kde se neuzavírají sňatky, ale kde, jak říkáš, se spřízněné duše setkávají, tam, kde se všechno nádherné vyvíjí a zvedá, bude snad její duše znít v tak plné síle, že předčí i mou. A ty opět vykřikneš v prvém výkřiku okouzlení: Jak je krásná!"

LOUTKÁŘ

Na parolodi byl mezi cestujícími postarší již muž s tak radostným výrazem v obličeji, že to jistě byl nejšťastnější člověk na zemi, pokud ovšem tvář nelhala. A muž říkal, že také nejšťastnější je, slyšel jsem to přímo z jeho úst. Byl to Dán, můj krajan, a byl divadelním ředitelem cestující společnosti. Celý svůj soubor měl s sebou, ve dvou velkých bednách, byl to loutkář. Říkal, že mu jeho vrozenou dobrou náladu ještě očistil nějaký absolvent polytechniky, a tento pokus také způsobil, že dosáhl naprostého štěstí. Nerozuměl jsem mu z počátku, ale on mi pak svůj příběh vypověděl, a tady ho máte.
„Bylo to ve Slagelse," říkal, „tam jsem pořádal představení na dvoře pošty, a měl jsem tam skvělé divadlo i publikum, ještě naprosto nedospělé, až na několik starých dam. Tu přijde jakási osoba v černém, muž, který vypadá jako student, usedne, směje se vždycky přesně tam, kde se má smát, také ve správnou chvíli tleská, byl to zkrátka neobvyklý divák. Nedalo mi to, abych se ho nezeptal kdo je, a dověděl jsem se, že absolvoval polytechniku a byl poslán na venkov, aby tam poskytoval lidem poučení. V osm moje představení skončilo, protože děti musí přece brzo na kutě a vždycky je třeba dbát na pohodlí publika. V devět hodin začal kandidát polytechniky se svými přednáškami a pokusy, a teď jsem byl zase já jeho posluchačem. Bylo velmi zajímavé slyšet to a vidět. Většinou jsem na to byl moc hloupý, jak se říká, ale přece jenom jsem si pomyslil: Nemohli bychom my lidé objevit něco, co by prodloužilo dobu, kterou tady prožíváme, než nás zahrabou do země? Muž prováděl jenom malé divy, takové celkem lehké věci, vzaté rovnou z přírody. Ale za časů proroků a za dob Mojžíšových by se byl takový kandidát polytechniky jistě stal jedním z mudrců v zemi a ve

středověku by ho byli upálili. Celou noc jsem nespal, a když jsem příští den dával představení a kandidát tam opět přišel, dostal jsem teprve patřičnou náladu. Kdysi mi jeden herec říkal, že když hraje roli milovníka, myslí jenom na jedinou posluchačku, pro ni že hraje a jinak na celé divadlo zapomene. Podobně tomu bylo s mým kandidátem polytechniky, také on byl jediným posluchačem, pro kterého jsem hrál. Když představení skončilo, byly všechny loutky vyvolány před oponu a mne pozval kandidát k sobě na víno. Hovořil o mé komedii a já jsem mluvil o jeho vědě, a myslím, že jsme měli z obojího stejné potěšení. Hlavní slovo jsem však měl já, protože v jeho vědě bylo příliš mnoho věcí, které sám nedovedl vysvětlit, jako na příklad to, že kus železa, který padá spirálou, stane se magnetickým. Totiž, co to znamená: že na něj sestoupí duch; ale kde se tam ten duch bere? ‚Celý svět je řada zázraků', povídal kandidát, ‚ale my jsme jim už tak zvykli, že je nazýváme všedními věcmi!' A mluvil a vysvětloval, že to nakonec bylo, jako by mi otevřel hlavu, a poctivě jsem se přiznal, že kdybych nebyl už starý chlap, hned bych šel na polytechniku a učil se tam, jak se dostat světu na kobylku. A to všechno že bych udělal, třebaže jsem jeden z nejšťastnějších lidí na světě. ‚Jeden z nejšťastnějších lidí na světě!' povídal kandidát a jako by si na tom slově pochutnával. ‚Jste šťastný?' zeptal se. ‚Ano,' odpověděl jsem, ‚jsem šťastný a kamkoliv se svou společností přijdu, všude mě rádi vidí. Jediné přání mě ovšem trápí, někdy tíží moji dobrou náladu jako můra, a to je přání, abych byl ředitelem společnosti živých herců, opravdové společnosti lidí'. ‚Přejete si, aby vaše loutky ožily, aby se staly opravdovými herci,' povídal, ‚a vy abyste se stal ředitelem? A myslíte, že pak byste byl naprosto šťastný?' Jeho přesvědčení to nebylo, ale já jsem si to myslil, a pak jsme ještě dlouho spolu mluvili, i když jsme se oba drželi svého názoru. Připíjeli jsme si však a víno bylo velmi dobré, ale jistě nějak očarované, protože jinak by celý můj příběh byl jenom ten, že jsem přebral míru. Tak tomu nebylo, byl jsem naprosto střízlivý. Kandidát polytechniky jako by měl ve tváři slunce, které svítilo v pokoji, a já jsem si bezděky vzpomněl na věčně mladé bohy starých pověstí, když chodili po světě. Také jsem mu to řekl a on se usmál, že bych byl vzal jed na to, že to je přestrojený bůh nebo někdo z jejich rodiny. — Však tomu také tak bylo — moje nejvroucnější přání se mělo splnit, loutky oživnou a já se stanu ředitelem společnosti živých herců. Připili jsme si na to, a on pak uložil všechny loutky do dřevěné bedny, přivázal mi ji na záda a spustil mne spirálou dolů. Ještě teď slyším, jak to žuchlo; ležel jsem na zemi, to je hluboká pravda, a celá moje společnost vyskákala z bedny. Všichni ožili, ze všech loutek se stali výteční umělci, sami to aspoň říkali, a já jsem byl ředitelem. Všechno bylo přichystáno k prvnímu představení, celá společnost se mnou chtěla mluvit a obecenstvo rovněž. Tanečnice říkala, že společnost by se neudržela, kdyby ona nestála na jedné noze, ona že je nejdůležitější osobou; a také chtěla, aby se s ní podle toho jednalo. Loutka, která hrála císařovnu, si přála, aby se k ní mimo scénu všichni také chovali jako k císařovně, protože jinak prý by vyšla z cviku. Herec, který obvykle přinášel na scénu dopisy, připadal si stejně důležitý jako první milovník, neboť podle jeho slov v uměleckém celku mají velcí i malí stejný význam. Pak hrdina hry chtěl, aby celou jeho úlohu tvořily jenom konce replik, protože těm se tleská. Primadona chtěla hrát jenom při červeném světle, protože to prý jí sluší, a nechtěla hrát v modrém. Bylo to, jako když se v láhvi rojí mouchy, a já jsem byl v té láhvi uprostřed, byl jsem ředitelem. Sotva jsem popadal dech, hlava mi z toho šla kolem, byl jsem zubožený, jak jenom člověk může být. Dostal jsem se do naprosto nového lidského pokolení, přál jsem si, aby se všichni octli zase už v bedně a abych nikdy nebyl ředitelem herecké společnosti. Naplno jsem jim řekl, že všichni jsou v podstatě jenom dřevění panáci, a tu mě zabili. Ležel jsem na posteli ve svém pokoji, jak jsem se tam od kandidáta dostal, musí vědět on, já to nevím. Na podlahu svítil měsíc, bedna s loutkami tam byla převržena a všechny se z ní vysypaly, velké i malé, jak tam byly. Ale já jsem nečekal, vyskočil jsem z postele a hned jsem je naházel zase do bedny, hlava nehlava. Víko jsem přibouchl a posadil se na ně. Byl to obrázek, jenom ho vymalovat. Nevidíte to v duchu před sebou? Já ano. ‚Teď tu zůstanete,' řekl jsem, ‚a nikdy v životě si už nebudu přát, abyste se staly bytostmi z masa a krve!' Notně se mi ulevilo, byl jsem nejšťastnějším člověkem na světě. Kandidát polytechniky mě očistil. Naplněn blažeností seděl jsem na bedně, až jsem usnul. A ráno — bylo to vlastně už v poledne, ale ten den jsem spal nezvykle dlouho — jsem tam ještě seděl, šťastný, neboť jsem se poučil, že moje dosud jediné přání bylo pošetilé. Ptal jsem se na kandidáta polytechniky, ale ten zmizel, zrovna jako řečtí nebo římští bozi. A od té doby jsem nejšťastnějším člověkem na světě. Jsem šťastným ředitelem, můj soubor se nebouří, publikum rovněž ne, to se ze srdce baví. Všechny svoje hry si mohu vytvořit, jak se mi zlíbí. Ze všech komedií si vždycky vyberu to nejlepší, a nikdo se kvůli tomu nezlobí. Hry, kterými teď na velkých divadlech pohrdají, ale za nimiž se před třiceti lety obecenstvo hnalo a vzdychalo při nich, vybírám si teď já a hraji je dětem, které při nich vzdychají jako kdysi jejich rodiče. Dávám „Johannu Montfauconovou" a „Dyveke", ale zkráceně, protože dětem se takové dlouhé milostné hlouposti nelíbí. Ty chtějí třebas smutnou hru, ale aby měla rychlý spád. Projel jsem Dánsko křížem krážem, znám všechny lidi a oni mě. Teď jsem odjel do Švédska, a když budu mít tady štěstí a vydělám hodně peněz, stane se ze mne Skandinávec, ale jinak ne, to říkám vám, svému krajanovi."
A já, jako krajan, vypravuji to zase hned dál, aby řeč nestála.

CO DĚLÁ TÁTA, TO JE VŽDYCKY SPRÁVNÉ

Budu ti teď vyprávět příběh, který jsem slyšel, když jsem byl malý. Kdykoliv si na něj od té doby vzpomenu, po každé se mi zdá ještě mnohem krásnější. S příběhy to je jako s mnoha lidmi, stářím jim přibývá pořád na kráse, a to je na nich právě tak hezké!
Byl jsi přece na venkově, ne? Viděl jsi tam nějakou opravdu starou selskou chalupu s doškovou střechou: bují na ní mech a bylí, na hřebenu střechy bývá čapí hnízdo, čáp tam nesmí scházet. Zdi bývají nakřivo, okna nízká, ba, jen jedno jediné se dá otvírat. Pec se tam rozvaluje jako tlusté bříško a šeřík se sklání přes plot a za plotem bývá kaluž vody s kachnou nebo s kachňátky, hned pod strupatou vrbou. Nu, a pak tam bývá pes na řetěze, který na každého štěká. Zrovna taková chalupa byla u nás na venkově a v té chalupě bydlili manželé, sedlák a selka. Z toho mála, co měli, mohli

se přece jen bez jednoho obejít — byl to kůň, který se pásával na kraji příkopu u silnice. Hospodář na něm jezdíval do města, sousedé si ho půjčovali a spláceli sedlákovi službu službou. Pro selku a pro sedláka by však bývalo bylo ještě užitečnější, kdyby koně prodali nebo kdyby jej vyměnili za něco, co by jim bylo ještě k většímu prospěchu. Ale co to mělo být?
„Tomu ty, táto, budeš nejlíp rozumět!“ pravila žena. „V městě je teď trh, zajeď tam a prodej koně nebo ho dobře vyměň! Co uděláš, je vždycky správné. Jeď na trh!“
A pak mu uvázala šátek kolem krku, to přece jenom dovedla lépe než on. Udělala mu dvojitý uzel, vypadalo to švihácky, pak mu dlaní očistila klobouk a políbila ho na teplá ústa. A sedlák odjel na koni, kterého měl prodat nebo vyměnit. Inu, táta se v tom vyzná!
Slunce pálilo, na nebi nebylo ani mráčku. Na cestě se prášilo, bylo tam tuze mnoho lidí, kteří měli namířeno na trh, na vozech, na koních i pěšky. Bylo náramné parno a na cestě nikde ani stínu.
Po silnici hnal jeden člověk krávu, byla tak roztomilá, jak jenom kráva může být. Ta jistě dává výborné mléko! pomyslil si sedlák. Dostat ji tak, to by byla znamenitá výměna. „Jářku, ty tam s tou krávou! Pojď sem na slovíčko! Podívej, kůň, jak si aspoň já myslím, má větší cenu než kráva, ale mně je to jedno! Já mám větší užitek z té krávy. Nechceš ji vyměnit?“
„Proč ne?“ řekl muž, a tak spolu měnili.
Stalo se, a tak sedlák mohl obrátit, vždyť přece pořídil, jak zamýšlel. Ale když už si jednou usmyslil, že pojede na trh, tak chtěl jet na trh, jen se tam podívat. A tak šel dál se svou krávou. Pospíšil si, i kráva přidala do kroku, a tak brzy dostihli muže, který vedl ovci. Byla to pěkná ovce, pěkně vykrmená a s pěknou vlnou.
„Tu bych, panečku, rád dostal!“ myslil si sedlák. „U nás na kraji příkopu by měla pastvy až až a v zimě bychom si ji mohli vzít k nám do světnice. Bylo by od nás vlastně správnější chovat si ovci než krávu. Tak co, neuděláme výměnu?“
Inu, to se muži, který měl ovci, docela líbilo, a tak spolu měnili a sedlák šel pak se svou ovcí dál po silnici. U plotu spatřil muže s velkou husou pod paží.
„To máš ale pořádný kousek!“ řekl sedlák. „Na té je peří a sádla! A jak by jí to slušelo v ohrádce u naší louže! To by bylo něco pro mámu, měla by komu sbírat slupky! Často říkává: Kdybychom tak měli husu! A teď ji může dostat — a také že ji dostane! Nechceš měnit? Dám ti za husu ovci a ještě ti pěkně poděkuju!“
Inu, jakpak by muž nechtěl, a tak spolu měnili. Sedlák dostal husu. Byl už blízko města, tlačenice na cestě přibývalo, to bylo nějakého hemžení lidí a dobytka! Tísnili se na cestě a u příkopu až k bramborišti mýtného. Tam byla přivázána jeho slepice, aby se mu nevyplašila a nezaběhla se. Byla to pěkná slepice, měla krátký ocas a mžourala jedním očkem.
„Kokodák, kokodák!“ kdákala; co si při tom myslila, to ti nepovím, ale sedlák si řekl, když ji spatřil: Je to nejkrásnější slepice, jakou jsem kdy viděl, je krásnější než pastorova kvočna, tu kdybych tak pro sebe získal! Taková slepice si vždy najde nějaké to zrníčko, dovede se o sebe postarat skoro sama. Myslím, že by to byla dobrá výměna, kdybych ji dostal za husu. „Tak co, nebudeme spolu měnit?“ zeptal se mýtného. „Měnit?“ řekl mýtný. „Inu, nebylo by to tak nejhorší!“ A tak spolu měnili. Mýtný dostal husu, sedlák slepici.
Panečku, to toho na té cestě do města vyřídil! A bylo horko a on byl unaven. Potřeboval sklenku kořaličky a kousek chleba. Došel k hostinci a chtěl dovnitř. Ale čeledín z hostince chtěl zase ven, srazil se s ním zrovna ve dveřích, měl na zádech plný pytel.
„Co máš v tom pytli?“ zeptal se ho sedlák.
„Shnilá jablka!“ odpověděl čeledín. „Plný pytel, pro prasata.“
„Jeminá̌cku, to je mnoho! To bych přál vidět mámě. Měli jsme loni na starém stromě u seníku jediné jablíčko. Chtěli jsme si to jablíčko schovat, a tak leželo na skříni, až shnilo. Mít jablka na skříni, to je vždycky kousek blahobytu, říkávala naše máma. Tady by teprve viděla blahobyt! A já bych jí jej mohl dopřát!“
„A co dáte?“ zeptal se čeledín.
„Co dám? Dám vám za ta jablka svou slepici,“ a tak dal slepici výměnou, dostal jablka a zašel do hostince, přímo k výčepu. Pytel s jablky postavil ke kamnům. V kamnech bylo zatopeno, jenže na to on nepomyslil. V místnosti bylo mnoho hostí, koňští handlíři, obchodníci s dobytkem a také dva Angličané; ti Angličané jsou tak bohatí, že se jim kapsy trhají od zlaťáků. A sázet se dovedou, však hned uslyšíš! „Sssss! sssss!“ — Co se to ozývalo od kamen? Jablka se začala péci. „Co je to?“ Inu hned se to dověděli! Celý příběh o koni, vyměněném za krávu, i jak to bylo potom dál, až ke shnilým jablkům.
„Počkej, ty dostaneš od mámy vyhubováno, až se vrátíš domů!“ smáli se Angličané. „To bude boží dopuštění!“
„Hubičku dostanu, a ne vyhubováno!“ pravil sedlák. „Naše máma řekne: Co dělá táta, to je správné!“
„Vsaďme se!“ řekli Angličané, „dáme ti zlaťáků na sudy! Jedna lodní libra je sto obyčejných!“
„Stačí, když mi dáte plný věrtel!“ pravil sedlák. „Já vám proti tomu mohu nabídnout jen věrtel plný jablek a k tomu sebe a svou mámu. Ale to je víc než rovná míra, to je míra vrchovatá!“
„Platí! Platí!“ zvolali Angličané, a tak byla sázka uzavřena. Před hospodu předjel vůz hostinského. Angličané do něho nasedli, nasedl do něho sedlák a vzali s sebou i ta shnilá jablka. A tak se dostali k sedlákově chalupě.
„Dobrý večer, mámo!“
„Dobrý večer, táto!“
„Tak jsem teda měnil!“
„Však ty se v tom vyznáš!“ řekla žena, objala ho a zapomněla na pytel i na cizince.
„Vyměnil jsem koně za krávu!“
„Zaplať Pánbůh za mléko!“ pravila žena. „Tak to teď budeme mít mléčná jídla, máslo a sýr. To byla znamenitá výměna!“
„No, ale já jsem pak zase krávu vyměnil za ovci!“

„To je rozhodně ještě lepší!“ pravila žena. „Ty vždycky na všechno pamatuješ. Vždyť pro ovci máme krmení dost a dost. Tak to teď budeme mít ovčí mléko a ovčí sýr a vlněné punčochy, ano i vlněné noční kazajky! To by nám kráva nedala! Kráva ztrácí srst! Jsi opravdu přičinlivý muž!“
„Ale když já jsem ovci vyměnil za husu!“
„Vskutku, tatíčku, budeme mít letos martinskou husičku! Vždycky myslíš na to, čím bys mě potěšil! To je od tebe milé! Husu můžeme dát do ohrádky, tam do Martina ještě víc ztloustne!“
„Ale když já jsem husu vyměnil za slepici!“ řekl muž.
„Za slepici! To byla dobrá výměna!“ pravila žena. „Slepice snese vajíčka, vysedí je, budeme mít kuřátka, pořídíme si kurník! To jsem si zrovna tak vroucně přála!“
„Ano, ale slepici jsem vyměnil za pytel shnilých jablek!“
„Za to ti musím dát hubičku!“ pravila žena. „Mockrát ti, mužíčku, děkuju! A teď ti něco povím. Když jsi byl pryč, myslila jsem na to, že ti udělám opravdu dobrou večeři: omeletu s pažitkou. Vejce jsem měla, pažitka mi scházela. Tak jsem zašla naproti k učitelovým. Vím dobře, že mají pažitku, ale učitelová je lakomá, ženská jedna neupřímná! Prosila jsem ji, aby mi půjčila. — Půjčit? řekla. Nic v naší zahradě neroste, ani shnilé jablko ne! Ani to bych ti nemohla půjčit! A já jí teď budu moci půjčit deset jablek a třeba i celý plný pytel! Táto, já ti mám takovou radost!“ A políbila ho rovnou na ústa.
„To je slovo!“ zvolali Angličané. „Nic je nepřivede z rovnováhy, ať to jde třeba od deseti k pěti! To stojí za ty peníze!“
A tak vyplatili lodní libru zlaťáků sedlákovi, který dostal hubičku a nedostal vyhubováno.
Inu, vždycky se vyplatí, když je žena rozumná a prohlašuje, že táta je nejmoudřejší a co on dělá, že je vždycky správné.
Nu, a to je ten celý příběh! Slyšel jsem jej jako malý chlapec a teď jsi jej vyslechl i ty a víš už, že co dělá táta, to je vždycky správné.

SNĚHULÁK

„Jaká je nádherná zima, až ve mně praští!“ liboval si sněhulák. „Opravdu, takový ostrý vítr, když se do tebe zakousne, ten ti dovede vdechnout život! A jak na mne tamhleta výheň civí!“ — Ta výheň, to bylo slunce, zrovna zapadalo.
„Neudělám jí tu radost, ani nemrknu, však já si své kusy udržím.“
Měl totiž místo očí dva velké trojhranné kusy tašek. Ústa byla z kusu starých hrábí, takže měl i zuby.
Zrodil se za jásotu chlapců, pozdravovalo ho zvonění rolniček a práskání bičem nad saněmi.
Slunce zapadlo a vyšel úplněk, kulatý a velký, krásně zářil v modrém vzduchu.
„A tu ji máme zase s druhé strany!“ zvolal sněhulák. Domníval se, že se to znova objevilo slunce. „Tomu civění jsem ji odnaučil! Teď ať si tam jen visí a pěkně svítí, abych na sebe dobře viděl. Kdybych jen věděl, jak se to dělá, když se člověk chce hnout s místa! Tak rád bych se pohyboval! Kdybych to dovedl, šel bych se teď klouzat na led, jako jsem viděl klouzat se chlapce. Ale když já nedovedu běhat.“
„Pryč! Pryč!“ štěkal starý hlídací pes. Trochu chraptěl, to měl od té doby, co přestal být rodinným psíkem a co přestal líhat pod pecí. „Však ono tě slunce naučí běhat! Viděl jsem, jak to bylo loni s tvým předchůdcem a předtím s jeho předchůdcem. Pryč! Pryč! Pryč jsou všichni.“
„Nerozumím ti, příteli,“ pravil sněhulák. „To jako tamta nahoře že mě naučí běhat?“ (Myslil tím měsíc.) „Inu, prve, když jsem se na ni upřeně díval, běžela opravdu pěkně, a teď se sem vkradla zase s druhé strany.“
„Ty taky vůbec nic nevíš!“ pravil hlídací pes. „Však tě také teprve nedávno postavili! To, co vidíš nyní, se jmenuje měsíc, to, co zapadlo, bylo slunce. Objeví se zase zítra ráno, určitě tě naučí běžet do hradebního příkopu. Budeme mít brzy změnu počasí, cítím to v levé zadní noze, loupe mě v ní. Určitě se počasí změní.“
„Nerozumím mu,“ říkal si sněhulák, „ale mám takový pocit, že v tom, co říká, je něco pro mne nepříjemného. Ta výheň, která na mě civěla a potom zapadla a kterou on nazývá sluncem, ta jistě není mým přítelem.“
„Pryč! Pryč!“ zaštěkal hlídací pes, třikrát se otočil kolem vlastního ocasu, a pak zalezl do boudy, chtělo se mu totiž spát.
Nastala opravdu změna počasí. Ráno ulehla na celou krajinu hustá vlhká mlha a zdvihla se až ve dne. Vál ledový vítr, mráz důkladně zesílil, ale jaký to byl nádherný pohled, když vyšlo slunce! Všechny stromy a keře byly pokryty jinovatkou. Byl to jako celý les bílých korálů, jako by všechny větve byly obsypány zářivě bílými květy. Nesmírné množství drobných větviček, které v létě nebylo pro spoustu listí vůbec vidět, nyní zcela patrně vynikalo, každá zvlášť. Bylo to jako jemná krajka, tak zářivě bílá, jako by se z každé haluzky rozléval bílý lesk.
Smuteční vrba se pohybovala ve větru, byl v ní život, tak jako bývá ve stromech v létě. Byla to úžasná nádhera! A když pak svítilo slunce, ach, jak se to všechno blyštělo, jako by to bylo poprášeno diamantovým práškem. Na širé sněhové pláni se třpytily velké diamanty, nebo ses také mohl domnívat, že tam planou nesčetná malá světélka, ještě bělejší než bílý sníh.
„Je to úžasná nádhera,“ řekla mladá dívka, která spolu s mladým mužem vyšla do zahrady. Zastavili se zrovna u sněhuláka a dívali se na zářící stromy. „V létě nemůže být nic tak krásného!“ pravila a oči jí při tom zářily.
„A takového chlapíka, jako je tenhleten, teprve v létě nemáme,“ řekl mladý muž a ukázal na sněhuláka. „Je opravdu znamenitý.“
Mladá dívka se smála, pokynula přátelsky sněhulákovi a odtančila pak se svým přítelem po sněhu, který pod nimi chrupal jako naškrobený.
„Kdo byli ti dva?“ zeptal se sněhulák hlídacího psa. „Ty jsi na dvoře déle než já, znáš je?“
„Jakpak ne“, řekl hlídací pes. „Ona mě hladívá a on mi dává kosti s kusy masa. Ty já nikdy nekousnu.“
„Ale co jsou zač?“ ptal se sněhulák.
„Snoubenci!“ řekl hlídací pes. „Odstěhují se do psí boudy a budou spolu hryzat jednu kost. Pryč! Pryč!“

„Mají ti dva zrovna takové postavení jako ty a já?“ optal se sněhulák.
„Ale kdež, patří přece k panstvu!“ pravil hlídací pes. „Člověk toho ví opravdu žalostně málo, když se narodil teprve včera. Vidím to na tobě! Zato já už mám svá léta a vyznám se tu, znám tady na dvoře všechny! A byly doby, kdy jsem nestál takhle v mrazu a nebyl jsem uvázaný na řetězu. Pryč! Pryč!“
„Mráz je skvělý!“ odporoval sněhulák. „Vyprávěj, vyprávěj! Ale neřinči řetězem, vždycky mně z toho praská v celém těle.“
„Pryč! Pryč!“ zaštěkal hlídací pes. „To jsem byl tenkrát ještě štěně, malé rozkošné štěňátko, tak mi alespoň říkali. Líhal jsem ve dvorci na sametové stoličce, někdy dokonce i urozenému panstvu na klíně.
Líbali mě na čumáček a utírali mi packy vyšívaným kapesníčkem. Říkali mi „Krasavec“ a „Mazlíček“. Ale pak jsem vyrostl a byl jsem jim příliš velký. A tak mě dali hospodyni. Dostal jsem se do sklepního bytu! Můžeš do něho nahlédnout zrovna odtamtud, kde stojíš. Uvidíš komoru, kde já jsem byl pánem. Ano, byl jsem u hospodyně pánem. Bylo to snad podřadnější místo než tam nahoře, ale bylo tu mnohem pohodlněji. Děti mě nemačkaly a netahaly jako tam u těch pánů. Měl jsem stejně dobré žrádlo jako předtím a bylo ho ještě mnohem víc! Měl jsem svou vlastní podušku a pak tam byla pec, taková pec, to je v tuhletu dobu nejkrásnější věc na tomto světě! Zalezl jsem si až docela pod ni, úplně jsem tam zmizel. Ach, o té peci snívám ještě dnes. Pryč! Pryč!“
„Je pec opravdu tak krásná?“ zeptal se sněhulák. „Podobá se mi?“
„Pec je pravý opak tebe! Je černá jako uhel! Má dlouhý krk s mosazným bubnem. Žere palivo, až jí oheň vychází z úst. Lehni si vedle ní, a pak teprve uvidíš, jak je to nesmírně příjemné! Nahlédni tam oknem odtamtud, kde stojíš, a uvidíš ji!“
A sněhulák se podíval a opravdu spatřil černý, vyleštěný předmět s mosazným bubnem. Zespoda vyzařoval oheň. Sněhulákovi přišlo tak nějak divně u srdce, cítil něco, co si sám nedovedl vysvětlit. Zmocnilo se ho cosi, co neznal, ale co znají všichni lidé, když nejsou sněhuláky. „A proč jsi ji opustil?“ zeptal se sněhulák. Měl takové tušení, že pec je určitě ženského rodu. „Jak jsi mohl opustit takové místo?“
„Byl jsem k tomu přece donucen,“ pravil hlídací pes. „Vyhodili mě a uvázali tady na řetěz. Kousl jsem nejmladšího mladého pána do nohy, protože mi odstrčil kost, kterou jsem ohryzával. Povídám si: kost za kost! Ale tomu oni nechtěli vůbec rozumět, a tak jsem od té doby tady na řetězu a ztratil jsem svůj jasný hlas, poslyš, jak chraptím: pryč! pryč! A tak byl konec krásnému životu.“
Sněhulák už neposlouchal. Pořád se díval do sklepního bytu hospodyně, do její světnice, kde stála pec na čtyřech železných nohách, veliká jako sněhulák.
„Tak divně to ve mně praská,“ řekl. „Copak se nikdy nedostanu dovnitř? Je to takové nevinné přání a naše nevinná přání se přece musí splnit. Je to mé největší přání, jediné přání, a bylo by skoro nespravedlivé, kdyby nedošlo splnění. Musím dovnitř, musím se k ní přivinout, i kdybych měl rozbít okno.“
„Tam se nikdy nedostaneš!“ řekl hlídací pes. „A kdyby ses k peci dostal, byl bys hned pryč!“
„Jsem už beztoho celý pryč,“ pravil sněhulák. „Zdá se mi, že se rozpadávám.“
Celý den se sněhulák díval do okna. V soumraku byla světnice ještě lákavější. Z pece to zářilo tak přívětivě, jak nezáří měsíc ani slunce, ne, tak dovede zářit jenom pec, když je v ní naloženo. Kdykoliv někdo vyšel dveřmi, vyšlehl plamen, takový už byl jeho zvyk. Sněhulákova bílá tvář zahořela silnou červenou září a také jeho hruď byla zalita červeným světlem.
„Už to nevydržím,“ řekl sněhulák. „Jak jí to sluší, když vyplázne jazyk!“
Noc byla velmi dlouhá, ale ne pro sněhuláka. Stál pohroužen do svých krásných myšlenek a ty myšlenky hned mrzly, až to praštělo.
Zrána byla sklepní okna zamrzlá, byly na nich nejkrásnější ledové květy, po jakých může sněhulák zatoužit, ale ty květy zakrývaly pec. Květy nechtěly roztát, a tak ji sněhulák nemohl vidět. Praskalo to a vrzalo, bylo zrovna takové mrazivé počasí, z jakého každý sněhulák musí mít velikou radost, ale náš sněhulák se neradoval. Mohl a vlastně měl být šťastný, ale šťastný nebyl, ochořel touhou po peci.
„To je pro sněhuláka zlá choroba,“ pravil hlídací pes. „Také jsem tou chorobou trpěl, ale přestál jsem ji. Pryč! Pryč! Budeme mít změnu počasí!“
A nastala změna počasí, začalo tát.
Tání přibývalo a sněhuláka ubývalo. Nic neříkal, nenaříkal si, a to je dobré znamení.
Jednoho rána se zhroutil. Tam, kde stál, zůstalo trčet do vzduchu něco jako násada od koštěte. Kolem té násady ho chlapci kdysi postavili.
„Teď už rozumím jeho touze,“ pravil hlídací pes. „Sněhulák měl v těle pohrabáč a ten se v něm hýbal. Ale teď je po všem. Pryč! Pryč!“
A brzy bylo také po zimě.
„Pryč, pryč!“ štěkal hlídací pes a děvčátka na dvoře zpívala:

„Rozkvítej, mařinko rozmilá!
I ty, jívo, abys už rašila!
Kukačko, skřivánku, přijď a pěj,
únore, s koncem nám jaro dej!
Taky si zazpívám: kuku! kvivít!
Sluníčko, pojď nás už navštívit!“

Teď už si na sněhuláka nikdo nevzpomene.

V KACHNÍM DVORKU

Jedna kachna přišla až z Portugalska. Někteří vykládali, že je ze Španělska, ale to je jedno; říkali jí Portugalka. Snášela vejce, zařízli ji a upekli: taková je její životní dráha! Všem kachnám, jež se vyklubaly z jejích vajíček, říkali Portugalky, a to už něco znamená. Nyní zbyla v kachním dvorku z celého toho rodu jen jediná kachna — v dvorku, kam měly přístup i slepice a kde vystupoval s bezmeznou pýchou kohout.
„Uráží mě svým pronikavým kokrháním," stěžovala si Portugalka. „Ale hezký je, to se nedá popřít, třebaže to není kačer. Měl by se mírnit, ale mírnit se je umění; svědčí o vyšším vzdělání. Mají je drobní zpěváčci na lípě v sousední zahradě: jak líbezně zpívají! V jejich zpěvu je cosi nesmírně tklivého — řekla bych portugalského! Kdybych měla takového zpěváčka, byla bych mu ráda matkou, milující, dobrou matkou — mám to v krvi, ve své portugalské krvi."
A právě když to říkala, přiletěl tam malý ptáček zpěváček — přiletěl po hlavě shora se střechy. Honil ho kocour, ale ptáček mu se zlomeným křídlem unikl a spadl do kachního dvorku.
„To se podobá kocourovi, tomu vyvrheli!" řekla Portugalka. „Znám ho ještě z dob, kdy jsem sama měla kačátka! Že takové stvoření smí vůbec žít a procházet se po střechách! Tohle v Portugalsku jistě není!"
Litovala maličkého zpěváčka a ostatní kachny, jež nebyly portugalky, ho také litovaly.
„Chuděrka malý!" říkaly; přicházely hned jedna, hned druhá. „Samy sice nezpíváme," říkaly, „ale máme v sobě zpěvnou strunu nebo tak něco; cítíme to, i když o tom nemluvíme."
„Já však o tom chci mluvit," prohlásila Portugalka, „a chci pro něho něco udělat, je to přece naše povinnost!" Vlezla do koryta a plácala do vody, že by byla malého zpěváčka málem utopila v záplavě, kterou ho zalila; ale bylo to dobře míněno. „Je to dobrý skutek," říkala, „měli by si toho ostatní všimnout a vzít si z toho příklad!"
„Píp!" zapípal ptáček. Měl jedno křídlo zlomené a mohl se jen s námahou otřepat, ale chápal, jak dobře bylo to šplíchání míněno. „Jste ze srdce dobrá, madame!" prohlásil, ale o další ošplíchání již nepožádal.
„Nikdy jsem neuvažovala o svém srdci," řekla Portugalka, „ale vím, že miluji všechna stvoření, až na kocoura — ale to na mně nemůže nikdo žádat! Sežral mi dvě káčata — Ale buďte tu teď jako doma, to můžete! Sama jsem z cizích končin, však to jistě vidíte na mém držení i na mém péřovém šatu. Můj kačer je domorodý, nemá mou krev, já se však nijak nevypínám! Najdete-li tu u někoho porozumění, odvažuji se tvrdit, že je najdete u mne."
„Má ve voleti portulaku — ‚kuří nohu'!" prohlásilo o ní jedno obyčejné káče, které mělo vtip. A ostatní obyčejné kachny nesmírně chválily jeho nápad s portulackou ‚kuří nohou' — zní to přece jako ‚portugalskou'! Šťouchaly se a volaly „kách!" Jak je to káče hrozně vtipné!
Blahosklonně se pak obrátily k malému ptáčkovi.
„Portugalka má ovšem vyřídilku dobře prořízntutou," říkaly. „My sice nemáme zobák plný velkých slov, ale cítíme s vámi stejně. Když pro vás něco děláme, necháme si to pro sebe. Zdá se nám to tak hezčí!"
„Máte líbezný hlas," řekla jedna z nejstarších kachen. „Musí to být krásné vědomí oblažovat tolik stvoření, jako vy. Nevyznám se však v tom vůbec, proto také držím zobák. Je to vždycky lepší, než říkat nějaké hlouposti, jako vám říká tolik jiných."
„Netrapte ho!" napomínala Portugalka. „Potřebuje odpočinek a ošetření. Můj malý zpěváčku, nemám vás znovu pošplíchat?"
„Ach ne, jen mě nechte suchého!" prosil ptáček.
„Vodoléčba je jediné, co mi pomáhá," řekla Portugalka. „Rozptýlení je také dobrá věc! Přijdou za chvíli na návštěvu slepice ze sousedství. Jsou mezi nimi dvě čínské slepičky, nosí kalhotky s karnýrkem kolem nohy. Mají skvělé vychování a jsou importované — to je povznáší v mých očích."
Slepice přišly a přišel i kohout; byl dnes tak zdvořilý, že nebyl ani hrubý.
„Jste opravdový zpěvný pták," řekl. „Dovedete vyloudit ze svého hlásku všechno, co se z takového hlásku dá vyloudit. Ale je zapotřebí mít trochu víc lokomotivnosti, aby bylo přece slyšet, že jde o mužského!"
Obě číňanky byly při pohledu na malého zpěváčka celé u vytržení; byl po pošplíchání, jež mu bylo uštědřeno, velmi rozcuchaný, takže se jim zdálo, že se podobá čínskému kuřeti. „Jak je roztomilý!" A obě slepice byly k němu samá laskavost. Hovořily s ním vznešenou čínštinou — šeplavým hlasem, vyrážejíce hlásku „pch".
„Náležíme vlastně k vašemu druhu. Kachny, i ta Portugalka, náleží k vodním ptákům, jak jste jistě již zpozoroval. Nás dosud neznáte, ale kdo nás vlastně zná nebo se vůbec obtěžuje poznat! Nikdo, ani mezi slepicemi, třebaže jsme zrozeny k tomu, abychom seděly výše na hradě než většina ostatních. — Ale buďsi, chodíme si klidně svou cestou mezi ostatními, jejichž principielní založení se liší od našeho; ale přihlížíme vždy jen k dobrým stránkám a mluvíme jen o tom, co je kde dobré, ačkoli je nesnadné najít něco tam, kde nic není. S výjimkou nás dvou a kohouta není v kurníku nikdo, kdo by byl nadaný a přitom poctivý! To se o obyvatelích kachního dvorku nedá říci. Varujeme vás, milý zpěváčku, před tou s useknutým ocasem, je potutelná! — Tamhleta kropenatá, ta s křivým zrcátkem na křídlech, je zblázněná do disputací a nedopřeje nikdy nikomu poslední slovo, a přitom nemá nikdy pravdu! — A ta tlustá kachna každého pomlouvá. Příčí se to naší přirozenosti: když nemůžeš mluvit o někom hezky, raději drž zobák! — Portugalka je jediná, kdo tu má trochu vzdělání a s kým je možno se stýkat, ale je vášnivá a mluví příliš mnoho o Portugalsku."
„Co toho ty dvě Číňanky našuškají!" říkaly si kachny. „Unavují mě. Jaktěživa jsem s nimi nepromluvila."
Vtom přišel kačer! Myslil, že malý zpěváček je vrabec. „Inu, to já nerozeznávám," prohlásil. „Je to taky za stejné peníze! Je to taková hračička: mám ji, mám ji, nemám ji, nemám ji!"
„Nedejte nikdy na to, co říká!" šeptala Portugalka. „Má velkou vážnost, pokud jde o obchody, a obchody jsou mu přede vším. — Ale teď si půjdu odpočinout. Každý je povinen sám sobě tím, aby byl pěkně tlusťoučký, až ho jednou

budou na pekáči balsamovat jablky a švestkami.“
Uvelebila se na sluníčku a mžourala jedním očkem; ležela si tam pěkně, byla pěkná a pěkně usnula. Malý zpěváček urovnal své zlomené křidélko a uložil se až u samé své ochránkyně. Sluníčko krásně svítilo a hřálo, bylo tam opravdu dobře.
Slepice ze sousedství chodily kolem a hrabaly, přišly tam vlastně jen za obživou. Číňanky odešly první a za nimi i ostatní. Ono vtipné káče se vyjádřilo o Portugalce, že ta stará kachnice hnedle už zdětinští do káčecích let, a ostatní kachny se tomu daly do smíchu. „Je opravdu hrozně vtipný!“ A opakovaly si jeho dřívější vtip s portulackou kuří nohou. Bylo to tak zábavné! A pak se uložily.
Chvíli ležely; vtom kdosi vhodil do kachního dvorka nějaké dobroty. Plesklo to a celé spící osazenstvo dvorka vyletělo, mávajíc křídly. Také Portugalka se probudila; převalila se a zpěváčka zle přimáčkla.
„Píp!“ zanaříkal. „Stiskla jste mě tolik, madame!“ — „Proč ležíte v cestě!“ řekla mu. „Nesmíte být tak choulostivý! Mám také nervy, ale nikdy takhle nepípám.“
„Nezlobte se!“ řekl malý zpěváček. „Uklouzlo mi to zapípnutí ze zobáčku.“
Portugalka ho však neposlouchala, pustila se do shozeného pamlsku a hodovala. Když bylo po hodech a zase si lehla, přišel zpěváček za ní a chtěl jí udělat radost:

„Tylilitýt!
Chceš píseň mít
o srdci svém? Kdybych vzlít,
mohla by znít, znít, znít!“

„Chci si teď po jídle odpočinout,“ řekla. „Musíte se naučit zdejším mravům. Teď chci spát!“
Zpěváček byl jako když ho opaří — mínil to přece tak dobře! Když se později Portugalka probudila, stál před ní se zrníčkem, které našel, a položil je před ni. Ale kachna se špatně vyspala a byla v mrzuté náladě.
„To dejte leda nějakému kuřeti!“ řekla mu. „A nevěšte se stále na mne!“
„Vy se na mne zlobíte,“ domlouval se malý zpěváček. „Co jsem vám jen udělal?“
„Udělal!“ zvolala Portugalka. „To není právě nejvybranější výraz, dělejte, ať si to už jednou odvyknete!“
„Včera tu svítilo sluníčko,“ povzdechl si ptáček, „a dnes je zataženo a smutno. Velmi mě to rmoutí.“
„Zřejmě se nevyznáte v počítání času,“ prohlásila Portugalka. „Dnešní den přece ještě vůbec neskončil. A nestůjte tu a netvařte se tak hloupě!“
„Hledíte na mne rozzlobeně jako ty dvě zlé oči tehdy, když jsem spadl sem do dvora.“
„To je nestydatost!“ zvolala Portugalka. „Srovnávat mě s kočkou, s tím dravcem! Nemám v sobě ani kapičku zlé krve; ujala jsem se vás — a naučím vás teď dobrému chování!“
A uštípla zpěváčkovi hlavičku; zůstal tam ležet mrtev.
„Co je to zas!“ řekla kachna. „Cožpak ani tohle nevydrží? Inu, pak se opravdu nehodil pro tento svět! Chovala jsem se k němu jako matka, vím to, mám přece dobré srdce!“
Kohout ze sousedství vstrčil hlavu do dvorka a zakokrhal silně, jako když píská lokomotiva.
„Připravil byste tím svým kokrháním člověka o život!“ kárala ho kachna. „Beztoho za všechno můžete jen vy: ubohý zpěváček ztratil hlavu a já ji málem už také ztrácím.“
„Je ho ale ždibíček, jak tu tak leží,“ mínil kohout.
„Mluvte o něm s úctou!“ pohoršila se Portugalka. „Měl v sobě krásné tóny, měl v sobě krásný zpěv a měl vysoké vzdělání! Byl laskavý a jemný, jak se sluší na zvířata i na tak zvané lidi.“
Kachny se shromáždily všechny kolem mrtvého zpěváčka. Kachny propadají silným vášním, ať již jde o závist, nebo o soucit; a protože tu nebylo co závidět, pojaly hluboký soucit — také obě čínské slepičky.
„Takového zpěváčka nebudeme už nikdy mít! Byl to skoro Číňánek!“ A plakaly, až škytaly a kvokaly, a všechny ostatní slepice také škytaly a kvokaly, a kachny zas měly oči celé červené.
„Máme přece srdce,“ říkaly, „to nám nemůže nikdo upřít!“
„Srdce!“ zvolala Portugalka. „Ba že máme srdce — skoro stejně velké jako v Portugalsku!“
„Ale mysleme teď raději na to, dostat něco do žaludku!“ řekl kačer. „To je nejdůležitější! Poláme-li se některá z těch hračiček, nebudeme přece proto chudší!“

MOTÝL

Motýl si chtěl namluvit děvče, samozřejmě některou z půvabných květinek. Díval se na ně, každá seděla tak klidně a rozvážně na svém stonku, jak panenka má sedět, dokud není zasnoubena. Ale bylo tu tolik květin, mezi nimiž si mohl vybrat, že to bylo obtížné, a motýlovi se nechtělo vybírat a odletěl ke kopretině. Francouzi jí říkají Markétka a vědí, že dovede předpovídat budoucnost. A kopretina ji také předpovídá, když milenci otrhávají lístek po lístku a při každém se ptají: „má mě rád? — nemá mě rád? — láskou se souží? — po jiné touží?“ nebo jinak. Každý se ptá svou řečí. Motýl se také přišel zeptat. Neotrhával však lístky, ale každičký políbil, přesvědčen, že po dobrém dojde každý nejdál.
„Milá kopretinko Markétko,“ řekl, „vy jste nejchytřejší žena mezi květinami! Dovedete prorokovat! Řekněte mi, dostanu tu, či onu? A která to bude? Když to budu vědět, mohu letět rovnou k ní a ucházet se o ni!“
Ale Markétka mu vůbec neodpověděla. Nelíbilo se jí, když jí někdo říkal, že je žena, neboť byla přece panna. Motýl se ptal po druhé a po třetí, a když z ní nedostal jediné slovíčko, už ho ptaní omrzelo a rozlétl se rovnou na námluvy.

Bylo brzo na jaře, všude kvetlo plno sněženek a prvosenek. „Ty jsou velmi hezké," povídal motýl, „roztomilá děvčátka pro konfirmaci! Ale trochu mladá." Jako všichni mladí muži, vyhlížel si radši starší děvčata. Potom letěl k sasankám; ty mu připadaly moc zatrpklé. Fialky zase příliš blouznivé. Květy lip poněkud malé — a pak, mají moc příbuzných! Jabloně kvetou na pohled jako růže, to je ovšem pravda, ale dnes kvetou a zítra opadají, jak jen zavane vítr; to by bylo jenom krátké manželství. Nejvíc mu vyhovovala fazole. Ta je přece červená i bílá, jemná a bez poskvrny, a patří k dívkám, které mají smysl pro domov, pěkně vypadají, a přece se hodí i do kuchyně. Už se o ni chtěl skoro ucházet, ale v téže chvíli viděl, jak těsně vedle visí fazolový lusk s uvadlým květem na konci. „Kdo je to?" zeptal se. „To je moje sestra," řekla fazole.
„Ach tak, takhle budete jednou vypadat!" To motýla odstrašilo a odletěl.
Přes plot visely kapradiny, plno jich tam bylo, slečen s dlouhým obličejem a žlutou pletí; ty se motýlovi nezamlouvaly. Ale co se mu tedy zamlouvalo? Zeptejte se ho!
Uplynulo jaro, uběhlo léto a nastal podzim; a motýl si stále ještě nevybral. Květiny se začaly odívat nejnádhernějšími šaty, ale co to bylo platné, když neměly svěží, vonný pel mládí. Srdce přece v stáří potřebuje vůni, a té jiřina moc nemá. Tak se vypravil motýl za mátou.
„Ta nemá sice květ, ale je celá květem, voní od kořene po vrcholek, voňavý je každý její lístek. Tu si vezmu!"
A tak se konečně vypravil doopravdy na námluvy.
Máta však klidně stála, zcela ztuhla, a nakonec řekla: „Přátelství, ale víc nic! Já jsem stará a vy také, mohli bychom dobře žít jeden pro druhého. Ale vdávat se, to ne! Nebudeme přece v našem vysokém věku ostatním pro blázny!"
Tak tedy nedostal motýl žádnou. Hledal příliš dlouho, a to se nemá dělat. Stal se z něho starý mládenec.
Bylo už pozdě na podzim, pršelo a vítr studeně foukal starým vrbám na záda, až v nich praštělo. Nebylo radno vyletět v letních šatech, to je potom pozdě honit bycha, jak se říká. Motýl také nelétal venku, ale dostal se náhodou pod střechu, do pokoje, kde v kamnech plápolal oheň a kde bylo teplo jako v létě. Mohl žít, ale říkal: „Žít nestačí, je třeba mít slunce, svobodu a malou květinku!"
A vzlétl k oknu, spatřili ho, obdivovali, a nakonec napíchli na špendlík a uložili do skříňky se vzácnostmi; víc pro něho udělat nemohli.
„Teď sedím na stonku zrovna jako květiny," povídal motýl. „Ale že by to bylo nějak zvlášť příjemné, to ne! To je jistě podobné, jako když se někdo ožení a sedí už pevně na jednom místě!" Tím se motýl utěšoval.
„Tohle je špatná útěcha," řekla květina v květináči.
„Pokojovým květinám se nedá příliš věřit," uvažoval motýl, „moc se stýkají s lidmi."

HLEMÝŽĎ A RŮŽOVÝ KEŘ

Kolem zahrady byl lískový plot a za ním pole a louky s kravami a ovcemi, ale uprostřed zahrady kvetl růžový keř, pod kterým seděl hlemýžď. V tom hlemýždi něco bylo, totiž on sám.
„Jen počkejte, až nadejde můj čas!" řekl. „Pak vykonám víc, než abych vyháněl pupence, dával lískové oříšky, nebo poskytoval mléko jako krávy a ovce."
„Hrozně mnoho od vás očekávám," povídal růžový keř. „Směl bych se zeptat, kdy to bude?"
„Já si dám na čas," řekl hlemýžď. „Vy najednou tolik pospícháte, a to pak není v nadějích tolik dychtivosti!"
Za rok ležel hlemýžď přibližně na témž místě, v slunečním svitu pod růžovým keřem, kde rašila poupata a rozvíjela se v růže, stále čerstvé, stále nové. A hlemýžď napůl vylezl, vystrčil tykadla a zase je zatáhl.
„Všechno vypadá jako loni, nenastal žádný pokrok. Růžový keř má zase jenom ty své růže, dál se nedostal!"
Uplynulo léto, uběhl podzim a na růžovém keři stále vyrážela poupata a kvetly růže, dokud nenapadl sníh a nenastalo vlhké a nevlídné počasí. Tu se keř sklonil k zemi a hlemýžď zalezl do země.
Pak začal nový rok a zase se objevily růže i hlemýžď.
„Teď je z vás už staré koště," povídal, „abyste hleděl pomalu odejít. Dal jste světu všechno, co ve vás bylo. Jestli to mělo nějaký význam, to je otázka, o které jsem neměl čas přemýšlet. Ale jedno je zřejmé, že jste neudělal ani to nejmenší pro svůj vnitřní vývoj, protože to byste byl asi ze sebe vydal ještě něco jiného. Můžete to ospravedlnit? Brzo z vás budou jenom trny! Rozumíte, co vám říkám?"
„Děsíte mě," řekl růžový keř. „Ještě jsem o tom nepřemýšlel."
„Ovšem, přemýšlení vy jste nikdy moc nepěstoval! Snažil jste se vůbec někdy ospravedlnit sám před sebou, proč kvetete a jak k tomu vůbec dochází? Proč tak a ne jinak?"
„Ne," odpověděl růžový keř. „Rozkvétal jsem radostí, protože jsem nemohl jinak. Slunce tak teple hřálo, vzduch dýchal takovou svěžestí, pil jsem jasnou rosu i vydatný déšť, dýchal jsem a žil! Z půdy do mne stoupala síla, shora přicházela také, cítil jsem štěstí, stále nové a stále větší, proto jsem také musil vždycky kvést. To byl můj život, nemohl jsem jednat jinak!"
„Vedl jste velmi příjemný život," řekl hlemýžď.
„Jistě! Všeho se mi dostalo!" přisvědčil růžový keř. „Ale vám se dostalo ještě větších darů! Patříte mezi přemýšlivé, hloubavé povahy, máte velké nadání, které uvede svět v úžas."
„Na to vůbec nemyslím," řekl hlemýžď. „Na světě mi nezáleží! Co je mi do světa? Já si stačím ve všech směrech sám."
„Ale neměli bychom my všichni tady na zemi dát ostatním, co můžeme nejlepšího? Poskytnout jim, co je v našich silách? Ovšem, já jsem dával jenom růže, ale co vy? Vám se dostalo takových darů, a co jste dal světu a co mu dáváte?"
„Co jsem mu dal? Co mu dávám? Plivám na něj! K ničemu není a nezajímá mě. Dávejte mu květy, to je také všechno, co

mu můžete dát! A líska ať mu dává oříšky, a krávy a ovce mléko — pro každého se najde spotřebitel. A já jej mám sám v sobě. Zalezu sám do sebe, do své skořápky, a tam zůstanu. Svět mě nezajímá!“
A pak zalezl hlemýžď do svého domečku a zalepil jej.
„To je tak smutné!“ řekl růžový keř. „Nemohu při nejlepší vůli takhle zalézt, musím se stále rozvíjet a musí na mně kvést růže. Lístky opadají, vítr je odvane pryč! Ale přece jsem viděl, jak jednu růži vložila hospodyně do zpěvníku, jiná z mých růží se octla na ňadrech krásného děvčete a jinou políbila v blažené radosti dětská ústa. To mě nesmírně potěšilo, to bylo pravé požehnání. To je moje vzpomínka, můj život!“
A růžový keř v nevinnosti rozkvétal a hlemýžď lenošil ve svém domečku, protože mu do světa nic nebylo.
A ubíhala léta.
Hlemýždě pochovala země, růžový keř pochovala země; rovněž růže ve zpěvníku se rozpadla v prach — ale v zahradě kvetly nové keře růží, v zahradě rostli noví hlemýždi; zalézali do svého domečku, odplivovali — do světa jim nic nebylo.
Máme začít zase od začátku? — Příběh by se nezměnil.

VĚTRNÝ MLÝN

Na pahorku stál větrný mlýn; vypadal hrdě a hrdý se také cítil. „Nejsem ani trochu hrdý,“ říkával však, „ale jsem velmi osvícený vně i uvnitř. K vnější a vnitřní potřebě mám slunce s měsícem a mimo to mám také stearinovou a lojovou svíčku a tránovou lampu; troufám si tedy věru říci, že jsem osvícený; jsem myslící bytost a k tomu tak krásné postavy, že z toho mám opravdu radost. V hrudi mám pěkné mlýnské složení a nahoře v hlavě, právě pod kloboukem, mi sedí čtyři křídla. Ptáci mají jen dvě křídla a ještě je musí nosit na zádech. Rodem jsem Holanďan — to už je vidět na mé postavě — bludný Holanďan — ten se sice počítá k nadpřirozeným věcem, já vím, ale já jsem velmi přirozený. Kolem pasu mám pavlač a v sukni obytné místnosti. Tam bydlí mé myšlenky. Mou nejsilnější myšlenku, která vládne a rozhoduje, nazývají jiné myšlenky mlynářem. Ten ví, co chce, je vysoko povznesen nad mouku a krupky, avšak přece má sobě rovnou, a ta se jmenuje maminka. Maminka je srdcem toho všeho a má pevnou vůli. Také ona ví, co chce a co dovede; je jemná jako vánek a silná jako vítr, umí sladce přemlouvat i rázně provést svou. Je mou citlivou stránkou, zatím co tatínek je mou tvrdou stránkou. Jsou dva, a přece jeden — však si také navzájem říkají, ‚má polovička‘. Mají děti — malé myšlenky, které vyrostou. A jaký ta drobotina dělá povyk! Nedávno, když jsem si v návalu trudnomyslnosti dal od tatínka a jeho tovaryšů prohlédnout složení a kola v hrudi a chtěl jsem vědět, co mi tam vadí — neboť mi tam něco vadilo, a člověk se má dát hned sám vyšetřit —, dělali ti malí hrozný hluk, což přece dobře nevypadá, stojí-li člověk vysoko na vršku jako já. Musí pamatovat na to, že stojí v plném světle. A dobrá pověst je také světlem. Ale co jsem to chtěl říci — ti caparti dělali hrozný povyk. Nejmenší myšlenka se mi hnala přímo do klobouku a prozpěvovala si tam, až mě to lechtalo. Jak jsem už zjistil, mohou malé myšlenky růst a mimo to také zvenku přicházejí myšlenky, nikoliv však mého rodu, neboť kam dohlédnu, nevidím z tohoto rodu nikoho mimo sebe sama. Ale bezkřídlé domy, v nichž se neozývá žádné složení, mají také myšlenky, které přicházejí k mým myšlenkám, a jak říkají, zasnubují se s nimi. Je to dost divné, ale na světě je přece mnoho divného. Tu tedy na mne nebo do mne něco přišlo, něco se prostě v mlýnském složení změnilo, jako by tatínek vyměnil svou polovičku, jako by nabyl ještě jemnější mysli, jako by dostal ještě milejší choť, mladičkou a zbožnou, a přece jen tutéž, jen časem jemnější a zbožnější. Co bylo hořké, zmizelo jako pára. Je to všechno tak zábavné! Dny odcházejí a přicházejí, vždy blíže k jasu a radosti, a pak — ano —, to je řečeno i psáno, pak přijde den, kdy se mnou bude konec, ale přece jen to nebude úplný konec. Mám být zbořen, avšak mám zase povstat v nové a lepší podobě, mám přestat žít, a přece žít dál! Docela se změnit, a přece zůstat týmž. To mi není moc jasné, při slunci, měsíci, stearinu, tránu a loji! To věru stěží chápu, jakkoliv jsem osvícen. Mé staré dřevo a zdi že se mají znovu zvednout z trosek! Doufám tedy, že si zachovám i staré myšlenky, totiž tatínka mlynáře, maminku, malé i velké, prostě rodinu, jak všechny ty myšlenky nazývám, jednu, a přece tolik, celou tu společnost myšlenek, bez kterých nemohu být. A i já musím zůstat týž, se složením v hrudi, křídly na hlavě a pavlačí kolem pasu, neboť jinak se nepoznám sám a ani jiní by mne nepoznali a neříkali by: „To máme na vršku mlýn, hrdý sice na pohled, přece však nikterak pyšný.“
To řekl mlýn, řekl toho ještě mnohem více, ale tohle bylo přece jen nejdůležitější.
A dny přicházely a odcházely a ten nejkrajnější byl poslední.
Ve mlýně vzplanul požár. Plameny plápolaly, šlehaly ven i dovnitř, olizovaly trámy i prkna a stravovaly je. Mlýn se sesypal, zbyla jen hromada popela. Nad spáleništěm se táhl dým a vítr jej odnášel.
Co živého bylo ve mlýně, zůstalo, to se při té události nepoškodilo, ale naopak získalo. Mlynářovi, jedna duše, mnoho myšlenek, a přece jeden celek, postavili si nový, krásný mlýn, radost pohledět. Mlýn se úplně podobal starému a říkalo se: „Tam na vršku stojí ale mlýn, a jak pyšně vyhlíží!“ Nový mlýn byl lépe a moderněji zařízen, neboť ve všem je pokrok. Staré dřevo, červotočivé a prorostlé houbou, rozpadlo se v prach a popel. Mlýnské tělo se nezvedlo, jak se domnívalo. Chápalo to doslova, a takhle doslova se přece všechno chápat nedá.

STŘÍBRNÝ GROŠ

Byl jednou jeden groš, lesklý a zbrusu nový, že se celý leskl. Skákal a zvonivě jásal: „Sláva, teď se dostanu do širého světa!“ A dostal se tam.
Dítě ho pevně drželo v teplých ručkách a lakomec v chladných vlhkých prstech. Starší lidé ho mnohokrát obraceli,

zatím co mládež ho vždycky zase udala dál. Byl to stříbrný groš, obsahoval jenom velmi málo mědi a byl už celý rok ve světě, to znamená, že putoval po zemi, kde ho razili. Potom se dostal na cestu za hranice jako poslední peníz domácí měny, který zbyl v peněžence cestujícího. Ten ani nevěděl, že ho mezi penězi má, až se mu náhle dostal mezi prsty. „Podívejme, mám tu ještě groš z domova," řekl, „ten může jet na cestu se mnou!" A groš zvonil a skákal radostí, když se zase octl v peněžence. Ležel tam mezi cizími druhy, kteří přicházeli a odcházeli, jeden vždycky uvolnil místo druhému. Groš z domova však zůstával v peněžence stále, a to bylo vyznamenání.

Nyní uplynulo již několik týdnů a groš se dostal již daleko do světa, aniž věděl, kde zrovna je. Od ostatních mincí slyšel, že jsou francouzské a italské. Jeden peníz říkal, že jsou v tomhle městě, jiný zase, že v onom, ale groš si to nedovedl nijak představit. Nikdo přece nespatří svět, když je stále v peněžence, a tam byl náš groš. Jak tam však jednoho dne ležel, povšiml si, že peněženka není zavřená. Tak se tedy připlížil až k otvoru, aby se podíval trochu ven. Neměl to ovšem dělat, ale byl zvědavý, a to se nevyplácí. Vyklouzl do kapsy u kalhot, a když cestující večer peněženku vyndal, ležel groš ještě v kapse. Pak se dostal s ostatními kusy oděvu na chodbu, kde hned vypadl na podlahu. Nikdo ho neslyšel, nikdo ho neviděl.

Ráno se octly šaty zase v pokoji, cestující si je oblekl a odjel. Groš však neodjel s ním, byl nalezen a měl opět vykonávat svoji službu. S třemi jinými mincemi se dostal do oběhu.

„Je docela příjemné, porozhlédnout se po světě," myslil si groš, „poznat jiné lidi a jiné zvyky."

„Co to je za groš?" ozval se v téže chvíli něčí hlas. „To přece není naše měna! Ten je falešný! Není k ničemu!"

Nu, teď začíná příběh našeho groše, jak jej později vyprávěl.

„Falešný! Není k ničemu! To mnou otřáslo," povídal groš. „Věděl jsem, že jsem z poctivého stříbra, že mám dobrý zvuk a pravou ražbu. Jistě se zmýlili, to jistě nemyslili mne — jenomže přece myslili! O mně říkali, že jsem falešný, já jsem nebyl k ničemu! ‚Ten musím udat někde potmě,' povídal muž, kterému jsem patřil, a pak mne potmě vydal a zase jiný mi za denního světla spílal — ‚Falešný, bezcenný, musíme se ho zase zbavit!'"

A groš se třásl mezi prsty, kdykoliv ho někdo měl podstrčit jako pravý peníz, platný v zemi.

„Já ubohý groš, co je mi platné všechno moje stříbro, moje cena a ražba, když to všechno nemá žádný smysl! Každý má ve světě cenu podle toho, co si o něm svět myslí. Jaký strašný pocit musí v někom vzbudit špatné svědomí, když se někam plíží po cestě zla, když mně, naprosto nevinnému, je takhle jenom proto, že tak vypadám! — Kdykoliv mne někdo vytáhl z kapsy, hrozil jsem se očí, které se na mne měly podívat. Věděl jsem, že mne odmítnou a hodí na stůl, jako bych byl lží a podvodem.

Jednou jsem se dostal k ubohé, chudičké ženě, která mě dostala za celodenní dřinu. Ale teď se mě nemohla vůbec zbavit, nikdo mě nechtěl, byl jsem pro ni hotové neštěstí.

‚Tak tedy musím tím penízem někoho ošidit,' povídala. ‚Nemohu si dovolit schovávat falešný groš. Bohatý pekař ho dostane, tomu to bude vadit nejméně, ale přece jen se tak dopouštím bezpráví.

Ted1 abych ke všemu ještě tížil ženino svědomí," povzdychl si groš. „Což jsem se na stará kolena skutečně tak změnil?

A žena šla k bohatému pekaři, který ovšem příliš dobře znal běžné mince. Nesměl jsem tam ani zůstat ležet, hodil mě ženě do obličeje. Nedostala za mne chléb, a mne hluboce zarmoutilo, že mě vůbec vyrazili, abych takhle působil lidem příkoří. A to jsem býval za mlada veselý a jistý sám sebou, hrdý na svoji hodnotu a pravou ražbu. Teď mě posedla nesmírná melancholie, jakou jen může pocítit ubohý groš, který nikdo nechce. Ale žena mě vzala zase s sebou domů, s něhou si mě prohlížela, klidně a laskavě. ‚Ne, nikomu tě nedám, abych ho ošidila,' řekla. ‚Udělám v tobě dírku, aby každý poznal, že nejsi správný peníz — ale přece — teď mě něco napadá — jsi třeba peníz pro štěstí! Ano, tak tomu bude, to mě teď napadlo! Udělám v groši dírku, protáhnu tamtudy stužku a dám sousedovu děvčátku groš jako peníz pro štěstí.'

A udělala ve mně dírku; nikdy není příjemné, když v někom udělají díru, ale pro dobrý účel se leccos snese. Potom mnou provlékli stužku a stal jsem se jakousi medailí. Zavěsili mě malému děvčátku kolem krku a dítě se na mne usmívalo, líbalo mě, a já jsem celou noc spočíval na jeho teplých nevinných prsou.

Ráno mě vzala jeho matka mezi prsty, pohlédla na mne, a jak jsem brzo poznal, dělala to s jistým úmyslem. Vytáhla nůžky a stužku přestřihla.

‚Groš pro štěstí!' povídala. ‚Nu, to ještě uvidíme!' A položila mě do octa, až jsem zezelenal. Potom zalepila dírku, odřela mě trochu a potom šla za soumraku do loterní sběrny, aby si koupila los, který by jí přinesl štěstí.

Jak jsem byl sklíčený! Jak se ve mně všechno svíralo, jako bych se měl zlomit! Věděl jsem, že mi zase budou spílat falešných grošů a hodí mě nazpátek, a to ještě před všemi těmi šilinky a penízi, které mohou být hrdé na svůj líc i rub. Ale tomu jsem unikl. V loterní sběrně bylo tolik lidí a měli tolik práce, že jsem s cinknutím spadl do zásuvky mezi ostatní mince. Zda později někdo na los vyhrál, nevím, ale jedno vím, že už příští den mě poznali jako falešný groš, položili stranou a poslali zase do světa, abych věčně jen podváděl a podváděl. To se nedá vydržet, když je někdo poctivý, a to já si nemohu upřít.

Rok jsem takhle putoval z ruky do ruky a z domu do domu, všude mi spílali, nikde mě neviděli rádi. Nikdo ke mně neměl důvěru a já jsem nevěřil ani sobě, ani světu. Byla to zkrátka těžká doba.

Tu přišel jednoho dne cestující. Chtěli ho samozřejmě ošidit a podstrčili mě za pravou minci. Byl dosti důvěřivý, aby mě pokládal za běžnou minci, ale když mnou chtěl zaplatit, hned jsem zase uslyšel křik: ‚Neplatí! Je falešný!'

‚Dostal jsem ho jako pravý,' řekl muž a pozorně se na mne podíval; tu se mu rozzářila tvář v úsměv, jak se nikdy nestalo, když se na mne někdo důkladněji podíval. ‚Ale copak to je!' zvolal. ‚Vždyť to je jedna z mincí naší země, pravý poctivý groš z domova, do kterého někdo provrtal dírku a který každý pokládá za falešný. To je dobré! Tebe si schovám a vezmu si tě s sebou domů!'

Zachvěl jsem se radostí, muž mne nazval pravým, poctivým grošem, a měl jsem se vrátit domů, kde mě každý pozná a bude vědět, že jsem z poctivého stříbra a dobré ražby. Nejraději bych byl zajiskřil radostí, ale to nepatří k mým

vlastnostem, z oceli mohou létat jiskry, ale ze stříbra ne.
Zabalili mě do tenkého bílého papíru, abych se nepomíchal s ostatními mincemi a neztratil, a jenom při slavnostních příležitostech, když se spolu setkali krajané, mě ukazovali a nadmíru příznivě o mně mluvili. Říkali o mně, že jsem zajímavý; a je věru zábavné, že se někdo stane zajímavým, aniž promluví jediné slovo.
A pak jsem se vrátil domů! Veškerá moje bída pominula, začala doba radosti, vždyť jsem byl z dobrého stříbra, měl jsem poctivou ražbu a vůbec mi neuškodilo, že do mě vyvrtali dírku jako do falešné mince; to přece nevadí, když víme o své pravosti! Je třeba vytrvat. Každý dosáhne časem svého práva! To je moje víra!“ povídal groš.

BÖRGLUMSKÝ BISKUP A JEHO DRUŽINA

Jsme nahoře v Jutsku, až nad místem, zvaném Vildmosen; mohli bychom slyšet, jak se k břehu valí vlny Severního moře, je docela blízko. Před námi se však zdvíhá velké písečné návrší, které už po cestě dlouho vidíme a k němuž se stále blížíme. Pomalu jedeme hlubokým pískem. Nahoře na návrší stojí velká stará budova, börglumský klášter. Největším jeho křídlem je dodnes ještě kostel. Přicházíme tam nahoru za pozdního večera, ale dosud je jasno, jsou teď bílé letní noci. Daleko je vidět, velmi, velmi daleko, přes pole a slatiny až k fjordu u Aalborgu, přes louky a vřesoviště až k temně modrému moři.
Teď jsme už nahoře, klopýtáme mezi mlatem a stodolou a zatočíme do brány k starému hradnímu nádvoří, kde podél zdi stojí řada lip. Stojí tam na místě chráněném před větrem a nepohodou, proto se jim také daří a rostou, že větve téměř zakrývají okna.
Stoupáme po točitých kamenných schodech, jdeme dlouhými chodbami pod trámovým stropem. Vítr tady tak divně skučí, nevíš, zda venku nebo uvnitř, a pak se vypravuje. Ba, hodně člověk vypravuje, mnoho kolem sebe vidí, když se bojí nebo chce nahnat jiným strach. Nebožtíci staří kanovníci prý se tiše plíží kolem nás do kostela, kde se slouží mše, je to slyšet v poryvech větru. Tak se dostane člověk do zvláštní nálady, vzpomíná na staré časy, myslí si, že se v těch dávných dobách octl.

———

U břehu ztroskotala loď. Biskupovi lidé tam jsou, ale nešetří těch, které ušetřily vlny. Moře odplavuje rudou krev, která prýští z rozbitých lebek. Náklad na lodi patří biskupovi a je to velký náklad. Vlny vyplavují na břeh bečky a sudy, plné výtečného vína pro klášterní sklepy, kde už i tak je spousta vína i medoviny. V kuchyni jsou hromady ulovené zvěře, klobás a šunky. A v rybnících plovou tlustí cejni a chutní karasi. Börglumský biskup je mocný muž, jemuž patří země, a on chce dosíci ještě víc. Všechno se musí sklánět před Olufem Globem! V Thy zemřel jeho bohatý příbuzný. Vdova jistě dala za pravdu přísloví: „Příbuzní jsou si navzájem nejhorší.“ Její manžel vládl celé zemi, jenom církevním statkům nikoliv. Syn je v cizině, už jako chlapec tam byl poslán, aby se naučil cizím obyčejům, jak po tom toužil. Léta o něm neslyšeli, snad zemřel a nevrátí se již domů, aby vládl nad pozemky, kterým nyní vládne jeho matka.
„Co, ženy aby vládly?“ řekne biskup. Obešle ji k soudu, ale co mu to pomůže? Nikdy nejednala proti právu a spravedlivá věc jí dává sílu.
Biskupe Olufe z Börglumu, co zamýšlíš? Co to píšeš na hladký pergamen? Co se na něm tají pod stuhou a pečetí, když jej dáváš rytíři a zbrojnoši a když oni s ním odjíždějí ze země, daleko pryč, až do papežova města?
Je doba, kdy listí padá se stromů a lodi ztroskotávají, nyní nastane mrazivá zima.
Dvakrát tak přišla, a nyní po druhé se spolu s ní šťastně vrací rytíř se zbrojnošem, kteří přijíždějí z Říma s papežovým dopisem, s klatbou nad ženou, jež se odvážila urazit zbožného biskupa. „Prokleta budiž ona a všechno, co její jest! Vykázána budiž z kostela a z obce věřících! Nikdo nechť jí nepomáhá! Nechť se jí příbuzní i přátelé vyhýbají jako moru a malomocenství!“
„Kdo se nechce sklonit, toho je třeba zlomit!“ řekne börglumský biskup.
Všichni se jí vyhýbají, ale ona neopouští svého Boha, který je její ochranou a záštitou.
Ze služebných jí zůstane věrná jediná stará děvečka. Spolu chodí obě za pluhem, a obilí roste, byť země byla prokleta papežem a biskupem.
„Ty dcero pekel! Však já už prosadím svou!“ řekne börglumský biskup. „Teď tě pozvu na soud a odsoudím jako zástupce papežův!“
Tu vdova zapřáhne k vozu své poslední dva voly, sedne si se svou děvečkou na vůz a odjede vřesovištěm pryč z dánské země. Jako cizinka přijde mezi cizí lidi, kde se mluví cizí řečí a kde jsou jiné zvyky a mravy, daleko, daleko, kde zelená návrší přecházejí v hory a kde roste víno. Tam přijíždějí kupci, s bázní se dívají kolem svých vozů naložených zbožím, neboť se obávají, že je přepadnou zbrojnoši loupežných rytířů. Dvě chudé ženy na ubohém vozíku, taženém dvěma černými voly, jedou bezpečně po nejisté vozové cestě a klidně projíždějí hustými lesy. Ve francké zemi se setkají s krásným rytířem, kterého doprovází družina dvanácti zbrojnošů. Zastaví se a dívá se na podivné pocestné, zeptá se jich na cíl cesty a odkud jsou. Tu řekne mladší, že jsou z Thy v Dánsku, vypráví mu o své bídě a o utrpení, ale její řeč dlouho netrvá. Bůh to už tak zařídil. Cizí rytíř je její syn. Podá jí ruku, ona ho obejme a rozpláče se. Již léta nemohla plakat, vždycky jen zatínala zuby do rtu, až jí tekla krev.
Je doba, kdy listí padá se stromů a lodi ztroskotávají, moře žene na břeh sudy vína pro biskupovy sklepy a pro jeho kuchyni. Nad ohněm syčí na rožni zvěř, v pokojích je teplo, když teď venku štípe mráz. Tu se doslechnou novinu: Jens Glób z Thy se vrátil domů se svou matkou; Jens Glób obešle biskupa k duchovnímu soudu a požene ho před zemský soud.
„To mu moc pomůže!“ řekne biskup. „Jenom se starej o svůj půhon, rytíři!“

Napřesrok je zase doba, kdy listí padá se stromů a lodi ztroskotávají, blíží se příchod mrazivé zimy. Sněhové vločky létají v rojích jako včely a bodají do tváře, dokud neroztají.
„To je dnes čerstvé povětří," říkají lidé, kteří vyšli ze dveří. Jens Glób stojí zamyšlen, až mu oheň ožehne zvlhlý šat, propálí jej dokonce.
„Börglumský biskupe, však já nad tebou přece zvítězím! Když jsi pod papežovou záštitou, nemůže nad tebou zákon uplatnit svoji moc, ale Jens Glób se s tebou už vypořádá!"
Napíše dopis svému svaku panu Olufu Hasovi v Sallingu a pozve ho do hvidbergského kostela na štědrovečerní ranní mši; bude ji tam sloužit biskup, který musí jet z Börglumu do thyského kraje, a to dobře ví Jens Glób.
Louky i močály pokrývá led a sníh, teď unese země všude koně i s jezdcem, celý průvod, biskupa s kleriky a zbrojnoši. Jedou nejkratší cestou mezi křehkým rákosím, kde tesknè skučí vítr.
Zatrub na mosaznou trubku, trubači oděný v liščí kůže, pěkně to zní v čistém vzduchu! Tak míří přes vřesoviště i močály, které jsou za teplého letního dne lučinami fáty morgany, na jih, k hvidbergskému kostelu.
Vítr fouká silněji na svou trubku, troubí na ni bouři, hroznou nepohodu, která nabývá obrovské síly. Družina se žene tímto božím dopuštěním k chrámu. Kostel stojí pevně, ale bouře zle běsní nad krajinou, nad zálivem i nad mořem. Börglumský biskup dosáhne svého cíle, ale to se asi sotva podaří panu Olufu Hasovi, byť se hnal vpřed ze všech sil. Přijíždí se svými lidmi po druhé straně fjordu Jensi Globovi na pomoc, nyní má být biskup povolán před soud Nejvyššího.
Boží dům je soudní síní, oltář soudcovským stolem; v těžkých mosazných svícnech jsou už rozžaty svíčky. Bouře předčítá žalobu a rozsudek. Nad močály a vřesovišti, nad rozbouřeným mořem, všude to skučí v povětří. Žádná pramice se neodváží přes fjord v takovém božím dopuštění.
Oluf Hase stojí u Ottesundu; tam se rozloučí se svými zbrojnoši, daruje jim koně a zbroj, propustí je, aby jeli domů a vyřídili pozdrav jeho ženě. Toliko samotný chce dát život v sázku a odvážit se do rozbouřeného zálivu. Mají mu však dosvědčit, že není jeho vinou, že Jens Glób je bez pomoci ve hvidbergském kostele. Věrní zbrojnoši ho neopouštějí, jedou s ním do hlubokého zálivu. Deset jich bouře odnese, Oluf Hase a dvě z jeho pážat dosáhnou druhého břehu. Zbývají jim ještě čtyři míle cesty.
Je po půlnoci, nastává Boží hod. Vítr se utišil, v kostele je světlo, skvoucí záře svítí okenními tabulkami přes louky a planiny. Ranní mše je dávno odsloužena, v chrámu je ticho, slyšel bys, jak vosk svěc skapává na kamennou podlahu. Teď přichází Oluf Hase.
V předsíni kostela ho pozdraví Jens Glób slovy: „Dobrý den, teď jsem zúčtoval s biskupem!"
„To jsi učinil!" řekne Oluf. „Z kostela tedy nevyjdeš živý ani ty, ani biskup!"
Meč vylétne z pochvy a Oluf Hase udeří, že se výdřeva kostelních vrat rozlétne v třísky, když je Jens za sebou rychle přibouchne.
„Zadrž, milý švakře! Podívej se napřed, jak jsem se s ním vyrovnal! Zabil jsem biskupa a pobil celou jeho družinu. Ti už neřeknou ani slovo a já už také nepromluvím o bezpráví spáchaném na matce."
Červenavé je světlo svíček na oltáři, ale červenější odraz na podlaze; tam leží v krvi biskup s rozpolceným čelem, a bez života jsou i všichni z jeho družiny. V posvátné vánoční noci je ticho, není slyšet ani slovíčka.
V třetí vánoční den vyzvánějí však večer zvony börglumského kláštera hrany. Zabitý biskup a pobití zbrojnoši jsou vystaveni pod černým baldachýnem a i svícen je ovinut černým flórem. V stříbrem vyšívané mitře leží tam mrtvý biskup a v bezvládné ruce drží zakřivenou berlu. Tak tam leží kdysi mocný pán. Kadidlo voní, mniši zpívají. Zní to jako žaloba, jako soud hněvu a zatracení, který se má rozlehnout nad celou zemí, nesen tam větrem a doprovázen jeho zpěvem. Vítr totiž si odpočine, ale nikdy neumírá, vždy se opět pozdvihne a zpívá svoje písně, zpívá je až do naší doby, zpívá nad zemí o biskupovi z Börglumu a jeho nelítostném příbuzném. Tento zpěv je slyšet v temné noci, slyší ho bojácný sedlák, jedoucí po těžké písečné cestě kolem börglumského kláštera; slyší ho ten, kdo nespí a naslouchá v silných zdech Börglumu. Proto také je zvláštní ruch v dlouhých chodbách kláštera, vedoucích ke kostelu, kde se rozléhá každý krok; zazděný vchod do kostela je již dávno uzavřen, nikoliv však očím pověry. Ty tam dosud vidí dveře, které se otvírají, v mosazných lustrech svítí svíce, kadidlo voní, kostel září nádherou zašlých časů, mniši slouží mši za zabitého biskupa, a ten tam leží v mitře vyšívané stříbrem, s biskupskou berlou v bezvládné ruce, a na bledém hrdém čele mu září krvavá rána, která plane jako oheň. To se proměňují v plamen světská mysl a zlé vášně.
Klesněte do hrobu, zmizte v noci a zapomenutí, zlé vzpomínky ze starých časů!

Slyš, jak vítr fičí, až přehlušuje rozbouřené moře! Venku je bouře, která si vyžádá lidské životy! Moře je dnes stejné jako bylo dříve. Dnes v noci bude snad tlamou, chystající se všechno pohltit, zítra se změní v jasné oko, v němž se budeš vidět jako v zrcadle, podobně jako za starých časů, které jsme nyní pohřbili. Klidně spi, dokážeš-li to!
Už je ráno.
Do pokoje svítí paprsky nové doby! Vítr ještě silně duje. U břehu prý ztroskotala loď, jako za starých časů.
Dole u Lökkenu, malé rybářské osady s červenými střechami, kterou odtud vidíme z oken nahoře, ztroskotala loď. Najela na mělčinu, ale záchranná raketa vytvořila most mezi vrakem a pevnou zemí, celá posádka se zachránila, dostali se na pevninu a do postele. Pro dnešek jsou pozváni do börglumského kláštera. V útulných světnicích naleznou pohostinství, setkají se s laskavými pohledy a lidé je budou pozdravovat v jejich mateřštině. Na klavíru zazní melodie jejich domova, a ještě než dozní, rozezvučí se jiná struna, která sice nezní, ale přece má zvučný a jistý hlas: Telegraf dostihne domovy ztroskotanců v cizině a oznámí jejich záchranu. Tu se duši uleví, a večer při hostině v Börglumské besedě bude všem do tance. Zatančíme si valčík a čtverylku a bude se zpívat o Dánsku a o ‚udatném vojáku' v nové době.
Buďte požehnány, vy dnešní nové časy, nechť očištěný proud vzduchu nám přinese léto! Ať zasvítí paprsky vašeho

slunce do srdcí i myšlenek! Vaše skvoucí záře ať zaplaší temné pověsti z tvrdých, nelítostných časů.

BOUŘE ŠTÍTY PŘENÁŠÍ

Za starých časů, když byl dědeček ještě malý chlapec a nosil červené kalhotky, červený kabátek, šerpu kolem pasu a péro na čepici — protože tak chodívali za jeho dětství malí chlapci oblečeni, když byli v plné parádě, tehdy bylo velmi mnohé docela jinačí nežli dnes. Na ulicích bývalo často plno slávy, jakou dnes už nevidíme, protože ji vyřadili jako příliš staromódní. Ale pěkně se poslouchá, když o tom dědeček vypravuje. Tak tehdy bývala veliká paráda, když ševci při změně cechovního domu přenášeli svůj ševcovský štít. Jejich hedvábná korouhev vlála — byla na ní namalována velikánská bota a orel s dvěma hlavami. Nejmladší tovaryši nesli pohár k přípitku na uvítanou a verpánek, a s rukávů jim vlály červené a bílé fábory. Starší tovaryši měli tasené kordy s citronem na špičce. Mívali také hudbu; nejkrásnějším z jejích nástrojů byl ‚pták', jak dědeček říkal vysoké tyči s půlměsícem na vrcholku a s všemožnými cinkajícími cetkami a tretkami — byla to pravá turecká muzika! Mávali jí nahoru dolů, sem tam — zvonila a řinčela, a když na všechno to zlato, stříbro a mosaz svítilo slunce, až zrak přecházel.
Před průvodem běžel šašek, v šatech sešitých z hadříků všemožných barev, začerněný v tváři a s rolničkami na hlavě jako koník v zimě. Rozháněl se po lidech bičem, který práskal, ale neubližoval, a lidé se tlačili couvajíce, a tlačili se zase vpřed. Malí chlapci a děvčátka klopýtali o vlastní nohy a padali do škarp. Staré panímámy se strkaly lokty, tvářily se kysele a hubovaly. Jedni se smáli, druzí povídali. Lidé stáli na schůdcích a v oknech, ba i na střeše. Slunce svítilo, také trochu sprchlo, ale sedláci si to libovali. A když lidé promokli až na kůži, inu, to bylo přece pro pole pravé požehnání!
—
Jak uměl dědeček vypravovat! Zažil jako malý chlapec všechnu tu slávu v její největší nádheře. Nejstarší tovaryš řečníval s tribuny, na níž byl pověšen ševcovský štít. Byla to řeč ve verších, jako by byla bývala zbásněna. Však také byla zbásněna: byli na to hned tři a vypili přitom celý džbán punče, aby se jim dobře básnilo. Lidé provolávali jejich řeči slávu, ale ještě více provolávali slávu šaškovi, který vylezl na tribunu a opičil se po nich. Blázen si z nich dělal znamenitě blázna; pil medovinu z kořalečních kalíšků, které pak házel mezi lidi, a ti je ve vzduchu chytali. Dědeček měl jeden schován; chytil jej známý vápeník a daroval mu jej. — Bývalo to opravdu veselé. A cechovní štít visel, ověnčen květinami a zelení, zas na novém cechovním domě.
Na takovou nádheru člověk nezapomene, co živ bude, ujišťoval dědeček. A také na to nikdy nezapomněl, třebaže uviděl v životě mnoho všelijaké slávy a nádhery a vyprávěl o ní; ale ze všeho nejhezčí bylo, když vypravoval o tom, jak se stěhovaly vývěsní štíty také ve velikém městě.
Dědeček tam přijel jako malý chlapec se svými rodiči; až do té doby hlavní město nespatřil. Bylo tam na ulicích lidí, že si myslil, že se jistě chystá slavnost přenášení štítu. Však jich tam také bylo! Byly by zaplnily stovky místností, kdyby je byli rozvěsili jako obrazy uvnitř domů místo zvenčí. Tak u krejčího, který mohl obléci lidi od nejhrubších látek až do nejjemnějších, byly vymalovány na vývěsním štítě všechny možné druhy obleků. — Byly tam dále vývěsní štíty tabáčníků s rozkošnými hošíky kouřícími doutníky — jako ve skutečnosti! Byly tam vývěsní štíty s máslem a slanečky, kněžskými kolárky a rakvemi, a kromě toho různé nápisy a vývěsky, člověk mohl chodit celičký den po ulicích a dívat se na ty obrázky. Ale každý alespoň hned věděl, jací lidé v kterém domě bydlí: sami si vyvěsili svůj štít! Je to tak správné a také poučné, mínil dědeček, když se člověk ve velkém městě doví, kdo v kterém domě bydlí.
Ale právě když dědeček přijel do hlavního města, došlo k té historii s vývěsními štíty. Sám mi to vypravoval, a nehledělo mu přitom ani šibalství z očí, jak říkávala maminka, když mi chtěl něco namluvit; vypadal docela důvěryhodně.
Hned první noc po jeho příchodu do města rozpoutal se nejhroznější nečas, o jakém kdy psaly noviny: takový nečas, že nebylo pamětníka jemu rovného. Ve vzduchu se jen hemžilo taškami se střech, staré ploty se poroučely, a dokonce jeden trakař se rozjel sám od sebe ulicí, aby se zachránil. Povětřím to hvízdalo a skučelo a zmítalo v náporech větru — byla příšerná vichřice. Voda v městských průplavech se rozlila přes zábradlí, nevěděla kudy kam. Vichřice se hnala městem a odnášela komíny; i nejedna stará hrdá korouhvička s kostelní věže se musila před ní sklonit a už se z toho nikdy nevzpamatovala.
Před domem starého počestného velitele hasičů, který se vždycky dostavil k požáru s poslední stříkačkou, stávala jako označení jeho hodnosti čestná strážní budka. Vichřice mu však tu boudičku nepřála, vyrvala ji ze základů a koulela ji ulicí — a podivno, budka se postavila a zastavila před domem, kde bydlil prachobyčejný tesařský tovaryš, který při posledním požáru zachránil třem lidem život. Ale strážní budka tím ovšem nic nemyslila!
Holičův vývěsní štít — velký mosazný talíř — byl urván a zanesen do výklenku okna jednoho justičního rady; v celém sousedství mínili, že je to skoro jako zlomyslnost, protože jak sousedé, tak nejbližší přátelé říkali o paní radové, že je ostrá jako břitva. Byla také velmi moudrá: věděla o lidech víc, než věděli o sobě sami.
Štít s obrazem sušené tresky, pokládané za ztělesnění suchosti a nezáživnosti, sedl si zrovna nade dveře, kde bydlil muž píšící noviny. To byl od vichřice špatný vtip; zřejmě si neuvědomila, že s novináři nejsou žerty, protože takový novinář je králem ve svých novinách i ve svých očích.
Větrná korouhvička přeletěla zase na střechu k sousedovi a zůstala tam trčet jako ztělesněná zlomyslnost, jak mínili lidé z okolí.
Bednářova bečička se zachytila pod nadpisem „Módní salon".
Jídelní lístek obecní kuchyně, visící v těžkém rámu u dveří, zanesla vichřice nad vchod divadla, do kterého nikdo nechodil. Byl to opravdu směšný divadelní plakát: ‚Plněná zelná hlávka s křenovou omáčkou', ale lidé se tam jen hrnuli.
Liščí kůže, jež je počestným znakem kožešníkovým, octla se na zvonku mladého muže, který pilně chodil na ranní mše,

vypadal jako splihlé paraple, pídil se po pravdě a byl hotový vzor, jak říkala jeho teta.
Nápis ‚Vyšší vzdělávací ústav' se přestěhoval nad noční klub a na vzdělávacím ústavě se octl štítek: ‚Krmení dětí z láhve'. Nebylo to ani trochu vtipné, jen nezdvořácké, ale způsobila to přece bouře, a ta si nedá předpisovat.
Byla to hrozná noc. A ráno, pomyslete, byly téměř všechny vývěsní štíty v městě přeneseny jinam a mnohdy s takovou škodolibostí, že dědeček o tom raději ani nechtěl mluvit, ale pod vousy se smál, dobře jsem to viděl. A možná, že se mu při tom přece jen v očích zablýsklo!
Chudáci lidé v takovém velkém městě, a zejména cizinci. Zabíhali se stále na nesprávnou adresu, a jak také jinak, když se řídili vývěsními štíty. Někteří měli na příklad zamířeno na zasedání velmi vážných osobností, které mělo projednávat nesmírně důležité otázky, a dostali se místo toho do hlučící chlapecké školy, kde žáci div neskákali po lavicích.
Jiní si spletli kostel s divadlem — jaká hrůza!
Taková bouře za našich dnů dosud nikdy nezuřila. Jen dědeček ji zažil, a to ještě když byl docela malý. V naší době se už asi nerozpoutá, až snad někdy v době našich vnuků. Musíme jen doufat a důtklivě je požádat, aby se drželi doma, dokud bude bouře štíty přenášet.

PTÁK LIDOVÉ PÍSNĚ
NÁLADA

Je zima, země se pokryla sněhem, bílým jako mramor vylámaný ze skály. Jasné nebe se klene vysoko nad zemí, vítr je ostrý jako meč ukovaný bájnými skřítky, stromy se podobají bílým korálům nebo kvetoucím mandlovníkům, venku je svěží vzduch jako vysoko v Alpách. Překrásná je noc, kdy se na obloze třpytí severní záře a bezpočet zářivých hvězd. Přicházejí bouře, mračna se zdvíhají a setřásají labutí peří. Sněhové vločky padají v husté chumelenici k zemi, přikrývají cesty i domy, širá pole i zastavěné ulice. My však sedíme v teplé světnici u teplých kamen, a tu leckdo vypráví o starých časech. Poslechněme si jednu pověst:
U širého moře stála mohyla a na té seděl o půlnoci duch hrdiny, který tam byl pochován, byl to nějaký král. Na čele mu zářila koruna, vlasy mu vlály ve větru, oděn byl v železo a ocel. Hlavu skláněl smutně k zemi a bolestí hluboce vzdychal jako nešťastný duch.
Tu plula kolem loď. Plavci zakotvili a vystoupili na pevnou zemi. Byl mezi nimi básník, a ten přistoupil ke králi na mohyle a zeptal se ho: „Proč jsi smuten a trpíš?"
Mrtvý mu na to odpověděl: „Nikdo neopěval činy mého života. Zanikly mou smrtí. Píseň je nešířila po zemích a do lidských srdcí. Proto nemám klidu a pokoje."
A začal mluvit o svém životě a o slavných činech, které vykonal, a které také jeho doba znala, ale neopěvala, protože v ní nebylo básníka.
Tu sáhl starý bard do strun harfy a zpíval o odvaze hrdiny v mládí, o jeho síle v mužném věku a o velikosti jeho dobrého díla. Obličej mrtvého zazářil jako zazáří okraj mraku v měsíčném světle. Radostně a plna blaženosti povstala postava mrtvého v záři a jasu, které zmizely jako záblesk polární záře. Bylo vidět jenom mohylu, pokrytou drnem, a její kameny, nepopsané runami. Ale při posledním zaznění strun vylétl nad ní pták, který jako by vyskočil rovnou z pěvcovy harfy. Byl to nejkrásnější zpěvný pták se zvučným hlasem drozda, ale v jeho písni bylo zároveň cítit živý tep lidského srdce, ze kterého promlouvá duše a hlas domova, jak jej slyší tažný pták. Tento zpěvný pták letěl přes hory a údolí, pole a lesy, byl to pták lidové písně, který nikdy nezemře.
Slyšíme jeho zpěv, slyšíme jej nyní tady ve světnici za zimního večera, kdy se venku rojí bílé včely a fičí ostrými poryvy vítr. Pták nám zpívá nejen píseň o hrdinech, ale pěje též sladké, něžné milostné písně, tak bohaté a tak četné, o severské věrnosti. V jeho tónech i slovech je pohádka. Má svoje průpovídky a melodie, které ho dovedou přimět k řeči jako nebožtíka runy, vložené mu pod jazyk, a my poznáme jeho domov.
V pohanských dobách, za Vikingů, viselo jeho hnízdo v bardově harfě. V dobách rytířských hradů, kdy pěst držela váhy spravedlnosti, kdy moc byla právem, kdy rolníka bylo možno vyměnit za psa a naopak, kde tehdy našel pták lidové písně útočiště? Hrubost a malichernost na něho nemyslily. V hradním arkýři, kde paní seděla u pergamenu a zapisovala staré památky v podobě písní i pověstí, měla vedle sebe na lavici babičku z drnové chýšky a potulného kramáře, a ti jí vyprávěli. Nad nimi se třepetal a poletoval, švitořil a zpíval pták, který nikdy nezemře, pokud země pro něho bude mít místečko aspoň jako dlaň, kde by postál, pták lidové písně.
Teď zpívá nám v pokoji. Venku je sněhová bouře a noc; vkládá nám pod jazyk runy, poznáváme svůj domov. V tónech ptáka lidové písně k nám promlouvá mateřským jazykem Bůh. Staré vzpomínky ožívají, vybledlé barvy nabývají svěžesti, pověst a píseň jsou nám požehnaným nápojem, který pozdvihuje duši a mysl, takže se večer změní ve vánoční slavnost. Sníh víří venku ve větru, led praská, bouře zuří, neboť má moc a je pánem, ale nikoliv Pánem všemohoucím.
Je zima a vítr je ostrý jako meč ukovaný bájnými skřítky; venku se chumelí — nám se zdá, že ta chumelenice trvá už dny a týdny a že sníh pokrývá jako obrovská sněhová hora celé velké město; je to těžký sen zimní noci. Na zemi všechno zmizelo, jenom zlatý kříž kostela, symbol víry, činí ze sněhového příkrovu a svítí v modrém vzduchu, v jasném slunečním světle.
A nad pohřbeným městem létají nebeští ptáci, velcí i malí; pípají a zpívají, každý jak umí a po svém.
Nejdříve se objeví hejno vrabců, kteří švitoří o všech drobných událostech v ulicích, v hnízdech a domech. Znají příhody z celého domu. „Známe to pohřbené město," říkají. „Všechno živé tam má tipec, tip! tip!"
Černí havrani a vrány létají nad bílým sněhem. „Krá! Krá!" křičí. „Tam je ještě něco k snědku, břicho se bude mít dobře, a to je nejdůležitější. Tam dole si to také většinou myslí a to je sprá-sprá-správné!"
Přiletí divoké labutě a mávají křídly, až to kolem šumí. Ty zpívají o všem vznešeném a velkém, co ještě z lidských

myšlenek a srdcí klíčí pod sněhovým příkrovem, který zavalil město.
Smrt tam nemá co dělat, proud života nezanikl. Cítíme to v hlubokých tónech, které se linou z kostelních varhan, které si nás podmaňují jako hudba elfů, jako Ossianovy písně, jako šum křídel při letu valkýr. Jaký to je souzvuk! Promlouvá k našemu srdci, pozdvihuje naši mysl, to slyšíme ptáka lidové písně! A v témž okamžiku zavane shora teplý boží dech, sněhová hora začne pukat, opírá se o ni slunce, přichází jaro, přilétají ptáci, nová pokolení se stejnými tóny, známými nám z domova. Slyš hrdinskou píseň roku: o moci sněhové bouře, o těžkém snu zimní noci! To všechno pomine a odlétne v nádherném zpěvu ptáka lidové písně, který nezemře.

TETIČKA

Tetičku jsi měl znát! Byla roztomilá — totiž nebyla vůbec roztomilá v pravém slova smyslu, ale byla milá a hodná a svým způsobem komická, prostě právě taková, že o ní člověk mohl mluvit, když se mu zachtělo někoho trošku pomlouvat a tropit si z něho šašky. Hodila by se výborně do veselohry, a to jen a jedině proto, že žila pouze pro divadlo a vše, co s ním souvisí. Byla to čestná žena, ale agent Hrubeš, kterému však tetička říkala Hrubián, tvrdil, že je divadlem úplně posedlá.
„Divadlo je mi školou," říkávala tetička, „je pramenem mých vědomostí, tam jsem si osvěžila znalost biblické dějepravy, vždyť přece ‚Mojžíš' nebo ‚Josef a jeho bratři' jsou tak skvostné opery! Z divadla mám také své znalosti světových dějin, zeměpisu i lidí. Z francouzských her znám pařížský život, kluzký, ale nanejvýš zajímavý. Jak jsem plakala nad ‚Rodinou Riquebourgovou', když se tam muž upije k smrti, aby ona dostala svého mladého milence! O ano, kolik slz už jsem prolila za těch padesát let, co mám v divadle předplatné!"
Tetička znala každou hru, každou kulisu, každou osobu, která právě v divadle vystupovala nebo vůbec kdy vystoupila. Skutečně žila jen po těch devět měsíců divadelní sezóny. Léto bez letních her bylo dobou, ve které stárla, kdežto večerní představení, které se protáhlo přes půlnoc, jí bylo prodloužením života. Neříkala jako jiní lidé: „Už bude brzy jaro, čáp je tady!" Nebo: „Noviny píší, že už jsou první jahody." Ona naopak zvěstovala příchod podzimu: „Viděl jste, už začalo předplatné divadelních lóží, teď už se začne hrát!"
Hodnotu a polohu bytu určovala tetička jedině podle toho, jak byl daleko od divadla. S těžkým srdcem opouštěla uličku za divadlem a jen nerada se stěhovala do široké ulice opodál, kde měla bydlet v osamělém domě.
„Doma musí být mé okno divadelní lóží. Není přece možné sedět a být zabrán sám do sebe, je nutno vidět lidi! Ale teď bydlím, jako bych se byla vystěhovala na venkov. Chci-li vůbec vidět nějaké lidi, musím jít do kuchyně a sednout si na umyvadlo, jen tam se mám na co dívat. Když jsem bydlela ve své uličce, viděla jsem přímo do bytu obchodníka se lnem a do divadla jsem měla jen tři sta kroků, kdežto nyní tam mám tři tisíce kroků zrovna granátnických."
Tetička bývala nemocná, ale ať se jí vedlo jakkoli špatně, divadlo nikdy nezameškala. Jednoho večera, když jí lékař nařídil, aby si dala na nohy obklad z kvásku, poslechla ho sice, ale do divadla jela i s obkladem z kvásku na nohou. Kdyby tam tak zemřela, to by ji bylo těšilo. Vždyť Thorvaldsen také zemřel v divadle, a to tetička nazývala blaženou smrtí.
Neboť nebeskou říši si jistě nedovedla představit bez divadla. To nám tam sice nebylo slíbeno, ale je přece možné si to domyslit. Vždyť tolik výborných herců a hereček, kteří žili před námi, musí mít i nadále nějaké působiště.
Z divadla vedl do tetiččina pokoje elektrický drát. Telegram přicházel každou neděli ke kávě. Tetiččiným elektrickým drátem byl pan Sivertsen z divadelní strojovny, ten, který dával znamení k vytahování a spouštění opony a k přestavování scény.
Od něho dostávala tetička krátký a stručný program příštích her. Shakespearovu Bouři nazýval pan Sivertsen ‚zpropadenou záležitostí'. „Je tam tolik přestaveb," říkal, „a pak, když to začne s tou vodou u první kulisy!" Mínil tím totiž, že až tak daleko sahají valící se vlny. Když však naopak stála po celých pět jednání jedna pokojová dekorace, říkal, že to je rozumně a zdařile napsáno, to že je hra, při níž si člověk odpočine, která se hraje sama, bez přestavování.
V dřívější době, jak tetička nazývala dobu před dobrými třiceti lety, byla ona a právě jmenovaný pan Sivertsen mladší. On byl již tehdy ve strojovně a podle jejích názorů byl jejím dobrodincem. V té době bylo totiž zvykem, že při večerním představení v jediném a velkém divadle města měli diváci přístup také do provaziště. Každý strojník dostal dvě volné vstupenky. Bylo tam často nabito, a to tou nejvybranější společností. Chodily tam prý i paní generálové i komerční radové. Vždyť bylo také nějak zajímavé vidět za kulisy a vědět, co lidé dělají, když je opona dole.
Tetička už tam byla několikrát na tragediích a baletech, neboť hry, ve kterých vystupovalo mnoho osob, byly nejzajímavější z provaziště. Lidé tam nahoře seděli skoro ve tmě a většina měla s sebou večeři. Jednou odtud spadla tři jablka a krajíc chleba s máslem a salámem rovnou do vězení Ugolinova, kde se právě umíralo hladem. Diváci se začli pochechtávat. A ten salám byl jedním z nejpádnějších důvodů, proč slavné ředitelství úplně zrušilo místa pro diváky v provazišti.
„Ale já jsem tam byla sedmatřicetkrát," poznamenala tetička, „a nikdy to panu Sivertsenovi nezapomenu."
Bylo to právě posledního večera, kdy bylo provaziště přístupno divákům, a hrál se ‚Šalamounův soud'. Tetička se na to velmi dobře pamatovala. Pomocí svého dobrodince, pana Sivertsena, opatřila agentovi Hrubešovi vstupenku, ačkoliv si to vlastně ani nezasloužil, protože si z divadla dělal stále jen legraci a popichoval. Ale ona mu vstupenku nahoru opatřila. Chtěl vidět komediantství také s opačné strany, jak sám prohlásil, a to se mu podobalo, řekla tetička.
A tak se na ‚Šalamounův soud' díval shora a usnul při tom. Vypadalo to, jako by přišel od bohatého oběda s mnoha přípitky. Bylo tma a on spal a nakonec ho v provazišti zavřeli. Tetičce pak vypravoval, ale ona mu stejně nevěřila, že když se probudil, byl ‚Šalamounův soud' u konce, všechny lampy a světla zhasnuta, všichni lidé shora i zdola už byli pryč, a tu prý teprve začala ta pravá komedie, ‚dohra', a to bylo to nejzajímavější, prohlásil agent. Do všeho vjel život a

nehrál se ‚Šalamounův soud', kdepak, tohle byl soudný den sám. A agent byl ještě k tomu tak drzý, že to všechno chtěl tetě pověsit na nos. Tak se jí odvděčil za to, že mu opatřila lístek do provaziště.
Co vyprávěl agent potom, bylo sice velmi k smíchu, ale v jádru to bylo zlomyslné.
„Tam nahoře byla velká tma," povídal agent, „a brzy začalo čarování, velké představení — ‚Soudný den v divadle'. Biletáři stáli u dveří a každý divák musel předložit vysvědčení svých duševních schopností, podle kterého se rozhodlo, smí-li vstoupit s volnýma rukama nebo se svázanýma, s náhubkem nebo bez náhubku. Panstvo, které přišlo pozdě, když představení už začalo, a také mladí lidé, kteří přece jen stěží přijdou někdy včas, byli venku přivázáni ke kůlu, na nohy dostali plstěné šlapky, aby mohli vstoupit na začátku příštího jednání, a ještě k tomu dostali náhubek. A tak začal v divadle soudný den."
„Holá zlomyslnost, jakou Pánbůh ještě neviděl," poznamenala tetička.
Malíř prý, chtěl-li se dostat do nebe, měl jít po schodech, které sám namaloval, po nichž však nikdo nemohl vystupovat. To však prý bylo jen prohřešení proti perspektivě. Chtěl-li do nebe divadelní strojník, měl prý, chudák, do kuropění přestěhovat na náležité místo všechny rostliny a budovy, které s velkými potížemi postavil do zemí, kam nepatřily. Pan Hrubeš se měl raději starat o to, aby se do nebe dostal sám. Ale co vyprávěl o obsazení v komediích, tragediích, ve zpěvohrách i baletu! To byla opravdu nejčernější pomluva páně Hrubešova či Hrubiánova. Věru že nezasluhoval dostat se do provaziště. Tetička ani nechtěla jeho slova opakovat. A to všechno prý už je sepsáno, řekl Hrubián, a až umře a bude pod drnem, může se to tisknout, ale dřív ne! Za živa prý se roztrhat nedá!
Jen jednou se tetička ve svém chrámu blaženosti — totiž v divadle — octla ve velkých rozpacích. Bylo to jednoho ponurého zimního dne, takového, jaký má pouze dvě hodiny. Mrzlo a padal sníh, ale teta do divadla musela. Dávali tehdy ‚Heřmana z Unny' a k tomu ještě malou operu, velký balet, prolog i epilog. Dalo se tedy očekávat, že se představení protáhne dlouho do noci. Tetička tam nesměla chybět. Její nájemník jí půjčil pár důkladných bot, podšitých navrch i vevnitř kožešinou, které jí sahaly až skoro ke kolenům.
Tetička vstoupila do své divadelní lóže. Boty byly teplé, tak si je nechala na sobě. Tu se však strhl pokřik ‚hoří!' A z jedné kulisy a z provaziště se vyvalil dým. Nastalo velké zděšení. Lidé se řítili ven. Tetička však zůstala v lóži poslední — říkávala „druhý balkon vlevo, odtud se dekorace nejlépe vyjímají, protože jsou postaveny tak, aby byly nejlépe vidět s královské strany —" nu, a teď tedy chtěla ven; ale lidé, kteří utekli před ní, zabouchli ve strachu a z nerozvážnosti dveře a tetička tam teď seděla a nemohla se dostat ani ven, ani dovnitř — totiž do sousední lóže, protože zábradlí bylo příliš vysoké. Volala, ale nikdo ji neslyšel. Podívala se dolů, na balkon pod sebou. Nikdo tam nebyl a bylo to tak nízko, tak blízoučko. Tetička se ve své úzkosti cítila mladá a lehká. Už už chtěla seskočit. Jednu nohu se jí opravdu podařilo dostat přes zábradlí, druhou měla ještě na sedadle. Byl na ni úchvatný pohled, jak tam seděla koňmo a pěkně se vyjímala ve své květované sukni, kývajíc jednou nohou v obrovské botě přes zábradlí. Když ji tak lidé zpozorovali a také uslyšeli, zachránili ji před uhořením, neboť divadlo nehořelo.
To byl tetiččin nejpamátnější večer v životě, jak vyprávěla, a byla ráda, že se sama nemohla vidět, neboť by byla jistě zemřela studem.
Její dobrodinec ze strojovny, pan Sivertsen, k ní přicházel každou neděli; ale od neděle do neděle bylo vždy tak dlouho. Teta si proto poslední dobou vzala v týdnu strávníčka ‚na zbytky', to jest dítě, které dostávalo, co toho dne zbylo od oběda. Byla to holčička z baletu, která se také potřebovala někde najíst. Vystupovala už i jako páže, avšak její nejtěžší úlohou byly zadní nohy lva v ‚Kouzelné flétně'. Ale teď už vyrostla na přední nohy. Za ty dostávala sice jen tři marky, kdežto zadní nohy jí vynášely celý říšský tolar, ale tam zase musela chodit shrbená a sotva lapat po vzduchu. Tetičce se to všechno zdálo velmi zajímavé.
Tetička si zasluhovala žít, pokud bylo divadlo divadlem, ale tak dlouho to přece jen nevydržela. Také nezemřela v divadle, ale, jak se sluší a patří, v posteli. Její poslední slova byla ostatně velmi zajímavá, neboť se ptala: „Co se hraje zítra?"
Po její smrti zbylo asi pět set tolarů. Soudíme tak z úroků, které činí dvacet tolarů. Ty tetička odkázala jedné hodné staré slečně bez příbuzných. Každý rok se z nich mělo předplatit jedno místo na druhém balkonu vlevo na sobotní představení, protože v ten den prý dávají nejlepší hry. Poživatelka odkazu měla jen jednu povinnost: jít každou sobotu do divadla a vzpomenout si na tetičku odpočívající v hrobě.
To bylo tetiččino náboženství.

ROPUCHA

Studně byla hluboká, a proto byl také provaz dlouhý; i rumpál šel velmi ztěžka, když bylo zapotřebí nadzdvihnout vědro s vodou přes okraj studny. Slunce nikdy nedosáhlo až na dno a nemohlo se zrcadlit ve vodě, i když byla čistá. Kam však až dosáhly jeho paprsky, bylo vidět mezi kameny zelený porost.
Tam bydlila jedna rodina z čeledi ropuch, přistěhovala se tam, vlastně se tam vrhla po hlavě, což bylo dílo staré ropuchy, která ještě žila. Zelené žabičky, které tu byly doma už daleko dříve a prohánělý se ve vodě, uznaly svoje příbuzenství s ropuchami a říkaly jim ‚studniční hosté'. Měly ovšem v úmyslu ve studni zůstat, neboť se jim velmi příjemně žilo na suchu, jak říkaly vlhkým kamenům.
Žabí matka se jednou vypravila na cesty, dostala se do vědra, když stoupalo vzhůru, ale nahoře pro ni bylo přílišné světlo, začalo jí to svírat oči, ale na štěstí z vědra vyskočila. Spadla s hlučným plesknutím do vody a po celé tři dny ležela pro bolesti v zádech. Mnoho toho nedovedla povědět o světě nahoře, ale ona i všechny ostatní věděly, že jejich studně není ještě celý svět. Stará ropucha by byla mohla leccos vyprávět, ale když se jí někdo ptal, nikdy neodpovídala, a tak se jí tedy neptali.

„Tlustá je a ošklivá, ohyzdná a odulá!“ povídaly mladé zelené žabičky. „Její děti budou zrovna tak ošklivé!“
„Proč ne,“ povídala stará ropucha, „ale jedno z nich má v hlavě drahokam, nebo ho mám v hlavě já.“
A zelené žabičky poslouchaly a civěly na ni, a protože se jim to nezamlouvalo, ušklíbly se a odešly na dno. Ale mladé ropuchy natahovaly pýchou zadní nožičky. Každá si myslila, že ona má v hlavě drahokam. A potom seděly docela tiše a hlavou ani nehýbaly, ale nakonec se přece jen ptaly, nač jsou vlastně tak pyšné a co to vlastně je, takový drahokam.
„To je něco tak nádherného a drahocenného,“ povídala stará ropucha, „že vám to ani nedovedu popsat! Něco, s čím každý chodí pro vlastní potěšení a co ostatní zlobí. Ale neptejte se, neodpovím.“
„Já jistě nemám drahokam,“ povídala nejmenší ropucha, která byla ošklivá, jak to jenom bylo možné. „Proč bych měla takovou krásu mít? A když to ostatní zlobí, tak mě to ani netěší! Ne, já si jen přeji, abych se jednou dostala nahoru na kraj studně a viděla ven. Jistě je to pěkné!“
„Zůstaň radši, kde jsi,“ řekla stará ropucha, „tady to znáš a víš, co je co. Dávej si pozor na vědro, může tě rozmáčknout. A když se už do něho dostaneš, můžeš vypadnout. Každý nevypadne tak šťastně jako já, aby se mu nic nestalo a vejcím také ne.“
„Kvak!“ povídala malá ropucha, a to bylo totéž, jako když my lidé si povzdychneme.
Měla takovou chuť dostat se na okraj studně a rozhlédnout se kolem. Tolik toužila po veškeré té zeleni nahoře. A když nazítří vytahovali vědro s vodou a to se náhodou na chvilku zastavilo před kamenem, na kterém ropucha seděla, zachvěla se celá, skočila do plného vědra a spadla na dno. Pak se vědro dostalo nahoru a vodu z něho vylévali.
„Fuj tajfl!“ vykřikl čeledín, když ropuchu spatřil. „Něco tak ohyzdného jsem ještě neviděl!“ A kopl dřevákem po ropuše, která unikla rozmáčknutí jenom tím, že skočila do houští mezi kopřivy. Dívala se na stonek vedle stonku, pohlížela i vzhůru. Slunce svítilo na listí, téměř jako by jím pronikalo. Měla pocity jako my lidé, když se náhle octneme v hustém lese, kde slunce prosvítá větvemi a listy.
„Tady je mnohem krásněji než dole ve studni. Tady by našinec zatoužil zůstat celý život!“ povídala malá ropucha.
Ležela tam hodinu, dvě. „Jakpak to asi bude vypadat venku! Když jsem se dostala takhle daleko, musím se hledět dostat ještě dál!“ Lezla, jak rychle jen mohla,a dostala se na cestu, kam svítilo slunce a kde ji napudroval silniční prach, když tak po ní lezla.
„Tady jsem doopravdy na suchu,“ řekla ropucha. „Dostalo se mi té dobroty až příliš mnoho najednou, lechtá mne to a dráždí ke kašli.“
Nyní se dostala k příkopu. Tam rostly pomněnky a tužebníky, těsně vedle stál živý plot z šeříku a hlohu; tam rostly svlačce, ‚bílé rukávce panny Marie‘. Bylo tam vidět spoustu barev, letěl tam také motýl. Ropucha myslila, že to je květ, který se odtrhl od stonku, aby se lépe podíval po světě, to by bylo přece docela na místě.
„Kdybych tak mohla létat jako on,“ povzdychla si ropucha. „Kvak, jaká to je krása!“
Osm nocí a dní zůstala u příkopu a nechybělo jí potravy. Devátý den si řekla: „Dále!“ — Ale co krásnějšího by tam mohla ještě spatřit? Snad nějakou malou ropuchu nebo zelené žáby. Poslední noc se ozývaly ve větru zvuky, jako by v okolí byli nějací kmotři.
„Je krásné žít, dostat se ze studně, ležet v kopřivách, lézt po zaprášené cestě a odpočívat ve vlhkém příkopu! Ale je zapotřebí podívat se dál, podívat se za žabami nebo za nějakou maličkou ropuchou, bez těch přece nelze žít, příroda sama nestačí!“ A tak se vydala ropucha zase na další pouť.
Dostala se na pole k velkému rybníku, obklopenému rákosím. Hned do toho rákosí také zamířila.
„Není tady pro vás příliš vlhko?“ povídaly žáby. „Ale vítáme vás mezi sebou. — Jste pán nebo slečna? To je vlastně jedno, stejně vás tu vítáme!
A potom ji pozvaly na večerní koncert. Byl to rodinný koncert: velké nadšení a slaboučké hlasy, to už známe.
Pohoštění nebylo žádné, jenom pití dost, celý rybník, kdyby ho mohly vypít.
„Teď půjdu zase dál!“ povídala malá ropucha. Vždycky cítila nutkání, aby poznala něco lepšího.
Viděla, jak se na nebi třpytí hvězdy, velké a jasné, jak tam svítí nový měsíc a jak slunce vychází a putuje stále výš a výš.
„Jistě jsem ještě ve studni, v nějaké větší studni. Musím se dostat výš, cítím takový roztoužený neklid!“ A když se z měsíce stal kulatý úplněk, ubohé zvíře si pomyslilo: „Není to snad vědro, které spouštějí dolů a do kterého bych měla skočit, abych se dostala výš? Nebo je tím velkým vědrem slunce? Je takové obrovské a prudce svítí, všichni bychom se do něho vešli! Musím dávat pozor, až se naskytne vhodná příležitost. Ach, jak mi to svítí v hlavě! Myslím, že ani drahokam nezáří lépe! Ale ten já v hlavě nemám a také pro něj nepláči. Ne, chci se dostat výš, do jasu a radosti! Cítím pevnou důvěru, a přesto i strach — je to těžký krok! Ale je nutné ho udělat! Vpřed! Rovnou na silnici!“
A dělala kroky, jak je jenom může takové zvíře dělat, a octla se na hlavní silnici, u lidí. Kolem byly květinové i zelinářské zahrady, a u zelinářské zahrady si ropucha odpočinula.
„Co je jenom na světě různých tvorů, které jsem ani neznala! A jaký je svět velký a požehnaný! Však je také nutné porozhlédnout se po něm a nezůstávat pořád jenom na jednom místě.“ Skočila tedy do zelinářské zahrady. „Jaké je to tady všechno zelené! A hezké!“
„To já vím,“ povídala housenka na jednom listě. „Můj list je tady největší! Schovává polovičku světa, ale bez toho se mohu obejít.“
„Kokoko!“ ozvalo se najednou a objevily se slepice — pobíhaly po zahradě. První slepice byla dalekozraká; uviděla na zřásněném listu housenku a klovla po ní, až spadla na zem, kde se kroutila a svíjela. Slepice se na ni dívala nejdříve jedním okem, potom druhým, neboť nevěděla, co z toho všeho vzejde.
‚Z vlastní vůle se takhle nekroutí,“ pomyslila si slepice a zdvihla hlavu, aby po housence klovla ještě jednou. Ropucha se tolik poděsila, že přilezla až ke slepici.
„Podívejme, má pomocníky!“ řekla slepice. „Koukněme se na toho plaza!“ povídala ještě a obrátila se. „Ani mi na tom

zeleném drobečku nezáleží, jenom by mě lechtal v krku!“ Ostatní slepice si myslily totéž a odešly.
„Vykroutila jsem se jim,“ povídala housenka. „Ještě dobře, že je našinec duchapřítomný. Ale čeká mě ještě to nejhorší, abych se totiž dostala na svůj list. Kdepak je?“
Tu se objevila malá ropucha a dala najevo svoji účast. Byla ráda, že svou ošklivostí odradila slepice.
„Co tím myslíte?“ zeptala se housenka, když to slyšela. „Já jsem se jim přece vykroutila sama! Na vás je velmi nepříjemný pohled! Dovolíte, abych šla domů? Cítím už zelí! Teď jsem se dostala k svému listu! Není věru nad domov. Ale musím výš!“
„Ano, výš!“ povídala malá ropucha. „Stále výš! Cítí to stejně jako já! Dneska však nemá dobrou náladu, to je tím leknutím. Všichni se chceme dostat výš!“ A ropucha se dívala tak vysoko, jak jenom mohla.
Na selském stavení seděl v hnízdě čáp; klapal zobákem a čápice rovněž.
„Jak ti bydlí vysoko!“ pomyslila si ropucha. „Kéž bych se tam tak dostala!“
V chalupě bydlili dva mladí studenti, básník a přírodovědec. Jeden radostně zpíval a psal básně o všem, co Bůh stvořil a co se zrcadlilo v jeho srdci. Vyzpíval to vždycky krátce, jasně a plně ve zvučných verších. Druhý se zabýval věcí samotnou, a když bylo třeba, pustil se do ní nožem. Zabýval se božím dílem jako obrovským početním úkolem, odčítal, násobil, chtěl je znát do všech podrobností a rozumně o něm mluvit; však to také bylo nesmírné dílo rozumu a student o něm radostně i moudře promlouval. Oba dva byli dobří, veselí lidé.
„Tamhle sedí ropucha, skvostný exemplář!“ povídal přírodovědec. „Tu si musím naložit do lihu.“
„Vždyť máš už dvě,“ namítl básník. „Jen ji nech, ať si tam klidně sedí a těší se ze světa.“
„Ale když je tak nádherně ošklivá!“ říkal přírodovědec.
„Kdybychom tak našli v její hlavě drahokam!“ povídal básník. „Pak bych chtěl sám být při tom, až ji budeš pitvat!“
„Drahokam!“ říkal jeho druh. „Ty mi znáš pěkně přírodopis!“
„Ale což není zrovna něco pěkného na pověře, že ropucha, nejošklivější zvíře, mívá v hlavě často nejcennější drahokam? Není tomu s lidmi také tak? Jaký drahokam měl přece v hlavě Ezop, a co Sokrates?“ —
Víc už ropucha neslyšela, a také z toho sotva polovině rozuměla. Oba přátelé odešli a ona unikla tomu, aby se dostala do lihu.
„Také oni mluvili o drahokamu,“ povídala. „Dobře, že ho nemám, jinak bych z toho byla měla jenom nepříjemnosti!“
Na střeše se ozvalo zaklapání, čáp tam něco přednášel své rodině, a ta se dívala úkosem dolů po dvou mladých lidech v zelinářské zahradě.
„Člověk je věru nejdomýšlivější tvor,“ prohlásil čáp. „Poslouchejte, jak mu jede zobák! A přitom jím ani neumí pořádně zaklapat. Lidé se naparují svým darem řeči, tím, že mohou mluvit! Ta jejich řeč je mi věru krásná: stačí den naší cesty, a už si nerozumějí! My můžeme mluvit svou řečí po celém světě, v Dánsku i v Egyptě. A ani létat lidé nedovedou! Rychle se pohybují po vynálezu, kterému říkají železnice, ale na ní si také často zlámou vaz. Mne mrazí v zobáku, když si na to vzpomenu. Lidé by na světě nemusili být, obešli bychom se bez nich! Jenom kdyby nám zůstaly žáby a žížaly!“
„To byla skvělá řeč!“ pomyslila si malá ropucha. „Co to je za velikána a jak vysoko sedí, ještě nikdy jsem nikoho tak vysoko neviděla. A jak umí plavat!“ zvolala, když čáp roztáhl křídla a letěl vzduchem.
Pak mluvila v hnízdě čápice, vyprávěla o Egyptě, o vodách Nilu a o všem tom skvělém bahně v cizích zemích. Pro malou ropuchu to bylo něco nového a krásného.
„Musím do Egypta!“ řekla. „Kdyby mě tam jenom čáp vzal, nebo aspoň některé z jeho dětí. Oplatila bych jim to zase při jejich svatbě. Však já se jistě dostanu do Egypta, protože už mám takové štěstí! Veškerá moje touha je jistě lepší než drahokam v hlavě.“
A právě ona měla ten drahokam: věčnou touhu vzhůru, neustále vzhůru! Ta jí radostně zářila v hlavě, ta se jí tam v rozkoši třpytila.
V téže chvíli se objevil čáp; spatřil ropuchu v trávě, slétl k zemi a popadl malé zvířátko do zobáku, ne zrovna jemně. Zobák ji tísnil, vítr kolem fičel, nebylo to zrovna příjemné. Ale ropucha věděla, že se vznáší vzhůru, že letí do dalekých krajů, do Egypta. Proto se jí třpytily oči, že se zdálo, jako by z nich vyletovaly jiskry: „Kvak, kvak!“
Tělíčko bylo mrtvé, ropucha zahynula. Ale kam se poděla jiskra z jejích očí?
Sluneční paprsek ji vzal, on nesl nyní drahokam z její hlavy. Kam?
Neptej se přírodovědce, zeptej se raději básníka! Bude ti to vypravovat jako pohádku, ve které bude i housenka, i čapí rodina. Jen si pomysli! Housenka se promění v nádherného motýla! Čapí rodina odlétne přes hory a moře až do daleké Afriky, a přesto zase najde nejkratší cestu domů do Dánska, na stejné místo, kde měla hnízdo dříve, na tutéž střechu! Ba, je to vskutku téměř příliš pohádkové, a přece je to pravda! Jen se zeptej přírodovědce, bude ti to musit potvrdit. A ty sám to víš také, vždyť jsi to viděl.
— Ale co drahokam z hlavy naší ropuchy?
Hledej jej v slunci! Podívej se na ně, můžeš-li!
Jeho zář je příliš prudká. Nemáme ještě takový zrak, abychom jím mohli vniknout do veškeré nádhery, kterou Bůh stvořil, ale jistě ho jednou budeme mít, a to bude ta nejkrásnější pohádka, protože v ní budeme vystupovat i my.

HADRY

Před továrnou byla vysoká kupa hadrů, sebraných z daleka široka. Ke každému se poutal nějaký příběh, každý mluvil o sobě, ale my je všechny nemůžeme poslouchat. Některé hadry byly domácího původu, jiné z cizích zemí. Ležel tam také dánský hadr vedle norského. Jeden byl do poslední nitky dánský, druhý norský, jak se sluší a patří, a to na nich také bylo tak zábavné.

Poznaly se po řeči, i když se obě od sebe liší, jak říkal ten norský, jako franština od hebrejštiny. „My jdeme do hor za jadrnými a původními slovy a Dánové si zatím pěstují tu svoji slaďoučkou, fádní hatmatilku.“
Hadry spolu mluvily a hadr je všude jenom hadr, má nějakou váhu jenom v hromadě pro papírnu.
„Já jsem Nor,“ povídal norský hadr, „a myslím, že když řeknu tohle, že to stačí! Vlákna mám pevná, že si nezadají se skalnatými horami starého Norska, země, která má konstituci zrovna jako svobodná Amerika! Svrbí mě v útku i v osnově, když si pomyslím na to, kdo jsem, a když tato myšlenka, pronesená slovy jako žula, zvučí jako kov!“
„Ale my máme literaturu!“ povídal dánský hadr. „Víte, co to je?“
„Zda to vím!“ rozhorlil se norský hadr. „Mám vás, takový nějaký hadr z nížiny, vyzdvihnout na hory a posvítit na vás severní září? Když pod norským sluncem taje led, připlouvají k nám dánské kocábky s máslem a sýrem, věcmi vskutku k jídlu, a za nimi se táhne jako přítěž dánská literatura. Nepotřebujeme ji! Kde tryská čerstvé zřídlo, tam je lépe obejít se bez zvětralého piva, a u nás máme studnici, která není vyvrtaná, není hlučně chválena po Evropě novinami, uváděna ve známost přátelskými styky a cestami spisovatelů za hranice. Mluvím svobodně od plic, a Dán si musí zvyknout na tento svobodný hlas. Také si na něj zvykne, když se tak pořád drží skandinávské myšlenky a chytá se naší hrdé skalnaté země, pravého jádra světa!“
„Takhle by dánský hadr nikdy nemluvil,“ povídal jeho druh. „To nemáme v povaze. Znám se dobře, a jako já jsou i všechny ostatní hadry u nás. Jsme tak shovívaví, skromní, příliš málo si o sobě myslíme. Tak se nikdy ničeho nedosáhne, ale mně se to takhle zamlouvá a pokládám to za něco velmi hezkého! Znám ostatně, a tím vás mohu ujistit, naprosto dokonale svoji jakost, i když o ní nemluvím. To bych pokládal za chybu a nechci, aby mi to někdo mohl vytknout. Jsem měkký a poddajný, všechno si dám líbit, nikomu nezávidím, o všech dobře mluvím, nehledě na to, že se o těch ostatních nedá mnoho dobrého povědět — ale to je jejich věc! Vždycky je mi to k smíchu, protože já jsem tak nadaný!“ —
„Nemluvte mi tou svou měkkou, lepivou řečí nížiny, hnusí se mi to,“ řekl norský hadr a ve větru se uvolnil z hromady a přelétl do jiné.
Papír se z nich stal z obou, a náhoda tomu chtěla, že z norského hadru se stal papír, na kterém Nor psal dívce v Dánsku milostný dopis, v němž ji ujišťoval věrností, a dánský hadr se stal rukopisem dánské ódy, která oslavovala sílu a krásu Norska.
Hadry mohou být také k něčemu dobrému, když se ovšem napřed dostanou z hromady na dvoře a když se promění v pravdu a krásu; pak si spolu skvěle rozumějí a v tomto porozumění je i požehnání.
Tohle je příběh — docela zábavný. A jistě neurazí nikoho, až na — hadry.

KDO BYL NEJŠŤASTNĚJŠÍ

„Jaké to jsou krásné růže!“ povídal sluneční paprsek. „A každé poupě rozvije a bude zrovna tak nádherné. Jsou to moje děti! Můj polibek jim dal život!“
„Moje děti to jsou!“ říkala rosa. „Já jsem je kojila svými slzami.“
„Myslím skoro, že já jsem jejich otec,“ řekl růžový keř. „Vy ostatní jste jenom jejich kmotry, kteří jim dali dary podle svých schopností a dobré vůle.“
„Moje překrásné růže, moje děti!“ řekli všichni tři a přáli každému květu největší štěstí, avšak jenom jediný z nich měl být nejšťastnější a jediný z nich zase nejméně šťastný. Ale který?
„To já se dovím,“ řekl vítr. „Proháním se po světě široko daleko, vniknu do nejtěsnějších skulin, vím o všem, co se kde děje.“
Každá rozvitá růže slyšela tato slova, slyšelo je každé poupě.
Tu kráčela zahradou rozbolestněná, láskyplná matka, oděná v černý šat. Utrhla jednu z růží, která byla napůl rozvitá, a přece svěží a plná, a připadala jí nejkrásnější ze všech. Přinesla květinu do tiché komůrky, kde ještě před několika dny radostně žila její mladá, veselá dcera, která však nyní ležela v opuštěném pokoji v černé rakvi, podobna spící soše z mramoru. Matka ji políbila, potom políbila napůl rozvitou růži a položila ji dceři na ňadra, jako by její svěžest a matčin polibek měly znovu vdechnout mrtvé život.
Růže jako by v tu chvíli nabyla ještě větší plnosti, každý její lístek se chvěl radostnou myšlenkou: „Jaké lásky se mi dostalo! Jako bych byla dítětem člověka, dostalo se mi matčina polibku, slov požehnání, a nyní vejdu do neznámé říše, sníc na prsou mrtvé! Jistě jsem ze všech svých sester nejšťastnější!“
Zahradou, kde kvetl růžový keř, šla také žena, která plela trávu. Dívala se na překrásný keř a upřela pohled na největší, nejrozvitější růži. Ještě jediná kapka rosy a jediný teplý den, a růže by byla začala opadávat. Toho si žena povšimla a řekla si, že růže už dost prospěla svou krásou a teď že může ještě sloužit prospěchu. Utrhla ji a uložila do novin, lístky z ní chtěla smísit s jinými a potom ještě spolu s modrými kvítky levandule balsamovat solí. Jenom růže a králové se balsamují.
„Mně byla prokázána největší úcta!“ řekla růže, když ji žena utrhla. „Já budu nejšťastnější. Budu balsamována!“
Tu přišli do zahrady dva mládenci, jeden byl básník a druhý malíř. Každý si utrhl růži, krásnou na pohled.
A malíř namaloval na plátně obraz kvetoucí růže, že se jí zdálo, jako by se zhlížela v zrcadle.
„Takhle bude žít po mnoho pokolení,“ povídal malíř, „a za tu dobu miliony a miliony růží povadnou a zahynou.“
„Mně se dostalo největší přízně,“ řekla růže. „Já jsem dosáhla největšího štěstí.“
Básník se díval na svou růži a napsal o ní báseň, dílo tajemné krásy, kde vylíčil všechno, co v růži viděl, co vyčetl z každičkého jejího lístku.
‚Kniha lásky‘ se báseň jmenovala a stala se nesmrtelným básnickým dílem.

„Já jsem se tak stala nesmrtelná," povídala růže. „Já jsem nejšťastnější!
Mezi všemi těmi nádhernými růžemi přece však byla jediná, kterou ostatní téměř zakrývaly; bylo to náhodou a snad šťastnou náhodou, neboť měla vadu: seděla na stonku křivě a lístky neměla uspořádány souměrně; ba uprostřed květu vyrůstal jakoby zmrzačený zelený lístek; to se růžím stává!
„Chudáčku," politoval růžičku vítr a pohladil ji po líci. Růže si myslila, že to je pozdrav, hold. Cítila, že má poněkud jiný tvar než ostatní růže a že uvnitř květu vyrůstá zelený list, a pokládala to za jakési vyznamenání. Přilétl na ni motýl a políbil její lístky, byl to její nápadník a ucházel se tak o ni; nechala ho zase odlétnout. Objevil se velký zelený luční koníček; usedl ovšem na jinou růži a třel si o ni nohu — to je u lučních koníků projev lásky. Růže, na kterou usedl, tomu neporozuměla, ale pochopila to naše růže s vyznamenáním, se zeleným zmrzačeným lístkem, neboť na ni se koník díval, jako by říkal: „Samou láskou bych tě snědl!" Dále nemůže také láska nikdy dospět: jeden se vždycky zcela pohrouží do druhého. Ale růže se nechtěla takhle pohroužit do skákavého koníka. Za jasné, hvězdné noci zpíval slavík.
„To jenom kvůli mně!" povídala růže s vadou či s vyznamenáním. „Proč se mi má dostávat ve všem takových vyznamenání před mými sestrami? Proč jsem obdařena touto zvláštností, která ze mne dělá nejšťastnější růži na světě?"
Tu přišli do zahrady dva páni, kteří kouřili doutník; mluvili o růžích a o tabáku. Růže prý nesnášejí tabákový kouř, mění pod ním barvu a zelenají. A rozhodli se, že to zkusí. Nechtěli si k tomu vzít některou z nejkrásnějších růží, vybrali si onu odlišnou.
„Jaké to je nové vyznamenání," řekla. „Jsem nesmírně šťastna! Nejšťastnější ze všech!"
Vlivem tabákového kouře a sebevědomím zezelenala.
Jedné růži, napůl poupěti, snad nejkrásnějšímu květu na keři, dostalo se čestného místa v zahradníkově umělecké kytici. Přinesli ji k pánovi domu, mladému a panovačnému, a s ním také jela růže v kočáře. Jako kráska vyjímala se tam mezi ostatními květinami a nádherným listím. Dostala se do prostředí plného skvělé nádhery, kde muži i ženy seděli v záři tisíce světel a kde hrála hudba. Bylo to v záplavě divadelních světel. A když za bouřlivého potlesku lehce vběhla na scénu proslavená mladá tanečnice, létala jí k nohám kytice za kyticí jako déšť květů. Byla tam i kytice, do níž byla jako drahokam vsazena ona překrásná růže. Cítila veškeré své nepojmenovatelné štěstí, které neznalo jména, cítila svůj čestný úkol a uvědomovala si jas, ve kterém se octla. A když se dotkla podlahy, tančila rovněž, skákala, klouzala po prknech, až si ulomila při pádu stonek. Nedostala se do rukou uctívané tanečnici, ale zakutálela se za kulisu. Tam ji zvedl strojník, viděl, jaká je krásná, a cítil její vůni a povšiml si, že nemá stonek. Dal ji do kapsy, a když přišel večer domů, dostala se do sklenky na pálenku, kde ležela celou noc ve vodě. Časně ráno ji postavili před starou babičku, která seděla zesláblá v lenošce. Dívala se na ulomenou nádhernou růži a těšila se z ní a z její vůně.
„Vidíš, nedostala ses na stůl bohaté, jemné slečny, ale k chudé staré ženě. Tady však jako bys byla celým růžovým keřem. Jaká jsi krásná!"
Radovala se jako dítě, když pohlížela na růži, jistě také vzpomínala na svěží mladá léta, která už dávno uplynula.
„V okně byla díra," povídal vítr, „lehce jsem se tam dostal a viděl jsem, jak staré ženě mladě září oči a spatřil jsem také ve sklence na pálenku ulomenou nádhernou růži. Nejkrásnější ze všech! Vím to! Mohl bych o tom vyprávět!"
Každá růže s keře v zahradě měla svůj příběh. Každá myslila a pevně věřila, že ona je nejšťastnější, a víra přenáší hory. Poslední růže si však přesto myslila, že nejšťastnější je ona.
„Všechny jsem je přežila! Jsem poslední, jediná, nejdražší dcera růžového keře!"
„A já jsem otec jich všech," řekl růžový keř.
„To jsem já!" řekl sluneční paprsek.
„A já!" povídal bouřlivák.
„Každý svým dílem," řekl vítr. „A každý z nich dostane díl!"
A s těmito slovy rozsypal vítr lístky růží po keři, kde spočívaly kapky rosy a kam svítilo slunce. „Také já jsem dostal svůj díl," zvolal vítr. „Dověděl jsem se příběhy všech růží a budu je vyprávět po celém světě! Řekněte mi tedy, která z nich byla nejšťastnější? Nu, to musíš říci ty, já už jsem pověděl dost!"

CO ZAŽIL BODLÁK

Kolem bohatého panského sídla se rozkládala nádherná pěstovaná zahrada se vzácnými stromy a květinami. Hosté, kteří zahradu spatřili, nevycházeli z nadšení. Také lidé z okolních obcí i venkovských měst přicházeli o nedělích a svátcích a žádali, aby se mohli na zahradu podívat, ba chodívaly tam na vycházky celé školy.
Za zahradou, u plotu vedle polní cesty, stál velký bodlák; byl tak velký, že se mohutně rozkládal do šířky a věru se mohl nazývat bodlákovým keřem. Nikdo se na něj nepodíval, až na starého osla, který tahal vozík s mlékem. Vždycky k němu natáhl krk a říkal: „Jaký jsi krásný! Mohl bych tě sežrat!" Postroj však nebyl tak dlouhý, aby na něj dosáhl.
Na velkostatku se sešla velká společnost, šlechta z hlavního města, mladé, půvabné dívky a mezi nimi také slečna až z daleka; byla ze Skotska, urozeného rodu, bohatá pozemky i majetkem, věru nevěsta, o kterou by stálo za to se ucházet, jak povídal nejeden z mladých pánů nebo leckterá z matek.
Mládež dováděla a hrála na trávníku kroket; chodili tam mezi keři a každá dívka utrhla květinu a vstrčila ji mladému muži do knoflíkové dírky. Slečna ze Skotska se však daleko rozhlížela, dlouho si mezi květinami vybírala a žádná nebyla podle jejího vkusu. Tu pohlédla přes plot, kde stál mohutný bodlák se svými velkými fialovými květy; když ho spatřila, usmála se a poprosila hostitelova syna, aby jí jeden květ utrhl.
„To je skotská květina," řekla; „skví se i v našem znaku, tu mi dejte!"
A on jí přinesl nejkrásnější květ bodláku a popíchal se přitom, jako by trhal růži s keře posázeného nejostřejšími trny. Dívka mu květ bodláku vstrčila do knoflíkové dírky a mladý muž to pokládal za velkou čest. Každý z ostatních mladých

mužů by byl dal rád svoji krásnou květinu za tento květ, kterého se dotkla jemná ručka Skotky. A jestliže si připadal tak vyznamenán hostitelův syn, což teprve bodlák! Tomu bylo, jako by jej zalila rosa a ozářil sluneční paprsek.
„Jsem přece jenom něco víc, než si myslím," řekl si v duchu. „Patřím vlastně do zahrady a ne za plot. Na světě to je podivně rozděleno. Ale teď se dostal jeden z mých květů přes plot a dokonce do knoflíkové dírky!"
Každému poupěti, které se rozvilo v květ, vyprávěl bodlák tuto příhodu a netrvalo dlouho a bodlák se doslechl — nikoliv od lidí nebo od švitořících ptáků, ale od samotného vzduchu, který zachycuje a do daleka šíří zvuky, ať mají původ v nejtajnějších pěšinkách zahrady, nebo v pokojích panské budovy, když jsou dveře a okna otevřené — že mladý pán, který dostal z jemné ručky dalekého hosta bodlákový květ, získal nyní ruku Skotky i její srdce. Byl to hezký pár, dobrá partie.
„Ty jsem svedl dohromady já!" říkal si bodlák a myslil přitom na svůj květ, který se octl v knoflíkové dírce mladého muže. A každičký květ, který nyní vypučel, dovídal se od bodláku o této události.
„Jistě mě zasadí do zahrady," myslil si bodlák. „Snad se dostanu do těsného kořenáče, to by byla také největší pocta!"
A bodlák se touto myšlenkou zabýval tak živě, že říkal s naprostým přesvědčením: „Dostanu se do květináče!"
Každému novému poupátku sliboval, že se také dostane do kořenáče a snad i do knoflíkové dírky, čímž by dosáhlo nejvyššího vyznamenání. Žádný z květů se však neoctl ani v květináči, natož pak v knoflíkové dírce. Dýchaly vzduch a světlo, vyhřívaly se za dne na slunci a v noci pily rosu, kvetly a přijímaly návštěvy včel a ovádů, kteří na nich hledali věno: med. A med si vzali a květ nechali květem. „To je zlodějská čeládka!" zlobil se bodlák. „Kdybych je jenom mohl píchnout! Ale když to nejde."
Květy skláněly hlavu a uvadaly, stále se však objevovaly nové a nové.
„Přicházíte jako na zavolanou," povídal bodlák. „Čekám, že se každou chvíli octneme za plotem."
Několik nevinných chudobek a jitrocelů naslouchalo s velkým údivem bodláku a věřilo každému jeho slovu.
Starý osel od vozu s mlékem pošilhával z cesty po kvetoucím bodláku, ale postroj byl příliš krátký, aby na něj dosáhl.
A bodlák myslil tak dlouho na skotský bodlák, do jehož rodu podle svého názoru patřil, až se nakonec domníval, že pochází ze Skotska a že se jeho rodiče dostali do skotského znaku. Byla to velká myšlenka, ale velký bodlák přece může také přijít na tak velkou myšlenku.
„Často pocházíme z velmi vznešené rodiny, ale netroufáme si tomu ani věřit," povídala kopřiva, která rostla hned vedle bodláku. Také jako by tušila, že při správném zacházení by její vlákna mohla poskytnout nejkrásnější mušelín.
Uběhlo léto, uplynul podzim. Listí spadalo se stromů, květy svítily sytějšími barvami a méně voněly. Zahradnický pomocník zpíval v zahradě, až se to rozléhalo přes plot:

„Horem dolem, z dubna k září,
tak to běží v kalendáři!"

Malé jedličky v lese začaly soužit vánoční touhy, ale do vánoc bylo ještě daleko.
„Já tady dosud stojím," povídal bodlák. „Jako by si na mne nikdo nevzpomněl — a přece jsem přispěl k dobré partii. Zasnoubili se spolu, i svatbu už měli, zrovna před týdnem. A já se nedostanu ani o krok dál, protože nemohu."
Uběhlo ještě několik týdnů. Na keři bodláku kvetl poslední květ, velký a plný, který vyrazil blízko u kořene. Vítr ho ošlehával chladnými nárazy, jeho barvy vybledly, nádhera pominula, a objevil se na něm kalich, který připomínal postříbřenou slunečnici.
Tu přišli do zahrady oba mladí lidé, nyní manželé. Kráčeli podle plotu a mladá paní se podívala přes plot.
„Velký bodlák tu ještě stojí," povídala. „Teď na něm už není ani jediný květ!"
„Ale ano, ještě tu straší zbytek posledního!" řekl její manžel a ukázal na stříbřitý kalich, který vypadal sám nyní jako květina.
„Jak je krásný!" zvolala paní. „Takové květy bychom si měli dát vyřezat do rámu, ve kterém je náš svatební obraz!"
A mladý muž musil zase přes plot a utrhnout kalich bodláku. Bodlák ho píchl do prstu, protože o něm přece řekl, že tam „straší". Dostal se do zahrady, na velkostatek a do sálu, kde byl obraz mladých manželů. Ženich tam byl vypodobněn s květem bodláku v knoflíkové dírce. Hovořilo se o něm a hovořilo se také o kalichu, který mladí manželé s sebou přinesli, o posledním, nyní už stříbřitém květu bodláku, podle kterého měl být ozdoben řezbou rám.
A vítr roznesl tyto řeči široko po kraji.
„Co tak někdo zažije!" povídal bodlák. „Můj prvorozenec se dostal do knoflíkové dírky, nejmladší dítě přijde na rám! Kampak se asi dostanu já?"
A na cestě stál osel a pošilhával po bodláku.
„Pojď ke mně, ty můj lahodný poklade! Já za tebou nemohu přijít, mám příliš krátký postroj."
Bodlák však neodpovídal, byl stále víc a víc zamyšlen; a přemýšlel a přemýšlel až do vánoc, kdy myšlenka vydala svůj květ.
„Když jsou děti zaopatřeny a v teple, smíří se už rodiče s tím, že stojí venku za plotem!"
„To je myšlenka, která slouží ke cti!" povídal sluneční paprsek. „Vám se také dostane dobrého místa!"
„V kořenáči, nebo za rámem?" tázal se bodlák.
„V pohádce," odvětil sluneční paprsek.
A tady ji máte!

NÁPAD

Byl mladý muž, který studoval na básníka. Chtěl se jím stát už do velikonoc, potom se oženit a básněním se živit, neboť věděl, že to není nic jiného, než si vymýšlet. Jenomže on si nedovedl už nic vymyslit. Narodil se příliš pozdě, na všechno už lidé přišli před jeho narozením, o všem už básnili a psali.
„Šťastní lidé, kteří se narodili před tisíci lety," povídal, „ti se věru mohli stát nesmrtelnými! Šťastný i ten, kdo se narodil před sto lety, protože tenkrát bylo ještě o čem básnit! Teď už je na světě s básnictvím konec, co já bych mohl zbásnit nového?"
Pořád o tom hloubal, až se z toho, ubožák, docela rozstonal. Lékař mu nemohl pomoci, ale což třeba bylinářka? Bydlila v domečku u závory, kterou otvírala před povozy a jezdci; jistě se vyzná i v jiných věcech a bude moudřejší než doktor, který jezdí ve vlastním voze a platí podle svého stavu daň.
„Musím se k ní vypravit!" řekl mladý muž.
Její domeček byl malý a hezký, ale nudný na pohled; nebyl tam jediný strom a nekvetla tam jediná květina. U dveří měla úl — velice užitečnou věc! — a u domku bramborové políčko — také užitečné! A pak tam byl ještě příkop s trnkou, již odkvetlou a obsypanou plody, které stahují trpce ústa, dokud se do nich nezahryzne mráz.
„Tady vidím ztělesněnou naši dobu bez poesie," pomyslil si mladý muž, a to už byla přece jen myšlenka, zlaté zrnko, které tu nalezl u dveří moudré bylinářky.
„Napiš to!" povídala mu. „Malé ryby také ryby! Já vím, proč ke mně přicházíš, nemůžeš na nic přijít, a přesto se chceš stát do velikonoc básníkem."
„Všechno už je napsáno," povzdechl si mladý muž. „Naše doba, to už nejsou staré časy!"
„Máš pravdu, nejsou," povídala moudrá žena. „Za starých časů upalovali bylinářky a básníci chodili po světě s kručícím žaludkem a lokty jim svítily z rukávů. Doba je věru dobrá, lepší než kdy jindy, ale ty se na svět nedovedeš pořádně podívat, ty ses nenaučil dobře naslouchat! Je hojnost věcí, o kterých by se dalo básnit a vyprávět, když to někdo dovede. V květech přírody se to skrývá, v tekoucí i tiché vodě, a mohl bys to odtamtud vyčíst. Musil bys jim však rozumět, pochopit, co říká sluneční paprsek. Půjč si moje brýle a naslouchátko, pomodli se k Pánubohu a nemysli pořád jenom na sebe!"
Těžké bylo toto poslední vybídnutí, příliš nesnadné, aby je moudrá bylinářka na mladém muži mohla požadovat.
Vzal si její brýle i naslouchátko a postavil se doprostřed bramborového políčka. Žena mu dala do ruky velký brambor; a v něm to zazvučelo, ozval se zpěv o příběhu bramboru, zajímavý — všední příběh o deseti dílech, na nějž by stačilo deset řádek.
O čem zpíval brambor?
Zpíval o sobě a o své rodině, o příchodu brambor do Evropy a o zneuznání, které zakusily a vytrpěly, než lidé přišli na to, že jsou větším požehnáním než hrouda zlata.
„Na královský rozkaz nás rozdělovali na radnicích ve všech městech. Psalo se a mluvilo o našem velkém významu, ale nikdo tomu nevěřil, nevěděl ani, jak nás pěstovat. Jeden vykopal jámu a všechny brambory do ní naházel, druhý zastrčil tuhle a tamhle brambor do země a čekal, že vyrostou ve velký strom, odkud budou zralé brambory setřásat. Brambory také vyrazily, rozkvetly a vydaly vodnaté plody, ale všechno to uvadlo. Nikdo nepomyslil na to, co roste u kořene, tam že je pravé požehnání: brambory. Hodně jsme zakusily a vytrpěly, totiž naši předkové. Ale oni i my, to je všechno jedno. To byly příběhy!"
„Nu, to by stačilo," povídala žena. „Teď se podívej na trnku!"
„My také máme blízké příbuzné ve vlasti brambor," povídaly trnky, „mnohem dále na severu, než rostou brambory. Tu přišli Norové z Norska, mlhou a bouří se plavili stále na západ do neznámé země, kde za ledem a sněhem našli rostliny, keře s temnými zrny, jako je má víno. Byly to trnky, které zmrzly ve zralé vinné hrozny, zrovna jako my. A země dostala svoje pojmenování: Vinná země, Vinland!"
„To je dočista romantická povídka," povídal mladý muž.
„Teď pojď se mnou," vybídla ho bylinářka a vedla ho k úlu. Pohlédl dovnitř. Jaké to tam bylo živé hemžení! Po všech chodbičkách stály včely a mávaly křídly; jejich úkolem bylo, aby celou tou obrovskou továrnou stále vanul čerstvý vzduch. Teď přiletěly zvenčí včely, které se narodily s košíčky na nohou, a ty s sebou přinášely pel; vyklepávaly jej z košíčků, třídily a proměňovaly v med a vosk. Přilétaly, odlétaly. Včelí královna chtěla také vyletět z úlu, ale to by musily letět i všechny ostatní, a na to nebyl čas. Královna však přece chtěla odlétnout. Tak tedy včelky ukously Jejímu Veličenstvu křídla a královna musila zůstat v úlu.
„Teď si stoupni na kraj příkopu a pohlédni přes silnici, kde spatříš, lidi."
„To je obrovské hemžení!" řekl mladý muž. „Příběh na příběh! Jak to tam hučí a bzučí! Jsem z toho všecek nesvůj! Radši to obejdu!"
„Ba ne, jenom jdi rovnou mezi ně," radila mu žena, „dívej se na ně, naslouchej jim a přibliž se jim svým srdcem! To tě hned něco napadne! Ale napřed mi musíš dát moje brýle a naslouchátko," povídala a obojí si zase vzala.
„Teď už nic nevidím," zvolal mladý muž. „Ani neslyším!"
„Tak tedy nebudeš do velikonoc básníkem," řekla bylinářka.
„Ale kdy tedy?" tázal se mladý muž.
„Ani do velikonoc, ani do svatodušních svátků, nikdy! Nenaučíš se tomu, jak na něco přijít."
„Co mám tedy dělat, abych se mohl živit básnictvím?"
„To se ti podaří, jen počkej do masopustu! Pak vyhoď básníky ze sedla, zpitvoř jejich knihy, to jako bys zasáhl je! Nedej se ničím překvapit, jenom se do toho dej! A uživíš se tak, že ti to stačí i pro ženu!"
„Tohle je přece nápad!" řekl mladý muž a pustil se pak vždycky náležitě do každého básníka, když se jím nemohl stát sám.
Máme to od moudré bylinářky, která nemá nouzi o dobrý nápad.

PŘÍBĚHY SLUNEČNÍHO PAPRSKU

„Teď budu vypravovat já,“ povídal vítr.
„No, dovolte,“ řekl déšť, „na mně je teď řada! Vy jste už dost dlouho stál na rohu ulice a naříkal tam ze všech sil!“
„Je to snad dík za to,“ namítl uraženě vítr, „že jsem na vaši poctu obrátil nejeden deštník a dokonce jej zlomil, když se lidé o vás nechtěli vůbec zajímat?“
„Já budu vyprávět!“ řekl sluneční paprsek. „Ticho!“ A promluvil tak okázale a majestátně, že se vítr utišil, třebaže jindy dovedl věru dlouho hučet a bouřit. Déšť do něho však strčil a povídal: „Tohle abychom si nechali líbit? To slunce nás všechny utlačuje. Nebudeme je poslouchat, nestojí to za námahu!“
Ale sluneční paprsek vypravoval:
„Nad mořskými vlnami letěla labuť, každé její pírko svítilo jako ze zlata. Jedno spadlo na velkou obchodní loď, která klouzala po moři s plnými plachtami. Uvízlo v kučerách mladého muže, který měl na starosti všechen náklad, říkali mu supercargo. Pírko ptáka Štěstěny se dotklo jeho čela, stalo se v jeho ruce perem, a brzo z něho byl bohatý kupec, který měl dost peněz, aby si koupil zlaté ostruhy a proměnil sud zlata v šlechtický erb; svítil jsem na něj!“ řekl sluneční paprsek.
„Labuť letěla nad zelenou loukou, kde malý pasáček ovcí, sedmiletý chlapec, ulehl ve stínu jediného, starého už stromu. A labuť políbila při svém letu jeden z listů stromu, který spadl chlapci do ruky. A z jediného listu byly tři, deset, celá kniha, ve které si chlapec četl o divech přírody, o mateřské řeči, o vědě a víře. Když šel spát, položil si knihu pod hlavu, aby nezapomněl, co přečetl, a kniha mu pomohla dostat se do školní lavice, ke stolu učenosti. Četl jsem jeho jméno mezi jmény jiných učenců!“ povídal sluneční paprsek.
„Labuť letěla do lesních samot, odpočívala tam na tichých, temných jezerech, kde kvete leknín, kde rostou pláňata a kde mají svůj domov kukačka a doupňák.
Chudá žena sbírala cestou domů klestí, spadlé větve, nesla je na zádech a v náručí měla malé dítě. Viděla, jak s břehu porostlého rákosím vzlétá zlatá labuť, pták štěstí. A co se to tam třpytilo? Zlaté vejce. Žena si je položila na prsa a vejce si uchovalo teplo, jistě v něm byl život. Ano, uvnitř se ozvalo tichounké zaklepání. Žena je slyšela a myslila si, že takhle jí tluče srdce.
Doma v chudé jizbě vytáhla vejce na světlo. ‚Tik! Tik!' povídalo jako by to byly drahocenné zlaté hodinky, avšak bylo to vejce s živým tvorem uvnitř. Když prasklo, vystrčilo hlavičku labutí mládě, jehož peříčka vypadala jako z čistého zlata. Kolem krku mělo čtyři prsteny, a protože chudá žena měla právě čtyři syny, tři doma a čtvrtého, kterého nesla v náručí do lesa, hned pochopila, že má pro každého syna prsten. Tu také malý zlatý ptáček odlétl.
Každý prsten políbila a dala jej políbit i dítěti, položila mu jej na srdce a navlékla na prst.
„Já jsem to viděl!“ pravil sluneční paprsek. „I to, co se stalo potom —“
Jeden syn usedl do příkopu s hlínou, vzal hroudu do ruky a otáčel jí v prstech, a stala se z ní podoba Jasonova, jak nese zlaté rouno.
Druhý chlapec vyběhl hned na louku, kde kvetly květiny všech možných barev. Hrst si jich natrhal a tak pevně je svíral v ruce, že jejich šťáva mu stříkla do očí a zavlhčila prsten. Zasvrběla ho ruka a v hlavě se mu začaly čile prohánět myšlenky, a za rok se mluvilo ve velikém městě o velikém malíři.
Třetí syn držel prsten tak pevně v ústech, že vydal zvuk, ozvěnu srdce. City a myšlenky plynuly vzhůru v tónech, vznášely se jako labutě v letu a klesaly jako labutě, hroužící se do lesního hlubokého jezera, do jezera myšlenek. Stal se z něho mistr tónů a každá země si nyní může myslit, že právě jí patří.
Čtvrtý, nejmenší, ten byl úplná popelka; říkali, že má tipec a že by potřeboval namazat, jako nemocné kuře. A také ho pořád notně mazali! Ale já jsem ho vždycky políbil,“ povídal sluneční paprsek. „Deset polibků jsem mu dal místo jediného. Byla to básnická povaha, užil ran i polibků, ale měl prsten štěstí od zlaté labutě Štěstěny. Jeho myšlenky vylétávaly jako zlatí motýli, symboly nesmrtelnosti!“
„Tohle byl dlouhý příběh!“ povídal vítr.
„A nudný!“ řekl déšť. „Foukni na mě, ať se zase vzpamatuji!“
A vítr foukal a sluneční paprsek vyprávěl:
„Labuť Štěstěny letěla nad hlubokým zálivem, kde rybáři napjali sítě. Nejmladší z nich myslil na sňatek a také se oženil. Jemu přinesla labuť kus jantaru. Jantar přitahuje, přitahoval k němu do domu srdce. Je také výborným kadidlem. V domě byla vůně jako v kostele, vonělo to tam jako v boží přírodě. Oba, rybář i jeho žena, spolu užili v hojnosti domácího štěstí a spokojenosti v chudobných poměrech, a tak se stal jejich život příběhem slunečního paprsku.“
„Neměli bychom už skončit?“ řekl vítr. „Teď už vyprávěl sluneční paprsek dost dlouho. Pořádně jsem se nudil!“
„Já také,“ povídal déšť.
„A co řekneme teď my ostatní, kteří jsme ten příběh slyšeli?“
„Řekneme: Už je mu konec!“

PRADĚDEČEK

Pradědeček měl požehnaný život, byl velice moudrý a hodný, a my všichni jsme si ho vážili; pokud se pamatuji, říkali jsme mu vždycky dědečku, ale když se narodil mému bratru Frederikovi syn, povýšil na pradědečka. Většího povýšení se už nedožil! Všechny nás měl nesmírně rád, ale zdálo se, že naše doba se mu příliš nezamlouvá. „Staré časy byly

dobré časy," říkával, „rozvážné a solidní. Teď je ve všem takový chvat a všechno se obrací vzhůru nohama. Mladí mají hlavní slovo a mluví o samotných králích, jako by jim byli rovni. Každý člověk z ulice může namočit hadr do špinavé vody a vyždímat ho na hlavu počestnému člověku!"
Při takové řeči pradědeček obvykle docela zčervenal ve tváři. Ale za chvíli se na ní opět objevil jeho laskavý úsměv, a potom se ozvala slova: „Nu budiž! Možná, že se trochu mýlím. Stojím ještě oběma nohama ve starých časech a nemohu se pevně uchytit v těch nových, jak je teď Pán vede a vládne jimi."
Když pradědeček mluvíval o starých časech, tu jako by se vrátily a objevily se přede mnou. V duchu jsem jel zlatým kočárem s jezdci, viděl jsem cechy, jak stěhují štíty v průvodu s hudbou a prapory, ocital jsem se v útulných vánočních světnicích s jejich kostýmy a hrou na zástavy. Ovšem že se v té době dalo i mnoho věcí odpudivých a hrozných, že vplétali lidi na kola a že se prolévala krev, ale všechna ta hrůza měla v sobě cosi přitažlivého. Tolik pěkných věcí jsem slyšel, o dánských šlechticích, kteří dali sedlákovi svobodu, a o dánském korunním princi, jenž zrušil obchod s otroky. Bylo velmi milé slyšet pradědečka, jak o tom vypravuje, slyšet události, ke kterým došlo za jeho mladých let. Přesto však byla doba, která jim předcházela, ze všech nejkrásnější, nesmírně silná a velkolepá.
„Drsná byla," říkával bratr Frederik, „zaplať Bůh, že jsme z ní už dávno venku!" a říkával to pradědečkovi rovnou do očí. Neslušelo se to, ale přesto jsem si Frederika velmi vážil. Byl to můj nejstarší bratr a říkával, že by mohl být mým otcem; říkal vůbec hodně komických věcí. Studoval s nejlepším prospěchem a v otcově kanceláři si vedl tak znamenitě, že se mohl záhy zúčastnit obchodů. Dědeček s ním mluvíval velmi často, ale vždycky se rozhorlili a debatovali. Celá rodina říkala, že si nerozumějí a nebudou rozumět nikdy, ale ač jsem byl tenkrát ještě hodně malý, pochopil jsem, že jeden nemůže bez druhého být.
Pradědeček naslouchal se zářícíma očima, když mu Frederik vykládal nebo předčítal o pokroku ve vědě, o objevu přírodních sil, o všech význačných událostech naší doby.
„Lidé jsou chytřejší, ale ne lepší!" říkal dědeček. „Vynalézají nejhroznější ničivé zbraně, kterými by se navzájem vyhladili!"
„Tím rychleji aspoň válka skončí!" říkal Frederik. „Nebude zapotřebí čekat sedm roků na požehnání míru! Svět má dostatek krve, je někdy třeba pustit mu žilou!"
Jednoho dne mu vyprávěl Frederik skutečnou událost z naší doby, ke které došlo v jednom malém státě. Starostovy hodiny, velké radniční hodiny, udávaly čas městu a jeho obyvatelům. Nešly docela správně, ale přesto se jimi celé město řídilo. Teď pronikly i tam železnice, a protože ty jsou spojeny s železnicemi ostatních zemí, je zapotřebí znát přesný čas, jinak se vlaky srazí. Železnice dostala svoje hodiny, řízené podle slunce, a ty šly správně. Protože starostovy hodiny neukazovaly správný čas, řídili se všichni lidé v městě podle železničních hodin.
Já jsem se tomu smál a pokládal jsem to za zábavný příběh, ale pradědeček se nesmál, zůstal docela vážný.
„V tom, co mi tady vypravuješ, je velké poučení," povídal, „a já také vím, co máš na mysli, když to povídáš. Přitom si vzpomínám na něco jiného, na staré obyčejné bornholmky mých rodičů s olověnými závažími. Ty odměřovaly čas jim i mně, dokud jsem byl malý. Nešly ovšem tak docela přesně, ale šly, a my jsme se dívali na ručičky, kterým jsme důvěřovali, a nemyslili na kolečka uvnitř. Tak tomu tenkrát bylo i se státním strojem, bez obav se na něj každý díval a věřil tomu, co ukazuje. Teď se z něho staly skleněné hodiny, u kterých je vidět rovnou až do stroje, jak se tam kolečka točí a bzučí. Mám dočista strach o tenhle čep nebo o tamhleto kolečko! Jakpak tomu bude s přesností, říkávám si, a nemám už tu důvěru, jakou jsem míval v dětství. To je slabost současné doby."
Pak se pradědeček docela rozhorlil. Nedovedli se s Frederikem shodnout, ale také se nedokázali od sebe odloučit, „zrovna jako stará a nová doba"! — Tak to cítili oba i celá rodina, když měl Frederik odcestovat, až daleko, do Ameriky. Byla to cesta, kterou musil vykonat v zájmu firmy. Těžko se s ním dědeček loučil, vždyť Frederik odjížděl až do takových dálek, přes oceán, až na druhý konec zeměkoule.
„Každých čtrnáct dní ti napíši," povídal Frederik. „A ještě rychleji než v dopisech můžeš se ode mne dovědět, co je nového, telegraficky. Tak se dny změní v hodiny, hodiny v minuty!"
Telegraficky poslal Frederik pozdrav, když nastupoval v Anglii na loď. Dříve než dopis, i kdyby jej posílala plující oblaka, přišel pozdrav z Ameriky, kde Frederik vystoupil na pevninu. Již po několika hodinách tu byl telegram.
„To je přece skvělý vynález, kterého bylo dopřáno naší době," povídal pradědeček, „pravé požehnání pro lidstvo."
„A v naší zemi se přírodním silám nejprve porozumělo a vyjádřilo se to slovy, jak mi říkal Frederik."
„Ano," povídal pradědeček a políbil mne. „A já jsem také pohlédl do milých očí, které nejprve spatřily tuto přírodní sílu a porozuměly jí. Byly to dětské oči jako tvoje! A já jsem tomu muži stiskl ruku!" A při těchto slovech mě pradědeček opět políbil.
Uplynul více než měsíc a Frederik v dopise psal, že se zasnoubil s mladou půvabnou dívkou, ze které jistě bude mít celá rodina radost. Také poslal její fotografii a všichni se na ni dívali očima i zvětšovacím sklem, protože v tom je právě kouzlo těchto obrázků, že vydrží pohled i nejsilnějších skel, že dokonce se tak podoba ještě lépe uplatní. To nedokázal žádný malíř, ani ten největší malíř minulosti.
„Kdyby tak byli už tenkrát znali tenhle vynález!" povídal pradědeček. „To bychom mohli pěkně pohlédnout tváří v tvář dobrodincům a velikánům světa. Jak jenom vypadá to děvče mile a pěkně!" povídal, když si prohlížel její fotografii lupou. „Teď ji poznám, až vstoupí do dveří.
Ale skoro by k tomu bylo nedošlo; na štěstí jsme se doma nedověděli o nebezpečí dříve, než je oba už šťastně přestáli. Mladí novomanželé dostihli v radosti a nejlepším zdraví Anglie, odkud chtěli plout parolodí do Kodaně. Spatřili už dánské pobřeží, bílé písečné přesypy západního Jutska; tu se přihnala bouře a loď najela na mělčinu, kde uvázla. Lodi hrozilo, že ji vysoké vlny zlomí. Nedalo se použít jediného záchranného člunu. Nastala noc, ale v nejhlubší tmě vzlétla náhle s pobřeží k lodi na mělčině zářivá raketa. Spustila na ni svoje lano, mezi ztroskotanými a pevninou bylo navázáno spojení, a brzo nato táhli vysokými, rozbouřenými vlnami v záchranném koši mladou, půvabnou ženu, které tak

zachránili život. Nezměrná radost ji zachvátila a štěstí, když zanedlouho stál vedle ní na pevnině její mladý manžel. Všechny cestující i posádku tak zachránili, ještě než se rozednilo.
My jsme sladce spali doma v Kodani, nepomyslili jsme ani na zármutek, ani na nebezpečí. Když jsem nyní seděli všichni u snídaně, přišla telegrafická zpráva, že na západním pobřeží ztroskotala anglická paroloď. Velice jsme se polekali, ale v tutéž hodinu přišel i telegram od našich milých, kteří se zachránili při návratu domů, od Frederika a jeho mladé ženy. Brzo jsme je už měli spatřit doma.
Všichni plakali, já také, a dědeček rovněž plakal a spínal ruce a — tím jsem si jist — žehnal nové době.
V ten den dal pradědeček dvě stě tolarů na pomník Hanse Christiana Örsteda.
Když se Frederik vrátil se svou mladou ženou domů a slyšel tuto novinu, pravil: „To jsi dobře udělal, dědečku! Teď ti také přečtu, co Örsted napsal již před mnoha lety o staré době a nových časech!“
„Jistě si o nich myslil to, co ty, viď?“ povídal pradědeček.
„Tos uhodl!“ řekl Frederik. „A ty ses k tomu názoru také přiklonil, dal jsi přece peníze na jeho pomník!“

CO ŘÍKALA CELÁ RODINA

Co říkala celá rodina? Nu, poslyšte nejprve, co řekla malá Mařenka. Mařenka měla narozeniny. Myslila si, že tento den je ze všech nejhezčí. Všichni její malí přátelé a přítelkyně si s ní přišli hrát a ona měla na sobě své nejhezčí šaty. Dostala je od babičky, která už byla u dobrého Pánaboha, ale která je sama nastříhala a ušila, dříve než odešla do jasného, krásného nebe. Stůl v Mařenčině pokoji zářil dárky. Byla tam velmi roztomilá malá kuchyňka se vším, co ke kuchyni patří, a panenka, která uměla kroutit očima a říkat „au“, když jsi ji smáčkl na bříšku. Ano, a byla tam také obrázková knížka, kde by si člověk mohl přečíst nejkrásnější povídky, kdyby to ovšem uměl! Avšak krásnější než všechny povídky bylo zažít mnoho narozenin.
„Je krásné žít“, řekla Mařenka a kmotr připojil, že život je nejhezčí pohádkové dobrodružství.
Ve vedlejším pokoji chodili Mařenčini dva bratři. Byli to velcí chlapci, jednomu bylo devět a druhému jedenáct let. Ti si také mysleli, že je krásné žít, žít svým způsobem, nebýt už dětmi jako Mařenka, ale být čilými školáky, kteří mají na vysvědčení jedničky a mohou se vesele prát s kamarády, v zimě bruslit a v létě jezdit na kole, číst o rytířských hradech, padacích mostech a hradních vězeních a poslouchat o objevech ve vnitřní Africe. Jeden chlapec se však při tom přece jen něčeho obával, že totiž bude už všechno objeveno, než vyroste — a on se přece potom chtěl vydat za dobrodružstvím. Vždyť kmotr řekl, že život je nejhezčí dobrodružství, jehož se člověk také účastní sám.
Tyto děti žily a hrály si v přízemí. O patro výše bydlela jiná větev rodiny, také s dětmi, ale ty již vyrostly z dětských šatů, tak byly velké. Jednomu synovi bylo sedmnáct let, druhému dvacet a třetí už byl velmi starý, říkala Mařenka, bylo mu dvacet pět let a byl zasnouben. Všem se vedlo dobře, měli dobré rodiče, byli dobře oblečeni, dobře duševně prospívali a věděli, co chtějí: „Kupředu! Pryč se starými přehradami! Volný výhled do celého světa! Svět je to nejkrásnější, co známe. Kmotr má pravdu, život je nejhezčí pohádka!“
Otec i matka, oba už starší lidé — samozřejmě, starší než děti museli být —, říkali s úsměvem na rtech, v očích i v srdci: „Jak jsou mladí ti mladí lidé! Ve světě to nejde zcela tak, jak si představují, ale jde to. Život je podivná, hezká pohádka!“
Ještě výše, trochu blíž k nebi, jak se říká, když lidé bydlí v podkroví, bydlel kmotr. Byl starý, ale mysl měl mladou, byl vždy v dobré náladě a ještě k tomu uměl vyprávět mnoho dlouhých příběhů. Byl daleko ve světě a v jeho pokoji stály na stole roztomilé věci ze všech končin světa. Od stropu až k podlaze visely obrazy, a mnoho okenních tabulek bylo z červeného nebo žlutého skla. Podíval-li se jimi člověk ven, ležel celý svět v sluneční záři, ať bylo venku jakkoli špatné počasí. Ve velkém akváriu rostly zelené rostliny a plavaly zlaté rybičky. Dívaly se na člověka, jako by věděly mnoho věcí, o kterých nechtěly mluvit. Vždycky tu voněly květiny, ba i v zimě, když v krbu hořel velký oheň. Bylo tak zábavné sedět a dívat se do něho a slyšet, jak to tam syčí a praská. „Oheň mi předčítá staré vzpomínky“, říkal kmotr a Mařence se zdálo, že v ohni opravdu vidí mnoho obrazů.
Avšak v blízké velké knihovně stály opravdové knihy. V jedné z nich kmotr často čítal a nazýval ji knihou knih. Byla to bible. V obrazech tam byly znázorněny dějiny celého světa, všech lidí, stvoření i potopa světa, králové i král králů.
„Všechno, co se kdy stalo i stane, je v této knize napsáno,“ řekl kmotr. „Jen si pomysli, tak nesmírně mnoho v jedné jediné knize. Ano, všechno, oč člověk prosí, je řečeno a vloženo do těch několika slov Otčenáše, této kapky milosti, této perly boží útěchy. Otčenáš se klade jako dárek do kolébky k srdci dítěte. Děťátko, opatruj jej dobře, nikdy jej neztrať, jakkoli velkým se staneš, a nikdy pak nebudeš opuštěno na své životní pouti. Osvítí tě, a ty se neztratíš.“
Oči mu přitom svítily a zářily radostí. Jednou v mladých letech plakaly. „Ale to bylo také dobře,“ říkal o tom kmotr, „bylo to v době pokušení a tehdy mi bylo smutno. Teď mám kolem sebe i v sobě sluneční záři. Čím více člověk stárne, tím lépe vidí v protivenství i v štěstí, že Pán Bůh je vždy s ním, že život je nejhezčí pohádka a že nám jej, může dát jen On, a tak že to potrvá až do věčnosti.“
„Je krásné žít,“ řekla Mařenka.
Řekli to také malí a velcí hoši, i tatínek s maminkou, říkala to zkrátka celá rodina, ale především kmotr, který měl přece zkušenosti, byl ze všech nejstarší, znal všechny povídky, všechny pohádky — a ten říkal z celého svého srdce: „Život je nejhezčí pohádka.“

VELKÝ MOŘSKÝ HAD

Byla jedna malá mořská ryba z dobré rodiny, ale na jméno se už nepamatuji, to ti řeknou učenci. Tahle rybička měla

osmnáct set sourozenců, všechny stejně staré. Neznali matku ani otce, musili se hned o sebe starat a plovat, ale to byla velká zábava. Vody k pití měli dost, moře celého světa, na potravu nemyslili, té byla vždycky hojnost. Každá ta rybička jednala podle své chuti a ke každé se pojil její příběh. Na to ovšem žádná nemyslila.
Slunce svítilo do vody, jeho světlo obklopovalo rybky kolem dokola, a dole pod hladinou bylo nesmírně jasno. Nejpodivuhodnější tvorové žili v tomto světě, některé ryby byly tak veliké, až to nahánělo hrůzu; měly obrovskou tlamu a mohly těch osmnáct set sourozenců pohltit, ale ti na to ani nemyslili, protože žádná z drobných rybek se dosud v takovém obrovském jícnu neoctla.
Malé rybičky se držely pohromadě jedna vedle druhé, plovaly v houfech podobně jako sledi nebo makrely. Ale když tak byly v nejlepším a na nic nemyslily, spadla náhle mezi ně se strašným zvukem jakási dlouhá, těžká věc, která jako by neměla konce. Táhla se dál a dál, a když některou z rybek zasáhla, rozmačkala ji nebo jí zasadila takovou ránu, že se z ní už nevzpamatovala. Všechny rybky a větší ryby ode dna až k hladině se hnaly zděšeně pryč. A ta věc, která mezi ně tak násilně vnikla, klesala hlouběji a hlouběji a byla pořád delší a delší, na míle dlouhá, procházela celým mořem.
Ryby a mušle, všechno, co plove, leze nebo se dává pohánět proudem, cítilo tuto věc, obrovskou a neznámou, jakéhosi mořského úhoře, který se mezi nimi tak náhle octl.
Co to však bylo za věc? Nu, my to víme! Byl to obrovský, na míle dlouhý telegrafní kabel, který lidé položili mezi Evropou a Amerikou.
V místech, kde byl kabel spuštěn, nastalo mezi právoplatnými obyvateli moře zděšení a rozruch. Létající ryba vyskočila nad hladinu, jak nejvýš mohla, štítník vylétl nad moře tak vysoko jako výstřel z pušky, neboť tak vysoko může vylétnout. Jiné ryby zamířily ke dnu a hnaly se tak prudce, že se tam dostaly ještě dávno předtím, než bylo kabel vůbec vidět. Poděsily tresky i platýze, kteří klidně plovali u mořského dna a pojídali tam jiné mořské tvory.
Několik sumýšů se tolik poděsilo, že si vyplivli vlastní žaludek, ale přesto zůstali na živu, protože to sumýši dovedou.
Mnoho humrů a ráčků opustilo svoje brnění a musili tam nechat i kosti.
Ze všeho toho zděšení a zmatku se osmnáct set sourozenců rozprchlo a už nikdy se nesetkali ani nepoznali. Jenom tak deset jich zůstalo na jednom místě, a když se chovali několik hodin klidně, překonali první nápor strachu a začali být zvědaví.
Rozhlíželi se kolem sebe, dívali se vzhůru i dolů a byli přesvědčeni, že v hlubině vidí hroznou věc, která je tolik postrašila a vyděsila i ostatní ryby, velké i malé. Ta věc ležela na dně, kam jen dohlédli, a byla velmi tenká; nevěděli ovšem, jak se může nadout nebo jak je silná. Docela klidně tam ležela, ale oni si myslili, že má třeba za lubem nějakou zákeřnost.
„Nechte ji, ať si tam leží! Nic nám do ní není," povídala nejrozumnější z drobných rybiček, ale ta nejmenší si přece jen nedovedla odepřít, aby se nějak nedopátrala, co to vlastně je. Dostalo se to k nim shora a nahoře by také bylo nejlépe se na to poptat, a tak rybky plovaly vzhůru ke klidné hladině.
Tam se setkaly s delfínem. To je takový skokan, mořský šprýmař, který dovede metat na hladině kozelce. Oči má, aby viděl, a tak toho jistě viděl dost, aby jim řekl, co a jak. Vyptávaly se ho, ale delfín měl v hlavě jenom ty své kozelce, nic neviděl, nevěděl, jak by jim odpověděl, a tak mlčel a tvářil se pyšně.
Potom se obrátily na tuleně, který se právě pohroužil pod hladinu. Ten byl zdvořilejší, přestože se drobnými rybkami živí; ale tenkrát byl zrovna sytý. Věděl toho trošku víc než delfín.
„Často jsem v noci ležel na vlhkém kameni a díval se k zemi, mnoho a mnoho mil odtud. Na světě jsou zákeřní tvorové, kteří si říkají lidé. Ti nám kladou všelijaké nástrahy, ale nejčastěji jim přesto unikneme. To jsem pochopil, a na to přišel i mořský had, na kterého se ptáte. Dostal se do jejich moci a byl na pevné zemi jistě nesmírně dlouho. Potom ho naložili na loď a vezli přes moře do jiné daleké země. Viděl jsem, jakou s ním měli práci, ale nakonec ho zdolali, protože na pevnině zeslábl. Svinuli ho do kruhu a já jsem slyšel, jak to rachotilo a zvonilo, když ho svíjeli, ale nakonec jim vyklouzl a skočil do moře. Všemi silami ho drželi, mnoho rukou ho drželo, ale přesto se jim vytrhl a dosáhl dna; myslím, že tam teď zatím stále leží."
„Je dosti tenký," divily se rybky.
„Trápili ho hladem," vysvětloval tuleň, „ale zase se vzpamatuje a nabude staré síly a velikosti. Myslím, že to je veliký mořský had, kterého se lidé tolik bojí a o kterém tolik hovoří. Nikdy jsem ho ještě nespatřil, ani na něho nevěřil. Ale teď jsem přesvědčen, že tohle je on!" A s těmito slovy se tuleň potopil.
„Co toho věděl! A jak mnoho mluvil!" divily se rybky. „Ještě jsem nikdy nebyla takhle chytrá! — Jenom aby to všechno nebyla lež!"
„Můžeme přece doplavat dolů a podívat se!" navrhovala nejmenší. „A po cestě uslyšíme, co si o tom myslí ostatní."
„My už ani nehneme ploutví, abychom se něco dověděly!" řekly ostatní a otočily se.
„Ale já ano!" řekla nejmenší rybička a zamířila dolů do hlubin. Byla však daleko od místa, kde ležela ta ‚veliká spuštěná věc'. Rybička se tedy rozhlížela po dně na všechny strany.
Ještě nikdy jí nepřipadal svět tak veliký. Sledi plovali ve velkých houfech, které se blyštěly jako obrovská stříbrná lod, stejně tak makrely, které vypadaly ještě nádherněji. Plavaly tam ryby všech velikostí a ozdobené kresbami nejrozličnějších barev, medusy, jež se podobaly průsvitným květinám a nechaly se unášet proudem. Z mořského dna vyrůstaly obrovské rostliny, vysoká tráva a stromy podobné palmám, jejichž každý list byl posázen třpytnými korýši. Konečně zpozorovala malá mořská rybka dole dlouhý, tmavý pruh a zamířila k němu, ale nebyla to ani ryba, ani kabel, nýbrž obrubnice velkého vraku, jehož svrchní a nejspodnější paluba se prolomily tlakem vody. Rybka veplula do místnosti, kde voda odplavila všechny, kdo zahynuli při ztroskotání, až na dva: ležela tam natažena mladá žena a držela v náručí dítě. Voda je nadzdvihovala a kolébala jimi, že se zdálo, jako by oba spali. Rybka se hrozně polekala, neboť nevěděla, že už nemohou procitnout. S obrubnice splývaly mořské rostliny jako listoví a vinuly se kolem půvabné matky s dítětem. Takové ticho tam bylo a všechno tak opuštěné. Rybka odtamtud zase pospíchala, co jí jenom síly

stačily, a mířila do končin, kde voda byla jasněji osvětlena a kde viděla také ostatní ryby. Neplula daleko, když najednou potkala mladou velrybu, hrozně velkou.
„Nespolkni mě," povídala rybka. „Ani bys mě neucítila v ústech, jaká jsem malá, a já jsem tak ráda na živu!"
„Co hledáš tady dole v hlubinách, kam ryby tvého druhu nikdy neplují?" tázala se velryba. A tu jí vyprávěla rybička o tom zvláštním dlouhém úhoři, nebo co to je, který se spustil shora ke dnu a poděsil všechny mořské tvory, i ty nejodvážnější.
„Hoho!" zasmála se velryba a tak mohutně se napila, že musila vodu vysoko vystříknout mohutným paprskem, když se vynořila, aby se nadechla. „Hoho!" povídala, „tak to mě tedy šimralo na zádech, když jsem se obracela! Myslila jsem, že to je lodní stěžeň, který by se mi hodil, abych se jím mohla podrbat. Ale tady to nebylo. Kdepak, ta věc leží mnohem dále. Přece jenom se po ní podívám, nemám zrovna nic na práci."
Tak tedy plavala velryba napřed a rybka za ní, nepříliš blízko, neboť tam, kudy velryba plovala, se hned tvořil prudký proud.
Potkali žraloka a starého mečouna, oba také slyšeli o podivném mořském úhoři, tak dlouhém a tenkém. Dosud ho neviděli, ale chtěli se na něho podívat.
Tu k nim připlul hltoun.
„Já půjdu s vámi," povídal; měl s nimi stejnou cestu.
„Jestli ten velký mořský had není silnější než kotevní lano, tak ho jedním rázem překousnu," řekl a otevřel tlamu, kde se objevilo šest řad zubů. „Dovedu svým kousnutím poznamenat i kotvu, abych tedy nepřekousl takový proutek!"
„Tady je!" zvolala velká velryba, „už ho vidím!" Myslila si, že vidí lépe než ostatní. „Jen se podívejte, jak se tam vznáší, kroutí a zmítá!"
Ale nebyl to podmořský kabel, jenom se k nim blížil obrovský mořský úhoř, několik loket dlouhý.
„Toho jsem viděl už dříve," povídal mečoun. „Ten neudělal v moři nikdy velké pozdvižení, ani nepostrašil žádnou velkou rybu."
A tak se s ním dali do řeči o tom novém úhoři a ptali se ho, zda nepoplave na výzvědy s nimi.
„Jestli je ten úhoř delší než já," povídal mořský úhoř, „tak to s ním špatně dopadne!"
„Ano," souhlasili ostatní. „Je nás dost, abychom mu dali na pamětnou!" A pospíchali dál.
Tu se jim však postavilo cosi do cesty, obrovská nestvůra, větší než oni všichni dohromady.
Vypadala jako plovoucí ostrov, který se nemohl udržet na hladině.
Byla to prastará velryba. Hlavu měla hustě porostlou mořskými rostlinami a na zádech tolik korýšů a ústřic i mušlí, že vypadali na její černé kůži jako velké bílé skvrny.
„Pojď s námi, ty stará!" vybízely ji ryby. „Objevila se tu nová ryba, kterou tady nechceme strpět."
„Já raději zůstanu, kde jsem," řekla stará velryba. „Nechte mě na pokoji! Achich, ach! Trápí mě těžká nemoc. Úlevu mi poskytne jenom to, když vystoupím na hladinu a vystrčím záda! Tu přiletí velcí hodní mořští ptáci a očistí mě, a to mi vždycky tolik prospěje. Jenom kdyby nezarývali zobáky moc hluboko, často jimi zajedou až do mého tuku. Jen se podívejte! Mám v zádech ještě celou ptačí kostru. Pták se do mne zaryl drápy příliš hluboko a nemohl už včas odlétnout, když jsem se ponořovala. Teď ho už rybky obraly na kost. Jen se podívejte, jak vypadá on a jak já! Těžká nemoc mě trápí!"
„To se vám jen zdá!" povídala mladá velryba. „Já nejsem nikdy nemocná. Žádná ryba není nemocná!"
„Promiňte," řekla stará velryba, „ale úhoř má nemocnou kůži, kapr prý mívá neštovice a my všichni máme škrkavky!"
„Nesmysl!" rozzlobil se žralok. Nechtělo se mu to už poslouchat a ostatním také ne, vždyť je zajímalo něco jiného.
Konečně dopluly ryby k místu, kde ležel kabel. Dlouhá je jeho dráha po mořském dnu, z Evropy do Ameriky, přes písčiny a bahno v moři, podmořské útesy a houštiny, ano, přes celé korálové lesy. A pak se tam dole střídají proudy, točí se tam víry a hemží se tam rybami, jichž tam jsou větší houfy než ta nesčetná hejna tažných ptáků, jak je lidé vídají v době jejich letu. Je tam neustálý ruch, pleskot, bzukot a šumot. Trochu z toho šumotu slyšíme, když si přiložíme k uchu velkou prázdnou škebli.
Teď tam tedy už byly.
„Tady leží to zvíře!" řekly velké ryby a malá rybička také. Viděly kabel, jehož začátku a konce nemohly dohlédnout. Houby, polypové a medusy se vznášeli ode dna, klesali a nakláněli se nad kabelem, že jimi byl hned zakryt, hned se zase objevoval. Mořští ježci, hlemýždi a hadi po něm lezli; obrovští pavouci, ověšení celou posádkou plazů, si po něm vykračovali. Několik temně modrých sumýšů, nebo jak se jmenují plazi, kteří jedí celým tělem, jako by tam očichávalo nové zvíře, které ulehlo na mořské dno. Platýzi a tresky se ve vodě otáčeli, aby viděli na všechny strany. Hvězdýš, který se vždycky zavrtá do bahna a jenom se odtamtud dívá očima na dlouhých stopkách, civěl neustále před sebe, aby viděl, co z toho ruchu vzejde.
Telegrafní kabel tam ležel bez pohnutí. Přesto však v něm byl život i myšlenka; procházely jím lidské myšlenky.
„Je to záludná věc," prohlásila velryba. „Je s to uhodit mě do břicha, a to je moje slabé místo."
„Zkusme sáhnout si na něj!" povídal polyp. „Já mám dlouhá chapadla a ohebné prsty. Už jsem se ho dotkl, ale teď ho zmáčknu trochu pevněji."
A natáhl svoje ohebná, předlouhá chapadla ke kabelu a pod něj a pevně ho obemkl.
„Nemá žádnou skořápku ani kůži," povídal polyp. „Myslím, že nikdy nepřivede na svět živé potomstvo."
Mořský úhoř se položil podél kabelu a natáhl se, jak daleko mohl.
„Je to delší než já," řekl. „Ale délka nerozhoduje, je přece zapotřebí mít kůži, břicho a pružnost."
Velryba, mladá silná velryba se sklonila dolů, hlouběji, než kdy vůbec učinila.
„Jsi ryba nebo rostlina?" tázala se. „Nebo jsi jenom nějakým výtvorem tam shora, kterému se u nás nemůže dařit?"
Kabel však neodpovídal, není na to zařízen. Procházely jím myšlenky, lidské myšlenky; v jediné vteřině urazily vždycky

cestu od pevniny k pevnině, stovky mil dlouhou.
„Odpovíš, nebo tě máme překousnout?“ zeptal se lačný žralok, a všechny ostatní velké ryby se tázaly stejně:
„Odpovíš, nebo tě máme překousnout?“
Telegrafní kabel se nehýbal, napadla ho jedna příhodná myšlenka, jaká může napadnout toho, kdo je myšlenkami naplněn.
„Ať si mě překousnou! Potom mě lidé vytáhnou z moře a opraví. Takhle tomu přece už bylo s mnoha mými druhy v mělčích vodách.“
Proto také neodpovídal. Vždyť měl jinou práci, telegrafoval, a při plnění tohoto úkolu měl právo ležet na mořském dně.
Nad mořem nyní zapadalo slunce, jak říkají lidé, planulo rudě jako oheň a všechny oblaky na nebi zářily jako oheň, jeden krásněji než druhý.
„Teď budeme mít červené osvětlení,“ povídali polypové. „Uvidíme tu věc snad lépe, bude-li zapotřebí.“
„Na něj! Na něj!“ křičel hltoun a cenil všechny svoje zuby.
„Na něj! Na něj!“ připojil se mečoun, velryba i mořský úhoř.
Vyrazili vpřed, hltoun první. Ale zrovna když chtěl kabel překousnout, vrazil mu mečoun z přemíry prudkosti svůj meč do zadní části těla. To byl velký omyl, a hltoun teď už neměl dost sil, aby se zuby zaryl do kabelu.
Na mořském dně teď nastal zmatek, velké i malé ryby, sumýši a hlemýždi, všichni se tam do sebe pustili, začali se nazvájem požírat, trhat a zabíjet. Kabel klidně ležel na dně a plnil svůj úkol, a tak tomu také má být.
Nahoře už se snesla temná noc, ale v moři svítily nesčetné miliardy drobných živočichů. Na příklad ráčci, velcí sotva jako špendlíková hlavička. Je to zcela podivné, ale už tomu takhle je, svítili.
Mořská zvířata se dívala na telegrafní kabel.
„Copak to asi je a copak to není?“
Ba, o to šlo.
Tu se objevila stará ochechule. Lidé těmhle tvorům říkají sirény nebo mořské krávy. Měla ocas a dvě krátké paže, aby mohla plavat, svislá prsa a ve vlasech řasy a mušle, a na to byla pyšná.
„Chcete dospět k poznání a vědění?“ tázala se. „Pak jsem jistě jediná, která vám je mohu dát. Za to však žádám bezpečnou pastvu na mořském dně pro sebe a svoji rodinu. Jsem ryba jako vy a vycvičila jsem se také na plaza. Jsem v moři nejchytřejší, vím o všem, co se tu hýbe, a o všem, co se děje nahoře. Věc, nad kterou si tady tolik lámete hlavu, pochází shora. A co odtamtud spadne k nám, je mrtvé nebo to zemře a ztratí všechnu sílu. Nechte tu věc, ať si tady leží. Je to jenom lidský výmysl!“
„Myslím, že na tom je něco víc!“ řekla malá rybička.
„Buď zticha, makrelo!“ okřikla ji ochechule.
„Pichlavko!“ křičeli na ni ostatní, a v tom byla ještě větší urážka.
A ochechule jim vysvětlovala, že zvíře, které způsobilo takový poprask, je toliko výmysl ze souše. Udělala jim krátkou přednášku o lidské lstivosti.
„Chtějí se nás zmocnit,“ vysvětlovala, „to je jediný cíl jejich života. Natahují sítě, napichují na udici návnadu, aby nás na ni přilákali. Tohle je taková velká rybářská šňůra, a lidé jsou tak hloupí, že si myslí, že se do ní snad zakousneme. My tak hloupí nejsme! Ani se té hudlařské práce nedotýkejte, rozpadne se na kousky, ze všeho bude nakonec jenom bláto. Co přichází shora, je popraskané a polámané, není to k ničemu!
„Není to k ničemu!“ řekli všichni mořští tvorové a připojili se k názoru ochechule, aby vůbec měli nějaký názor.
Malá rybka si však uchovala svůj názor. „Možná, že ten nesmírně dlouhý, tenký had je nejpodivuhodnější rybou v moři. Mám už takový nějaký pocit.“
„Ano, nejpodivuhodnější!“ přisvědčíme my lidé a řekneme to se znalostí věci a s jistotou.
Je to velký mořský had, o kterém se už dávno mluvilo v písních a pověstech.
Vzešel z lidského důmyslu, zrodil se a vyrostl a byl položen na mořské dno, kde spojuje země západu a východu a dopravuje zprávy rychlostí, jakou má světelný paprsek, který letí od slunce k naší zemi. Roste a neustále nabývá moci i rozsahu, roste rok po roce. Všechna moře spojuje, vine se kolem země, pod rozbouřenými vlnami i pod vodami, klidnými a průzračnými jako sklo, kde se lodník dívá dolů, jako by plul průhledným vzduchem, a kde se v hlubinách hemží ryby jako barevné rakety ohňostroje.
Až docela na dně leží had, blahodárný midgardsorm, had z bájí, který obepíná celý svět a kouše se přitom do ocasu. Ryby i plazi do něho vrážejí hlavou, přece jenom nechápou tuto věc ze souše; nevědí, že to je lidský výtvor, plný myšlenek, had vědění dobrého a zlého, který mluví všemi jazyky, a přesto nevydá ani slova, nejpodivuhodnější ze všech divů moře, velký mořský had naší doby.

ZAHRADNÍK A PANSTVO

Na míli cesty od hlavního města stál starý panský dvorec se silnými zdmi, věžemi a lomenicemi.
V tom dvorci sídlilo, ale jenom v letním čase, bohaté, urozené panstvo. Tento dvorec byl nejlepší a nejkrásnější ze všech dvorců, které panstvu patřily. Zvenčí vypadal jako zbrusu nový a uvnitř byl zařízen se vším pohodlím a útulností. Nad bránou byl do kamene vtesán znak rodu; kolem znaku a kolem arkýře se pnuly nádherné růže. Před dvorcem se prostíral travnatý koberec, kvetl tam červený i bílý hloh a vzácné květiny; a ty vzácné květiny rostly dokonce i mimo skleník.
Však také panstvo mělo zahradníka, který něco dovedl! Byla radost podívat se na květnici, na ovocný sad i na zelinářskou zahradu. Při zelinářské zahradě byl ještě zbytek původní staré dvorské zahrady s několika zimostrázovými

ploty, přistřiženými do korun a pyramid. Za plotem stály dva statné staré stromy; a ty stromy byly vždycky skoro bez listí a málem by tě to svedlo k domněnce, že nějaká vichřice nebo smršť je obsypala velkými kusy hnoje; ale každý takový kus bylo ptačí hnízdo.
Tu sídlilo od nepamětných dob množství krákajících krkavců a vran. Byla to celá ptačí obec a všichni ti ptáci byli panstvem, vlastníky statku, nejstarším pokolením panského sídla, vlastními pány ve dvorci. Nikdo z domácích lidí si jich nevšímal, trpěli tato těžce létající stvoření, mezi něž občas vystřelili z pušky, až ptáky zasvrbělo v zádech a každý z nich zděšeně vzlétl a zakrákal: „Krá! Krá!“
Zahradník často vrchnosti domlouval, aby ty staré stromy dala porazit, nevyjímají se tam dobře, a kdyby odtamtud zmizely, zbavili by se pravděpodobně i krákajících ptáků, kteří by se odstěhovali jinam. Ale panstvo se nechtělo rozloučit ani se stromy, ani s ptačím hejnem, bylo to něco, bez čeho dvorec nemohl žít, něco ze starých časů — a památka na ty staré časy se nesmí tak docela vymýtit.
„Vždyť stromy jsou už zděděným majetkem těch ptáků, jen jim je nechte, milý Larsene!“
Zahradník se jmenoval Larsen, ale na tom teď nezáleží.
„Cožpak, milý Larsene, nemáte dost široké pole působnosti? — Celou květnici, skleníky, ovocný sad a zelinářskou zahradu?“
To byla pravda, zahradník si jich hleděl, pěstoval a vzdělával je s velikou horlivostí a svědomitostí, a dostalo se mu za to také od panstva uznání; ale přece jen před ním nijak netajili, že když jsou někde na návštěvě, často jedí ovoce a vidí květiny, které překonávají všechno, co oni mají ve své zahradě. A to zahradníka rmoutilo, neboť chtěl to nejlepší a pracoval, jak nejlépe dovedl. Jako měl poctivé srdce, tak byl poctivý ve svém povolání.
Jednoho dne si ho páni zavolali a pověděli mu se vší panskou přívětivostí, že včera dostali u svých vznešených přátel jeden druh jablek a hrušek, tak šťavnatých a lahodných, že oni i všichni hosté se rozplývali obdivem. To ovoce ovšem nebylo zdejší, ale dalo by se k nám zavést a mohlo by u nás zdomácnět, jestliže to naše podnebí dovolí. Věděli, že ovoce je od nejlepšího ovocnáře v městě; ať tam zahradník zajede a vyzví, odkud ta jablka a hrušky přišly a pak ať objedná štěpy.
Zahradník ovocnáře dobře znal, vždyť právě jemu prodával z příkazu své vrchnosti přebytky ovoce, které rostlo v panské zahradě.
I odebral se do města a ptal se ovocnáře, odkud má ta tolik vychvalovaná jablka a hrušky.
„Jsou z vaší vlastní zahrady!“ odpověděl ovocnář a ukázal mu jablka i hrušky, které zahradník dobře poznával.
Hoj, jak se náš zahradník zaradoval! Pospíšil si domů a pověděl svým pánům, že jablka i hrušky jsou z jejich vlastní zahrady.
Vrchnost tomu nechtěla vůbec uvěřit. „Larsene, to není možné! Můžete nám na to opatřit od ovocnáře písemné potvrzení?“
Ovšemže mohl, přinesl jim písemné potvrzení.
„Zajímavé, opravdu zajímavé!“ divili se páni.
A tak teď každý den přicházely na panský stůl veliké mísy s těmi nádhernými jablky a hruškami z jejich vlastní zahrady. Celé měřice a bečky tohoto ovoce byly posílány přátelům v městě i mimo město, ba dokonce i do ciziny. To bylo radosti! Páni ovšem musili poznamenat, že pro ovocné stromy byla přece dvě obzvlášť příznivá léta, všude po celé zemi se jim dobře dařilo.
Uplynul nějaký čas. Páni obědvali u královského dvora. Nazítří si k sobě zavolali zahradníka. Dostali na hostině melouny, náramně šťavnaté a chutné, ze skleníku Jejich Veličenstev.
„Milý Larsene, zajděte k dvornímu zahradníkovi a opatřte nám několik jader z těch báječných melounů!“
„Ale vždyť dvorní zahradník má ta jádra od nás!“ řekl zahradník, nanejvýš rozradostněn.
„Tak to tedy dokázal vypěstovat nějakou lepší odrůdu!“ odpověděli páni. „Všechny melouny byly znamenité!“
„Nu, to tedy mám být na co pyšný!“ pravil zahradník. „Musím milostivé vrchnosti říci, že zámecký zahradník neměl letos se svými melouny štěstí; a když viděl, jak nádherně se vydařily naše a když je ochutnal, objednal tři pro zámek!“
„Larsene! Nenamlouvejte si, že to byly melouny z naší zahrady!“
„Jsem o tom přesvědčen!“ řekl zahradník, zašel k zámeckému zahradníku a dostal od něho písemné potvrzení, že melouny na královské hostině pocházely z panského dvorce.
To bylo pro panstvo opravdové překvapení. Páni ovšem potom o té události nemlčeli, pochlubili se vysvědčením, a tak byla melounová jádra posílána široko daleko, jako předtím ovocné štěpy.
O štěpech přišly zprávy, že se uchytily a že nesou znamenité ovoce; ovoce bylo pojmenováno po panském dvorci a jeho jméno jsi teď mohl číst v angličtině, němčině i franštině.
Nikdo by si to byl dřív nepomyslil.
„Jen aby nám zahradník nezpychl!“ říkalo panstvo.
Avšak zahradník se choval docela jinak. Právě teď usiloval o to, aby se proslavil jako jeden z nejlepších zahradníků v zemi; chtěl každý rok přijít s nějakým znamenitým pěstitelským objevem, a to se mu také dařilo. Ale přesto se často doslechl, že první ovoce, které vypěstoval, jablka a hrušky, bylo vlastně nejlepší, všechny pozdější druhy že zůstávají daleko pozadu. Melouny jsou prý sice velmi dobré, ale to je něco docela jiného. O jahodách se dá říci, že jsou znamenité, ale přece nejsou lepší než ty, které má ostatní panstvo; a když se jeden rok nevydařily ředkvičky, mluvilo se jen a jen o těch nešťastných ředkvičkách, a ne o tom, co jiného dobrého se vypěstovalo.
Skoro jako by páni cítili úlevu, když říkali:
„Letos se to nevyvedlo, milý Larsene!“ Měli úplnou radost, když mohli říci: „Letos se to nevyvedlo!“
Několikrát do týdne přinášel zahradník nahoru do pokoje čerstvé květiny, vždycky velmi vkusně uspořádané. Jejich barvy v tom sestavení ještě silněji vynikaly.

„Máte vkus, Larsene!“ říkali páni. „Je to dar, daný vám od Pánaboha, to nemáte sám ze sebe!“
Jednoho dne přišel zahradník s velkou křišťálovou miskou a v té misce ležel leknínový list; a na ten list byl položen zářivě modrý květ, veliký jako slunečnice, s dlouhým, silným stvolem, ponořeným do vody.
„Indický lotos!“ vzkřiklo panstvo nadšením.
Takový květ ještě nikdy nespatřili. Ve dne jej postavili do slunečního světla a večer tak, aby se v něm světla odrážela. Každý, kdo jej spatřil, jej obdivoval, jaký je nádherný a vzácný, ba řekla to sama nejurozenější mladá dáma v zemi, princezna. Chytrá byla a měla dobré srdce.
Páni si pokládali za čest věnovat princezně onen květ, a tak se lotos dostal s princeznou na zámek.
Pak zašli do zahrady, že si sami utrhnou jeden takový květ, jestli tam ještě nějaký bude, ale nemohli žádný nalézt. I zavolali zahradníka a ptali se ho, odkud ten modrý lotos měl.
„Marně jsme hledali!“ říkali. „Byli jsme ve sklenících a prošli jsme celou květnicí!“
„Ne, ne, tam opravdu není!“ pravil zahradník. „Je to jen obyčejný květ ze zelinářské zahrady! Ale že je krásný, což? Vypadá, jako by to byl modrý kaktus, a zatím to je jenom květ artyčoku!“
„To jste nám měl říci hned!“ zlobili se páni. „Byli jsme přesvědčeni, že to je cizokrajný, vzácný květ. Blamoval jste nás před mladou princeznou! Viděla u nás ten květ, našla v něm veliké zalíbení, neznala jej — a ona se v botanice náramně vyzná! Ale taková věda se nezajímá o to, co roste v zelinářské zahradě. Jak vás mohlo, milý Larsene, napadnout, postavit takovou kytku do pokoje! Vždyť nás tím zesměšňujete!“
A krásný modrý květ ze zelinářské zahrady byl odstraněn z panského pokoje, neslušelo se, aby tam byl. Panstvo se dokonce šlo princezně omluvit a povědělo jí, že je to květ obyčejné kuchyňské rostliny; to zahradník si vzpomněl postavit jej do pokoje, však už za to dostal pořádně vyhubováno.
„To jste mu, chudákovi, tuze ukřivdili!“ pravila princezna. „Vždyť nám otevřel oči pro nádhernou květinu, které jsme si vůbec nepovšimli, ukázal nám krásu tam, kde nás ani nenapadlo ji hledat! Zámecký zahradník ať mi přinese každý den, pokud artyčok pokvete, jeden květ do mého pokoje!“
A stalo se.
Páni vzkázali zahradníkovi, aby jim zase přinesl čerstvý květ artyčoku.
„Je vlastně krásný!“ říkali. „Opravdu vzácný květ!“ A zahradník dostal pochvalu.
„To dělá Larsenovi dobře!“ říkali páni. „Je to rozmazlené děcko!“
Na podzim přišla hrozná bouře. Pozdě v noci nabyla tak na síle, že mnoho velkých stromů na pokraji lesa vyvrátila i s kořeny; a k velkému žalu panstva, k žalu, jak oni tomu říkali, ale zahradníkovi pro radost porazila ty dva velké stromy se všemi ptačími hnízdy. V bouři bylo slyšet křik krkavců a vran, kteří tloukli křídly o okenní tabule, jak říkali lidé ze dvora.
„Tak to jste rád, Larsene, co?“ pravili páni. „Bouře porazila stromy a ptáci se uchýlili do lesa. Není tu už ani stopy po starých časech. Každé znamení a každá připomínka je ta tam! My jsme však z toho zarmouceni!“
Zahradník neříkal nic, ale myslil na to, co už mu dlouho leželo v hlavě: že teď teprve bude moci pořádně využít toho nádherného slunného místa, kam dříve nemohl. To místo se teď stane ozdobou zahrady a potěšením pro panstvo.
Velké vyvrácené stromy rozmačkaly a polámaly prastaré zimostrázové ploty i celou jejich přistřihovanou krásu.
Zahradník tu založil hustý porost z domácích rostlin, polních i lesních.
Co by bylo žádného jiného zahradníka nenapadlo vysázet v bohaté hojnosti do panské zahrady, to on tady zasazoval do země a dopřával každé rostlině stín nebo slunce, jak to který druh potřeboval. S láskou je pěstoval a ony rostly do krásy.
Zvedal se tu jalovec z jutských vřesovišť, podobný tvarem i barvou italskému cypřiši, krásný byl pohled na trnitý řešetlák, stále zelený, v zimním chladu jako v letním slunci. Vpředu rostlo kapradí, mnoho rozličných druhů, některé vypadaly, jako by to byly děti palmy, a jiné jako by to byli rodiče oné něžné, nádherné rostliny, které říkáme Venušiny vlasy. Stál tu opomíjený lopuch, který když je čerstvý, vypadá pěkně i v kytici. Lopuch rostl v suché zemi; ale níže, ve vlhké půdě, bujel šťovík, také opomíjená rostlina, a přece svou výškou a svými velikými listy tak malebná. Na sáh vysoko, květ vedle květu, jako silný, mnohoramenný svícen zdvíhala se divizna, přesazená sem z polí. Rostly tu mařinka, petrklíče a lesní konvalinky, Aronova brada a něžné trojlístky šťavele. Byla to krása, když ses na to díval! Vpředu, opřeny o napjatý ocelový drát, rostly v řadě docela malé hrušně z francouzské země. Měly slunce a dobré ošetření a zanedlouho nesly velké šťavnaté plody jako v zemi, odkud pocházely.
Na místě oněch dvou starých bezlistých stromů byl vztyčen vysoký stožár, na kterém vlála dánská vlajka, a hned vedle ještě jedna tyč a kolem té tyče se v létě a na podzim ovíjely úponky chmelu s vonnými chomáčky květů; v zimě však byl na tu tyč po starém zvyku zavěšen snop ovsa, aby nebeské ptactvo mělo o radostných vánocích svou hostinu.
„Dobrý Larsen se stává k stáru sentimentálním!“ říkali páni. „Ale je nám věrný a oddaný!“
O Novém roce se v jednom obrázkovém časopise hlavního města objevil obrázek starého dvorce. Bylo na něm vidět stožár a snop ovsa pro nebeské ptactvo o svátcích radosti, vánocích, a psalo se tam a vyzdvihovalo jako krásná myšlenka, že znovu přišel ke cti starý zvyk, tak příznačný právě pro starý dvorec.
„Všechno, co ten Larsen dělá,“ říkalo panstvo, „se hned roztroubí do světa. Je to šťastný člověk. To abychom byli skoro pyšni na to, že ho máme!“
Ale vůbec z toho nezpychli! Uvědomovali si, že jsou pány, mohli Larsena propustit, ale to neudělali, byli to dobří lidé a na světě je velmi mnoho takových dobrých lidí, a to je potěšitelné pro každého Larsena.
Tak to je příběh o „Zahradníkovi a panstvu.“
Teď o něm můžeš přemýšlet!

DOSLOV

Mezi dánskými spisovateli patří Hans Christian Andersen (1805—1875) jistě k nejznámějším. Jeho pohádky jsou rozšířeny v nejrůznějších vydáních po celém světě a oblíbeny u malých i velkých čtenářů. V literatuře má Andersen svoje pevné místo: realismus a víra v člověka, láska k vykořisťovaným, která prostupuje jeho dílo, i jemná ironie, s jakou píše o lidských slabostech a předsudcích, to všechno jsou vlastnosti, kterými si získal srdce milionů lidí. Jeho bohatá představivost, spojená s bezprostředním vypravěčským nadáním, vytvořila řadu živých postav a typů, v jejichž zobrazení předstihl Andersen všechny svoje dánské současníky a vřadil se mezi významné spisovatele světové literatury.

V roce 1805, kdy se Andersen narodil, bylo jeho rodné město Odense na ostrově Fynu, které dnes patří k největším městům v Dánsku, malým městečkem s šesti tisíci obyvateli. Cesta odtud do Kodaně byla velkou událostí a trvala několik dní, jak to sám Andersen pěkně líčí ve „Šňůře perel“. Dánsko samo bylo tenkrát spoutané cechy a přežitky absolutismu a začalo se teprve pomalu hospodářsky a politicky vyrovnávat ostatní Evropě. Nejprudší vývoj prodělalo právě za sedmdesát let Andersenova života. Kapitalismus zatlačoval stále rychleji zaostalý feudální řád a jeho přežitky a významnou měrou změnil celkový ráz dánského hospodářství. Se stavbou prvních železnic, zavedením telegrafu a zřizováním velkých továrních objektů přicházejí do měst lidé z venkova a samo hlavní město Dánska svrhává pouto hradeb, boří městské brány a začíná se rozrůstat do míst, kde kdysi stávala jen ojedinělá idylická venkovská sídla. Ohlasy revoluce roku 1830 a 1848 dolehly do Dánska jenom slabě. Avšak nedlouho před Andersenovou smrtí, roku 1872, dochází i v Kodani k velké dělnické demonstraci, kterou reakční vláda ovšem potlačuje se stejnou brutalitou jako v jiných zemích.

Za tohoto ruchu a kvasu vyrůstá a tvoří Andersen, syn chudého ševce. Jeho otec nebyl přijat do cechu a nemohl se stát a také se nikdy nestal mistrem. Nízký třídní původ byl na překážku i Andersenovi, aby se domohl přístupu k materiálním a duchovním statkům společnosti. Nejprve se vypravil do Kodaně k divadlu, které bylo kulturním střediskem doby. Po neúspěchu se však odhodlal vstoupit, již mnohem starší než jeho spolužáci, do latinské školy, což tehdy bylo nutným předpokladem pro každého, kdo se chtěl věnovat spisovatelství. Odnesl si z ní kromě vzdělání i „trpké vzpomínky na mnoho tyranů, jimž byl podroben“, jak říká v svém deníku.

Hospodářská nutnost připoutala Andersena sice posléze k vládnoucí třídě, nikdy však se s ní zcela nesblížil a připadal si v ní osamělý. Roku 1827 vyšly tiskem jeho básně, z nichž dodnes žijí některé nejen ve zhudebnění dánských skladatelů, ale zejména v písňové tvorbě vynikajícího mistra norské národní hudby Edvarda Griega. V próze začíná Andersen (po několika drobnějších črtách) roku 1835 románem „Improvisátor“, který námětově čerpá z italského prostředí, a téhož roku také vychází první sešit jeho pohádek. Ačkoliv se jeho první román a po něm i jiné začaly téměř vzápětí překládat a Andersen byl brzo známější a uznávanější v cizině než doma v Dánsku, spočívá vlastní jeho význam v tvorbě pohádkové. Stojí za povšimnutí, jak na první sešit pohádek reagovala tehdejší dánská kritika. Dánský časopis „Litteraturtidende“ (Literární noviny) srovnával Andersenův sloh s představitelem tehdejší učesané poesie „vzdělanců“, dnes již zapomenutým Molbechem, a dával samozřejmě jeho stylu přednost před Andersenovým. Jiný časopis si vzal na mušku morální stránku pohádek a dokazoval, že je pro děti škodlivé, aby četly pohádky, v nichž princezna líbá vojáka („Křesadlo“), v nichž selka hostí za mužovy nepřítomnosti kostelníka („Mikula a Mikulka“), v nichž dítě nabude prý nesprávných představ o jemnosti vznešené dámy („Princezna na hrášku“). Avšak ocenění, jehož se právě Andersenovi-pohádkáři dostalo časem v celém světě, nejlépe ukazuje pošetilost této „kritiky“. Zároveň však je vidět, že si tehdejší literáti, oddaně sloužící vládnoucí třídě a bojující za uchování tehdejšího společenského řádu, dobře uvědomovali, v čem je Andersenova tvorba nová a v čem by se mohla stát „nebezpečnou“.

Po jazykové stránce je pro Andersena příznačná snaha opřít se o lidový jazyk, prostý všech vyumělkovaností a „učeností“. — Pokud jde o zobrazení skutečnosti, je Andersen významným realistou dánské literatury. Ať píše pohádky, které jsou ztvárněními idové tradice (např. „Křesadlo“), anebo vytváří podle zážitků, dojmů a zkušeností pohádky naprosto původní („Ošklivé kachňátko“, „Iduščiny květiny“ aj.), do všech proniká prvek kritiky společenského zřízení, i když někdy velmi jemný a zastřen vlivy prostředí, v němž žil a jemuž často podléhal.

Chudí lidé, které Andersen líčí, vždy vynikají duševní čistotou, ušlechtilostí a nadáním a autor se nikde netají svými sympatiemi k nim a porozuměním pro jejich slabosti. Stačí si povšimnout, jak líčí Andersen krále v pohádce „Přítel na cestách“, jak ironisuje dvorský život v „Sněhové královně“, hloupost dvořanů v „Císařových nových šatech“ a ve „Slavíkovi“ nebo princeznu v „Létajícím kufru“, jak strhává masku přetvářky s monarchů a jejich světa v „Císařových nových šatech“, abychom poznali pravý Andersenův pohled na tradiční pohádkové osoby. Od „Přezuvek Štěstěny“ po „Šťastnou rodinu“, od „Princezny na hrášku“ po „Hlemýždě a růžový keř“ nebo pohádku „Bouře štíty přenáší“ se vine řadou pohádek a povídek červená nit satiry, odkrývající hloupost, omezenost, ziskuchtivost a nečitelnost nadutých králů, knížat a šlechticů i povýšených a samolibých měšťáků. Jiným kladem Andersenovy tvorby je jeho smysl pro technický pokrok, jak se projevuje v oslavě železnice („Šňůra perel“), telegrafu a podmořského kabelu („Velký mořský had“) i v ocenění díla velkého dánského fysika H. Ch. Örsteda, objevitele elektromagnetismu („Pradědeček“).

Nelze si ovšem zastírat i některé ideové nedostatky, které jsou odrazem ohraničenosti Andersenova demokratismu. Nevidí na příklad cestu ze světa, který často tak bystře kritisuje. Náhradou za pozemskou spravedlnost je mu víra v „boží moudrost“. Odtud zdůraznění náboženského prvku v leckteré pohádce, i když jeho postavy nadpřirozených bytostí jsou často jen symbolem sil dobra či zla („Sněhová královna“). Stejně Andersen věří, že trpký úděl lidí může zlepšit individuální zásah shora. Proto kladné líčení některých šlechticů („Co zažil bodlák“, „Zahradník a panstvo“). Z téhož idealistického pramene vyvěrá i jeho sklon k sentimentalismu („Z vartovského okna“, „Děvčátko se sirkami“) a k přeceňování kapitalismu jen proto, že má kladný vliv na rozvoj technického pokroku. Povídka „Pradědeček“ jasně ukazuje, jak Andersenův názor na svět je omezen dobou, ve které Andersen žil, a jejím společenským zřízením. V této

povídce překoná pradědeček svoji nechuť k nové době, a když telegraf oznámí zachránění jeho vnuka při ztroskotání lodi, věnuje dvě stě tolarů na pomník H. Ch. Örsteda, objevitele elektromagnetismu. Avšak jeho vnuk Frederik, hlasatel nové doby, je zde realisticky vylíčen jako typický kapitalista. Projevuje se to zejména na jeho názorech na válku, kterou Frederik hájí jako životní nutnost. „Svět má dostatek krve, je někdy třeba pustit mu žilou," říká. Zároveň vyslovuje mínění, že technický pokrok přivodí rychlé skončení válek a lidského utrpení. Nám ovšem vývoj dokázal nesprávnost, škodlivost a licoměrnost tohoto názoru. Vidíme stále přesvědčivěji, jak právě kapitalisté rozpoutávají válečné konflikty a neštítí se nejhroznějšího krveprolití ani naprosto nelidských skutků, v marné snaze po udržení své vlády nad světem. Tyto základní nedostatky nejsou však s to ohrozit realistickou podstatu Andersenova díla, a proto pokroková dánská kritika na jeho tvorbě právem zdůrazňuje, že mnohé pohádky se všední thematikou se staly zárodkem pozdějšího realistického sociálního románu a že od Andersena vede přímá cesta k dílu Martina Andersena Nexö. V sepětí s lidovou tradicí, ve výrazném a věrném zobrazení skutečnosti uměleckou formou je význam tvorby H. Ch. Andersena, a v tom je i jeho velký dosah, nejen jako význačného a po celém světě oblíbeného pohádkáře, ale zejména jako velkého umělce realisty, významného demokrata dánské literatury.
Andersenovy pohádky, z jejichž celkového počtu je v tomto vydání hodně přes polovinu, jsou u nás známé z nejrůznějších překladů. Často se zřejmě překládaly z německé předlohy, často se v nich objevily omyly, které ztěžovaly správné pochopení jejich smyslu. Přesto však je Andersen v naší překladové literatuře jedním z nejpopulárnějších autorů. Jeho dílo zaujalo i naše hudebníky (V. Novák) a divadelníky („Císařovy nové šaty" u E. F. Buriana). Ze starších obsáhlejších překladů Andersenových pohádek je třeba připomenout překlad Jaroslava Vrchlického (s ilustracemi H. Tegnera), kterému ještě dnes přes leckterá nedopatření nechybí půvab, stejně jako nejúplnější vydání G. Pallase z roku 1914.
Jan Rak

VYSVĚTLIVKY

18 DOBRÁ NÁLADA
mi manca la voce — (ital.) nemám hlas. „Přítel policie" byl název pro rozličné týdeníky, zejména pro kodaňský, vydávaný s krátkou přestávkou téměř půl století (1798—1811; 1816—1845).

23 VŠE KAM PATŘÍ
Bohatí ptáci létají hlučně — verš jedné z básní Adama Oehlenschlägera (1779—1850), významného představitele dánského klasicismu. Ve svých dílech, hojně zhudebňovaných, čerpá často ze staré severské mythologie. Citovaný verš má svoje pokračování. K části Bohatí ptáci létají hlučně, létají zvučně, patří v další sloce básně jako protějšek verše: Chudí ptáci — jak leváci, jak mrzáci. Na tuto souvislost naráží verš, kterého používá H. Ch. Andersen.

50 TRNITÁ CESTA K SLÁVĚ
Voltairova epická báseň La Pucelle ďOrléans je zajímavým dokumentem jeho protináboženského smýšlení. Zde se pokouší zbavit legendu o Janě z Arcu všech rysů, kterými ji obklopilo církevní podání. Báseň, napsaná v letech 1730—1735, byla vydána až 1755. Kristián II. vládl v letech 1513—1523. Byl panovníkem, který proti zájmům šlechty podporoval politické posice měšťanstva a pokoušel se upevnit posici Dánska v mezinárodní politice. Šlechta nakonec prosadila svoje třídní zájmy a přivodila jeho pád. Griffenfeldt je státníkem z počátku absolutismu v Dánsku (konec 17. století). Byl, jak potvrzují novější studie, křivě obviněn z velezrady a odsouzen k dlouholetému vězení.

93 BĚŽCI
V této pohádce bylo nutno provést několik změn proti znění originálu, aby byl zachován její smysl. Zatím co v dánském originálu jsou začáteční písmena zajíce a hlemýždě (hasen a sneglen) osmé od začátku a osmé od konce abecedy, bylo v českém překladu zapotřebí obdařit zeměměřičskou značku poměrně kuriosnějším způsobem uvažování, než jak učinil Andersen, aby tyto jednající osoby zůstaly v pohádce zachovány. Překladatel nepovažuje však toto řešení pro případné další vydání za konečné a ochotně přijme připomínky, které by znění zlepšily.

97 VÍTR VYPRÁVÍ O VALDEMARU DAAOVI A JEHO DCERÁCH
Valdemar Daae — čti Valdemar Dó.

129 ŠŇŮRA PEREL
Chaloupka Filemona a Baucidy — Filemon a Baucis, postavy známé z Ovidiových Proměn, jsou symbolem starých, do smrti věrných manželů. Knud Lyne Rahbek (1760—1830), dánský básník, kolem něhož se soustředovali ostatní básníci a literáti ke konci 18. a na poč. 19. stol. Vydával dánské klasiky (Holberga) i současníky. Do domku, o němž se mluví v povídce Andersenově, sjížděli se nejznámější spisovatelé tehdejšího Dánska. Hroarův pramen — narážka na původ jména města Roskilde; toto město vzniklo u místa, zasvěceného severskému bohu Hroarovi a nazývaného Hroarův pramen (Hroars Kilde). Christoph Ernest Friedrich Weyse (1774—1842) patří mezi průkopníky dánské národní hudby a je známý zejména svými písněmi (romancemi). Báseň o Hagbarthovi a Signe patří mezi nejstarší dánské lidové balady a je oblíbená především pro bezprostřední a výrazné líčení věrné lásky, která se neleká smrti. Látka byla zpracována podle tradice několikrát, zejména v dánské literatuře 18. a 19.století. Ludvig Holberg (1684—1754) je významným průkopníkem realismu v dánské literatuře. Ve svých komediích, stěžejních dílech dánského divadelního repertoiru,

vylíčil Dánsko své doby. Jako vědec patří mezi dánské osvícenské racionalisty. Bernhard Severin Ingemann (1789—1860) je v dánské literatuře známý jednak jako lyrik, jednak jako spisovatel mnoha historických románů. Básník, jejž má na mysli Andersen ve svém citátu o Knudu Sjaellandsfarovi je Jens Baggesen (1764 až 1826), významný představitel dánského osvícenství. Baggesenův současník Michael Gottlieb Birckner (1756—1798), pochovaný v Korsöru, patří mezi méně známé publicisty. Biskup Absalon, pochovaný v Sorö, je politikem z doby pronikání Dánů do Pobaltí. Žil v letech 1126—1201.

170 MOTÝL
Protože Andersenův motýlek se uchází jen o květinky ženského rodu, bylo nutno — opět pro rozdíl mezi rodem těchto květin v dánštině a v češtině — některé z nich pominout. Platí to pro krokusy a tulipány. Hrášek musila v češtině nahradit fazole, odpadl i slez.

205 ROPUCHA
Ezop je podle tradice autorem četných bajek, které vznikly v Řecku v 6. a 5. století před n. l. Ezop sám byl podle daleko pozdějšího „životopisu“, uchovaného rovněž tradicí, fryžským otrokem.

225 NÁPAD
Vinland (země vína) je název pro zemi, kterou objevili na svých plavbách kolem r. 1000 n. l. Vikingové. Jde o pobřeží severní Ameriky.

232 PRADĚDEČEK
bornholmky — kyvadlové hodiny, vyráběné v domáckém hodinářském průmyslu na ostrově Bornholmu v Baltském moři. Hans Christian Örsted (1772—1851) — dánský fysik světového významu, objevitel elektromagnetismu.

OBSAH

Starý náhrobní kámen. Přeložil Jan Rak
Příběh roku. Přeložil Oldřich Liška
Dobrá nálada. Přeložil Jan Rak
Vše kam patří. Přeložila Jiřina Vrtišová
Skřítek u hokynáře. Přeložila Jiřina Vrtišová
Nebyla k ničemu. Přeložil Oldřich Liška
Prasátko na peníze. Přeložil Jan Rak
O hloupém Honzovi. Přeložila Jiřina Vrtišová
Trnitá cesta k slávě. Přeložila Božena Ehrmannová
Hrdlo láhve. Přeložil Jan Rak
Polévka ze špejle od klobásy. Přeložil Jan Rak
Něco. Přeložil Jan Rak
Poslední sen starého dubu. Přeložil Oldřich Liška
Běžci. Přeložil Jan Rak
Vítr vypráví o Valdemaru Daaovi a jeho dcerách. Přeložil Oldřich Liška
O dívce, která šlápla na chléb. Přeložil Oldřich Liška
Anne Lisbeth. Přeložil Oldřich Liška
Dětské povídání. Přeložil Oldřich Liška
Šňůra perel. Přeložil Jan Rak
Pero a kalamář. Přeložil Jan Rak
Dva kohouti. Přeložil Oldřich Liška
Krásná. Přeložila Božena Hermannová
Loutkář. Přeložil Jan Rak
Co dělá táta, to je vždycky správné. Přeložil Oldřich Liška
Sněhulák. Přeložil Oldřich Liška
V kachním dvorku. Přeložila Jiřina Vrtišová
Motýl. Přeložil Jan Rak
Hlemýžd a růžový keř. Přeložil Jan Rak
Větrný mlýn. Přeložila Božena Ehrmannová
Stříbrný groš. Přeložil Jan Rak
Börglumský biskup a jeho družina. Přeložil Jan Rak
Bouře štíty přenáší. Přeložila Jiřina Vrtišová
Pták lidové písně. Přeložil Jan Rak
Tetička. Přeložila Božena Ehrmannová
Ropucha. Přeložil Jan Rak
Hadry. Přeložil Jan Rak
Kdo byl nejšťastnější. Přeložil Jan Rak

Co zažil bodlák. Přeložil Jan Rak
Nápad. Přeložil Jan Rak
Příběhy slunečního paprsku. Přeložil Jan Rak
Pradědeček. Přeložil Jan Rak
Co říkala celá rodina. Přeložila Božena Ehrmannová
Velký mořský had. Přeložil Jan Rak
Zahradník a panstvo. Přeložil Oldřich Liška
Doslov
Vysvětlivky

Verše v pohádkách a povídkách přeložil Břetislav Mencák

NESMRTELNÍ
Svazek 7
Řídí Rudolf Vápeník a Dalibor Plichta

H. CH. Andersen
POHÁDKY A POVÍDKY II

Přeložili B. Ehrmannová, O. Liška, B. Mencák, J. Rak, J. Vrtišová

Vydalo Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, n. p., jako svou 112. publikaci v redakci krásné literatury. Praha 1953. Šéfredaktor Jan Řezáč. Odpovědná redaktorka Helena Helceletová. Technický redaktor Václav Rein. Korektorka Božena Ehrmannová. Digitalizace TomasT. Z monotypové sazby písmem Fournier vytiskl knihtiskem a ofsetem Orbis, tiskařské závody, n. p., závod 3 – Jiřího Dimitrova, Praha VII. Ve Státním nakladatelství vydání 1., náklad 30.400 výtisků. – 301 13 2 - 8933/52/9/III/2 – 112 – 8% – Sazba 5. III. 1953. – Tisk 19. IX. 1953. 11,00 plánov. archů, 16,42 autor. archů, 16,74 vydavatel. archů. Papír 221–10, formát 70x100 cm, 110 g.

Cena obou svazků brož. 40 Kč, váz. 54 Kč — 1. X. 1953